

ΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗ
Τ' απαλά θησαυροφώρα

ΑΝΤΙ

άντι και οι
ουλό... οι
Ιπογδανίας, το π...
σίγα... ούνες Δο...
Τεύχος 628
Προσέκυψε
14 Φεβρουαρίου 1997
Δρχ. 500

100/2393/71

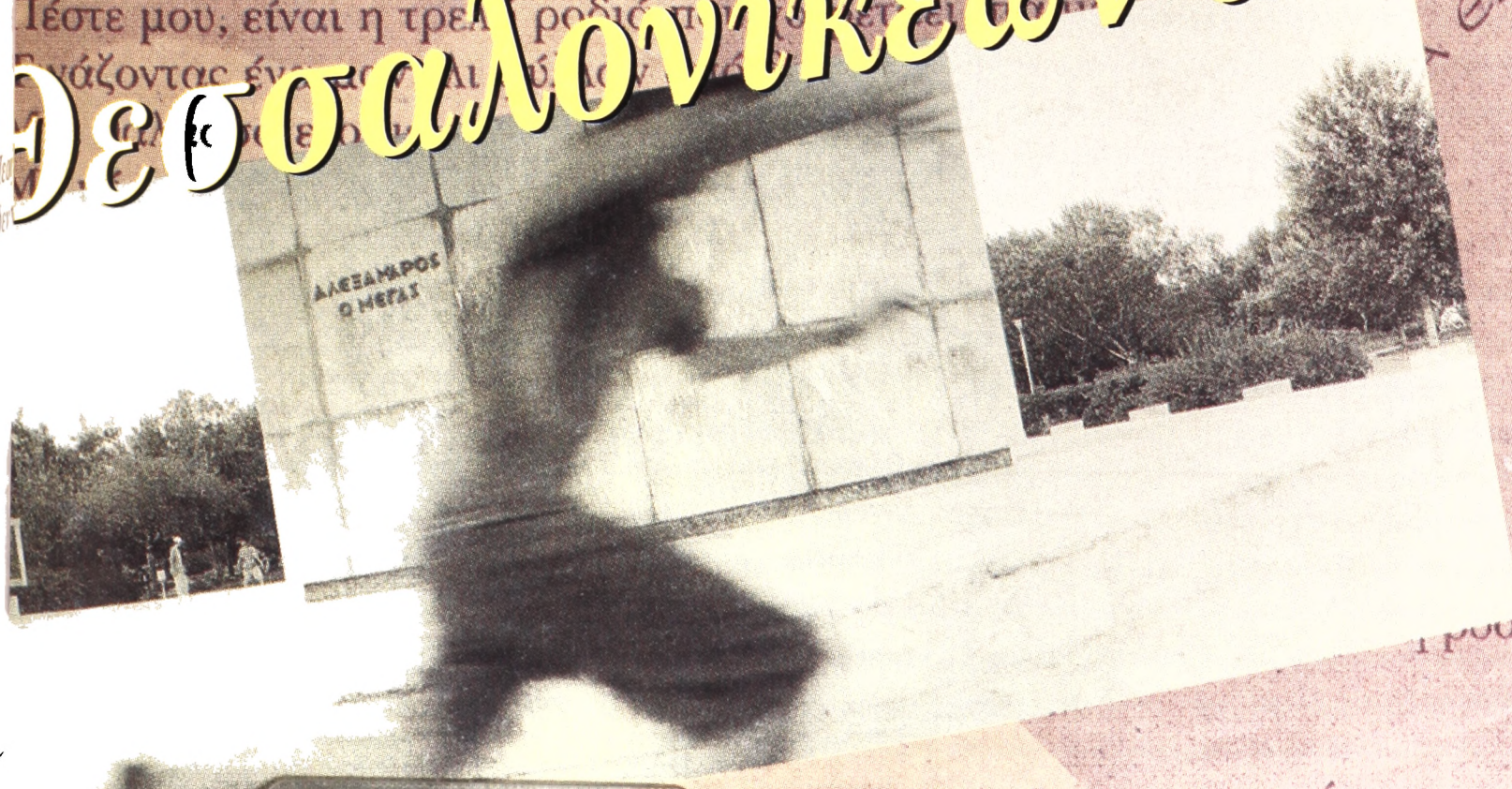

2 ΑΠΡ. 1997
Ο ΕΙΦΙΟΣ

ΤΑΡΑΓΜΕΝΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ:
Η ΝΕΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ
ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟ:
ΕΝΟΠΛΗ ΒΙΑ Ή ΕΙΡΗΝΙΚΗ ΕΠΙΛΥΣΗ;
ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ:
Η ΝΕΑ ΕΥΚΑΙΡΙΑ
ΛΑΚΗΣ ΠΡΟΓΚΙΔΗΣ:
Ο «ΔΥΤΙΚΟΣ» ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Με τη γερή κα...
οβέλτος, τερά...
στην πλήρη τε...
τον τρόπο! Πά...
το εφτάπαχο Σ...
κι η λάβρη Συ...
στ' ασπρόψαρ...
το χαμό... 'Ον...
και τάφος, με...
τα παλαμιδοκ...
ανάμεσά τους

Θεσσαλονίκη εγκαινίων,
Θεσσαλονικέων άνευ

δέξει αλλά δε θά'χουμε γραφείο.

ΧΑΡΗ ΣΤΗ ΔΙΚΗ ΜΑΣ ΑΔΙΑΦΟΡΙΑ

κάποια παιδιά "έχουν βρει το δρόμο τους."

Παιδικά χέρια που αντί να πιάνουν μολύβια και τετράδια, πασχίζουν για τα "προς το ζην". Παιδικά μάτια που ικετεύουν για λίγη στοργή και φροντίδα. Παιδικά χρόνια που θυσιάζονται στο βωμό της ανάγκης. Εκατομμύρια παιδιά στις αναπτυσσόμενες, αλλά και τις βιομηχανικές χώρες του κόσμου, εργάζονται και το χειρότερο, ζουν στους δρόμους των μεγαλουπόλεων και πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης. Εκτίθενται σε θανάσιμους κινδύνους όπως τα ναρκωτικά και η πορνεία.

Σε όλες αυτές τις χώρες η UNICEF χρηματοδοτεί προγράμματα με στόχο τη βελτίωση των συνθηκών ζωής και την προστασία των παιδιών που εργάζονται. Μπορείτε και σεις να υποστηρίξετε τα προγράμματα αυτά στέλνοντας το διπλανό κουπόνι στη UNICEF με οποιοδήποτε ποσό επιθυμείτε να προσφέρετε. Κάθε συνεισφορά σας είναι πολύτιμη. Ας μην αδιαφορούμε. Ας χαρίσουμε στα παιδιά ένα καλύτερο μέλλον.

✓ **ΝΑΙ!** Θέλω κι εγώ να γίνω υποστηρικτής της UNICEF και να συνεισφέρω στο πρόγραμμά της κατά της παιδικής εργασίας. Σας στέλνω το κουπόνι αυτό με συμπληρωμένα τα ακριβή μου στοιχεία και το ποσό που επιθυμώ να προσφέρω. Θα περιμένω να μου στείλετε ειδικό έντυπο με το οποίο θα σας στείλω τα χρήματα.

Επώνυμο: Όνομα:

Διεύθυνση: Πόλη:

Τ.Κ.: Τηλ: Επάγγελμα:

Το ποσό που επιθυμώ να συνεισφέρω είναι: δρχ.

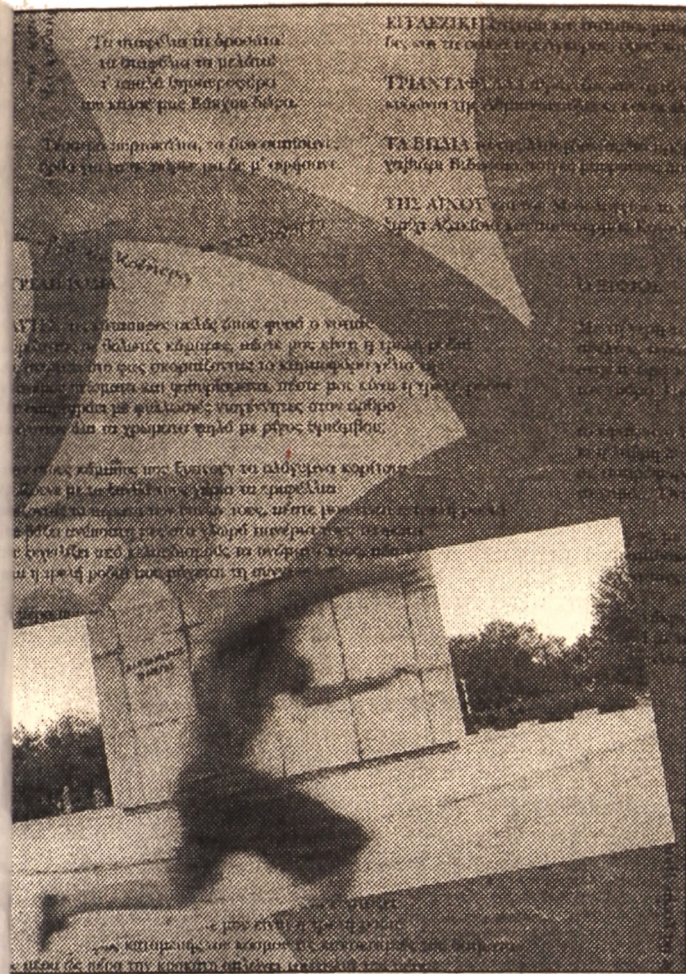
Επίσης, για το πρόγραμμα της UNICEF κατά της παιδικής εργασίας έχει ανοιχθεί και ειδική λογαριασμός στην ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ, υπ' αριθμόν 5050 2-29 Νομικών Προσώπων.

Χάρη στη δική σας ευαισθησία προσφέρει έργο ζωής!

Ενείκας 1, Αθήνα 115 27, Τηλ.: 748 4184

Περίοδος Β' · Έτος 24ο · Τεύχος 628
 Τυπογραφική 14 Φεβρουαρίου 1997 · Δρχ. 500
**ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
 ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**
 Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
 Τηλ. 72.32.713-72.32.819 FAX: 72.26.107
 ANTI ON-LINE: <http://www.compulink.gr/anti>
 E mail: anti@compulink.gr
ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Ηλίας Κανέλλης
ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ-ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ: Τασία Ρούμπου
ΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Δημήτρης Γκέκας
ΜΟΝΤΑΖ: Τασία Λεβόν
ΚΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασιού 5, Περιστερί
 Τηλ. 57.22.201
ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:
 Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη
ΠΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 5.000 δρχ., Ετήσια 10.000 δρχ.,
 για Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 40.000 δρχ.
 Φοιτητική ετήσια: 8.000 δρχ.
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:
 Εξαμ.: 38 δολ., Ετήσια: 75 δολ.,
 ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:
 Εξαμ. 44 δολ., ετήσια 88 δολ.
ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
 Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: ΔΡΧ. 500,
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΔΡΧ. 1.000
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία
 της Αθήνας: Περιοδικό ANTI,
 για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:
 έντρο του βιβλίου - Α Πουλουκτσά και Σία Ε.Ε.
 Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 285.857

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

2 ΑΠΡ. 1997

- ΣΕΛ. 13** ΠΟΙΟΣ ΘΑ ΣΤΑΜΑΤΗΣΕΙ ΤΟ «ΠΟΤΑΜΙ ΤΗΣ ΟΡΓΗΣ»;;
 ΠΑΣΟΚ αντιπολιτεύεται εαυτό - του Δημήτρη Καΐση
- ΣΕΛ. 14** Η ΚΡΙΣΗ ΤΩΝ S-300 ΚΑΙ ΤΑ ΡΩΣΙΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ
 Τι συμφέρει την Ελλάδα, την Κύπρο, τη Ρωσία, την Τουρκία, τις
 ΗΠΑ... - του Δημήτρη Σκάλκου
- ΣΕΛ. 15** ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΒΟΛΕΜΑΤΟΣ Κόμματα και αγροτικό ζήτημα -
 του Τάσου Παππά
- ΣΕΛ. 40** Η ΝΕΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ... και η νέα ευκαιρία
 για την Ελλάδα - του Σακ. Σκουμπουρδή
- ΣΕΛ. 20** ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ Ν.Δ. - και μια μικρή συνομιλία με τον Β.
 Πολύδωρα - του Δ. Ζώνιου
- ΣΕΛ. 22** ΥΠΟΘΕΣΗ ΓΕΩΡΓΑΚΗ Στην Ιταλία, τον καιρό της δικτατορίας
 - του Σωτήρη Λέτσιου
- ΣΕΛ. 24** ΔΙΕΘΝΗ: Κοσσυφοπέδιο: Ένοπλη βία ή ειρηνική επίλυση; - του Αλέξη
 Ηρακλείδη. Αλβανία: Η πυραμίδα της οργής - του Λούαν Ράμα. Σερβία: O
 Lex Specialis του Μιλόσεβιτς - του Β. Ζάρκο. Ζιμπάμπουε: Χαμένες
 ευκαιρίες - του Αστέρη Χουλιάρη
- ΣΕΛ. 44** ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΕΓΚΑΙΝΙΟΝ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΩΝ ΑΝΕΥ
 Πώς εγκαινιάστηκε η Πολιτιστική. Γιατί δεν γίνεται πραγματική
 δουλειά υποδομής. Σχεδόν πιάνο με πούρο! - των Ν. Φωτίου, Σ.
 Δαματόπουλου, Μ. Στεφανίδη, Γ. Ανανδρανιστάκη
- ΣΕΛ. 52** Ο «ΔΥΤΙΚΟΣ» ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ Οι απόψεις του Λάκη
 Προγκίδη για το μυθιστόρημα - του Απ. Διαμαντή

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Τυφλός υπ. Δικαιοσύνης, σελ. 4

ΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ

Γιώργος Φιλιδισάκος, σελ. 5

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Αντήνωρ, σελ. 6

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Σχόλια, σελ. 8

ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Τύπος, σελ. 12

ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΙΣ

σελ. 24

INTERNET

Δημήτρης Σκούφης, σελ. 27

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Πολιτισμός, σελ. 38

ΑΓΡΙΑ-ΗΜΕΡΑ

Παν. Ιωαννίδης, σελ. 62

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ

σελ. 63

ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΙΠΑ

Στέφανος Μπεκατώρος, σελ. 66
 • ΣΤΟ ΕΞΩΦΥΛΛΟ, σύνθεση με φόντο τα περίφημο
 χασαπόχαρτο της Πολιτιστικής και μια φωτογραφία
 των αφών Ζαρζώνη, από το φάκελο-λευκωμα
 «περιπατητές κυμάτων», που μόλις κυκλοφόρησε.

ΤΥΦΛΟΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

ΣΕ ΜΕΙΖΟΝ ΘΕΜΑ εξελίχθηκε –και όχι αδίκως– η προκλητική στήριξη του υπουργού Δικαιοσύνης Ευάγγελου Γιαννόπουλου στο εκδοτικό επανεγχείρημα της εφημερίδας (*Νέα*) *Μακεδονία*. Με την παρουσία του στα εγκαίνια τής κατ' ουσίαν επανεκδιδόμενης υπό περίεργο καθεστώς *Μακεδονίας*, μπορεί να μην έχει διαπράξει νομικό ολίσθημα –ο ίδιος φαίνεται κατηγορηματικός επ' αυτού–, έχει όμως διαπράξει βαρύτατο ηθικό και πολιτικό ατόπημα. Μια που όντας ο καθ' ύλην υπουργός, πρακτικά συγκαλύπτει τις παρανομίες της καταζητούμενης για πολλαπλά αδικήματα κυρίας Βελλίδη. Και βέβαια, στηρίζει έναν επιχειρηματία του χώρου των ΜΜΕ, τον αξιότιμο κύριο Γεώργιο Κουρή, που δεν διαθέτει και τις καλύτερες των δημοκρατικών περγαμηνών.

Ο ΕΥ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ, «υπάλληλος» του Γεωργίου Κουρή τα χρόνια του σκανδάλου Κοσκωτά, όταν «δίκασε» παράλληλα με το ειδικό δικαστήριο από το τότε Κανάλι 29, παρ' ότι σήμερα συμμετέχει στην κυβέρνηση των εκσυγχρονιστών, έχει δώσει επανειλημμένα δείγματα γραφής. Ερχόταν κατευθείαν από την παλιά καλή εποχή του «φασίζοντος φαιοπράσινου λαϊκισμού» (ο όρος είναι του Γ.Α. Παπανδρέου) και του «ακροδεξιού φαινομένου» (ο όρος είναι του Στ. Τζουμάκα), την ακμαία εποχή του αυριανοπαπανδρεϊσμού, στη διαμόρφωση του οποίου συνέπραξε πρωταγωνιστικά ο κ. Γιαννόπουλος. Υποδυόμενος τον «τρελό του τηλεοπτικού χωριού», ένα είδος σύγχρονου καλοκάγαθου κωμικού, καταφέρνει και αποκτά τρομακτική εμβέλεια. Με λόμπυ που τον στηρίζει τους τηλεθεατές, ο «σώουμαν» καταφέρνει να κάνει την πολιτική θέαμα και να αναγκάζει τους εκσυγχρονιστές να τον έχουν μαζί τους – και όχι εναντίον τους, διότι τότε θου Κύριε φυλακήν τω στόματί μου... Αλλά μέχρι πού; Δεν υπάρχουν άραγε όρια;

ΑΚΟΥΓΕΤΑΙ παράταιρο να είναι ο κ. Γιαννόπουλος το πρωτοπαλίκαραο της προώθησης του Κ. Σημίτη στην κορυφή της εξουσίας. Έχει όμως πλέον γίνει ολοφάνερο ότι η στρατηγική συμμαχία που επέλεξε να κάνει τότε ο νυν πρωθυπουργός με τον «Τζίμμυ Κρίκετ» του ΠΑΣΟΚ, την «καλή συνείδηση του μέσου πασοκτζή», ήταν μεν καθοριστική για την καθολική αποδοχή του από τις μάζες των παπανδρεϊκών ψηφοφόρων, αποτελεί δε μια από τις βασικές τροχοπέδες της υλοποίησης του «εκσυγχρονιστικού» οράματος. Γιατί κάθε ευθεία απόπειρα για ένα επί της ουσίας ξεκρέμασμα των εικονισμάτων του παρελθόντος, σκοντάφτει άμεσα στο αγκωνάρι του εκσυγχρονισμού, που λέγεται Γιαννόπουλος. Τι σόι υπουργός Δικαιοσύνης, όμως, είναι αυτός, που εξασφαλίζει απλόχερη την πολιτική του στήριξη σε μια φυγόδικη; Και ποιας Δικαιοσύνης;

ΤΟ ΒΑΡΥΤΑΤΟ «νέο μακεδονικό» ατόπημα, όπως και τα προηγούμενα, όπως και τα επόμενα, δεν είναι του υπουργού, που χαίρει της απολύτου άνωθεν πολιτικής καλύψεως. Είναι της κυβέρνησης και του πρωθυπουργού προσωπικά. Τυφλός υπουργός Δικαιοσύνης. Τυφλή η κυβέρνηση, τυφλός και ο πρωθυπουργός;

αντί

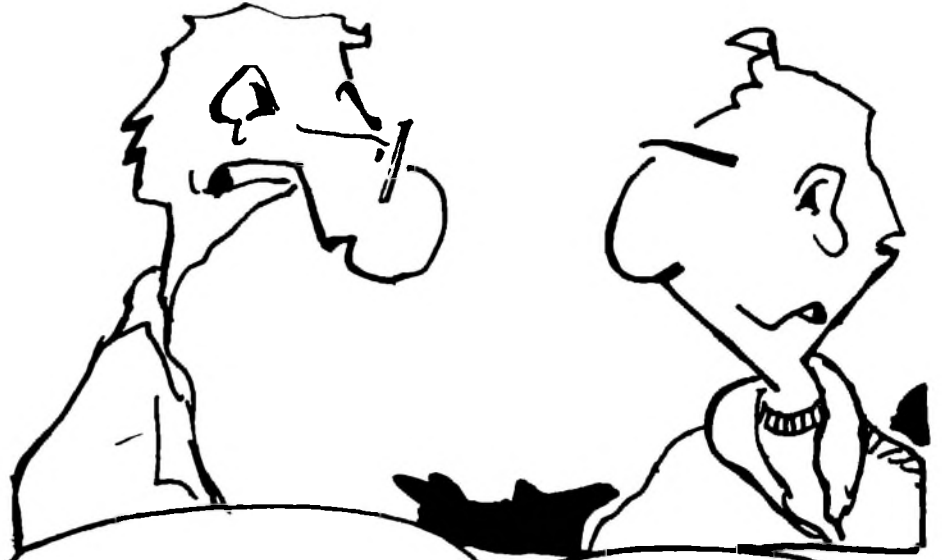
ΛΟΓΙΚΗ Κ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ

ΡΕ ΣΥ ΤΑΚΗ, ΤΙ ΕΓΙΝΕ
ΜΕ ΤΑ ΤΡΙΑΚΟΣΙΑ ΠΟΥ ΣΟΥ
ΔΑΝΗΣΑ;

ΤΑ ΠΑΙΞΑ
ΣΤΟ ΠΡΟΠΟ-
ΓΚΟΛ...

ΤΙ ΕΚΑΝΕΣ!;

ΕΠΕΝΔΥΣΗ.

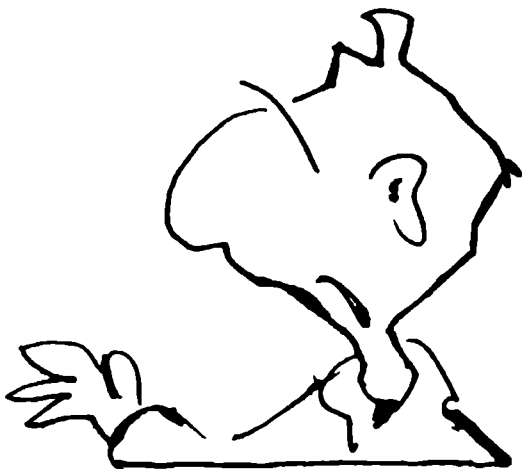

ΤΑ ΘΕΛΕ
ΠΙΣΩ!

ΚΑΤΣΕ ΠΡΩΤΑ ΝΑ
ΚΛΗΡΩΣΕΙ. ΑΝ ΚΕΡ-
ΔΙΣΣ, ΒΛΕΠΟΥΜΕ...

ΕΣΥ ΘΑ ΚΕΡΔΙΣΕΙΣ;
ΜΕ ΤΑ ΔΙΚΑ ΜΟΥ
ΤΑ ΛΕΦΤΑ;

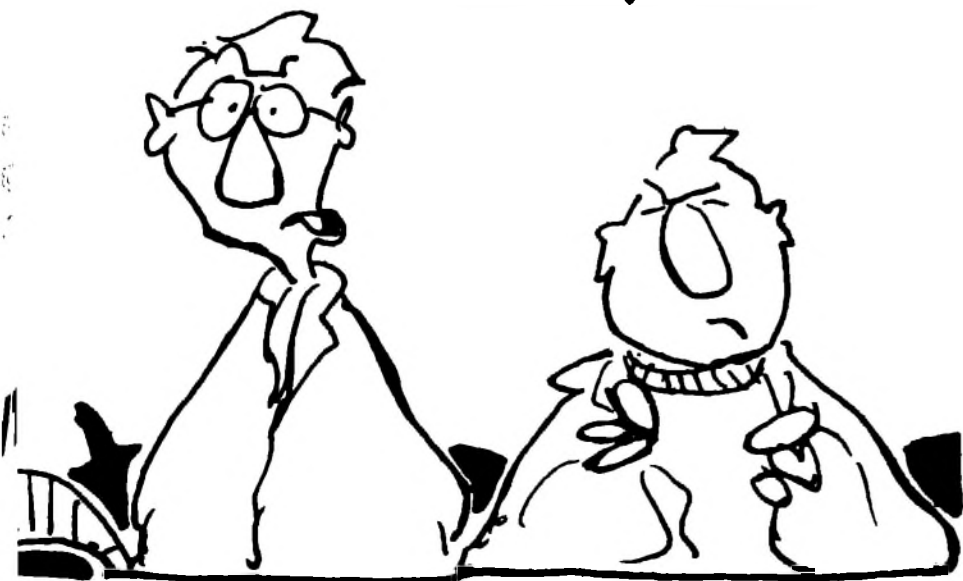
ΕΓΩ ΤΑ 'ΒΑΛΑ
ΝΑ ΓΕΝΝΗΣΟΥΝ!
ΡΙΣΚΑΡΑ!

ΚΙ ΕΓΩ ΔΟΥΛΕΥΑ!

ΔΕΝ ΑΡΚΕΙ
ΑΥΤΟ!

ΑΓΟΡ. ΜΟΥ, ΜΕ ΑΥΤΑ ΤΑ
ΜΥΑΛΑ ΔΕΝ ΘΑ ΣΥΓΚΛΙΝΘΕΙΣ
ΠΟΤΕ ΣΩ!

Και ένα, και δύο, και τρία ΠΑΣΟΚ.

ΠΟΣΕΣ «τάσεις», πόσοι «κύκλοι», πόσα «κόμματα» ενυπάρχουν στο ΠΑΣΟΚ; Και πώς τοποθετείται στο πολιτικό μας στερέωμα: αριστερά, κεντροαριστερά, κεντροδεξιά ή δεξιά; Ερωτήματα του είδους αυτού –απαντά ο γραμματέας του κόμματος Κ. Σκανδαλίδης– είναι εκ του πονηρού... Το ΠΑΣΟΚ παραμένει ενιαίο, ισχυρό και πολυφωνικό. Απλώς, ένα στελέχη του έλκονται από τις κάμερες και τα μικρόφωνα, και μας βγαίνουν «μια από τα αριστερά και μια από τα δεξιά»... Τα ίδια αυτά στελέχη, όμως, έχουν τη δική τους φιλοσοφία. Το ΠΑΣΟΚ –δηλώνει ο Π. Οικονόμου, λ.χ. μέλος του Εκτελεστικού Γραφείου, κ.λπ.– δεν είναι μονολιθικό κόμμα. «Στο ΠΑΣΟΚ υπάρχουν δυο τάσεις, η δεξιά και η αριστερά, οι οποίες και θα εναλλάσσονται στην κοινοπολιτική και κυβερνητική εξουσία». [Επιμύθιο: σήμερα στην κοινοπολιτική και κυβερνητική εξουσία δεσπόζει η «τάση Σημίτη», αύριο κάποια άλλη – ονόματα δεν λέμε]. Από την πλευρά του, ο βουλευτής Ν. Σηφουνάκης διαβλέπει επερχόμενη (αν δεν επήλθε ήδη!) τη συντηρητική στροφή του ΠΑΣΟΚ. Θα την πάθουμε, όπως την έπαθε, το Γαλλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα, λέ-

ει, Με τον Ν. Σηφουνάκη, όμως, διαφωνεί ο Θ. Τσουκάτος, μέλος του Εκτελεστικού Γραφείου: *Τι είναι αυτά που υποστηρίζεις, σύντροφε βουλευτή. Το ΠΑΣΟΚ είναι η Αριστερά της πράξης. Και ο χορός καλά κρατεί!*

ΑΛΛΑ ΟΙ ΔΙΑΦΩΝΙΕΣ συνεχίζονται και στον ευαίσθητο τομέα των εθνικών θεμάτων. Με μόνη διαφορά ότι οι διαφωνίες δεν εκφράζονται πια ατομικά, αλλά ομαδικά. Πρόσφατη καταγραφή η από κοινού εμφάνιση των Α. Πεπονή, Γ. Καψή και Π. Οικονόμου, οι οποίοι, παρουσία ανδρών επιφανών (διάβαζε Α. Βασιλικόπουλου, πρώην διοικητή της ΕΥΠ, ναυάρχου Χρ. Λυμπέρη, πρώην Α/ΓΕΕΘΑ, κ.ά.) απεφάνθησαν ότι επιβάλλεται να επανέλθουμε στις τοποθετήσεις των... «κυβερνήσεων του ΠΑΣΟΚ» [λες και η κυβέρνηση Σημίτη δεν είναι κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ!], συνειδητοποιώντας ότι «η έξαρση του πατριωτικού αισθήματος και η τόνωση του πατριωτικού φρονήματος αποτελούν όρους επιβίωσης». Επιμύθιο: στον τομέα των εθνικών θεμάτων, υπάρχουν δύο ΠΑΣΟΚ: το «πατριωτικό ΠΑΣΟΚ» (ω, λιγυρόν σπαθί

μου, κ.λπ.) και το «ενδοτικό ΠΑΣΟΚ» (οποίο δρα με ανεδαφικά ιδεολογήματα).

ΕΙΠΑΤΕ τίποτε και περί «κοινωνικού ΠΑΣΟΚ»; Και ποιοι, τέλος πάντων, είναι αυτοί (από την αντιπολίτευση ή από την κοινοπολιτική αντιπολίτευση) που αναφέρονται στην «κοινωνική αναληγσία» της σημερινής κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ; Σε αυτούς απάντησε ο ίδιος ο πρωθυπουργός από τα Άνω Λιόσια: Δεν είμαθα ανάλογα, είπα, αλλά δαπανούμε μεγάλα ποσά για αμυντική θωράκιση της χώρας. Και οι πάντες αυτές περιορίζουν τις άλλες δραστηριότητες μας... Κατά τα άλλα, επανέλαβα όσα είπα και σε άλλες ανάλογες επικρίσεις. Υπάρχουν δύο δρόμοι, τόνισε. Ο πρώτος (παρέλκυση προβλημάτων, νέα δάνεια, προχές χωρίς αντίκρουσμα, κ.λπ.) θα οδηγήσει στην *αλβανοποίηση* και καταστροφή της χώρας. Ο δεύτερος δρόμος είναι αυτός που ακολουθεί σήμερα η κυβέρνηση, μια και κράτος «δεν είναι αστείρευτη αγγελάδα». Και επειδή υπάρχουν αρκετοί που υποστηρίζουν ότι για όλα τα στραβά ψωμιά φταίει το Μάαστριχτ, ο κ. Σημίτης υπήρξε, στο μείο αυτό, σαφής: «Δεν είναι για χατήρι το Μάαστριχτ που πρέπει να μειώσουμε το

Τόμας Χάρντνυ

ΤΖΟΥΝΤ Ο ΑΦΑΝΗΣ (μυθιστόρημα)

Ένα αριστουργήμα της παγκόσμιας λογοτεχνίας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

του Δημοσίου. Είναι για χατήρι το δικαίωμα των παιδιών μας, για να μη διοχετεύουμε τους φόρους, για να μπορούμε να επενδύσεις, που εμμένουμε στην ίδιας».

Αλλά παραπάνω αυτά, αλλά φαίνεται να είναι αρκούντως πειστικά. Οι μέγιστες της μέσης εκπαίδευσης συνεχίζουν απεργία τους για πέμπτη κατά εβδομάδα («ορατότης μηδέν στην Ελλάδα» - έγραφε η Καθημερινή), ενώ η κυβέρνηση των επιδομάτων σε ορισμένους του Δημοσίου, έδωσε το έναυσμα για τον νέο κύκλο απεργιακών κινητοποιήσεων και στους υπόλοιπους κλάδους, όπως στους εργαζομένους στη δημόσια εργασία των υπουργείων, στους υπαλλήλους του υπουργείου Οικονομικών, κ.λπ. [Φαίνεται ότι κάπου γίνονται συμφωνίες κάτω από το τραπέζι, που προκαλεί έντονες αντιπαραθέσεις ανάμεσα και μεταξύ συνδικαλιστών του ίδιου κόμματος].

ΑΠΟ ΤΟ «κοινωνικό πρόσωπο» του ΣΟΚ, υπάρχουν και κάποια προοδευτική ηθικής τάξης, τα οποία εύλογα γενικότερα ερωτήματα ως προς τις προθέσεις και τα ερείσματα του κυβερνώμενου. Η επανέκδοση της Μακεδονίας με στυλοβάτες τον εκδότη της Αυγής Γ. Κουρή και την καταζητούμενη λαπλά αδικήματα Κατερίνα Βελλίδου αποτελεί, ασφαλώς, τίτλο τιμής για τη κυβέρνηση Σημίτη, η οποία - εκ των προτέρων - εμπλέκεται σε εκδοτικά παιχνίδια καθόλου καθαρά. Δεν είναι δυνατός ο υπουργός Δικαιοσύνης να προκαταλάβει την απόφαση του δικαστηρίου να κρεμεί η αγωγή των εργαζομένων στην Αθήνη συγκρότημα Βελλίδου) και δεν είναι ο κυβερνητικός εκπρόσωπος, Δημήτρης Σαββανός, παρά τον δυσχερή ρόλο του, να εισηγηθεί τον απερίγραπτο Ευ. Γιαννόπουλο ως εκδότη της Αυγής εμφανίζοντας «φτιάχνει νέα κυβέρνηση Σημίτη», φλύνοντας ότι, ως τις επόμενες εκλογές ΠΑΣΟΚ θα διασπασθεί και θα σχηματιστεί νέα κυβέρνηση υπό τον σημερινό πρωθυπουργό, αλλά και με τη συμμετοχή τμήματος της Νέας Δημοκρατίας. Και, όμως, πρέπει να λογαριάσουμε ότι «ού προχωρούμε», λέει κάπου ο Σαββανός. Οι καταστάσεις αυτές προβληματίζουν άραγε, τον κ. Σημίτη;

ΕΤΑΙ, όμως, ότι ούτε «μέσα», ούτε «πλάι» πάμε καλά. Και ενώ όλοι αναμένουν μια αμερικανική πρωτοβουλία για το Κυπριακό (περίπου ως μάννα εξ ουρα-

νού...), ξαφνικά η κ. Μάντλεν Ολμπράιτ, η υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ, μας προειδοποιεί ότι η κυβέρνησή της δεν θα παρέμβει για την επίλυση του Κυπριακού, εκτός αν υπάρχει «πολιτική βούληση όλων των ενδιαφερομένων πλευρών». Αυτό, στην απλοελληνική θα πει ότι πρέπει να αποδεχθούμε όλους τους όρους που θέτει το Στέιτ Ντιπάρτμεντ, εκ προοιμίου (αναστολή των αεροπορικών πτήσεων πάνω από την Κύπρο, μείωση των εντάσεων, ακύρωση της αγοράς ρωσικών πυραύλων, κ.ά.), προκειμένου να εκδηλωθεί έμπρακτα το αμερικανικό ενδιαφέρον. Και «ωσεί» να μην έφτανε η κ. Ολμπράιτ, ενεφανίσθη στο προσκήνιο και ο Μάλκολμ Ρίφκιντ, ο βρετανός υπουργός Εξωτερικών, προδιαγράφοντας τον κίνδυνο ελληνοτουρκικού πολέμου, εφόσον ούτε η Αθήνα ούτε η Άγκυρα ούτε η Λευκωσία θέλουν λύση στο Κυπριακό! [Και όμως, Κυπριακό δεν θα υπήρχε, σήμερα, αν άλλη ήταν η βρετανική πολιτική, από το 1931 ως σήμερα...].

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ ενδιαφέρον προκαλεί η επικείμενη συζήτηση του Κυπριακού από τους αντιπροσώπους των πέντε μονίμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας και η πρόταση του ρώσου πρέσβη στην Κύπρο Γκεόργκι Μουράτοφ, για να μετάσχει, στη σύσκεψη αυτή, και εκπρόσωπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ενδιαφέρον, όμως, προκάλεσε και η δήλωση του προέδρου της Κύπρου Γλ. Κληρίδη, σύμφωνα με την οποία «η Ουάσιγκτον έχει αρχίσει να αμφισβητεί τη σημασία της Τουρκίας, ως στρατιωτικού συμμάχου» και αναζητεί, στην περιοχή, νέους συμμάχους, όπως είναι το Ισραήλ (και τότε έπαυσε, άραγε, να είναι;), η Ελλάδα και η Κύπρος, «προκειμένου να στηρίξει την περιφερειακή της πολιτική». [Wishful thinking ή μικρές πονηρίες, για τον εξευμενισμό των καλών Αμερικανών;]

ΚΑΤΑ ΤΑ άλλα, μια από τις εξελίξεις του «Δεκαπενθημέρου», στα βόρεια σύνορά μας, είναι η κατάσταση πραγμάτων στη γειτονική Αλβανία, η οποία τείνει να μεταβληθεί σε ένα απέραντο «πεδίο» εσωτερικών συγκρούσεων και αναταραχής, με τον Μπερίσα να επιστρατεύει μισθοφόρους κατά διαδηλωτών. Ο πρωθυπουργός ο οποίος, έτσι είτε αλλιώς, αναφέρθηκε στο ενδεχόμενο... «αλβανοποίησης» της χώρας, φοβάται τώρα την «αλβανοποίηση» από την είσοδο στην Ελλάδα ενός ανέλεγκτου αριθμού οικονομικών προσφύγων. Ποιος θα βοηθήσει τον αλβανικό λαό να δει άσπρη μέρα;

ANTHΝΩΡ

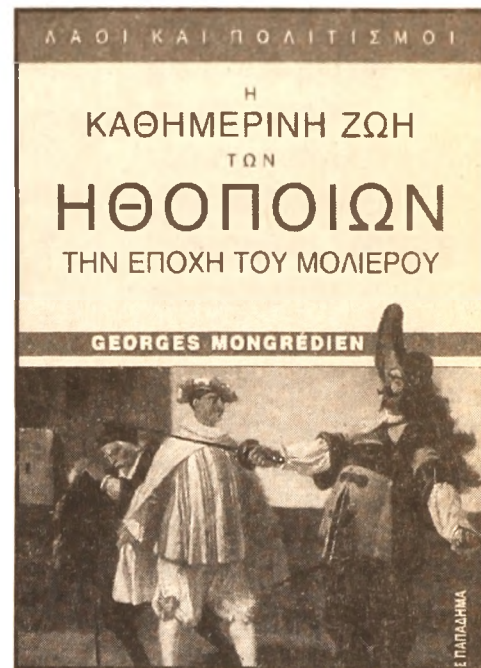
ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Σειρά: Λαοί και Πολιτισμοί

GEORGES MONGRÉDIEN

Φιλολόγος - συγγραφέας

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΗΘΟΠΟΙΩΝ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΜΟΛΙΕΡΟΥ

JEAN-PAUL CRESPELLE

Κριτικός τέχνης - συγγραφέας

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ ΣΤΗ ΜΟΝΜΑΡΤΡΗ ΤΟΝ ΚΑΙΡΟ ΤΟΥ ΠΙΚΑΣΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα

Τηλ.: 36.27.318

ΑΛΛΗ ΜΙΑ ΣΦΑΙΡΑ, ΑΛΛΟΣ ΕΝΑΣ ΝΕΚΡΟΣ... ΑΛΒΑΝΟΣ

Μια ακόμα «υπερρεσιακή» δολοφονία λαθρομετανάστη πέρασε απ' τα μονόστηλα των εφημερίδων. Στις 8.2.1997, άνδρες των Μεταβατικών Αποσπασμάτων της ΕΛ.ΑΣ., στην περιοχή της Καστοριάς, έκαναν σήμα σε μια BMW που κινούνταν στο επαρχιακό οδικό δίκτυο να σταματήσει για έλεγχο. Ο οδηγός Αντον Μιχάλαμ, σύμφωνα με την ανακοίνωση της Γενικής Αστυνομικής Διεύθυνσης Καστοριάς, δεν σταμάτησε και ανέπτυξε ταχύτητα. Ο 29χρονος αστυνομικός Μιλτιάδης Ανδρεόπουλος έκρινε σκόπιμο -λέει- να ακινητοποιήσει το όχημα πυροβολώντας τα λάστιχα, η σφαίρα όμως συνέχισε τη πορεία της και αφού διαπέρασε το πορτ-μπαγκάζ κατέληξε στο κεφάλι του 19χρονου αλβανού συνοδηγού Εριόν (αγωνιστών λοιπών στοιχείων). Στη μεταφορά του προς το ΑΧΕΠΑ της Θεσσαλονίκης ο άτυχος λαθρομετανάστης εξέπνευσε. Περιπτώ να αναφέρουμε -λέει- ότι διενεργείται Ένορκη Διοικητική Εξέταση...
Λ.Β.

ΤΑ ΑΝΔΡΕΟΣΗΜΑ

Επί τέλους θυμήθηκαν τον Ανδρέα Παπανδρέου οι αγνώμονες, και την περασμένη Τετάρτη τον ετίμησαν εκδίδοντας γραμματόσημα με την σεπτή μορφή του η οποία θα κάνει τον γύρο του κόσμου ώστε να τιμά την χώρα μας και μετά θάνατον. Σε μια σεμνή τελετή στην Παλαιά Βουλή με ομιλητές τους Κ. Σημίτη, Απ. Κακλαμάνη και Κ. Σκανδαλίδη παρουσιάστηκε η νέα σειρά γραμματοσήμων προς τιμήν του «μεγάλου χαρισματικού ηγέτη». Η σύζυγός του δεν ομίλησε για το σήμα του γράμματος ούτε για το γράμμα του σήματος, αλλά είναι η μόνη μαζί με τον Γ. Κουρή που τον τιμούν πραγματικά, ο καθένας με τον τρόπο του. Η συντετριμμένη χήρα εδήλωσε ότι «στην γκριζα πραγματικότητα που ζούμε η φωτεινή μορφή του Ανδρέα Παπανδρέου πρέπει να εμπνέει...» κι εξήτησε «την συνέχιση του έργου του απ' όσους του οφείλουν την πολιτική τους παρουσία». Ο πρόεδρος της Βουλής εδήλωσε ότι ο Α. Παπανδρέου «δεν θέλησε συνειδητά ουδ' επ' ελάχιστον να προετοιμάσει την υστεροφημία του» (συνειδητά δεν εργάστηκε για την υστεροφημία του. Τον ενδιέφερε, όσο τον ενδιέφερε και η Ελλάδα), ενώ ο γραμματέας του ΠΑΣΟΚ ετόνισε: «*Κάτω τα χέρια απ' τον Ανδρέα*», θα είναι η τελική απάντηση της Ιστορίας». Η απάντηση της

Ιστορίας για «*τόν μὴ δυνάμενον αἰδοῦς καὶ δικῆς μετέχειν*».

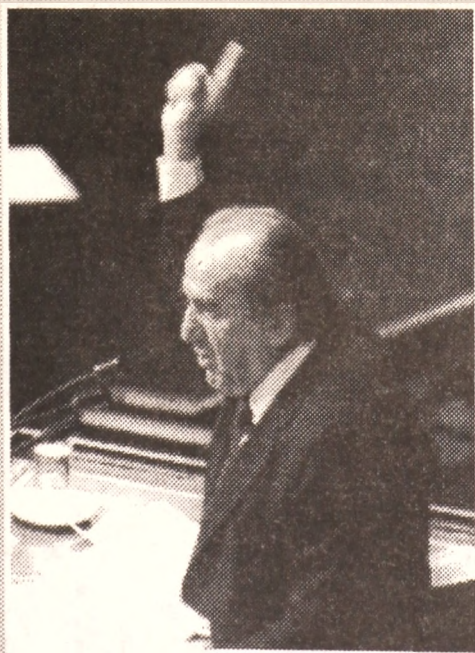
Την Τρίτη 11.2.'97, ο στενότερος συνεργάτης του Α. Παπανδρέου και εκδότης της εφημερίδας της κυβερνήσεώς του Γ. Κουρής εδήλωσε από τον Αντέννα Θεσσαλονίκης: «*Τον Ανδρέα Παπανδρέου εγώ τον έσωσα από τη φυλακή. Εγώ και ο Βαγγέλης Γιαννόπουλος. Διότι τα είχε πάρει ο Ανδρέας από τον Κοσκωτά. Και εγώ έγραφα ψέματα τότε. Ο Α. Παπανδρέου πήγε με τον Ζιάγκα στο σπίτι του Κοσκωτά., αλλά εγώ έγραφα ότι δεν πήγε -βεβαια!*».

Αρκούμεθα στην σύντομη αυτή καταγραφή γιατί πολλές «τιμές» τον περιμένουν ακόμη τον Α. Παπανδρέου. Θα τονίσομε όμως ότι ήταν και παραμένει πρωθυπουργός της χώρας, ουδέποτε παραιτηθείς, πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ, ουδέποτε παραιτηθείς, κι ότι για πολλά χρόνια θα πληρώνει ο τόπος τα προϊόντα της γονιμοπάτης ασυνειδησίας του. Τα ιδανικά που ενέπνευσε ο χαρισματικός κυριαρχούν σήμερα παντού, όπως και τα αποτελέσματα της χρηστής διαχείρισής του στα οικονομικά και της πατριωτικής συνειδησίας του στα εθνικά.

ΥΓ. Και κάποιοι «δανειστές» του ήσαν εκεί.

Μ.Μ.

ΑΥΡΙΑΝΙΚΟΣ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ

- Δ. Λιάνη παρουσία του συναδέλφου της Χρ. Λαμπράκη). Αγκαλιά λοιπόν ο Βαγγέλας με τον σύντροφο Γιώργο που «ενώνουν κοινός αγώνας». Όπως αγκαλιά με τον σύντροφο Γιώργο ο Ανδρέας Παπανδρέου εγκαινίαζε κάποτε το Σημείο του Ταύρου.

Ούτε στο άσυλο έχει εγκλεισθεί και ασυλίαν έχει. Πρόκειται για τον Βαγγέλα των καναλιών, τον κλόουν Βαγγέλη Γιαννόπουλο ο οποίος σίγουρα είναι υπουργός Δικαιοσύνης! Ο μόνιμος υβριστής και όνειδος του δημοσίου, ο τραμπούκος και βιαστής των θεσμών, ο οργανωτής των τηλεοπτικών παραστάσεων (Κ29), ο γραφικός πρόεδρος των τηλεοπτικών δικών (ΣΚΑΪ), εισηγητής από την κυβέρνηση των «εκσυγχρονιστών» σ' αυτό το ευαίσθητο Υπουργείο παρ' όλα όσα διέπραξε κατά καιρούς εις βάρος της Δικαιοσύνης και των δημοκρατικών θεσμών. Αμετανόητος αυριανιστής, ο άνθρωπος που έδωσε διαίτη από το αλήστου μνήμης Κανάλι 29 περί της ορθής χρήσεως του «αυριανικός» ή «αυριανιστής», ο σημερινός υπουργός Δικαιοσύνης (την οποία άλλωστε έχει γραμμένη εκεί που όλοι γνωρίζουν), μετέβη στην Θεσσαλονίκη τα εγκαίνια της Νέας Μακεδονίας του Γ. Κουρή περιφρονώντας τις δικαστικές αποφάσεις σχετικώς με την εκκαθάριση του αμαρτωλού συγκροτήματος Βελλίδου και φυσικά αγνοώντας την παρέμβαση της Ένωσης Συντακτών. Έσπευσε να λύσει όλες τις παρανομίες και να απαλλάξει την φυγόδικη εκδότηρια εις βάρος της οποίας εκκρεμούν ανεκτέλεστες δικαστικές αποφάσεις (Θυμηθείτε και την καταγή των 2 δισ. που επέδωσαν στα σίγουρα χέρια της Βελλίδου οι Α. Παπανδρέου

ΤΙ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ ΣΤΟΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟ ΜΕΓΑΡΟΥ ΜΟΥΣΙΚΗΣ;

Στις 31.1.1997 ο ΟΜΜΑ απέλυσε αναπλολόγητα και απροειδοποίητα και με μια και μόνη υπογραφή του προέδρου του, Χρήστου Λαμπράκη, την επί πενταετία δικηγόρο-νομικό σύμβουλο του Οργανισμού Αικατερίνη Χαραλαμπίδου. Η δικηγόρος, σύμφωνα με πληροφορίες μας, πέρασε ήδη στην αντεπίθεση και προσέβαλε δικαστικά την απόλυση της ως παράνομη και άκυρη.

Το πρώτο στάδιο των σχετικών δικών θα εξελιχθεί στο Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών-Διαδικασία Ασφαλιστικών Μέτρων στις 26.2.1997, όπου η δικηγόρος προσέφυγε ζητώντας την επαναπρόσληψή της. Στη δίκη αυτή -η οποία έχει ανακοινωθεί και στον Δικηγορικό Σύλλογο Αθηνών- θα γίνει αναφορά σε πολλά σοβαρά και ενδιαφέροντα θέματα, που μεταξύ των άλλων άπτονται της ύπαρξης -ή όχι- ουσιαστικών αρμοδιοτήτων του προέδρου του ΟΜΜΑ και σε σχέση με τις αρμοδιότητες που έχει από το νόμο το Διοικητικό Συμβούλιο του Οργανισμού. Περιμένουμε με ενδιαφέρον τη δίκη, αφού είναι ενδεχόμενο να αποκαλυφθούν λεπτομέρειες για τη λειτουργία του ΟΜΜΑ που διαφεύγουν από την κοινή γνώμη. Τι αποκαλύψεις μας επιφυλάσσει η, έως πρότινος, δικηγόρος του Μεγάρου; Χ.Γ.Π.

Η ΒΑΣΩ, Ο ΦΛΟΙΣΒΟΣ-ΚΑΙ Η ΑΛΗΘΕΙΑ;

Τελικά λάμπει η αλήθεια στον Φλοίσβο! Αυτό οφείλεται κατά το μεγαλύτερο μέρος στη Βάσω Παπανδρέου. Δεν είναι η πρώτη φορά που έχει ευθύτητα, δυναμικότητα και αδιαφορία για το πολιτικό κόστος των ενεργειών της. Μπορεί βέβαια με τις πράξεις της να τακτοποιεί και λογαριαμούς μη ορατούς στους απλούς πολίτες, ή ακόμη και οι κινήσεις της να οδηγούνται και από πιο κίνητρα, αλλά αυτά δεν υπεισέρχονται στον προβληματισμό επί του προκειμένου.

Μπορεί να φαίνεται αγνώστου το παρασκήνιο, αλλά τουλάχιστον διαπιστώνω ότι χωρίς τη δραστική παρέμβαση της Βάσως η εξεταστική επιτροπή θα έβαζε την ερώτηση στο αρχείο ευκολότατα με μια νερόβραστο απόφαση. Ακόμα και τώρα με όσα επιβαρυντικά έχουν καταγραφεί, οι δεκαεπτά της πλειοψηφίας αρνούνται να αναλάβουν την πλήρη ευθύνη του πορίσματος αλλά ζητούν να ανακατέψουν την ερώτηση και Εκτελεστικό για να καλυφθούν.

Μπορεί να υπαινίσσομαι ότι ο Λιβανός δωροδοκήθηκε οδύποτε. Απλώς, τώρα δίνεται ευκαιρία πλήρους διαλεύκανσης αντίθετα από την παράδοση στην οποία οι υποθέσεις μπαίνουν συστηματικά στο αρχείο από άβουλες κυβερνητικές πλειοψηφίες ενώ οι υποψίες μένουν ακέραιες.

Μπορεί να υπάρχουν βεβαίως και εξαιρέσεις όπου η ίδια η Βάσω μπορεί να μπλοκάρει και την τελική παραπομπή της. Τυπικό δείγμα αυτής της εκδοχής είναι η περίπτωση της Βάσως, η οποία, ανατροπή της απόφα-

σης για παραπομπή Μητσοτάκη κ.ά. στην υπόθεση της πώλησης της ΑΓΕΤ. Αλλά και αυτά τα φαινόμενα είναι ενισχυτικά του κυρίαρχου απλοϊκού κανόνα μη θίγεται τα κακώς κείμενα, κρατήστε μόνο τα προσχήματα. Εκκρεμεί αληθοφανής ερμηνεία. Ποιος αλήθεια μπορεί να πιστέψει ότι ο Παπανδρέου θυμήθηκε ξαφνικά ότι οι αντιπαραθέσεις δεν πρέπει να υπερθερμανθούν. Ή μήπως του το θύμισε ο Μητσοτάκης;

Τουλάχιστον, αν γίνει παραπομπή για τον Φλοίσβο και δεν ανατραπεί από καμιά εξ ίσου εμπνευσμένη υψηλή επιταγή για τη διαφύλαξη υπερτέρου αγαθού, λ.χ. αυτή τη φορά του κομματικού και όχι του πολιτικού κλίματος, τότε μπορεί να αθωωθεί και ο Λιβανός υποθέτω προς εύλογη ανακούφιση του ιδίου, του πολιτικού κόσμου και ημών όλων. Μέχρι στιγμής, οι εφημερίδες χαίρονται να τον καταδικάζουν εκ των προτέρων, καθ' όσον το να έχει πιάσει υπουργός ελέγχεται από τα Μέσα ως περισσότερο δραματικό και φηγογενές από το να έχει εκτελέσει πλημμελώς μεν, αλλά χωρίς ιδιοτέλεια, τα καθήκόντά του.

Επιτέλους, χάρη στη Βάσω ίσως δειχτεί ότι η αλήθεια δεν είναι μόνο αυτό που προτιμάει συνήθως η ανιαρή κυβερνητική πλειοψηφία.

Σ. Καφαντάρης

1. Ως συνήθως τα ονόματα είναι αποκαλυπτικά ιδιοτήτων, εξού και Φλοίσβος=1. Θυλοβοή; 2. Ταράχη.

ΥΠΟΘΕΣΗ ΜΠΑΛΑΦΑ: ΝΕΟ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟ ΦΙΑΣΚΟ

12 χρόνια προσπαθούν οι δικωτικές αρχές να αποδείξουν την «τρομοκρατική» δραστηριότητα του Γ. Μπαλάφα. Η αναβολή επ' αόριστον που αποφάσισε το δικαστήριο στην πρόσφατη εκδίκαση της έφεσης της Εισαγγελίας Εφετών κατά της πρωτόδικης αθωωτικής απόφασης, αποδεικνύει την αποτυχία των δικαστικών αρχών να στοιχειοθετήσουν τις κατηγορίες που του προσάπτουν. Ο ίδιος ο Μπαλάφας σε ανοικτή επιστολή του από τις φυλακές Κορυδαλλού υποστηρίζει ότι η διακοπή της δίκης έγινε γιατί θα κατέληγε στην αθώωσή του. Άραγε, οι μεθοδεύσεις των δικωτικών και δικαστικών αρχών θα τελειώσουν; Η Επιτροπή Αλληλεγγύης στον Γ. Μπαλάφα τονίζει ότι η νέα αυτή αναβολή συνιστά ένα "δικαστικό πραξικόπημα αντάξιο της σκευωρίας που έχει στηθεί εναντίον του".

Λ.Κ.

ΟΛΥΜΠΙΑΔΑ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ; ΟΧΙ, ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ!

*«Έχουμε τη φλόγα. Να νικήσουμε!» **

Μόνο η φλόγα αρκεί; Και αν αρκεί, και νικήσουμε, θα είναι η Αθήνα τελικά νικήτρια ή ηττημένη; Σε αυτό το καίριο ερώτημα, αποφεύγουν να απαντήσουν όλοι οι μεγαλόσχημοι επίσημοι που, χαμογελώντας στους τηλεοπτικούς φακούς, κραδαίνουν περήφρανα την υποψηφιότητα της Αθήνας για την Ολυμπιάδα του 2004. Πρώτος και καλύτερος ο δήμαρχος Αθηναίων, **Δημήτρης Αβραμόπουλος**. Πώς θα μπορούσε να λείπει, άλλωστε;

Παρ' ότι τα οξύτατα προβλήματα που αντιμετωπίζει η πρωτεύουσα δεν πρόκειται να επιλυθούν σε περίπτωση που η χώρα μας αναλάβει τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004. Αντίθετα, θα οξυνθούν και η Αθήνα θα γίνει μία, ακόμη λιγότερο, βιώσιμη πόλη. Οι ελάχιστοι ελεύθεροι χώροι που έχουν απομείνει, μετά την παραχώρησή τους σε ιδιώτες και ειδικές κατηγορίες πληθυσμού, δεν θα γλιτώσουν από την τσιμεντούπολη. Στις πλαγιές της Πάρνηθας, προβλέπεται η κατασκευή του ολυμπιακού χωριού 15.000 κατοίκων, στο Σχοινιά του Μαραθώνα θα δημιουργηθούν κωπηλατοδρόμια, στον Φαληρικό Όρμο θα κατασκευαστούν γήπεδα και σε ό,τι έχει απομείνει ατσιμεντοποιήτο, στο Λόφο του Βεΐκου, προβλέπεται να «φιντευθεί» στη θέση των δέντρων το Παλαί ντε Σπορ του Γαλασίου.

Όσο για το κυκλοφοριακό; Οι ιθύνοντες ελπίζουν, μάταια κατά τη γνώμη μας, ότι θα το αντιμετωπίσουν με τον ολυμπιακό δακτύλιο (Λ. Κηφισίας-Λ. Συγγρού-Παραλιακή Φαλήρου-Κηφισσός-Λ. Σταυρού-Ελευσίνας), ενώ την ίδια στιγμή αφήνουν στη μοίρα τους τα ήδη προβληματικά μέσα μαζικής μεταφοράς και η ολοκλήρωση των έργων του Μετρό τείνει να εξελιχθεί στο πιο σύντομο ανέκδοτο. Το οικονομικό κόστος της διοργάνωσης της Ολυμπιάδας θα έπρεπε να είναι απαγορευτικό στην περίοδο που διανύουμε, όπου η κυβέρνηση ζητάει επανειλημμένως και ποικι-

λοτρόπως απ' όλες τις κοινωνικές τάξεις, φυσικά ασθενέστερες προηγούνται, να πληρώσουν το πλρωμα της σύγκλισης.

Η δικαίωση μετά τη μη ανάληψη των χρυσών Ολυμπιακών Αγώνων του 1996 δείχνει να είναι ο παραρχικός στόχος της πολιτείας και των υποστηρικτών της νέας υποψηφιότητας. Η βουτιά των οικονομικών δεικτών, αφού θα δαπανηθούν υπέρογκα ποσά από τον δημόσιο προϋπολογισμό, δεν προβληματίζει αυτούς που «κόπτονται» κατά τα άλλα, για τη σύγκλιση με την Ευρώπη.

Όσο για το ελληνοχριστιανικό κιτσαριό που προετοιμάζουν, αν τελικά οι αθάνατοι της ΔΟΕ δώσουν το χρίσμα στην Αθήνα, δεν προβλέπεται να έχει προηγούμενο. Θυμηθείτε την υποδοχή των ολυμπιονικών της Ατλάντας, για να πάρετε μια μικρή γεύση αυτών που μας περιμένουν.

Η πρωτοβουλία πολιτών ενάντια στη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην Αθήνα έχει ξεκινήσει ήδη τη δράση της και στοχεύει στη διεκδίκησή της με ευαισθητοποιημένους πολίτες και φορείς. Στο πλαίσιο της καμπάνιας που οργανώνεται λαμβάνεται εκτός από τη δημιουργία αντιφασιστικών ψηφίσματα, δημοσιεύματα και εκδηλώσεις και συγκέντρωση υπογραφών ενάντια στη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην Αθήνα. Αφυπνιστούμε, πριν η πολύπαθη πρωτεύουσα μετατραπεί σε ένα ολυμπιακό εργοτάξιο. Όσο για το ολυμπιακό πνεύμα, ας το αναζητήσουμε αλλού, όχι στις εκδηλώσεις του εμπορευματοποιημένου πρωταθλητισμού και του αθέμιτου ανταγωνισμού των ρεκόρ και του ντόπινγκ. Ας μας φωτίσει αυτό το περιβόητο πνεύμα για να αντιταχθούμε στους Ολυμπιακούς των πολυεθνικών και των παρασημοφόρων πριν βρεθούμε προ τετελεσμένων γεγονότων...

Λεωνίδας Βαλασόπουλος

ΕΥΡΩΜΕΣΟΓΕΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Σε μια εποχή που η Ευρωπαϊκή Ένωση αναπτύσσει μια ιδιαίτερη δραστηριότητα, για την οικονομική ανάπτυξη και για την πολιτική συνεργασία με τις χώρες του Μεσογειακού Νότου, το Κέντρο Ερευνών Μεσογειακής Συνεργασίας (ΚΕΜΕΣ) αποφάσισε να οργανώσει μια ημερίδα με θέμα «Ο ρόλος της Ελλάδας στη Μεσόγειο».

Το ΚΕΜΕΣ δημιουργήθηκε πρόσφατα μετά από πρωτοβουλία, πανεπιστημιακών, διπλωματών, δημοσιογράφων και τεχνολογικών και έχει βασικό στόχο τη συστηματική έρευνα και μελέτη και των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των χωρών του Μεσογειακού Νότου. Για την προώθηση αυτού του στόχου, το ΚΕΜΕΣ προγραμματίζει τη διοργάνωση συνεδρίων και διεθνών διασκέψεων.

Η πρώτη επίσημη παρουσίαση του Κέντρου θα γίνει την Πέμπτη 20 Φεβρουαρίου στο Ξενοδοχείο Intercontinental με την ημερίδα «Ο ρόλος της Ελλάδας στη Μεσόγειο». Μεταξύ των ομιλητών θα είναι οι: Β. Παπανδρέου, Γ. Κρανιδιώτης, Κ. Καραμανλής, Ν. Κωνσταντόπουλος, Ν. Χριστοδουλακίς, Ε. Παπαζώη, Ι. Καρτάλης, Π. Ιωακειμίδης, Σ. Παππάς, Α. Μανιατόπουλος, Α. Φατούρος και Θ. Κουλουμπής.

ΑΝΤΙ ΘΕΣΕΙΣ

Ο ΑΓΩΝΑΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Δ.Ζ.

ρίες και πένητες είναι οι εκπαιδευτικοί, στις πλάτες των ποίων το υπουργείο Παιδείας έχει αναθέσει την εκπαίδευση αιδιών μας. Εξευτελιστικές είναι οι αμοιβές που από το κράτος παρέχονται. Γι' αυτό και στην απεργία τους έχουν την υψηλή συμπαράσταση του συνόλου σχεδόν των πολιτών. Καλό να το κατανοήσουν εγκαίρως ο υπουργός Παιδείας, η κυβέρνηση και ο πρωθυπουργός. Ο πενιχρός μισθός των καθηγητών όνειδος και για την πολιτεία και για την κοινωνία.

ΚΕΝΤΡΟΑΡΙΣΤΕΡΑ ΚΑΙ Ν.Δ.-1

οδημοκράτης βουλευτής κοιτώντας μία ημέρα στη Βουλή να στρογγυλό τραπέζι... θυμήθηκε πως ο Μ. Έμπερτ, επέφεραν ιδεολογική σύγχυση στο κόμμα του. Καθόμαστε -είπε- σ' τραπέζι σαν κι αυτό και αφού ο Σημίτης πήρε την καρέκλα ο Έμπερτ μετατοπίστηκε στη διπλανή καρέκλα, κοντά στην Α. Αργήγα. Τελειώνοντας πάντως τη «εξιστόρησή» του, ο βουλευτής ευχήθηκε, στο συνέδριο, να ξεκαθαριστεί ποιοι... ανήκουν όμμα ΚΚΕ-Ν.Δ. και ποιοι στο Ν.Δ.-ΚΚΕ.

Δ.Ζ.

ΚΕΝΤΡΟΑΡΙΣΤΕΡΑ ΚΑΙ Ν.Δ.-2

α μπορούσε να ήταν ανέκδοτο αλλά δεν είναι. Στέλεχος της Ν.Δ. με πολύχρονη κοινοβουλευτική θητεία συνάντησε κά- ημέρα στην είσοδο της Βουλής τον Ορ. Κολοζώφ του ΚΚΕ που είπε: «Σε παρακαλώ Ορέστη να μην μπούμε μαζί γιατί εσύ είπες «πρό δεξιός και μ' εκθέτεις»! Α κάνουν και οι βουλευτές της Ν.Δ.; Αφού ο αρχηγός τους κα- ύγει σε πειράματα ιδεολογικής φύσεως, αυτοί... το ρίχνουν πλάκα.

Δ.Ζ.

ΛΑΪΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

πτός από τα βιβλιοπωλεία κυκλοφορεί και σε σχήμα περιοδικού στα περίπτερα το πολιτικό κόμικς του Μ. Βασιλάκη «Πο- ή Γλαροτραγωδία, ΑΠΑΝΤΑ ΕΒΕΡΤ», σε φθηνή «λαϊκή έκδο- συμπληρωμένη με δύο ίλαια και «Συμη-ομ- άριο» με κενές σελίδες να συμπληρώνουν οι νώστες τα νεώτερα πικά αμετρο-έπεα. σοχή όμως. Τα πρό- τα «αμελέτητα» που τόμισε ο Αρχηγός δεν για να γεμίσουν τις δες του συμη-ομμα-τα, αλλά εύρημα της δια- στικής εκστρατείας Μ. Έμπερτ για περισσό- πωλήσεις του βιβλίου Πνευματικός πατέρας βιβλίου που έγινε μπε- λερ είναι, όσο να 'ναι ενδιαφέρεται για την διάδοσή του.

GREENPEACE

ΚΡΙΣΙΜΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Μία νέα σειρά βιβλίων με την συνεργασία της GREENPEACE και των εκδόσεων Νεφέλη, που στοχεύει να αναδείξει και να προτείνει λύσεις στα φλέγοντα οικολογικά προβλήματα του καιρού μας.

Κυκλοφορούν οι τόμοι 1 - 4

1. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Προς μία οικολογική μεταρύθμιση

2. ΠΡΑΣΙΝΕΣ ΠΕΔΙΑΔΕΣ ΜΕ

ΣΚΟΤΕΙΝΟ ΜΕΛΛΟΝ

Μία κριτική στην Αγροτική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης

3. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Τα όρια της αυτοκίνησης και η χρηματοδότηση του παραγωγού

4. ΑΛΙΕΙΑ, ΔΙΧΩΣ ΣΥΝΟΡΑ

Η κρίση της βιομηχανικής εκμετάλλευσης των θαλασσών

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 ΑΘΗΝΑ ΤΗΛ.: 3607744 FAX: 3623093

ΕΜΕΣΑ ΣΤΗΝ Ενημέρωση

• «Όταν φτιάξαμε την *Αυριανή*, τη φτιάξαμε για να... οικονομήσουμε. Βλέπαμε τους άλλους εκδότες που... τρώγανε με εκατό μασέλες και είπαμε γιατί να μην πάρουμε και εμείς μέρος στο... φαγοπότι, τη στιγμή μάλιστα που εμείς -έχοντας το μυαλό του μέσου πολίτη- και πιο... "έξυπνοι" είμαστε από ορισμένους από δαύτους και σίγουρα πολύ πιο εργατικοί και... έντιμοι από τους περισσότερους...

»Μπήκαμε, λοιπόν, στο χορό ξυπόλητοι και ξεβράκωτοι νομίζοντας ότι όλο και κάποιο κόκαλο θα αρπάζαμε και εμείς ή θα μας πετούσαν για να χορταίναμε την πείνα μας και να βολευόμαστε...»

Με τα παραπάνω σπουδαία λόγια ξεκινά το editorial της ανανεωμένης *Αυριανής* (που πολλοί έσπευσαν να χαιρετίσουν). Μνημείο κυνικής ειλικρίνειας, αφιερώνεται εξαιρετικά σε όσους ακόμα επικαλούνται τον όρο «λειτουργήμα» για τη δημοσιογραφία, σε όσους συνενώνονται με τον εκδότη του φύλλου του Ταύρου. Αφιερώνεται, επίσης, σε όσους πολιτικούς και δημοσιογράφους χαιρέτισαν με μηνύματα ή παρευρέθηκαν στην άλλη εφημερίδα που πέρασε (όπως πέρασε) στην ιδιοκτησία του ερίτιμου **Γεωργίου Κουρή** - τη *Νέα Μακεδονία*.

• Η νέα *Αυριανή*, σε ταμπλόιντ, με χρώμα, κυκλοφορεί με τη νέα της μορφή από τις 3 Φεβρουαρίου. Εκδότης και γενικός διευθυντής της εφημερίδας εμφανίζεται ο **Γιάννης Αμανατίδης** (είχε φύγει από το *Έθνος*), σύμβουλος έκδοσης είναι ο **Μάκης Γιομπαζολιάς**. Αρθρογράφος παραμένει ο Κουρή. Λούμπεν και χοντροκομμένος όπως ήταν πάντα...

• ...Και φυσικά, αεριτζή και επιτηδευματία, με τρομακτική ικανότητα να τινάζει στον αέρα ακόμα και τα προσχήματα περί ικανοποιητικής λειτουργίας του (εκουγχρονιστικού) πολιτικού μας σκηνικού. Το απέδειξε με την πειρατεία του στην περίπτωση της ιστορικής *Μακεδονίας*. Παραχάραξε τον τίτλο της, ξεπέρασε δικολαβίστικα τη δικαστική απόφαση που του απαγόρευε την έκδοση (με νέα παραχάραξη), αγνόησε τους εργαζόμενους του ιστορικού φύλλου της **Κατερίνας Βελλίδη** που ακόμα περιμένουν τις αποζημιώσεις τους, έγραψε στα παλαιά των υποδημάτων του τους συνδικαλιστικούς φορείς των δημοσιογράφων, προκάλεσε τις αντοχές της δημοκρατίας συμπράττοντας με τη φυγόδικη χρεωκοπημένη εκδότρια και, τέλος, με την ενεργή συμπαράσταση του χούλιγκαν υπουργού Ευάγγελου Γιαννόπουλου (πόσο ήπια ήταν η κριτική που του είχε ασκήσει το *Αντί*, όταν τον αποκαλούσε «Τρελό του τηλεοπτικού χωριού»...) και την έμπρακτη συμπαράσταση δεκάδων κυβερνητικών και, ευρύτερα πολιτικών, παραγόντων κατ'άφευγε η παραχαραγμένη εφημερίδα με τον ιστορικό τίτλο να κρέμεται στα περίπτερα. Η υπόθεση είναι σκανδαλώδης - και η ευθύνη της κυβέρνησης τεράστια. Κι όταν λέμε ότι η κυβέρνηση ευθύνεται, εννοούμε ότι κύριος υπεύθυνος εντέλει είναι ο πρωθυπουργός Κώστας Σημίτης. Εκτός των άλλων (πώς δηλαδή θα δικαιολογήσει τις μεθοδεύσεις του υφισταμένου του προς όφελος του Κουρή), θα πρέπει να αποδείξει ότι δεν είναι προϊόν συνδιαλλαγής της κυ-

βέρνησης των εκουγχρονιστών με τον Κουρή η εύνοια της *Αυριανής* προς τις κυβερνητικές αποφάσεις.

Στο χωριό μου λένε: «Δείξε μου τους φίλους σου να σου πω ποιος είσαι»...

• Όσο για τον Κουρή, ετοιμάζεται να πάει και για άλλα. Συμμετέχει, λέγεται, στην κυκλοφορούμενη έκδοση της *Αθηναϊκής* με μεγάλο ποσοστό - αν και, εφόσον το εγχείρημα αυτό προχωρήσει, ως εκδότης θα φέρεται ο **Σπύρος Καρατζαφέρης**, που έχει μόνο το 10% των μετοχών της νέας επιχείρησης.

• Στο καλό συγκρότημα, της Χρ. Λαδά, έδωσε συνέντευξη, την περασμένη Κυριακή ο **Μιλόσεβιτς**. Διά του λόγου το αληθές, μάλιστα, φωτογραφήθηκε μαζί του πρωτοσέλιδο (επιτέλους) ο μαιτρ των συνεντεύξεων, **Θανάσης Λάλας**. Όμως, τη Δευτέρα, η γιουγκοσλαβική πρεσβεία εξέδωσε ανακοίνωση που έλεγε ότι -τουλάχιστον- γράφτηκαν περισσότερα απ' όσα είχαν συμφωνηθεί. Ο σέρβος πρόεδρος έδωσε γραπτή τη συνέντευξη, το τελικό κείμενο έφυγε απ' τον ίδιο ενώ η ανακοίνωση έλεγε πως η συνάντηση Λάλα-Μιλόσεβιτς κράτησε ελάχιστα, ίσα για να φωτογραφηθούν μαζί οι δύο άντρες.

Απ' τη μεριά του, το *Βήμα* ανακοίνωσε πως κάποια κομμάτια που δημοσιεύθηκαν υπήρχαν σε συνομιλία των δύο ανδρών και όποιος θέλει να το διαπιστώσει, ας πάει στα γραφεία να ζητήσει την κασέτα. Όπως και να 'χει, ακόμα κι αν υπάρχει κασέτα του Μιλόσεβιτς (και δεν είναι ο Μητσικώστας), και πάλι υπάρχει πρόβλημα δεοντολογίας. Ή, μήπως, στο *Βήμα*, τις αμαρτίες τις

συγχωρεί εύκολα ο καλός Θεός;

• Κέρδισε ο **Στέλιος Κούλογλου** τη δίκη από τον **Πέτρο Κωστόπουλο**, για παλιό δημοσίωμα του *ΚΛΙΚ*, που κρίθηκε σπομφαντικό. Το δικαστήριο υποχρέωσε τον Κωστόπουλο να πληρώσει '11 εκατ. δρχ. αποζημίωση στον θιγέντα δημοσιογράφο.

• **Νέα Οικολογία**. Αλλαγών στη διεύθυνση του περιοδικού συνέχεια. Τον Νοέμβριο του 1996 (τχ. 145) στην ταυτότητα του περιοδικού εμφανίζονται ως διευθυντής ο **Μ. Μοδινός**. Η συνεργασία του με το ΠΑΣΟΚ στις τελευταίες εκλογές είχε αποτέλεσμα να αποχωρήσουν βασικοί συντελεστές της έκδοσης και να ξαναβγάλουν την *Οικοτοπία* μαζί με τους Θεσσαλονικείς που τη εξέδιδαν παλιότερα. Στο η 147 του Ιανουαρίου, ο **Μ. Μοδινός** δεν ανήκει πλέον ούτε στη Γραμματεία Σύνταξης του περιοδικού. Εκεί εμφανίζονται οι **Φ. Δημητρακούδη**, **Α. Παπαϊωάννου**, **Β. Στογιάννης**, **Ε. Χαραλαμποπούλου** και **Γ. Χωλ**. Λέγεται ότι η αποουσία του προήλθε έπειτα από τανμούς και διαμάχες. Όπως και να 'χει, πάντως, ο **Μ. Μοδινός** παραμένει πρόεδρος της εταιρείας που εκδίδει το περιοδικό, η δε *Νέα Οικολογία* άλλαξε εμφάνιση και τακτικό χρόνο έκδοσης ενώ δόθηκε γραμμή να μη γράφονται εκτεταμένα κείμενα. Ούτως ή άλλως, η δύσκολη πορεία του εναλλακτικού Τύπου σίγουρα δεν είναι στρωμένη με ροδοπέταλα...

• **Δηώ**, τχ. 1. Και μια και ο λόγος για τον πράσινο εναλλακτικό τύπο να σημειώσουμε την εμφάνιση ενός νέου, πολύ καλού, εντύπου εξειδικευμένου στη βιολογική γεωργία. Όπως διαβάζουμε, θα εκδίδεται κάθε τρεις μήνες. Από μας ευχές για να 'ναι καλοτάξιδο.

Τοιος θα σταματήσει το ποτάμι της οργής;

του Δημήτρη Καΐση

Το μετα-ανδρείκό ΠΑΣΟΚ παράγει την αντιπολίτευση από τον εαυτό του: υποφώσκει εντός του και μάλιστα σε μια κοινή αντίθεση, αβέβαιη και πλήρως αντιφάσκουσα με το πάλαι ποτέ τριτοδρομικό-τριτοκοσμικό ρητορικό του όραμα. Ο Α. Παπανδρέου την κατάλαβε πολύ καλά: την αμφιρρέπουσα πλεγματική «πρησμένη εθνικούπερήφανα», σχεδόν τραυματική σχέση της χώρας αυτής με τον δυτικό κόσμο. Έτσι, επέλασε κατά του καραμανλικού «ανήκομεν εις τη Δύσιν» για να το επαναφέρει σιγά σιγά από το παράθυρο. Ό,τι κι αν είχε στο μυαλό του, η ροή της ιστορίας τον άφησε πίσω κι έτρεξε ασθμαίνων να προσαρμοστεί σε μια μισο-περιφρονημένη ρεαλπολιτική.

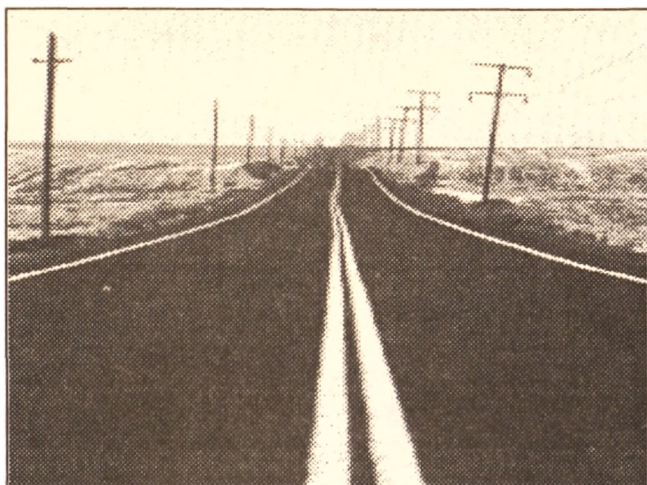
Έτσι, ανακαλύφτηκε π.χ. ο «φίλος πλανητάρχης» Κλίντον, αλλά στο μεταξύ τα παλιά οράματα και τα «μεγάλα λόγια» έστεκαν προβληματικά και καταρρακωμένα αφήσας πληγές στις συνειδήσεις. Στη θέση ορθώνονταν υλικά συμφέροντα και άλλα αξιώματα, μαζί με μια χαμένη πίστις.

Τα πράγματα δεν ήρθαν βολικά και ίσως μπορούσαν να έρθουν, αλλά αρκετοί νεοκίβλα αναρριχηθεί, οι ιεραρχίες εί-ανατραπεί ή διαβρωθεί και οι προσω-ές αξίες καταπατηθεί.

Όταν μια εναλλαγή των κυρίαρχων από κάτω αναδυόμενες κοινωνικές δυνάμεις αποκτούσαν πρόσβαση στις λαύσεις πλούτου και εξουσίας – ή ως μιας καλύτερης ζωής.

Αποκομίζοντας από τα στρώματα αυτά κομμάτια αρχίζουν να εξαπολύουν θύελλες, κοινωνικούς αναβρασμούς: βρίσκουν μπροστά τους, δίπλα τους και όχι μόνο στα θησαυρο-αυτά τους πράγματα διαφορετικά από απεισχημένα, αντίθετα απ' όσα έμαθαν ρητορεύοντας τους είπαν. Απ' αυτά με ποία τους νανούρισαν ακόμη και με αυ-ου από παλιά μας ταλάνισαν ως «ελλη-ίτητα».

Πάει να πει, λοιπόν, το Μάαστριχτ και η Ε; Τι πάει να πει συμμόρφωση με εντο-και κατευθύνσεις ενός υπερεθνικού ευ-ταϊκού οργάνου (διότι επιπλέον εμείς ιαστε η κοιτίδα κ.λπ.» και αυτοί «έτρω-

γαν βαλανίδια κ.λπ.)). Τα πράγματα γύρι-σαν άσχημα. Με βάση και τις εμπεδωμένες νοοτροπίες, το πιθανότερο είναι να εξελι-χθούν και άσχημα και είναι αργά για τον υπερυπουργό **Αλέκο Παπαδόπουλο** και ίσως άπρεπο να λέει τώρα ως κραδαίνοντας ρομφαία για «μικροαστικούς πολτούς».

Παρ' ότι δεν φαίνεται να είναι τόσο άσχη-μα για ξένους και εντόπιους επενδυτές και κάπως κερδοσκόπους: το Χρηματιστήριο καλπάζει προς τα ύψη αδιαφορώντας για όλες τις δυσοίωνες κοινωνικές εντάσεις.

Εμπιστεύονται μήπως τον κ. Σημίτη όπως και τα εγκώμια του διεθνούς Τύπου δεί-χνουν; Μπορεί αυτός να πάρει στις εμφα-νώς πιο αδύνατες πλάτες του το κόστος για να τα καταφέρει; Μπορεί αυτός σαν ένα ον πασίδηλα φαίνεται «εσωτερικού χώρου» (και οι σύμβουλοί του εν μια νυκτί σχεδόν εκτοξευθέντες), να ξεπεράσει, να ακυρώ-σει και να αναμορφώσει τόσο μεγάλο μέ-ρος από το παρελθόν που τους βαραίνει;

Αυτή είναι η μια πλευρά – ας πούμε κα-

ταρράκωσης μιας κάποιας θεσμικής αξιο-πιστίας, ενός χρόνου που έφυγε με τα βαθιά σημάδια του και τώρα πώς θα διορθωθεί;

Στην ταινία των αδελφών Κοέν *Fargo*, η έγκυος αστυνομική ρωτάει προς το τέλος με ένα είδος ανυπεράσπιστης λογικής και κυνικής αφέλειας: «Αξίζανε τρεις φόντοι για τόσο λίγα χρήματα;».

Ερώτημα κάπως φιλοσοφικό και ίσως με τρυφερότητα υπόγεια – αλλά ποιος μπορεί να αντέξει τόσο σκληρή εικόνα μιας σύγ-χρονης και αμείλικτα εκσυγχρονισμένης κίβλας κοινωνίας;

Υ.Γ. 1: Κινήσεις ευφάνταστες και αντικινήσεις στο θεσσαλικό κάμπο: τι μπορεί να σημαίνει για μια έως πρόσφατα αγροτική κοινωνία αυτό που απειλητικά σχεδόν και ανεπιγνώτως είπε ο κ.

Τζουμάκας για το κοινωνικό στρώμα «με τις πιο καθυστερημένες απόψεις»; Κυρίως: τι οδυνηρά πράγματα μπορεί να συνεπάγεται – όταν για τόσα χρόνια τα κανακέψαμε εις αντάλλαγμα της ψήφου του και τώρα έωλα τα αφήνουμε στους νόμους της αδυσώπητα αναδυόμενης παγκόσμιας αγοράς;

Υ.Γ. 2: Κι αυτή η περίεργη αποχώρηση των αγροτών τι ήταν, και μάλιστα σε μια στιγμή που η κυβέρνηση αναγκαζόταν να αναδιπλωθεί εν αγωνία με όλα τα παλαιο-και νεο-πασόκ στελέχη της; Φοβήθηκαν μήπως κάποιοι τον εντυπωσιακά αναδυόμενο κ. **Πατάκη**;

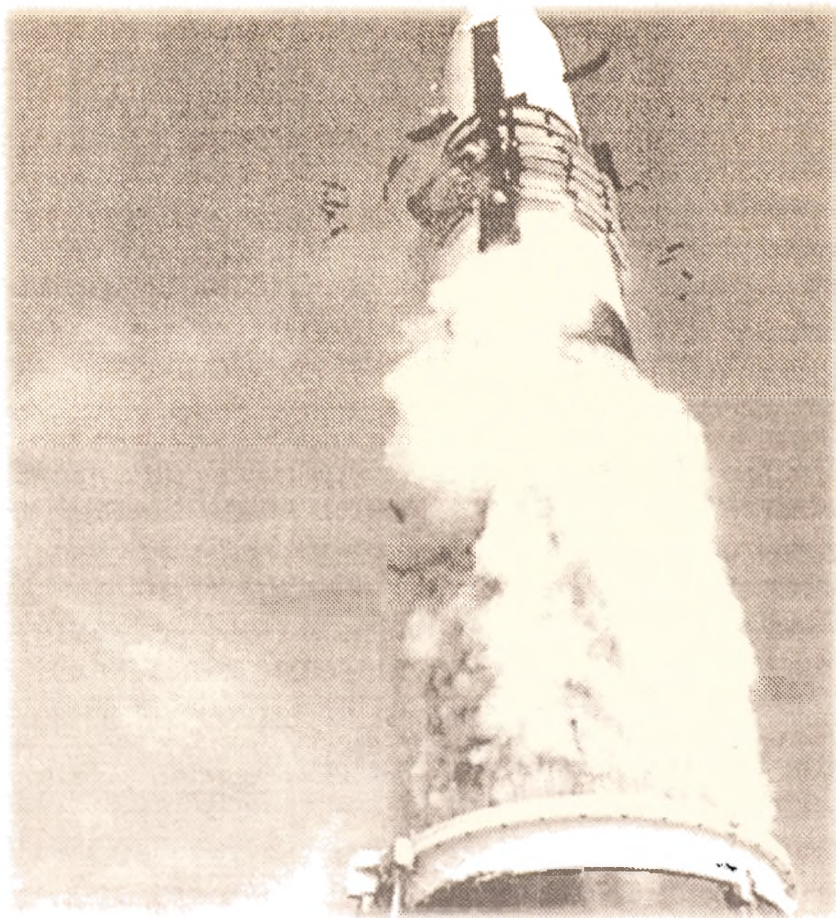
Η κρίση των S-300 και τα ρωσικά συμφέροντα

του Δημήτρη Σκάλκου

Οι αντιδράσεις και αναλύσεις που ακολούθησαν τη λεγόμενη κρίση των S-300, στις περισσότερες των περιπτώσεων χαρακτηρίστηκαν από αδυναμία κατανόησης της πολυπλοκότητάς της και τοποθέτησής της στο νέο διεθνές περιβάλλον όπως αυτό διαμορφώνεται. Πιο συγκεκριμένα, οι πρόσφατες εξελίξεις θα πρέπει να ερμηνευθούν υπό το πρίσμα των μεταψυχροπολεμικών ρωσο-αμερικανών σχέσεων και των μεταξύ των συνεχιζόμενων ανταγωνισμών. Αντικείμενα αυτών των ανταγωνισμών είναι ο έλεγχος των πετρελαϊκών αποθεμάτων της Κασπίας θάλασσας, η επικράτηση στις αγορές όπλων, και η πολιτική επιρροή στο χώρο της Κεντρικής Ασίας και της ανατολικής Μεσογείου.

Οι περισσότεροι έγκυροι αναλυτές των ρωσικών πραγμάτων συμφωνούν στην εκτίμησή τους πως το πιθανότερο σενάριο μετεξέλιξης του ρωσικού καθεστώτος, για την επόμενη τουλάχιστον δεκαετία, είναι αυτό που θέλει το ρωσικό κράτος να λειτουργεί ως μία αυταρχική ημι-δημοκρατία παρόμοια με τα καθεστώτα της Λατινικής Αμερικής της δεκαετίας του '70. Παράλληλα, θα πρέπει να αναμένεται πως ο διάδοχος του Γέλτσιν -όποιος και αν είναι αυτός- θα ακολουθήσει εθνικιστική εξωτερική πολιτική, στο βαθμό που κοινός παρονομαστής των προανατολισμών όλων σχεδόν των «ρευμάτων» της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής είναι η αποκατάσταση της χώρας ως «μεγάλης δύναμης» -ό,τι και αν σημαίνει αυτό!. Οι εξελίξεις αυτές είναι φυσικό να τροφοδοτούν τη καχυποψία των ΗΠΑ, οι ελίτ εξωτερικής πολιτικής των οποίων χαρακτηρίζονται από παραδοσιακής ρωσοφοβίας, διαμορφώνοντας ανάλογα και τις επιλογές τους στο χώρο της Κεντρικής Ασίας και της ανατολικής Ευρώπης.

Ειδικότερα, οι σχεδιαστές της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ αντιμετωπίζουν αρνητικά το ενδεχόμενο ρωσικού ελέγχου επί των πετρελαϊκών αποθεμάτων της Κασπίας θάλασσας, μέσω του ελέγχου των διαδρομών των πετρελαιαγωγών που μεταφέρουν τη πολυ-

Βασικός στόχος της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής είναι η αποκατάσταση της χώρας ως «μεγάλης δύναμης».

τιμότερη πλουτοπαραγωγική πηγή στις παγκόσμιες αγορές. Η ασταθής ροή πετρελαίου από την Υπερκαυκασία έχει ιδιαίτερη σημασία για τις ΗΠΑ, καθώς θα ολοκληρώσει εναλλακτική λύση απέναντι στη μονομερή εξάρτηση των διεθνών αγορών από τα, ελεγχόμενα από ασταθή καθεστώτα, αποθέματα του Περσικού Κόλπου. Για το λόγο αυτό, οι ΗΠΑ επικροτούν τα σχέδια ανάπτυξης πετρελαιαγωγών που θα μεταφέρουν πετρελαιο από την Υπερκαυκασία, μέσω της Γεωργίας, στις μεσογειακές ακτές της νοτίου Τουρκίας, παρακάμπτοντας τη Ρωσία. Έτσι, μόλις τον περασμένο Δεκέμβριο το Αζερμπαϊτζάν ανακοίνωσε την υλοποίηση του παραπάνω σχεδίου μέσα στο 1997, ενώ και η Τσετσενία κινείται ήδη προς την ίδια κατεύθυνση, παρακαλώντας τις ρωσικές ανησυχίες.

Γίνεται λοιπόν εύκολα κατανοητό πως η αναστολή αυτών των σχεδίων εξυπηρετεί τα συμφέροντα του Κρεμλίνου. Νέες εντάσεις γίνονται γύρω από το Κυπριακό ζήτημα θέτουν υπό αμφισβήτηση την ασφάλεια του πετρελαιαγωγού και συνεπώς την ορθότητα της επιλογής και την αποδοτικότητα των επενδύσεων. Έτσι, η Μόσχα δεν μπορεί παρά να επιχαιρεί για τη προμήθεια στη Κυπριακή Δημοκρατία έξι αντιβαλλιστικών πυραυλικών συστημάτων, τα οποία αποτέλεσαν την αφορμή για τη νέα κρίση.

οιική στάση έρχεται σε συμφωνία με τον άλλον διακηρυγμέ-
 ρχο της εξωτερικής της πολιτικής, αυτόν της κυριαρχίας της
 παγκόσμια αγορά οπλικών συστημάτων, θέση από την οποία
 έσθηκε μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ, από τις ΗΠΑ. Στα πλαίσια
 είσδυσης της σε νέες αγορές³, η εμπλοκή της στο Κυπριακό
 λεί μία σίγουρη πηγή κερδών. Ας μην ξεχνούμε πως, γύρω
 Κυπριακό ζήτημα κινούνται δυνάμεις, όπως η Ελλάδα και η
 ία, με τεράστιες αμυντικές δαπάνες και μάλιστα συνεχώς
 όμενες σε μια εποχή που είναι σχεδόν παγκόσμια η τάση για
 ρισμό τους. Δεν είναι τυχαίο πως ήδη η Ρωσία συζητά με την
 ία τη συμπαράγωγή των ρωσικών Καλάσνικωφ. Η συμμετο-
 Μόσχας στα εξοπλιστικά προγράμματα της περιοχής, της
 έρει μία πρώτης τάξεως ευκαιρία να επεκτείνει την πολιτική
 ρροή στο χώρο της ανατολικής Μεσογείου και να αναβαθμί-
 ρόλο της. Τούτο συμβαίνει σε μία περίοδο κατά την οποία η
 βρίσκεται σε αναζήτηση ενός νέου ρόλου στη διεθνή σκηνή,
 διπλωματική της επιρροή περιορισμένη, και ενώ προετοιμά-
 η επέκταση του ΝΑΤΟ προς την ανατολική Ευρώπη, εξέλιξη
 πτά πολλούς θίγει το κύρος και τα συμφέροντα της χώρας.
 εφαιλιώνοντας, θα λέγαμε πως η ανάφλεξη στο χώρο της
 λικής Μεσογείου εξυπηρετεί τα πολιτικά και οικονομικά συμ-
 τα της Μόσχας, υποβοηθώντας την αναβολή των σχεδίων για
 τρελαιαγωγό, ανοίγοντας νέους δρόμους για την στρατιωτική
 ζανία της, και υπογραμμίζοντας την παρουσία της στα πολιτικά
 ατα της περιοχής. Οφέλη διόλου ευκαταφρόνητα, ώστε να πε-
 υμε πως το Κρεμλίνο θα παύσει να κινείται προς αυτή την κα-
 ση στο Κυπριακό ζήτημα. Από την άλλη πλευρά, ΗΠΑ, Τουρ-
 Κυπριακή Δημοκρατία έχουν, περισσότερο τώρα παρά ποτέ,
 συμφέρον από τη σταθερότητα στην περιοχή η οποία περνάει
 εωτικά μέσα από την επίλυση του Κυπριακού. Παρά τις κατά
 ός εντάσεις, οι συνθήκες φαίνεται να ωριμάζουν για την επίτευ-
 ς συμφωνίας που θα δώσει τέλος στην κυπριακή διένεξη. Εδώ
 εται κι η πρόκληση για την ελληνική κυβέρνηση, η οποία για να
 οκριθεί σε αυτήν θα πρέπει να αντιληφθεί ορθά τις συνιστώσες
 πριακού και να υιοθετήσει ευέλικτη εξωτερική πολιτική. Ευέ-
 πο βαθμό που αντιμετωπίζει τους εξοπλισμούς ως μέσο και όχι
 πό πολιτικής που οδηγεί σε αγκυλώσεις. Για παράδειγμα, η
 των S-300 αποτελεί έξυπνη κίνηση της κυπριακής κυβέρνησης
 ναγκάζει τη διεθνή κοινότητα να ασχοληθεί σοβαρά με την πο-
 νη διένεξη χωρίς να μεταβάλλει ουσιαστικά τις ισορροπίες, να
 λεί, και να εμποδίζει άλλες τακτικές κινήσεις. Αντίθετα, όταν η
 ωτική αποτροπή μονοπωλεί την ελληνική στρατηγική -υπερε-
 σμοί, ενιαίο αμυντικό δόγμα, κ.λπ.- παρεμποδίζεται η υιοθέτη-
 λτικών μέτρων, όπως το γνωστό μορατόριουμ, που μπορούν να
 όσουν θετικά αποτελέσματα. Τέλος, είναι αναγκαίο να αντιλη-
 οι κύκλοι που προωθούν το ιδεολόγημα του «ορθόδοξου τό-
 με τη Ρωσία, ότι στον σημερινό διαρκώς μεταβαλλόμενο κόσμο
 ρουν θέση άξονες και συμμαχίες· αντίθετα, απαιτείται επιθετική
 κή, δηλαδή συνεχής ανάληψη πρωτοβουλιών, ευελιξία, και
 η που βλέπει και πέρα από τα πράγματα.

ΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹ Smiley, «Russia's wobbles ahead», *The Economist - The World in*
 7, σελ. 38-39.

² Aid Remnick, «Can Russia Change?», *Foreign Affairs*,
 uary/February 1997, σελ. 43-44.

³ Σιάρρα, «Αντεπιτίθεται η Ρωσική Αμυντική Βιομηχανία»,
 ενδυτής, 8/2/97, σελ. 44.

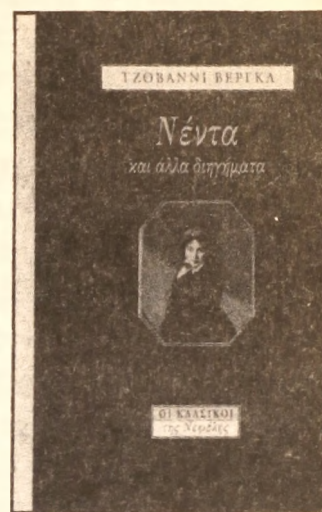
ΟΙ ΚΛΑΣΙΚΟΙ

της Νεφέλης

Αριστουργήματα της παγκόσμιας λογοτεχνίας

μόνο με 500 δραχ.

ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ
 ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΧΙΝΑ

ΜΟΛΙΣ
ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ
ΟΙ ΤΟΜΟΙ 21 - 25

21. ΤΖΟΒΑΝΙ ΒΕΡΓΚΑ
Νέντα και άλλα διηγήματα
22. ΦΕΡΝΑΝΤΟ ΠΕΣΣΟΑ
Ο αναρχικός τραπεζίτης
23. ΣΚΩΤ ΦΙΤΖΕΡΑΛΝΤ
Το κρυστάλλινο μπώλ
24. ΓΚΥ ΝΤΕ ΜΩΠΑΣΑΝ
Η μικρή Ροκ
25. ΟΝΟΡΕ ΝΤΕ ΜΠΑΛΖΑΚ
Σαρραζίνος

σε όλα τα βιβλιοπωλεία
 και περίπτερα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80,
 ΤΗΛ.: 36.07.744, 36.39.962 FAX: 3623093

Το τέλος του βολέματος

του Τάσου Παππά

Η «μάχη» στον θεσσαλικό κάμπο τελείωσε με την προσωρινή αναδίπλωση των εξεγερμένων αγροτών, όμως το πρόβλημα της γεωργίας ζητά επιτακτικώς τη λύση του. Βεβαίως ούτε οι καθοδηγούμενοι πολιτικοί εξτρεμισμοί της μιας πλευράς, ούτε οι αγκυλώσεις και η αλαζονεία της άλλης δημιουργούν το απαραίτητο για τη συνεννόηση κλίμα. Και τα δύο στρατόπεδα οφείλουν να κάνουν γενναία αυτοκριτική για τις ολιγωρίες, τις παραλείψεις και την ανοχή που έδειξαν απέναντι στα νοσηρά φαινόμενα που αναπτύχθηκαν τα προηγούμενα χρόνια.

Είναι τεράστιες οι ευθύνες του ΠΑΣΟΚ για την κατάσταση που επικρατεί στον αγροτικό τομέα. Διαχειρίστηκε αφρόνως τα θηριώδη κοινοτικά κονδύλια. Αντί να τα διοχετεύσει σε παραγωγικές δραστηριότητες τα χρησιμοποίησε για να στήσει ένα εκτεταμένο πελαταικό δίκτυο που μετατρεπόταν σε εκλογικό μηχανισμό και του χάριζε τα εντυπωσιακά ποσοστά στις ανά τετραετία αναμετρήσεις. Έκλεινε τα μάτια στην κατασπατάληση των πόρων. Ανέχτηκε, αν δεν καλλιέργησε, μια καταναλωτική νοοτροπία και μπόλιασε τα αγροτικά στρώματα με τη λογική της ήσσο-νος προσπάθειας. Την ώρα που χώρες με ανταγωνιστικά προς την Ελλάδα προϊόντα προχωρούσαν σε μαζικής κλίμακας αναδιρθώσεις, η χώρα μας επέμενε στις απηρχαιωμένες μεθόδους και σε προϊόντα που δεν μπορούσαν να βρουν αγορές. Ξόδεψε μεγάλα ποσά για τους συνεταιρισμούς και στη συνέχεια ανέλαβε το έργο της «εξαφάνισης» των χρεών τους μεταφέροντας το κόστος στις πλάτες άλλων κοινωνικών τάξεων. Σιγοντάριζε τις οφθαλμοφάνεις παρανομίες ομάδων παραγωγών που προτιμούσαν να θάβουν τα προϊόντα τους για να εισπράξουν τις επιδοτήσεις, αντί να ενθαρρύνει καινούργιες και περισσότερο αποδοτικές καλλιέργειες.

Φυσική συνέπεια όλων αυτών ήταν ο εμβολιασμός μεγάλων τμημάτων της αγροτικής τάξης με μια δημοσιούπαλληλική νοοτροπία. Πολύ εύστοχα ο υπουργός Γεωργίας **Στ. Τζουμάκας** μίλησε για κρατικοδίαιτη γεωργία και αγρότες μισθωτούς – μόνο που αυτά είναι δημιουργήματα των κυβερνήσεων του ΠΑΣΟΚ.

Από την πλευρά τους οι αγρότες πρέπει να συμφιλιωθούν με την ιδέα ότι το κράτος δεν

μπορεί εσαεί να ενισχύει το εισόδημά τους. Δεν είναι δημόσιοι υπάλληλοι, είναι επιχειρηματίες και πρέπει να αρχίσουν να σκέφτονται τους τρόπους για να περάσουν από τη μία φάση στην άλλη. Αλλιώς δεν θα έχουν καμία τύχη. Η εποχή των τροφαντών αγελάδων πέρασε ανεπιστρεπτή. Παρήλθαν δηλαδή οι μέρες που έβαζαν τσιμεντόλιθους στις ζυγαριές, με την ανοχή των υπαλλήλων του υπουργείου Γεωργίας, για να εμφανίζουν περισσότερα κιλά παραγωγής και να εισπράτουν μεγαλύτερες αποζημιώσεις. Οι κουτόφραγκοι των Βρυξελλών ξύπνησαν. Το κράτος είναι υποχρεωμένο να τους ενημερώνει για τα παγκόσμια δεδομένα, να τους βοηθά στην εισαγωγή νέων τεχνολογιών και να τους συμπαραστέκεται οικονομικώς όταν πλήττονται από τις θεομηνίες. Αλλά έως εκεί. Οι ίδιοι πρέπει να καταλάβουν ότι απαιτείται η συνένωση των μικρών καλλιεργειών προκειμένου να συναγωνισθούν τους αγρότες πιο προηγμένων χωρών.

Πρέπει να κατανοήσουν ότι για ορισμένα παραδοσιακά ελληνικά προϊόντα το μέλλον προοιωνίζεται δυσοίωνα και αν θέλουν να επιβιώσουν οι παραγωγοί τους οφείλουν τάχιστα να αναζητήσουν εναλλακτικές λύσεις. Οι «τσαμπουκάδες» μπορεί να καταφέρουν να καθυστερήσουν για λίγο τις εξελίξεις, είναι όμως αφελής όποιος πιστεύει ότι είναι δυνατόν να τις αποτρέψουν.

Αυτά όλα δεν γίνονται από τη μία μέρα στην άλλη. Συνήθειες ετών δεν αλλάζουν εύκολα. Άνθρωποι που έχουν εθιστεί στο βόλεμα δεν μπορούν να μετατραπούν σε δραστήριους και επινοητικούς παραγωγούς ξαφνικά. Η προσπάθεια θα έχει κόστος. Είναι όμως μονόδρομος. Το εθνικό σχέδιο για τη γεωργία είναι υπόθεση όλων των πολιτικών δυνάμεων. Οι λαϊκισμοί της Νέας Δημοκρατίας και οι μαξιμαλισμοί του ΚΚΕ ενδεχομένως να τρενάρουν για λίγο την προοπτική μιας γενικής συμφωνίας. Ίσως να αποδώσουν και εκλογικά, αλλά μοιραία θα καταπέσουν και θα αποδειχθούν δημαγωγικές ρητορείες για προσωρινή κατανάλωση. Το βάρος των αποφάσεων πρέπει να το σηκώσει πρωτίστως η κυβέρνηση. Ας εκπονήσει το πρόγραμμα δράσης της κι ας το συζητήσει σοβαρά με τα άλλα κόμματα και τους φορείς των αγροτών. Σε μια ανοιχτή στην κοινωνία συζήτηση θα κατισχύσουν

εκείνες οι απόψεις που θα προσφέρουν τη βεβαιότητα ότι συμβάλλουν στην αναζήτηση διεξόδου. Οι υποκριτικές κραυγές της Ν.Δ., οι τυχοδιωκτισμοί του ΚΚΕ, οι παλιμπαιδισμοί του ΔΗΚΚΙ και ο στερεότυπος λόγος του παλιού ΠΑΣΟΚ έχουν ημερομηνία λήξεως, γιατί απευθύνεται στα πιο καθυστερημένα πολιτικά τμήματα της ελληνική κοινωνίας.

ΠΑΡΑΛΥΤΙΚΟΙ ΣΥΜΒΙΒΑΣΜΟΙ

Τούτη η κυβέρνηση πράγματι κληρονόμησε ένα βαρύ φορτίο. Καλείται να διαχειριστεί τις δημόσιες υποθέσεις μέσα σ' ένα κλίμα «καθιμερινού αμοραλισμού, εκμαυλισμού και εκφασισμού των συνειδήσεων και του έρποντος μηδενισμού μιας υδραργυρικής ηθικής» (Γ. Καλιόρης, *Εξ Επαφής*, Αρμός). Και ενώ κάποιοι από την ηγετική ομάδα της κυβέρνησης φαίνεται να έχουν συνειδητοποιήσει το μέγεθος του προβλήματος, οι μέχρι τώρα κορυφαίες επιλογές είναι καταφανώς αναντίστοιχες προς τις προκλήσεις. Η λογική του συμβιβασμού, η πάση θυσία διατήρηση των ισορροπιών και ο φόβος του πολιτικού κόστους αποτελούν, δυστυχώς, τις κατευθυντήριες αρχές και παραλύουν την πολιτική ζωή.

Η πάλη του «νέου» με το «παλιό» δεν διεξάγεται σ' ένα πεδίο καθαρτήρια σύγκρουσης, όταν το «νέο» εισβάλλει αποφασιστικά και το «παλιό» αντιστέκεται αλλά ψυχορραγεί. Μετα τον πρώτο αιφνιδιασμό που υπέστησαν οι δυνάμεις της παρακμής φαίνεται να σηκώνουν και πάλι κεφάλι και διεκδικούν ζωτικό χώρο αποψιλώνοντας ταυτοχρόνως την όποια δημιουργική πνοή «κουβαλούσε» η πολλά υποσχόμενη νέα μεταπολίτευση. Όσο η ομάδα Σημίτη δεν αποφασίζει να ξεκαθαρίσει τους λογαριασμούς της με το πασοκικό παρελθόν, τόσο οι εκπρόσωποί του θα παίρνουν θάρρος και θα οργανώνονται για να την υπονομιεύουν, με στόχο όχι την πτώση της από την εξουσία αλλά την ενσωμάτωσή της στον ξεθωριασμένο πια ιδρυτικό μύθο του κινήματος. Αν ο πρωθυπουργός έχει την αυταπάτη ότι μπορεί να ρυμουλκήσει όλο το ΠΑΣΟΚ στη νέα εποχή, τότε πολύ σύντομα θα βρεθεί προ δυσάρεστων εκπλήξεων και θα ανακαλύψει ότι οι φίλιες προς αυτόν δυνάμεις (εντός και εκτός ΠΑΣΟΚ) απογοητευμένες και αποκαμωμένες επιστρέφουν στη θαλπωρή της ιδιότητας.

Η νέα Βαλκανική μεταπολίτευση

του Σακελλάρη Σκουμπορδή

Η αναστάτωση στα Βαλκάνια και η αναθέρμανση του Μακεδονικού, που θα δείξουμε ότι συνδέονται σαν αινουούντα δοχεία, δημιουργούν ένα ανησυχητικό, αλλά εξαιρετικά ενδιαφέρον, νέο σκηνικό για την εξωτερική πολιτική. Πολλά είναι τα εμφανή αρνητικά στοιχεία που προκύπτουν για την ελληνική προοπτική στα Βαλκάνια. Χωρίς όμως, δυνάμει, και κάποια πολύ θετικά, που ίσως αξίζει να εντοπισθούν και να αξιολογηθούν επείγοντως, η Ελλάδα θα προσπαθήσει να αναδείξει το δίδυμο άρθρο που ακολουθεί, ως δύο εξαιρετικές δυναμικές ευκαιρίες για τη χώρα: μία γενική για τη βαλκανική της στρατηγική και μία ειδικότερη για το τελματωμένο Μακεδονικό.

Όπως ήταν αναμενόμενο, η Νέα Βαλκανική Αταξία απασχόλησε και απασχολεί αρκετά όχι μόνο τον βαλκανικό και τον ελληνικό και τον διεθνή Τύπο. Ίσως πιο επιφανειακά. Χωρίς προοδεδείσδυση επί των φαινομένων γίνεται να ασχολήθηκαν και πολλές υπηρεσίες εξωτερικών πραγμάτων των βαλκανικών και των κυβερνήσεων. Αφού όλοι φαίνεται στο γιατί φτάσαμε σε μια αναμενόμενη (ας μάσουμε) «Νέα Βαλκανική

λίτευση», λίγα μόλις χρόνια μετά τη Μεταπολίτευση των αρχών της δεκαετίας. Δεν ασχολούνται όμως με το ερώτημα: τι μέλλει γενέσθαι εφεξής; ή αποπειραθούμε να δώσουμε ένα αρνητικό απάντησης σε αυτό το ερώτημα, να εστιάσουμε σε τίτλους το τι συμβαίνει και για να τρέχοντα αλυσσιδωτά φαινόμενα της πολιτικών κρίσεων σε όλες τις χώρες είναι προϊόντα του δημοκρατικού, κοινωνικού και οικονομικού κινήματος, που επιτείνεται από κάποιες θεμελιώδεις σχέσεις με την ανάπτυξη φαινομένων διαφθοράς. Και το μέλλον είναι η εμμένουσα πολιτική και ο βαρύς σχετικός αντίκτυπος των διεθνών Αγορών. Φυσικά, αυτός ο

μαρασμός οφείλεται σε πολλές αιτίες, συγκρινόμενος με τη σημερινή δημοκρατική και οικονομική ανάπτυξη των βορειότερων πρώην κομμουνιστικών κρατών. Είτε επειδή πριν τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο εκείνα είχαν μια κεντροευρωπαϊκή δημοκρατική παράδοση, που παρέμεινε στην κουλτούρα τους και τώρα την ξαναβρίσκουν με ευκολία, πράγμα που δεν συνέβαινε στα Βαλκάνια, τα οποία επιπλέον πλήρωναν και πληρώνουν την προηγούμενη καταναγκαστική οθωμανική εμπλοκή στην περιοχή τους. Είτε γιατί μετά το 1989-90, η Δύση δεν φρόντισε και δεν μπόρεσε (για λόγους υποκειμενικούς και αντικειμενικούς) να κάνει αρκετές επενδύσεις στα Βαλκάνια, πράγμα που έκανε στην Πολωνία, την Τσεχία, τη Σλοβα-

κία και την Ουγγαρία (και αυτονοήτως στην πρώην Ανατολική Γερμανία). Ενδεικτικώς έχει προβληθεί το ότι ο μέσος μισθός στην Πολωνία είναι 300 δολάρια, έναντι 30 στη Βουλγαρία, όπως και ότι οι πρόσφατες δυτικές επενδύσεις (από το 1990) στην Ουγγαρία φτάνουν τα 15 δισ δολάρια, έναντι 700 εκατομμυρίων στη Βουλγαρία...

Και αν έχουν διαφορετικά επί μέρους χαρακτηριστικά η Αλβανία, η Βουλγαρία, η λιγότερο ταλαιπωρούμενη Ρουμανία και η Γιουγκοσλαβία (με το τεράστιο αγκάθι του Κοσσυφοπεδίου), έχουν ένα δραματικό

κοινό παρονομαστή: την αξεπέραστη ανικανότητα των ηγεσιών τους να ανοίξουν το δρόμο προς τη δημοκρατική και οικονομική ανάπτυξη, που αποτελεί μοναδικό κλειδί για τις λύσεις στα μεγάλα τους προβλήματα.

ΤΟ ΚΑΙΡΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ

Αν λοιπόν για τους δυτικούς αναλυτές το βαλκανικό τοπίο φαίνεται «κινέζικο», τότε και αδυνατούν να αναγνώσουν την απάντηση στο στατικό ερώτημα: τι μέλλει γενέσθαι (όπως και στο δυναμικό ερώτημα: τι δει γενέσθαι), για τους Έλληνες ομολόγους τους τα πράγματα θα όφειλαν να είναι πιο απλά. Η Νέα Βαλκανική Μεταπολίτευση δημιουργεί και νέα δεδομένα για τη χώρα, άλλα άμεσα προδήλως αρνητικά και άλλα

έμμεσα (κρυμμένα) θετικά. Όλα αυτά η Ελληνική Εθνική (sic!) Στρατηγική πρέπει να τα εντοπίσει, να τα αξιολογήσει και να τα συνθέσει.

Τα μεν αρνητικά στοιχεία, που προκαλεί η νέα Βαλκανική Αταξία και είναι εξαιρετικά σοβαρά, συνοψίζονται στο γνωστό ευφυολόγημα ότι όταν συναχώνονται τα Βαλκάνια, φταρνίζεται η Ελλάδα και είναι τα εξής: (α) η ανασφάλεια και η αστάθεια μειώνουν την άμεση στρατηγική αξία της Ελλάδας, σε μια περιοχή που δεν παρέχει κλίμα άμεσης απορροφητικότητας επενδύσεων, (β) ενισχύεται η εκρηκτική κινητικότητα του αλβανικού στοιχείου στο Κόσσοβο και τα πέριξ, (γ) δημιουργείται άμεσος κίνδυνος για μαζικά κύματα μεταναστεύσεων από τα βαλκανικά κράτη προς την Ελλάδα, (δ) με τη νέα δυναμική επανόδου της δεξιάς στη Βουλγαρία ενισχύονται τα εκεί φιλοτουρκικά στοιχεία και (ε) η οικονομική και πολιτική ανασφάλεια δυσκολεύει την ευτυχή ολοκλήρωση του πετρελαιαγωγού Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολης.

Ας δούμε τώρα και τα (μόνον δυνάμει) αφανή θετικά δεδομένα. Τον κάπως εκβιαστικό -είναι αλήθεια-, αλλά όχι και τόσο αυθαίρετο εντοπισμό τους, τον στηρίζουμε στο Δόγμα: «*Η ανίκανη Ελλάδα έχει τύχη, μόνο εκεί που δεν μπορεί η ικανή Δύση*». Τι σημαίνει αυτό; Όταν στις 14 Δεκεμβρίου 1995 υπογραφόταν η Ειρήνη στη Βοσνία και δυνάμει επερχόταν η εποχή της ραγδαίας οικονομικής ανάπτυξης στα Βαλκάνια, ελάχιστα Έλληνες ανησυχούσαν, διαβλέποντας ότι ετοιμάζεται μια θηριώδης πίττα για να την φάνε τα μεγάλα δυτικά συμφέροντα, με τη δραματική απουσία της Ελλάδας που παρέβαινε εντός του Ωνασειού... Και έβλεπαν ότι δυστυχώς, πάλι η χώρα μας θα βρεθεί έξω από μια μεγάλη ευκαιρία προς διεθνή εκμετάλλευση, γιατί δεν είχαμε εγκαίρως δημιουργήσει βαλκανικά ερείσματα κατά τους καιρούς των ισχνών αγελάδων, για να τα αξιοποιήσουμε τότε που επήρχοντο οι καιροί των παχειών αγελάδων.

Να λοιπόν, που τώρα μας ξαναπαρουσιάζεται μια παρόμοια ευκαιρία, με βάση το δίδαγμα του Ωνάση, που κατά τον πόλεμο, όταν οι άλλοι φοβόντουσαν, αυτός ρίσκαρε και αγόραζε καράβια σε εξευτελιστικές τιμές, δικαιωθείς εκ των υστέρων. Τώρα με την αταξία της Νέας Βαλκανικής Μεταπολίτευσης, ξανακερδίζουμε χρόνο για να δραστηριοποιηθούμε στην περιοχή, έτσι ώστε να είμαστε σε θέση βολής και να κατέχουμε τα κρίσιμα στρατηγικά πόστα της οικονομικής διπλωματίας, όταν κάποτε (σύντομα βεβαίως, λόγω της ειδικής γεωπολι-

τικής σημασίας της περιοχής που ενώνει τη Δύση με την Ανατολή) επανέλθει η «τάξη» και οι παχειές αγελάδες. Και έχει τώρα η «βαλκανική» Ελλάδα το συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι της ανεπτυγμένης Δύσης: μέσα στη νέα αταξία μπορεί, λόγω δεσμών γεωπολιτικών και ιστορικών, αυτό που δεν μπορεί η Δύση, να περπατήσει και να ορθοποδήσει δηλαδή, μέσα στο κακοτράχαλο ανάστατο βαλκανικό οικονομικό πεδίο. Φτάνει μόνο, φυσικά, να ικανοποιεί πάντα τη συνδυασμένη προϋπόθεση της προοπτικής της ΟΝΕ, ώστε να διατηρήσει τα (συγκριτικά με τις άλλες χώρες της περιοχής) ισχυρά δυτικά της χαρακτηριστικά και να μην αφομοιωθεί εντός της παρακμιακής βαλκανικής αρρυθμίας... Και φυσικά αυτή η τελευταία προϋπόθεση θέτει προ των ευθυνών της όλη την ελληνική ηγεσία που κάνει πλιάτσικο στην κυβέρνηση, εκμεταλλεζόμενη μικροκομματικά τη θλιβερή δομική αδυναμία του πρωθυπουργού να κατακόψει τον Γόρδιο Δεσμό της αέναης διαχείρισης των αδιεξόδων, που του κληροδότησε ο Παπανδρεϊσμός.

Ήδη, ο χάρτης των ελληνικών επενδύσεων στα Βαλκάνια είναι ικανοποιητικά πλούσιος, αλλά χρειάζεται να «γεμίσει» περισσότερο. Το οικονομικό ρεπορτάζ των εφημερίδων δείχνει ότι πολλοί Έλληνες επενδυτές θεωρούν ιδανική τη σημερινή περίοδο και ετοιμάζονται να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους στην περιοχή της βαλκανικής ενδοχώρας. Όχι μόνο οι πολύ μεγάλες επενδύσεις, αλλά και οι πολλές διάσπαρτες μικρές οικονομικές διαπλοκές, θα στήσουν έναν ιστό, που ίσως θα είναι πολύ ισχυρός όταν περάσει η αναστάτωση. Τότε αυτός ο ιστός θα μπορεί να λειτουργήσει ως «ελεγκτής» της εισόδου των δυτικών επενδύσεων, καθιστώντας πολύ ισχυρή την οικονομική διπλωματία της χώρας, αφού τώρα εκ των πραγμάτων το δυτικό ενδιαφέρον για την περιοχή παραμένει μεγάλο, αλλά μόνον γεωπολιτικά, όχι και οικονομικά. Ήδη επίσης θρυλείται κάποια πρωτοβουλία του υπουργείου Εξωτερικών για τα Βαλκάνια, στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που μπορεί να δυναμώσει αυτό το θετικό κλίμα. Υπογραμμίζοντας μάλιστα την ευρωπαϊκή διάσταση του χώρου των Βαλκανίων και την ειδική ελληνική σημασία για τη σύνδεση των κρατών αυτών με την Ευρώπη, μια που δεν προβλέπεται άμεσα κάποια ένταξη τους στην Ε.Ε. Άλλωστε σημαντική μπορεί να αποβεί, με βάση αυτή τη λογική και η Β' Διαβαλκανική Διάσκεψη που αναμένεται να γίνει στην Αθήνα το καλοκαίρι.

ΝΕΑ ΕΥΚ

Ένα ακόμα πολύ σημαντικό θετικό δεδομένο, που δημιουργήθηκε από τη νέα βαλκανική αταξία και ανοίγει μια καλή πόρτα στην Ελλάδα για το Μακεδονικό, αποκάλυφθηκε πρόσφατα από δημοσίευμα (Ελευθεροτυπία, «Τα Σκόπια διάλεξαν την οδό Θεσσαλονίκης», του Τάκη Διαμαντή, 5/2/97), που πέρασε παντέλως απαρατήρητο. Σύμφωνα με αυτό, σε σημαντική συνάντηση της ομάδας εργασίας του διεθνούς φορέα G-24, που έγινε στην πόλη των Σκοπίων, με θέμα την ανάπτυξη των Βαλκανίων στον τομέα των συγκοινωνιών, οι Σλαβομακεδόνες έριξαν το βάρος του ενδιαφέροντός τους στην Παραεγνατία, αλλά στον κατακόρυφο άξονα Βορρά-Νότου (Βελιγράδι, Σκόπια, Θεσσαλονίκη). Η είδηση αυτή είναι εξαιρετικά ενδιαφέρουσα, γιατί όπως έχουμε δείξει σε κάθε παλιότερη και πρόσφατη ευκαιρία, η Παραεγνατία δυναμική -άκρως επικίνδυνη για τα ελληνικά συμφέροντα, αν προηγηθεί της Εγνατίας- είναι αντικειμενικά προτιμότερη και για τη Δύση και για την Τουρκία. Και επιπλέον είναι ένα χαρτί με το οποίο σπεκουλάρει ο κ. Γκλιγκόροφ κατά της Ελλάδας, για να μην έχει εξασθεύσει από την Θεσσαλονίκη, τέτοιες που να κρατούν διαπραγματεύσιμο το θέμα του τελικού ονόματος της FYROM. Έχουμε δείξει επίσης ότι ο σλαβομακεδόνας πρόεδρος αγωνίζεται εδώ και καιρό να προωθήσει την υλοποίηση της Παραεγνατίας, με τις επίσημες και παρασημιακές διεθνείς του εκδηλώσεις. Τι συνέβη λοιπόν τώρα και τα Σκόπια αλλάζουν γραμμή επί αυτού του κορυφαίου στρατηγικού για την προοπτική τους ζητήματος; Η απάντηση είναι προφανής: όσο και αν η «εθνική στρατηγική» μας αδυνατεί να την αντιληφθεί. Όπως άλλωστε ελέχθη από σημαντικούς ομιλήτες στη συνάντηση της G-24, είναι ηλιόφεινότερο ότι, εκτός άλλων, η οικονομική και πολιτική αστάθεια στην Αλβανία και τη Βουλγαρία αναστέλλει επ' αόριστον την κατασκευή της Παραεγνατίας, παρότι τις σχετικές αναμενόμενες πιέσεις της Ιταλίας και της Τουρκίας, που ελπίζουν πολύ σε αυτό το μεγάλο έργο. Ας παρο-

ΙΡΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ

οι με το γεγονός της ανόητης απουσίας –έστω και με τη μορφή κάποιου – από αυτή την κρισιμότητα για τα άμας συμφέροντα συνάντηση. Το τικό είναι ότι με τη νέα βαλκανική α, εμείς κοιμόμαστε και η τύχη μας ύει. Ο κ. Γκλιγκόροφ αναγκάστηκε να στροφή στο θέμα της Παραεγναλόγω της Βαλκανικής Κρίσης, και εξαίφνης ξαναβρίσκεται στη δυσά- θέση να έχει εξάρτηση έναντι της αλονίκης, για πρώτη φορά μετά την ιμεση Συμφωνία!

α σαφές λοιπόν ότι εδώ που έχουμε έσει σε μακεδονική κατάθλιψη «για πώλεια του ονόματος» και ακούγο- άσης φύσεως μακεδονικές ανοησίες ώ η κυβέρνηση δείχνει να μην ξέρει άνε τα τέσσερα, αυτή τη στιγμή ρει ένα περιθώριο –ίσως το τελευ- για να ασκηθούν πολύπλευρες διε- πίες προς μια συμβιβαστική ρύθ- του ονόματος. Όσο και αν αυτό θα δύσκολο γιατί η Δύση προσπαθεί να ρει υποχωρήσεις στα ελληνοτουρκι- οκειμένου να πιέσει τα Σκόπια για ρηση προς συμβιβασμό... Φυσικά ι αμέσως να καμφθούν οι ανόητες ήσεις του μύθου της «δέσμευσης των κών αρχηγών» για το «όνομα που η ψυχή μας» και οι υπογραφές των Ν.Δ. και οι ομιωγές των «πατριω- ου ΠΑΣΟΚ. Διότι μετά την εμπειρία Μακεδονίσσιμης στρατηγικής της ις, που αν και υποθήκευσε διπλωμα- η χώρα τώρα ξαναφουντώνει, αγγί- πλέον τα όρια, είτε της πολιτικής ίας, είτε της πολιτικής αλητείας. Να ονίσουμε ότι σήμερα πλέον διε- ένος πολιτικός δεν είναι μόνο αυ- υ χρηματίζεται εις βάρος του συνό- αλλά και αυτός που συνειδητά δρα ίρος των εθνικών συμφερόντων, είφοντας έναντι του εθνικού το κρι- του προσωπικού και «πολιτικού κό-

ς, για να κατανοήσουμε το ότι πρέ- ώ και τώρα να αλλάξει –και επισή- το βλακώδες δόγμα «ούτε Μακεδο- ύτε παράγωγα», πρέπει να καταλυ- ο εξίσου βλακώδης μύθος ότι «δεν ε μια διαπραγμάτευση με τη θέση

που θέλεις τελικά να κατακτήσεις, αλλά με μια πιο μαξιμαλιστική». Αυτός ο μύθος πρωτοπαρουσιάστηκε στα μέσα του Νο- εμβρίου 1995, στη Βουλή (τελευταία κοι- νοβουλευτική εμφάνιση του Α. Παπαν- δρέου, στην προ ημερησίας διατάξεως συ-

Τώρα υποχρεωτικά μας μένει η

μονόδρομη θέση να

παραστατούμε στις

διαπραγματεύσεις με σαφή

θέση υπέρ ενός

«Σλαβομακεδονικού»

συμβιβασμού (ελπίζοντας σε μια

Νέα Μακεδονία), εξηγώντας ότι

το μπαλάκι της υποχώρησης

βρίσκεται πλέον στα χέρια των

Σκοπίων, προκειμένου να λυθεί

η διαφορά και να ανοίξει έτσι

η διεθνώς ευμενής προοπτική

μιας οριστικής σταθεροποίησης

στα Βαλκάνια, που ενδιαφέρει

σύμπασα τη Διεθνή Κοινότητα

πλην (Τουρκίας)

Λακεδαιμονίων. Όσο και αν

αυτό θα είναι δύσκολο γιατί η

Δύση προσπαθεί να εκβιάσει

υποχωρήσεις στα

ελληνοτουρκικά, προκειμένου

να πιέσει τα Σκόπια για

υποχώρηση προς συμβιβασμό...

ζήτηση για το Μακεδονικό μετά την Ενδιάμεση Συμφωνία), από τον κ. Έβερτ. Έκτοτε λοιπόν ματαιώς τονίζουμε ότι αυτή η αρχή περί διαπραγματεύσεων ισχύει πράγματι, μόνο όμως εκεί που συμβαίνει

να έχεις στα χέρια σου κάποια ελάχιστα διαπραγματευτικά ατού. Αλλά, εν προκει- μένω, κατά θλιβερήν εξαίρεσιν, μετά την Ενδιάμεση Συμφωνία (Ε.Σ.) τα δώσαμε όλα και δεν κρατήσαμε το παραμικρό δια-πραγματευτικό ατού, πλην ενός ανυπάρ- κτου: της πιθανής (!) υπόσχεσης Χόλ-μπρουκ προς τον Μεγάλο Στρατηγό του Έθνους Α. Παπανδρέου (που τώρα τον κάναμε και γραμματόσημο), ότι θα πιέσει τα Σκόπια για υποχώρηση (!).

Έκτοτε λοιπόν, τα Σκόπια αυτοδικαίως τηρούν στάση αδιαλλαξίας, προβάλλο- ντας το ότι αφού η Ελλάδα με την Ε.Σ. τους έδωσε το παν, δηλαδή την de jure αναγνώριση, τώρα γιατί να υποχωρήσουν έναντι του διεθνώς αδιανοήτου «ούτε Μα-κεδονία, ούτε παράγωγα»; Αυτό σημαί- νει ότι τώρα υποχρεωτικά μας μένει η μο- νόδρομη θέση να παραστατούμε στις διαπραγματεύσεις με σαφή θέση υπέρ ενός «Σλαβομακεδονικού» συμβιβασμού (ελπίζοντας σε μια Νέα Μακεδονία), εξη- γώντας ότι το μπαλάκι της υποχώρησης βρίσκεται πλέον στα χέρια των Σκοπίων, προκειμένου να λυθεί η διαφορά και να ανοίξει έτσι η διεθνώς ευμενής προοπτική μιας οριστικής σταθεροποίησης στα Βαλ-κάνια, που ενδιαφέρει σύμπασα τη Διε-θνή Κοινότητα πλην (Τουρκίας) Λακεδαι-μονίων.

Είναι λοιπόν τώρα επιτέλους κατάλληλη η στιγμή να εκπέσουν οι δύο βλακώδεις μύθοι (α) «δέσμευση πολιτικών αρχηγών» και (β) «δεν πας σε διαπραγμάτευση με την τελική σου θέση κ.λπ.» και να αναλά- βει ο κ. Σημίτης τις ευθύνες του έναντι των εθνικών συμφερόντων και να ορθώ- σει ανάστημα, παρά το καθημαγμένο από τα εσωτερικά μέτωπα ηθικό του. Και εκ-μεταλλεύόμενος την αναγκαστική στροφή των Σκοπίων στο θέμα της Παραεγνατίας, να προσπαθήσει τώρα, με αλλαγή της επί-σημης γραμμής, να κλείσει το Μακεδονι-κό, πράγμα που θα ενισχύσει την Βαλκα-νική μας προοπτική, εξασφαλίζοντάς μας οικονομική ισχύ (έναντι της ΟΝΕ) και δι-πλωματική ισχύ (έναντι της Τουρκίας). Η δε αντιπολίτευση να κάτσει φρόνιμα και να μην ξεχνάει σχετικώς ότι υπάρχει το παράδειγμα της πολιτικής εξέλιξης του κ. Σαμαρά...

Παιχνίδι για δύο ή και περισσότερους...

του Δημήτρη Ζώνιου

Η αντίστροφη μέτρηση για την διεξαγωγή του συνεδρίου της Ν.Δ. και για τη διεκδίκηση της ηγεσίας της άρχισε. Έβερτ και Σουφλιάς, σε ρόλους Καραγκιόζη και Χατζηαβάτη... μοιράζουν τα κουκιά. Ένα δικό μου, ένα δικό σου και αυτό που περισσεύει δικό μου». Ο Βύρων Πολύδωρας τους κατηγορεί, ότι στο «παιχνίδι» τους δεν έχουν κρατήσει θέση για αυτόν και με δηλώσεις του στο *Αντί*; προειδοποιεί: «Δεν θα είμαι ούτε τώρα, ούτε τότε (την επομένη του συνεδρίου) εγώ ο αδύνατος»...

Ο Μ. Έβερτ πιστεύει ότι θα κερδίσει με σχετική άνεση την μάχη για την αρχηγία. Μάλιστα, σε κατ' ιδίαν συζητήσεις με βουλευτές και συνεργάτες του υποστηρίζει ότι θα επανεκλεγεί με ποσοστό 70%. Η αισιοδοξία του πηγάζει από τη δύναμη που του παρέχει ο κομματικός μηχανισμός και από τις προσπάθειες που καταβάλλει το επιτελείο του, για να «δεσμεύσει» και την τελευταία ψήφο των συνέδρων. Ο ίδιος, πάντως, αποφεύγει, να μιλά δημοσίως για τα εσωκομματικά θέματα και περιορίζεται στη «σκληρή» κριτική προς την κυβέρνηση. Με την τακτική αυτή θα πορευθεί στο συνέδριο, κατηγορώντας τους εσωκομματικούς αντιπάλους του ότι «όταν αυτός έδινε τη μάχη στη Βουλή για το λαό, αυτοί... μάζευαν κουκιά στην επαρχία». Σε ό,τι αφορά την άσχημη δημόσια εικόνα του, ο πρόεδρος της Ν.Δ. θεωρεί ότι υπάρχουν περιθώρια να αναστραφεί. Οι συνεργάτες του καταφεύγοντας στο παρελθόν, επικαλούνται το παράδειγμα του **Ζακ Σιράκ** στη Γαλλία και υπενθυμίζουν το αρνητικό κλίμα που υπήρχε το 1985 για τον κ. **Μητσοτάκη**. Και όμως –συμπληρώνουν– «το 1989 η Ν.Δ. αναδείχθηκε πρώτο κόμμα και το 1990 κέρδισε τις εκλογές».

Η χαμηλή δημοσιότητα του Μ. Έβερτ παραμένει το ισχυρότερο όπλο του **Γ. Σουφλιά**. Προσπαθώντας, λοιπόν, να ενεργοποιήσει το αίσθημα της αυτοσυντήρησης των στελεχών ο σαρακατσάνος πολιτικός, δεν χάνει ευκαιρία, να διακηρύσσει ότι «ο

Μ. Έβερτ δεν μπορεί να οδηγήσει το κόμμα στην εξουσία». Ο πολιτικός λόγος του θεσσαλού βουλευτή βρίσκει μεγάλη απήχηση στα κομματικά στελέχη της επαρχίας. Δεν συμβαίνει όμως το ίδιο και στις νομαρχιακές οργανώσεις της Αττικής και της Θεσσαλονίκης, όπου οι σύνεδροι επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από τον **Ν. Μπάλιο**, διευθυντή του πολιτικού γραφείου του Μ. Έβερτ.

Αρκετοί βουλευτές όλων των τάσεων συμφωνούν στο ότι «ενώ ο Μ. Έβερτ χάνει συνεχώς έδαφος, δεν το κερδίζει ο Γ. Σουφλιάς». Η διαπίστωση αυτή σε συνδυασμό με το γεγονός ότι τα γνωστά εξωπολιτικά κέντρα δεν έχουν αποφασίσει ακόμη ποιον θα «ευνοήσουν» επιτείνουν τη ρευστότητα στο κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Κάποιοι πίστεψαν πως στο «παιχνίδι» για την προεδρία υπάρχει πολιτική παρακαταθήκη για το μέλλον.

Ο **Β. Πολύδωρας** απαντώντας σε ερωτήσεις του *Αντί*, κατηγορεί εμμέσως –πλην σαφώς– τον Μ. Έβερτ και τον Γ. Σουφλιά, ότι προσπαθούν με μεθοδεύσεις να αποκλείσουν την υποψηφιότητά του. Θεωρεί πως «ο κύκλος της παλαιάς φρουράς έχει κλείσει οριστικά» και καλεί τους συνέδρους να συνειδοποιήσουν ότι με Έβερτ και Σουφλιά «δεν βγαίνει πουθενά».

Στο ερώτημα αν θα αποσύρει την υποψηφιότητά του στην περίπτωση που ο **Γ. Βαρβιτσιώτης** διεκδικήσει και πάλι την ηγεσία του κόμματος, ο Β. Πολύδωρας απαντά:

«Όχι. Δεν το συζητώ».

Βουλευτές που γνωρίζουν τις προθέσεις του αντιπροέδρου της Ν.Δ. λένε με βεβαιότητα ότι, «ο Γ. Βαρβιτσιώτης δεν σκεπάζεται να υποβάλλει υποψηφιότητα προηγουμένως δεν έχει σιγουρευτεί ότι εκλεγεί τουλάχιστον δεύτερος». Δεν κλείεται, ωστόσο, το ενδεχόμενο να διεκδικήσει την αρχηγία, εφόσον επέλθει συγκρούση ανάμεσα στον πρόεδρο της οργανωτικής επιτροπής συνεδρίου **Γ. Ράλλη** και τους κυρίους Έβερτ και Σουφλιά. Αρκετοί είναι και αυτοί που θεωρούν σίγουρο ότι ούτε και ο **Κ. Καραμανλής** θα κατέλθει υποψήφιος επειδή, όπως διατείνονται «γνωρίζει ότι δεν έχει πιθανότητες εκλογής». Στο ίδιο μήκος κύματος, στενοί συνεργάτες του διευκρινίζουν πως «το συνέδριο είναι σταθμός και όχι ορόσημο μετεμορφοποίησης». Ακόμη και βουλευτές που σκεπάζονται στον **Κ. Καραμανλή** χαρακτηρίζουν «υπερβολική» την κινητικότητα που παρουσιάζει το τελευταίο διάστημα και χρεώνουν λανθασμένους χειρισμούς. Τα καταλογίζουν πως δίνει την αίσθηση βάσης ότι «διαρκώς διεκδικεί» και τον βουλεύουν να «πνίξει» σε αυτή τη φάση φιλοδοξίες του, «όπως έκανε και η **Μπακογιάννη**». Συνεργάτες του Μ. Έβερτ εκτιμούν ότι τελικώς ο **Κ. Καραμανλής** θα στηρίξει την υποψηφιότητά του, γιατί –όπως αφήνουν να εννοηθεί– είναι ο μόνος που μπορεί να του εξασφαλίσει την προεδρία στην Κ.Ε. του κόμματος.

Βύρων Πολύδωρας: «ΟΥΤΕ ΣΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΔΕΝ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΑΥΤΑ»

Π.: Έχει γραφεί, κ. Πολύδωρα, ότι κάποιοι προσπαθούν –μέσω αποφάσεων της ανωτικής επιτροπής συνεδρίου– να αποκλείσουν την υποψηφιότητά σας για την αρχηγία. Συμμερίζεστε αυτή την άποψη;

Byron Πολύδωρας

και η πρόδηλη ερμηνεία της ίδιας καταστατικής διάταξης λέει ότι 50 υπογραφές έδρων μπορούν να προτείνουν υποψηφιότητα, οι αρμόδιοι μεθοδεύουν ανοιχτά αποκλεισμό Πολύδωρα. Τρίτον, προκαλούν όλα τα δημοκρατικά πρότυπα και προηγούμενα και την κοινή λογική, με το να «αποφασίζουν» η ψηφοφορία στην εκλογή αρχηγού να γίνει την πρώτη μέρα των εργασιών του συνεδρίου. Στα πρώτα, στα μουγγά, με συνοπτικές διαδικασίες και άνευ συζητήσεως. Με προαποφασιστείς στο παρασκήνιο. Ούτε στο τελευταίο σωματείο δεν γίνονται αυτά.

Π.: Το 1993 είχατε στηριχτεί την υποψηφιότητα του Γ. Βαρβιτσιώτη. Αν στο συνέδριο διεκδικήσει και πάλι την αρχηγία ο αντιπρόεδρος του κόμματος θα αποσύρετε την υποψηφιότητά σας;

Π.: Όχι. Δεν το συζητώ. Θεωρώ –και το έχω πει ήδη– ότι ο Γ. Βαρβιτσιώτης άφησε το τρένο να περάσει, όταν σταμάτησε μπροστά του το βράδυ της 22ας Σεπτεμβρίου 1996. Άλλωστε, πιστεύω πως ο κύκλος της παλαιάς φρουράς έχει κλείσει οριστικά. Δεν μπορεί, δεν επιτρέπεται, αυτό να προεκταθεί και στον κύκλο ζωής του κόμματος.

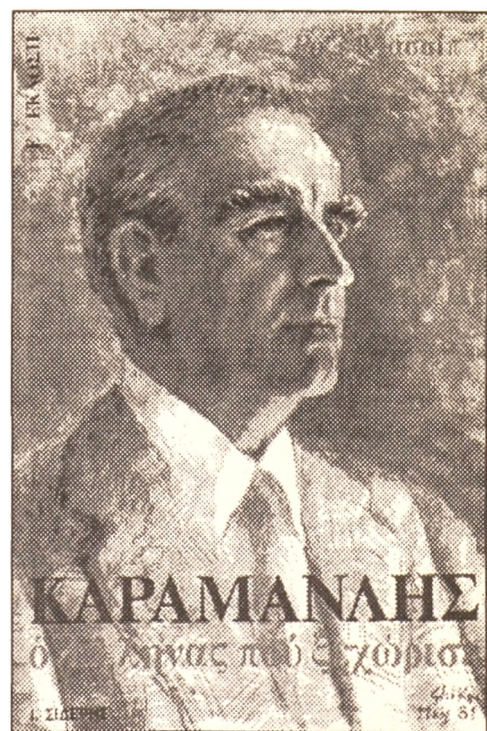
Π.: Ποια είναι η πραγματική δύναμή σας στην Κοινοβουλευτική Ομάδα, στην Κοινή Επιτροπή και γενικότερα στο σώμα των συνέδρων;

Π.: Η δύναμή μου, τελικά, είναι το αποτέλεσμα της επιρροής που θα ασκήσει πάνω στο συνέδριο η δραματική διαπίστωση πως δεν «βγαίνει πουθενά» με Έβερτ ή Φιλιά. Αν αυτή η αλήθεια δεν συνειδητοποιηθεί από τους βουλευτές και τους άλλους συνέδρους και αν, αντίθετα, αυτοί επιμένουν «ευτυχισμένοι» στην πόλωση, τότε θα... τα πούμε στις 24 Μαρτίου. Δηλαδή, την επομένη (του συνεδρίου). Δεν είμαι ούτε τώρα, ούτε τότε θα είμαι εγώ ο αδύνατος.

ΑΠ.: Ναι, αυτό είναι γεγονός. Το υφίσταμαι. Ασφαλώς και δεν είναι ευτυχείς με την παρέμβασή μου. Τους κοστίζει η γενναιοδωρία του ορθού λόγου. Εγώ δεν μασάω τα λόγια μου. Και νομίζω πως η αλήθεια εντέλει θα περάσει. Ως προς τις μεθοδεύσεις, έχω να πω τα εξής: Στην αρχή επεχείρησαν να με «θάψουν». Να μην ακουσθεί η φωνή Πολύδωρα. Δεν τα κατάφεραν. Η φωνή ακούσθηκε και η άποψη πέρασε. Και ο νεοδημοκρατικός κόσμος ενστερνίστηκε τις απόψεις μου. Τώρα επιχειρούν ένα τριπλό «μπλόκο». Πρώτον, τις δύο προσυνεδριακές συνδιασκέψεις τις έκαναν μία. Δεύτερον, σχεδιάζουν να αυξήσουν τον αριθμό των προτεινόντων. Ενώ η πρόβλεψη του καταστατικού έλεγε 50 υπογραφές συνέδρων μπορούν να υποβάλουν πρόταση μομφής κατά του αρχηγού.

Εκδόσεις Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ

Σταδίου 44, 105 64 ΑΘΗΝΑ
Τηλ. 32 29 638 - Fax: 32 45 052

Σειρά:

ΕΥΡΩΠΑΙΟΙ ΗΓΕΤΕΣ

Είκοσι επτά χρόνια έχουν περάσει από τη νύχτα της 19ης Σεπτεμβρίου 1970, όταν ο έλληνας φοιτητής στην Ιταλία, Κώστας Γεωργάκης αυτοπυρπολήθηκε στην πλατεία Ματεότι της Γένοβας. Μια κορυφαία πράξη διαμαρτυρίας απέναντι στο αμερικανοκίνητο στρατιωτικό καθεστώς, μια πράξη ριζικής αυτονομής που αντιτίθεται και ξεπερνά τους σχεδιασμούς με τους οποίους μια πολιτική οργάνωση καλείται να έρθει σε ρήξη με την πραγματικότητα.

Μεγάλη Θυσία

του Σωτήρη Λέτσιου

22.9.1970, ημέρα της κηδείας του Γεωργάκη. Ισχυρές αστυνομικές δυνάμεις προστατεύουν τα γραφεία του χουντικού προξενείου της Γένοβας.

Είχαν προηγηθεί οι βουδιστές μοναχοί στη Σαϊγκόν στη διάρκεια του πολέμου στο Βιετνάμ και ο Τσεχοσλοβάκος φοιτητής Γιαν Πάλατς στην Άνοιξη της Πράγας το 1968. (Στο προσκλητήριο των μαρτύρων θα προστεθούν και οι νοτιοκορεάτες φοιτητές με τις ομαδικές τους αυτοπυρπολήσεις στη Σεούλ του 1991. «Αν δεν καώ, εγώ, αν δεν καείς εσύ, πώς θα γενούμε τα σκοτάδια λάμψη;»...) Είκοσι επτά χρόνια μετά και ενώ η ιστορική μνήμη εξασθενεί ταυτόχρονα με την καθολική υποχώρηση των πολιτικών κινημάτων, η πράξη του Κώστα Γεωργάκη έρχεται πάλι στο προσκήνιο με αφορμή την έκδοση του βιβλίου: *Το μεγάλο ναι. Υπόθεση Κώστα Γεωργάκη*, από τον Κώστα Παπούτση. Κερκυραίος ο συγγραφέας –όπως και ο Κώστας Γεωργάκης– περιγράφει αναλυτικά στο βιβλίο τις ιδεολογικές αναζητήσεις του Γεωργάκη στην εφηβεία και τις διάφορες φάσεις μέσα από τις οποίες καλλιεργείται η πολιτική του συνείδηση. Τίποτα δεν ήταν τυχαίο, παρά τις έντεχνες προσπάθειες των οργάνων της χούντας να παρουσιάσουν τον Γεωργάκη ως... «ψυχοπαθή», που αντιμετώπιζε σοβαρά ψυχολογικά προβλήματα...

Στο τελευταίο γράμμα προς τον πατέρα του δηλώνει αποφασισμένος και θαρραλέος: «(...) Αλλά εγώ δεν μπορώ να κάνω διαφορετικά παρά να σκέπτομαι και να ενεργώ σαν ελεύθερο άτομο (...). Ζήτω η Δημοκρατία. Κάτω οι τύραννοι...». Η πρόθεσή του

φαίνεται ξεκάθαρα και στην επιστολή που είχε στείλει σε ένα συμμαθητή του στη Γένοβα: «Σήμερα βρίσκομαι στη θέση να πω το μεγάλο Ναι ή το μεγάλο Όχι. Αυτή τη φορά δεν θα το βάλω στα πόδια. Ξέρω ότι αυτή η πράξη στην Ελλάδα θα θεωρηθεί σαν μια "ανθέλληνος ανθελληνική πράξις". Ίσως πάλι να ξυπνήσει μερικούς και να τους δείξει σε τι χρόνια ζούμε. Σε τι χώρα ζούμε, κάτω από ποιους ζούμε...».

ΤΟ ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΙ Ο ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΧΟΥΝΤΑΣ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

Ο Γεωργάκης θα εγκατασταθεί στη Γένοβα το 1967 και το καλοκαίρι του 1968 θα γίνει μέλος της τοπικής επιτροπής της ΕΔΗΝ. Τα πρώτα χρόνια της δικτατορίας είχε παρατηρηθεί μια μεγάλη μετακίνηση φοιτητών από την Ελλάδα στα ιταλικά πανεπιστήμια. Σύμφωνα με μαρτυρίες, πολλοί φοιτητές που ήταν αντιχουντικοί και ανήκαν σε οργανώσεις, έβρισκαν καταφύγιο εκεί. Υπήρχαν φοιτητικές οργανώσεις στις οποίες είχαν ενταχθεί νεολαίοι της αριστεράς και του κέντρου, ενώ αναπτύσσονταν σχέσεις συνεργασίας κυρίως με τις νεολαίες των αριστερών κομμάτων.

Η ΕΔΗΝ Γένοβας διατηρούσε καλές σχέσεις με τη νεολαία του Σοσιαλιστικού Κόμματος (PSI). Στις αρχές του 1969, ο Γεωρ-

γάκης θα δραστηριοποιηθεί πιο έντονα ως αρμόδιος της ΕΔΗΝ Γένοβας για τον Τύπο και τις δημόσιες σχέσεις, ενώ βοηθούσε και στη διανομή του περιοδικού *Grecia* σε τοπικά πολιτικά κόμματα. Σε συνέντευξη που παραχωρεί στις 26 Ιουλίου στο περιοδικό *Siglaa*, δίνει πληροφορίες για τη δράση του οποίου Μιχάλη Σκουλά που ήταν μέλος του «οργάνωσης ελέγχου» του ελληνικού προξενείου της Γένοβας. Η μαγνητοταινία της συνέντευξης κατά περιεργο τρόπο βρέθηκε στα χέρια του προξένου της Γένοβας, Κωνσταντίνου Φωτήλα, με αποτέλεσμα ο Γεωργάκης να δεχθεί την επόμενη ημέρα την επίθεση του «κυρίου» Σκουλά... Σε αυτή τη συνέντευξη, ο Γεωργάκης ήταν ιδιαίτερα αποκαλυπτικός για τους έλληνες φοιτητές που έπαιζαν το ρόλο του πληροφοριοδότη στις προξενικές αρχές. Αναφέρεται σε ονόματα των βασικών πληροφοριοδοτών στην Γένοβα και στη Νάπολη, καθώς και για το «μισθό» τους που έφτανε περίπου 240.000 λιρέτες. Καταγγέλλει ακόμη ότι το ελληνικό προξενείο χρηματοδοτεί... ταξίδια στην Ελλάδα των νεολαίων του Ιταλικού Φασιστικού Κόμματος (MSI), φυσικά με πρωτοβουλία της χουντικής κυβέρνησης. Εκείνη την περίοδο, το γνωστό περιοδικό *Espresso* έγραφε για τις συναντήσεις στην

δα ενός ανώτατου ιταλού στρατιωτικού οργάνου για την παρακολούθηση των Ελλήνων φοιτητών ήταν η οργάνωση «Εθνική Λέγκα των Ελλήνων» στην Ιταλία δηλαδή, που είχε την έδρα της στη Νάπολη και συνεργάστηκε με τα προξενεία του Μπάρι, του Μιλάνου, της Βενετίας, της Γένοβας και της πρεσβείας στη Ρώμη. Η «Λέγκα» καθοδηγούσε από τους έλληνες αξιωματικούς της βάρδας του ΝΑΤΟ στη Νάπολη και χρηματοδοτούνταν από την «Ορθόδοξη Ελληνική Εταιρεία» της Νάπολης. Το συμβούλιο «Αδελφότητας» αποτελούνταν στην ουσία από έλληνες αξιωματικούς ΑΤΟ που υπηρετούσαν στο Μπανιόλι Νάπολης. Ιδιαίτερο ζήλο στα «καθήκοντα» του επέδειξε τότε ο παπα-Γιώργης στο Μπάρι, που πέρα από τα ιερατικά του καθήκοντα ασκούσε πίεση στους φοιτητές, απειλώνοντας τους ότι θα έχαναν την αναβολή από την Ιταλία εάν δεν υπέγραφαν στο προξενείο βεβαίωση, ότι αποδέχονταν το στρατιωτικό αθεστώ στην Ελλάδα. Στη Φλωρεντία υπήρχε και η «Εθνική Λέγκα των Ελλήνων» με την καθοδήγηση του διακόνου της επαινετικής ελληνικής εξουσίας και από «εργαζόμενους» πρώην αστυνομικούς της στρατιωτικής αστυνομίας. Ο διάκονος ήταν ο επίσημος πληροφοροδοτής, ο έμπιστος της Λέγκας, που κατέδιδε τα ονόματα των φοιτητών που συμμετείχαν σε διαδηλώσεις κατά του αθεστώ... (σ.σ. Ο Γεωργάκης στη συνέχισή του στο περιοδικό *Sigla A* αναφέρθηκε στην περίπτωση του φοιτητή Νίκου Γεωργιάδη που, μετά από διάφορους συμβουλευτικούς, του έκοψαν την αναβολή, επέστρεψε στην Ελλάδα και πέθανε κάτω από τις ερπύδες των συρραφών». Ο Γεωργάκης αφήνει να εννοηθεί ότι πιθανόν ο θάνατος να οφείλεται μετά από βασανισμό...).

ΠΤΩΣΗ ΦΩΤΗΛΑ

Ήταν απλώς ο Κωνσταντίνος Φωτήλας, γιος της Ελλάδας στη Γένοβα, αλλά ο «ευπειθέστατος» όργανο της χούντας που οργάνωνε και συντόνιζε το δίκτυο των φοιτητών δελεάζοντας τους φοιτητές για να γράφουν στην Ελλάδα ως ανταπόδοσης υπηρεσίες τους. Σε ένα έγγραφο με τίτλο «Β» εις διαταγήν, υπ. αριθ. Φ. 01/433/20.10.70 με τίτλο «Περί του Γεωργίου Κωνσταντίνου εκ Κερκύρας, σπουδαστή ενταύθα Πανεπιστημίου» –υπόδειγμα πτωχικού χαφιεδισμού– διαπιστώθηκε, μεταξύ άλλων, η ομολογία ότι αυτός «πέτυχε» προς το πρακτορείο ΑΝΣΑ εις εφάρμοξήν με την οποία ο πατέ-

GRECIA

Hanno ucciso
GEORGAKIS

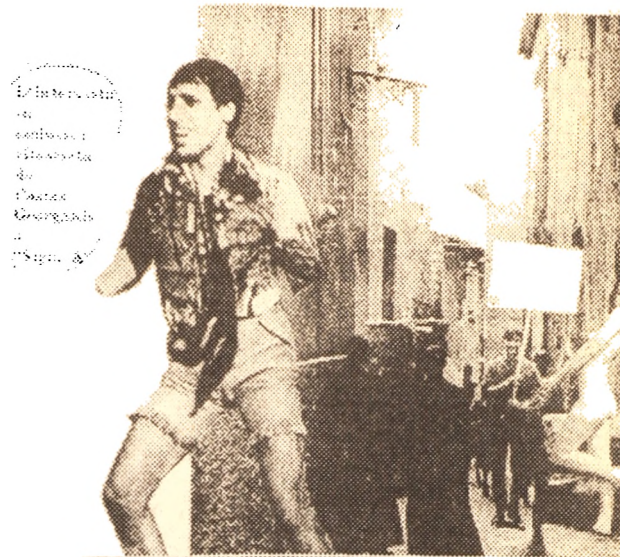
I nuovi confetti
degli Stati Uniti

STRASBURGO 13:
LA TORTURA

Τρία περιοδικά: *Grecia*, εις μνήμην Γεωργάκη· *Sigla*, εκδιδόμενο στη Γένοβα, με ανώνυμη συνέντευξή του· και η *Ελεύθερη Πατρίδα*, έκδοση ελλήνων φοιτητών του εξωτερικού.

ρας του, Σπύρος Γεωργάκης, αναγκαζόταν να απαρνηθεί την πολιτική δραστηριότητα του γιου του. Αποκαλύπτει ότι αγωνίστηκε για να γίνει η κηδεία «λίαν ενωρίς την επομένην πρωίαν προς αποφυγήν θορύβου», επιβεβαιώνοντας τις ενέργειές του για να γίνει η κηδεία «ακόμη και νύχτα»... Προσπαθεί να μειώσει την πολιτική σημασία της κηδείας, αγνοώντας ότι η κηδεία πήρε τη μορφή παλλαϊκής διαμαρτυρίας. Φτάνει στο σημείο να αποδώσει αυθαίρετα στον πατέρα του Γεωργάκη την πρόθεση (που φυσικά δεν είχε...) να αρνηθεί (!) την υποβολή συλλυπητηρίων... Κομπάζει ότι «ανέμενε την ύπαρξη συγκεκριμένης αντιδράσεως» –σχετικά με την ταφή της σορού– και ότι είχε δώσει «οδηγίες» στον πατέρα του νεκρού για το πώς θα έπρεπε να αντιδράσουν. «Τοιούτοτρόπως ανασκευάσθηκαν» δημοσιεύματα τριών εφημερίδων, οι οποίες είχαν γράψει ότι η χούντα δεν θα επέτρεπε τη μεταφορά της σορού του Γεωργάκη στην πατρίδα. (Για την αποκατάσταση της αλήθειας: Η μεταφορά της σορού στην Κέρκυρα έγινε με ληστρικό τρόπο τρεις μήνες αργότερα. Χουντικά διπλωματικά όργανα –μαζί και ο Φωτήλας– επέδραμαν στο νεκροταφείο της Γένοβας, άρπαξαν το φέρετρο και το μετέφεραν στο λιμάνι και το φόρτωσαν «σαν κιβώτιο» σε φορτηγό πλοίο για

sigla

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ
ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

την Κέρκυρα). Εξαιρεί τη στάση του γραμματέα του προξενείου Κωνσταντίνου Βαγενά για την «πολύτιμη συνεργασία» και κλείνοντας το έγγραφο καρφώνει, με τα ονόματά τους, 11 δημοκρατικούς φοιτητές.

Η ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΑΞΗΣ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΑΚΗ

Ήταν πριν από 12 χρόνια, όταν ο τότε υφυπουργός Παιδείας κ. Γ. Παπανδρέου –απαντώντας σε πρόταση της ΕΣΔΗΝ για τοποθέτηση προτομής στον Γεωργάκη– πρότεινε από την πλευρά του, μαζί με την προτομή σε πλατεία του Δήμου της Αθήνας και την καθιέρωση επίσιου βραβείου μνήμης Κώστα Γεωργάκη. Ο συγγραφέας του βιβλίου για την προσφορά του Γεωργάκη, Κώστας Παπούτσος, με σεβασμό στην ιστορική μνήμη δηλώνει την αποφασιστικότητά του για να έρθει το θέμα Γεωργάκη στην ελληνική Βουλή, προχωρώντας σύντομα στην ουσιαστική υλοποίηση του χρέους της πολιτείας απέναντι στους γνήσιους αγωνιστές.

Επιμέλεια: Ε. Κολλιοπούλου, Δ. Κ. Σωτηρόπουλος

Στη Χίο

Η πρωτοβουλία των Δημοσιογράφων του Ανατολικού Αιγαίου και της Θράκης για τριήμερη συνάντηση στη Χίο με τούρκους συναδέλφους τους, πριν από δεκαπέντε μέρες, αποδείχθηκε η πιο επιτυχημένη εκδήλωση για τα «γενέθλια» της κρίσης στις βραχονησίδες Ίμια. Στην Αθήνα μερικά ΜΜΕ εξιχνίαζαν ποιος, πώς, τι και πότε μίλησε με τις ΗΠΑ την κρίσιμη νύχτα ή μετέδιδαν κορώνες για τη θωράκιση των νησιών. Οι ακριτικές περιοχές, που καθημερινά δοκιμάζονται περισσότερο από την εγκατάλειψη της αθηνοκεντρικής διοίκησης και λιγότερο από τη γειτνίασή τους με τον τουρκικό λαό, φαίνεται να εκτιμούν πολύ πιο ρεαλιστικά τα συμφέροντά τους. Η ανάπτυξη και η ειρηνική συμβίωση με τους πολίτες τής «απέναντι όχθης» είναι το πρωταρχικό μέλημά τους. Η αποκέντρωση θα μπορούσε να βοηθήσει προς αυτή την κατεύθυνση. Όμως η νομαρχιακή αυτοδιοίκηση κρίνεται στο ΣτΕ, οι αρμοδιότητες των τοπικών φορέων παραμένουν εκκρεμείς, οι ανταγωνισμοί με τα υπουργεία αυξάνονται και οι πόροι είναι ανύπαρκτοι. Την επαρχία τη θυμόμαστε μόνο σε «περιόδους κρίσης» ή ενόψει εκλογών, όταν μεταβάλλεται σε πεδίο τηλεοπτικής δράσης «ειδικών απεσταλμένων» ή κυβερνητικών κλιμακίων αντίστοιχα. Όσο και αν ο ρόλος κοινωνίας των πολιτών στη διαμόρφωση της πολιτικής είναι ακόμα υπό διερεύνηση, οι πράξεις και οι διεκδικήσεις τους καταγράφονται ευτυχώς χωρίς να χάνουν την όποια σημασία τους.

••• Στο Ομήρειο συνεδριακό κέντρο της Χίου, περισσότεροι από εκατό δημοσιογράφοι, πολιτικοί, μέλη μη κυβερνητικών οργανώσεων από τη Χίο, τη Μυτιλήνη, τη Σάμο, την Ξάνθη, την Κομοτηνή, την Αλεξανδρούπολη, τον Τσεσμέ, τη Σμύρνη και την Πόλη, αλλά και ορισμένοι Αθηναίοι που ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα, προσπάθησαν να κάνουν την αυτοκριτική τους ένα χρόνο μετά την κρίση στα Ίμια. Καταδίκασαν τη «ράμπο-δημοσιογραφία» και το ρόλο «των εθνικιστικών και φιλοπόλεμων κύκλων στις δύο χώρες καθώς και των διεθνών εκείνων δυνάμεων που από τη μια αντιμετωπίζουν τις δύο χώρες ως τους καλύτερους πελάτες οπλικών συστημάτων και από την άλλη εμφανίζονται επιδιαιτητές στη λύση των όποιων προβλημάτων». Απαίτησαν να «καταργηθεί η "βίζα" από την ελληνική πλευρά καθώς και κάθε άλλο εμπόδιο που υπάρχει στην ελεύθερη ανταλλαγή απόψεων και επαφών με τη γείτονα χώρα».

••• Ο Σουλεϊμάν Γεντσέλ, συντάκτης της εφημερίδας της Σμύρνης *Yeni Asir*, συντόνισε από την πλευρά της Τουρκίας την ελληνο-τουρκική συνάντηση της Χίου. «Πρώτα οι δημοσιογράφοι και μετά οι πολιτικοί προκάλεσαν τα γεγονότα στα Ίμια. Το μεγάλο πρόβλημα είναι να μπει η Τουρκία στην Ευρώπη, να γίνουμε μια χώρα χωρίς σύνορα με την Ευρώπη. Να φύγουν οι στρατοί από Κύπρο, Αιγαίο και Θράκη. Να αναπτύξουμε οικονομικές σχέσεις και να ευνοήσουμε τον τουρισμό στην περιοχή».

••• Ο Γιάννης Τζούμας, από τους κύριους διοργανωτές από την ελληνική πλευρά, είναι η ψυχή και του τοπικού μίνι «συγκροτήματος» τύπου: της καθημερινής εφημερίδας *Η Αλήθεια* και του ομώνυμου ραδιοτηλεοπτικού σταθμού. «Δεκαπέντε άνθρωποι εργαζόμαστε και στα τρία αυτά μέσα. Μας κόβουν, όμως πελατεία τα αθηναϊκά κανάλια, που θέλουν να μας συντρίψουν. Διαφημίσεις δεν μας δίνουν από την Αθήνα. Η απόφαση του υπ. Τύπου να δημοσιεύονται οι ισολογισμοί των ΔΕΚΟ στον επαρχιακό τύπο δεν εφαρ-

Τρεις από τους τούρκους δημοσιογράφους που συμμετείχαν στη συνάντηση στη Χίο (από αριστερά): Τζερ Ουλουτάς (εφημ. *Τζουμχουριέτ*), Σουλεϊμάν Γεντσέλ (εφημ. *Σμύρνης Γιενί Ασίρ*), Μουσταφά Κιρμάν (εφημ. *Σιγιάχ-Μπεγιαζ*).

μιόζεται. Με την πρόσφατη τροπολογία που ψηφίστηκε στη Βουλή για την κατάργηση των φοροπαλλαγών, καταργήθηκε το ποσοστό ατέλειες που είχαμε στις τηλεφωνικές μονάδες. Η επαρχιακή δημοσιογραφία δεν έχει καμία στήριξη. Τουλάχιστον να μας αφήσουν στην ησυχία μας».

••• Η Βιβλιοθήκη του Αδαμάντιου Κορνή στην πλατεία Βουνάκη, στο κέντρο της πόλης κοντά στο παλιό τζαμί, είναι από μία τις πιο μεγάλες και αξιόλογες βιβλιοθήκες της Ελλάδας. Μέσα από τα σημαντικά ελληνικά, γαλλικά, ιταλικά επιστημονικά και λογοτεχνικά βιβλία περνάει όλη η ιστορία του νησιού, ενώ διακρίνονται οι επιδρομές ακόμα και από την εποχή των Γενοβέζων και των Βενετσιάνων. Η βιβλιοθήκη ιδρύθηκε το 1792, εποχή κατά την οποία η Χίος ήταν πνευματικό κέντρο και μετείχε του ευρωπαϊκού διαφωτισμού χάρη στους Έλληνες λόγιους του εξωτερικού. Ο Δημ. Δημητρακόπουλος είναι ο σημερινός διευθυντής της: «Αντιμετωπίζουμε σημαντικό κτιριακό πρόβλημα. Πιστώσεις δεν υπάρχουν και έτσι ακόμα και το προσωπικό είναι ελάχιστο αναλογικά με τις ανάγκες της βιβλιοθήκης».

••• Σε όλο το μήκος της προκυμαίας, στον παραλιακό δρόμο της Χίου, μπαρ, καφετέριες και ουζερί. Κυριακή μεσημέρι, όλα γεμάτα από τη νεολαία του νησιού. Στις δύο κλείνουν, μικρό διάλειμμα χάριν του κυριακάτικου οικογενειακού γεύματος: «Στις πεντέμισι ανοίγουμε και μετά όσο πάει, μέχρι αργά το βράδυ...» Η συζήτηση συνεχίζεται έξω από το ουζερί. Μπροστά το λιμάνι, δύο φοτηγά πλοία, πιο πέρα κάποια ψαράδικα, τα σύννεφα και αντίκρυ οι τουρκικές ακτές, τα σπίατα στον κόλπο του Τσεσμέ. «Εμείς αυτό που θέλουμε είναι να έρχεται το καράβι από απέναντι δύο φορές τη μέρα, το καλοκαίρι. Έρχονται και κάποιοι πλοιοποιοί Τούρκοι, αφήνουν λεφτά. Αν τα πράγματα είναι δύσκολα ή γίνεται πόλεμος... από την Αθήνα το μαθαίνουμε».

Σερβία: Τέλος εποχής;

Όταν η σερβική κυβέρνηση ακύρωσε τα αποτελέσματα των δημοτικών εκλογών σε 13 δήμους της χώρας και στο δήμο Βελιγραδίου, ξεχύθηκαν στους δρόμους της σερβικής πρωτεύουσας χιλιάδες διαμαρτυρίες για να καταγγείλουν την αυθαιρεσία του εστώτος. Λίγο αργότερα ο σέρβος πρόεδρος Βόσταν Τζόσιτς, πρόεδρος των πολιτικών ελιγμών—έκαπλοπλοκή 180 μοιρών και ζήτησα από το Κοινωνικό να θεσπίσει ειδικό νόμο, ώστε να καταστεί κτή η αναγνώριση της νίκης της αντιπολίτευσης στο δήμο του Βελιγραδίου και στους άλλους 13 δήμους της Σερβίας. Λες και χρειάζονται ειδικοί για να επικυρωθεί ένα νόμιμο εκλογικό αποτέλεσμα!

Ένα τέτοιο υψηλό επίπεδο δημοκρατίας έχει οδηγήσει τη χώρα του ο Μιλόσεβιτς. Με την ενέργεια ο σέρβος πρόεδρος έδειξε μεν να υποχωρεί, αλλά η μάχη δεν έχει κριθεί. Κάθε άλλο, θα λέγαμε απλά ο Μιλόσεβιτς δεν φαίνεται διατεθειμένος να παραιτηθεί από την εξουσία. Ποντάροντας πάλι στη συμφωνία του Ντέιτον, η οποία τον πήγαγε σε ειρηνολογία, απαλλάσσοντάς τον σε βαθμό κι από τις ευθύνες του για τη Γιουγκοσλαβική τραγωδία και την τετράχρονη αιματοχυσία ο Μιλόσεβιτς, επιχειρεί για άλλη μια φορά να κερδίσει χρόνο ελπίζοντας στη σταδιακή ανάκτηση του ελέγχου.

Είναι προφανές ότι ο πρόεδρος Μιλόσεβιτς περιμένει να φανούν σύντομα οι αδυναμίες της σερβικής αντιπολίτευσης. Σ' αυτό ίσως τον βοηθήσουν

**Είναι προφανές
ότι ο πρόεδρος
Μιλόσεβιτς
περιμένει να
φανούν σύντομα
οι αδυναμίες της
σερβικής
αντιπολίτευσης.**

και τα πρόσφατα γεγονότα—ανεξήγητα, για πολλούς— στο Κοσσυφοπέδιο. Όπως εύστοχα υπογράμμιζε πρόσφατα η *Wall Street Journal* (βλ. *Καθημερινή* της 2ας Φεβρουαρίου 1997), η μοίρα του Κοσσυφοπεδίου ενδέχεται να αποδειχθεί μοιραία για την ενότητα του συνασπισμού της αντιπολίτευσης.

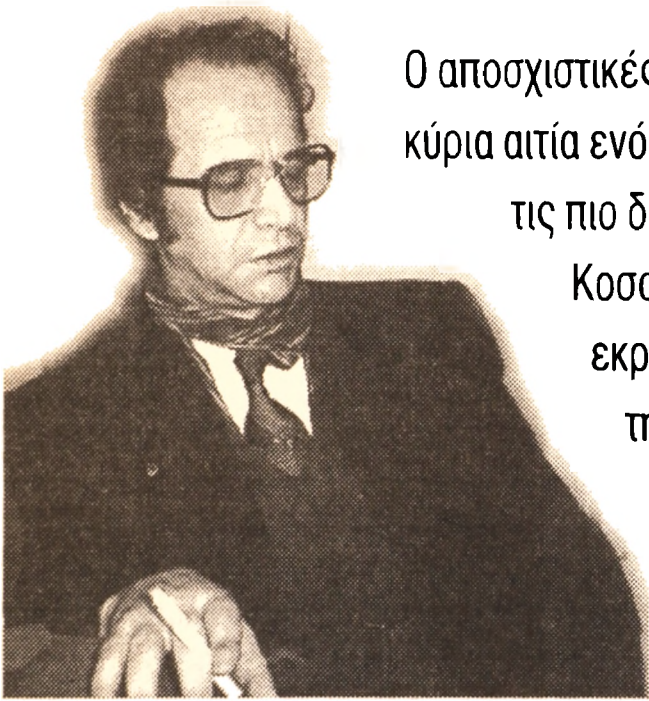
Πιο συγκεκριμένα, στην περίπτωση που οι αλβανόφωνοι του Κοσσυφοπεδίου περάσουν στην «επίθεση» και κλιμακωθεί η ένταση σε όλα τα επίπεδα, τότε, το «Ζάγεντνο», ο συνασπισμός του Δημοκρατικού Κόμματος του Ζόραν Τζίντζιτς, του Κόμματος της Σερβικής Ανανέωσης του Βουκ Ντράσκοβιτς και του Κόμματος της Ανανέωσης των Πολιτών της Βέσνα Πέσιτς, θα βρεθεί μπροστά σε σοβαρό δίλημμα.

Αν η περιοχή οδηγηθεί σε κλιμάκωση των ταραχών, οι Ντράσκοβιτς και Τζίντζιτς είναι βέβαιο ότι θα στηρίξουν την υιοθέτηση σκληρών μέτρων για την προστασία της σερβικής μειονότητας, προκειμένου να κερδίσουν τη λαϊκή υποστήριξη. Σ' αυτή την περίπτωση όμως, κινδυνεύουν να χάσουν την Βέσνα Πέσιτς αλλά και την υποστήριξη της Δύσης.

Δεν θα πρέπει να μας διαφεύγει το γεγονός ότι το ζήτημα του Κοσσυφοπεδίου αποτέλεσε την αιχμή του δόρατος της εθνικιστικής πολιτικής του Μιλόσεβιτς, χάρη στην οποία εξασφάλισε την εξουσία και συσπείρωσε τον σερβικό λαό. Όμως, για το καζάνι του Κοσσυφοπεδίου που συνεχίζει να σιγοβράζει, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ανάλυση του Α. Ηρακλείδη που φιλοξενούμε στις διπλανές σελίδες.

Ένοπλη βία ή ειρηνική επίλυση;

του Αλέξη Ηρακλείδη

Ιμπραήμ Ρουγκόβα, ηγέτης των Αλβανών του Κοσσυφοπεδίου.

Ο αποσχιστικές και εθνοτικές συγκρούσεις αποτελούν σήμερα, στη μεταδιπολική εποχή, την κύρια αιτία ενόπλων συγκρούσεων και απειλής της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Μία από τις πιο δυσεπίλυτες και παλαιότερες τέτοιες συγκρούσεις είναι αυτή του Κοσσυφοπεδίου, ακριβέστερα του Κοσόβου, που στις μέρες μας κινδυνεύει να εκραγεί. Αν εκραγεί, οι συνέπειες ίσως επηρεάσουν άμεσα και την Ελλάδα, είτε με τη μορφή προσφύγων, είτε ακόμη πιο δραματικά, με επέκταση της ένοπλης σύγκρουσης μέχρι τα σύνορά μας. Η κατάσταση μπορεί να οδηγήσει, αλυσιδωτά, ακόμη και σε διακρατικό πόλεμο με την εμπλοκή της Αλβανίας, της ΠΓΔΜ (όπου το ποσοστό των Αλβανών είναι ακόμη μεγαλύτερο) και, ενδεχομένως, και της Τουρκίας και της Ελλάδας.

Το σκηνικό αυτό έρχεται σε αντίθεση με την ευοίωνη κινητικότητα που παρουσιάστηκε το 1996, όπου φαινόταν να είχε ανοίξει ο δρόμος προς την εκτόνωση της κατάστασης και την ειρηνική επίλυση του προβλήματος του Κοσόβου. Είχαμε μάλιστα και το πρώτο βήμα προς τη διαδικασία ειρήνης με τη συμφωνία **Μιλόσεβιτς - Ρουγκόβα** για την ομαλοποίηση της εκπαίδευσης (κατόπιν μυστικών συνομιλιών των δύο πλευρών με την βοήθεια της καθολικής οργάνωσης St. Eugidio). Επίσης είχαμε διάφορες δηλώσεις τόσο του Μιλόσεβιτς όσο και του προέδρου της Σερβικής Ακαδημίας Επιστημών και άλλων που διαθέτουν επιρροή στα ανώτατα σερβικά κλιμάκια, καθώς και τις τοποθετήσεις διαπρεπών κοσοβάρων Αλβανών, όπως ο **Ντεμάτσι** (ο αλβανός **Μαντέλα** λόγω των πολλών ετών φυλάκισης). Όμως τους τελευταίους τρεις μήνες με τη ρευστότητα στη Σερβία και τις αυταρχικές μεθόδους του Μιλόσεβιτς, η βίαιη έκρηξη είναι πάλι πιθανή, καθώς οι Κοσοβάρους φαίνεται να έχουν χάσει την υπομο-

νή τους και ίσως και την πίστη τους ότι η αυτοσυγκράτησή τους και η πολιτική μη βίας που ακολούθησαν από το 1989 μέχρι σήμερα (ομολογουμένως πρωτοφανής εν όψει της σερβικής στάσης) θα έχει αποτελέσματα.

Σε ό,τι αφορά το Κόσοβο υπάρχουν τρεις άμεσοι κίνδυνοι. Ο πρώτος είναι οι μικρές μαχητικές ομάδες των δύο πλευρών να ενδυναμωθούν και να καταφέρουν να πάρουν την κατάσταση στα χέρια τους. Ακόμη σοβαρότερα θα είναι τα πράγματα αν η νομιμοποιημένη στα μάτια των αλβανών Κοσοβάρων εξουσία υπό τον Ρουγκόβα χάσει την υποστήριξη που διαθέτει και η νέα ηγεσία, κατά πάσαν πιθανότητα υπό τον Ντεμάτσι (που ως τώρα έχει και αυτός ταχθεί εναντίον της χρήσης βίας), επιλέξει πιο δυναμικές μεθόδους. Ο τρίτος κίνδυνος είναι η Σερβία του **Μιλόσεβιτς** να αυξήσει τα κατασταλτικά μέτρα, ώστε η κατάσταση να οδηγηθεί στην τελική ένοπλη σύγκρουση. Το πρόβλημα είναι ότι ακόμη και αν η Σερβία καταφέρει να απαλλαγεί από τον απολυταρχικό αναχρονισμό που τόσα δεινά

επισώρευσε στον σερβικό λαό (εντός και εκτός Σερβίας) και, γενικότερα, στον γιουγκοσλαβικό λαό της τέως Γιουγκοσλαβίας, είναι αμφίβολο αν, διά μέσου του εκδημοκρατισμού, θα βρεθεί μία δίκαιη ειρηνική λύση για το πρόβλημα του Κοσόβου. Όπως παρατηρεί ο καθηγητής **Βόγιν Ντιμιτρίεβιτς** του Κύκλου του Βελιγραδίου, ο εκδημοκρατισμός στις πρώην κομμουνιστικές χώρες δεν έφερε κατ' ανάγκη και περισσότερο σεβασμό των μειονοτήτων και των πολιτισμικά Άλλων. Ειδικά στην περίπτωση της Σερβίας επίφοβη είναι η πρόσφατη άνοδος του ακραίου εθνικιστικού Σερβικού Ριζοσπαστικού Κόμματος του **Σέσελι** (17,8% στις εκλογές της 3ης Νοεμβρίου 1996) και το γεγονός ότι υπάρχουν ακόμη, και μάλιστα αρματωμένοι, οι διάφοροι **Αρκάν**. Μία άλλη πηγή ανησυχίας που είχε επισημανθεί από τους ειδικούς στα σερβικά θέματα είναι το γεγονός ότι μπορεί οι Σέρβοι να διαφώνησαν μεταξύ τους σε πολλά ζητήματα (στο Βοσνιακό, τους Σέρβους της Κροατίας, κ.ά.) αλλά το θέμα του Κοσόβου η πλειοψηφία το θεωρούσε ζήτημα αδια-

μάτευτο, τουλάχιστον μέχρι πρότινος. Ψηφίσει όλων αυτών των δυσκολιών ως πρόβλημα, εν συντομία, να καταγράψουμε: κύρια γνωρίσματα της αυτών διαφωτισμένης. Το Κόσοβο είναι ταυτόχρονα σερβική αυτονομία και «κλασική περίπτωση ασυμβίβαστης σύγκρουσης «μηδενιστικής» (zero-sum) για τη γη του Κόσοβου στην οποία, ταυτόχρονα, διακυβεύονται η εθνική ταυτότητα δύο λαών όπως η Παλαιστίνη/Ισραήλ. Οι Αλβανοί ανηφύσαν από τις αρχές του 18ου αιώνα και στις μέρες μας αποτελούν τα 90% του πληθυσμού.

Το πρόσφατη φάση της διένεξης συρράζει ήδη δέκα χρόνια. Το 1987, ο σχεδιασμός τότε Μιλόσεβιτς από αντεθνικώς κομμουνιστής μεταμορφώθηκε σε «εθνοκεντρικό», με πρώτο στόχο και μέσο τους Αλβανούς του Κόσοβου. Το 1989, ως με ενόχληση τον Μιλόσεβιτς το εθνικιστικό παραλήρημα κέρδιζε έδαφος, καταργείται η εκτεταμένη αυτονομία της περιοχής που ίσχυε από το 1974. Αυξάνεται η πρώτη πράξη στο Γιουγκοσλαβικό δράμα, η ενέργεια που έθεσε σε κίνηση μία σειρά γεγονότων που οδήγησαν στην βίαιη διάλυση της πολυεθνικής νοτιοανατολικής ομοσπονδίας. Στην κατάργηση της αυτονομίας οι κοσοβάρους Αλβανοί δρασαν με ανακήρυξη ανεξαρτησίας, ακολουθήσαν μία πολιτική μη βίας, ασύνηθες για αποσχιστικό κίνημα που έγει την οδό της επίσημης διακήρυξης ανεξαρτησίας. Οι Σέρβοι εγκαθίδρυσαν δικτατορικό κράτος στην περιοχή με τη βοήθεια, αρχικά, και των μονάδων του Αρκάν, απειλώντας τους Αλβανούς με στόχο την αποχώρηση της εθνοτικής σύστασης του πληθυσμού, με πενιχρά όμως αποτελέσματα.

ΣΥΜΒΙΒΑΣΤΟ ΤΩΝ ΘΕΣΕΩΝ

Από το 1989 μέχρι σήμερα οι θέσεις των πλευρών είναι ασυμβίβαστες. Οι Σέρβοι επιμένουν στην παραχώρηση μειονοτικών και μόνο δικαιωμάτων, ενώ οι Αλβανοί λένουν ότι η Ανεξαρτησία είναι η μόνη λύση μετά τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας. Παρά το ασυμβίβαστο των θέσεων, μία από κοινού επίλυση δεν είναι εφικτή και πάντως είναι επιβεβλημένη να αποφευχθεί μια άνευ προηγουμένη βίαιη κρίση. Από πλευράς Σέρβων ακουστεί, σε ανεπίσημο επίπεδο, η δι-

χοτόμηση και η λύση της περιορισμένης αυτονομίας, όπως αυτή των Νοτιοτιρολέζων στην Ιταλία. Από τους Κοσοβάρους ψιθυρίζεται η λύση της αυξημένης αυτονομίας, δηλαδή περισσότερης και απ' αυτήν του 1974, ή η ομοσπονδία. Η ειρηνική επίλυση ενισχύεται και από ορισμένες συνιστώσες που σπανίζουν σε αποσχιστικές συγκρούσεις, τις εξής:

1. Τη μέχρι τώρα αποφυγή της ένοπλης βίας και από τις δύο πλευρές.

2. Το γεγονός ότι η ένοπλη βία θα επέφερε πιθανότατα έναν καταστροφικό διεθνή πόλεμο.

3. Τη συνεπή στάση της διεθνούς κοινότητας που δεν δέχεται τη μονομερή αυτοδιάθεση των Κοσοβάρων αλλά καταδικάζει και την επιβολή λύσης ή το ενδεχόμενο «εθνοκάθαρσης» από τους Σέρβους.

4. Την ισχύ των Σέρβων σε σύγκριση με τους αντιπάλους τους (Αλβανοί Κόσοβου και Αλβανία).

5. Την προσεκτική στάση της «μητέρας-πατρίδας», της αδύνατης Αλβανίας.

6. Το γεγονός ότι η πάμπτωχη και υποανάπτυκτη Αλβανία δεν αποτελεί βραχυπρόθεσμα πόλο έλξης για τους πολύ πιο σύγχρονους και μορφωμένους Αλβανούς του Κόσοβου.

Αν οι ανωτέρω συνιστώσες συνεχίζουν να υφίστανται, θα μπορούσε να ξεπεραστεί το πρόσφατο αδιέξοδο και να ανοίξει και πάλι ο δρόμος για την ειρηνική επίλυση. Στα ανωτέρω θα μπορούσε να προσθέσει κανείς, με επιφυλάξεις, και δύο ακόμη παράγοντες που αφορούν τις μελλοντικές εξελίξεις.

7. Την τελική απομάκρυνση του Μιλόσεβιτς (ο οποίος είναι και ο κύριος υπεύθυνος για την πιο πρόσφατη σελίδα αυτής της διένεξης), στον οποίο μάλιστα θα μπορούσαν οι διάδοχοι να «φορτώσουν» και το αδιέξοδο.

8. Τον εκδημοκρατισμό της νέας Γιουγκοσλαβίας, στο μέτρο που θα δεχόταν να γίνει αυτό που πράγματι είναι, δηλαδή μία πολυεθνική χώρα με πλειοψηφούντες τους Σέρβους, και όχι το σερβικό εθνικό κράτος.

Η ειρηνική επίλυση άλλων ακόμη πιο βίαιων παρομοίων συγκρούσεων μεταξύ εθνοτικής πλειοψηφίας και εθνοτικής μειοψηφίας (από 10-15% και άνω του πληθυσμού), κινούνται με βάση δύο γνώμονες. Πρώτον, την επαρκή και αποτελεσματική πολιτική συμμετοχή των εθνοτικών ή πολιτισμικών ομάδων ως τέτοιων, η οποία κινείται στο πλαίσιο της αυστηρής τήρησης της

αρχής της πλειοψηφίας αλλά με επαρκή εγγύηση για τη μη πολιτική περιθωριοποίηση της μειονότητας, ή, συνηθέστερα, με στοιχεία εθνοτικά συναινετικής δημοκρατίας (consociational democracy), δηλαδή με περισσότερη συμμετοχή για τη μικρότερη ομάδα απ' ό,τι αντιστοιχεί στο ποσοστό του πληθυσμού και σχεδόν μόνιμη συμμετοχή στις εκάστοτε κυβερνήσεις. Δεύτερον, την αυξημένη αυτονομία ή ομοσπονδία με εθνοτικά κριτήρια, αν σε κάποια περιοχή της χώρας η μειονότητα διαθέτει συντριπτική αριθμητική υπεροχή, αποτελεί αυτόχθονα πληθυσμό και η περιοχή τους δεν είναι διακριτή και ακέραιη γεωγραφικά.

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ «ΝΑΙ» Ή ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ «ΟΧΙ»

Είναι σαφές ότι στην περίπτωση του Κόσοβου δεν θα αρκούσαν μόνον οι λύσεις που κινούνται με κριτήριο τον πρώτο γνώμονα, αλλά κάποια μορφή αυτονομίας ή ομοσπονδίας μονάδας σε ομοσπονδία. Όσο για τον κίνδυνο της απόσχισης στο μέλλον, ειδικά στην περίπτωση που οι Αλβανοί θα χαρακτηρίζονταν ως συστατικό έθνος (κάτι που χωρίς άλλο θα επιδιώξουν αν δεν επιμείνουν στην απόσχιση), μπορεί να αποφευχθεί με επαρκείς διεθνείς εγγυήσεις. Από την άλλη, θα πρέπει να υπάρχουν και διεθνείς εγγυήσεις ώστε να αποτραπεί μία νέα κατάργηση της αυτονομίας (ή εθνοτικής ομοσπονδίας). Τέτοιες στροφές των κεντρικών κυβερνήσεων είναι που έχουν οδηγήσει, τις περισσότερες φορές, σε νέο γύρο εθνοτικών και αποσχιστικών συγκρούσεων. Χαρακτηριστικές οι περιπτώσεις των Νότιων Σουδανών, των Μόρο των Φιλιππινών και των Κούρδων του Ιράκ. Από την άλλη, αν οι Σέρβοι δεν είναι διατεθειμένοι να δεχθούν τους Αλβανούς ως κάτι παραπάνω από απλή μειονότητα και επιμένουν σ' ένα εθνικό σερβικό κράτος, τότε η βιωσιμότερη λύση θα ήταν, νομίζω, η αποδοχή της απόσχισης του Κόσοβου με σχετικές ρυθμίσεις για την προστασία της σερβικής μειονότητας καθώς και των μνημείων τους. Στους Σέρβους τελικά εναπόκειται «το μεγάλο Ναι ή το μεγάλο Όχι να πούνε».

Η Ελλάδα θα μπορούσε να παίξει έναν εποικοδομητικό ρόλο στην ανεύρεση λύσης με ή χωρίς τον Μιλόσεβιτς, αναλαμβάνοντας έναν εποικοδομητικό ρόλο στα Βαλκάνια. Ωστόσο η πρόσφατη άστοχη υποστήριξη της Αθήνας στον αυταρχισμό του Μιλόσεβιτς και όχι στον δημοκρατικό αγώνα που διεξάγεται στη Σερβία, δεν αφήνει πολλά περιθώρια για αισιοδοξία.

Η πυραμίδα της οργής

του Λούαν Ράμα

Η έκρυθμη κατάσταση στην Αλβανία ξεκίνησε πριν ένα μήνα με τους 2.000 διαδηλωτές των Τιράνων. Σήμερα έχει επεκταθεί στις πόλεις του νότου, όπου περισσότεροι από 30.000 πολίτες εκδηλώνουν την οργή τους κατά του καθεστώτος. Στην Αυλώνα, στην αρχή της εβδομάδας, τρεις άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους, ο ένας πυροβολήθηκε από αστυνομικό, οι άλλοι δύο πέθαναν από καρδιακή κρίση μέσα στο πλήθος των διαδηλωτών. Περίπου 150 είναι οι τραυματίες ενώ οι συμπλοκές με την αστυνομία και οι συλλήψεις πολιτών είναι καθημερινές. Δεν έχει περάσει ούτε ένας χρόνος από τις βουλευτικές εκλογές του περασμένου Μαΐου και η διαφθορά της κυβέρνησης του Σαλί Μπερίσα έχει γίνει έκδηλη. Τα μέτρα έκτακτης ανάγκης που υιοθετεί προκαλούν ακόμα μεγαλύτερη οργή στον αλβανικό λαό. Τα όνειρα των Αλβανών, που είχαν επενδυθεί στις παρατράπεζες κλονίζονται και το μόνο που απομένει είναι η καθημερινή εκδήλωση αυτής της οργής στο Αργυρόκαστρο, στην Κορυτσά, στην Αυλώνα, στα Τίρανα. Στο πρόσφατο τεύχος του μηνιαίου περιοδικού Courrier International (τχ. 326) αναδημοσιεύτηκε άρθρο του συντάκτη της εφημερίδας Κόχα Γιόνε Λούαν Ράμα, που δημοσιεύουμε στη συνέχεια ως μια εικόνα της απογοήτευσης και του εμπαιγμού που υπέστησαν οι πολίτες της γειτονικής χώρας.

· Μικροί Αλβανοί πετροβολούν το πυρπολημένο κομματικό γραφείο του Δημοκρατικού κόμματος στην Αυλώνα.

Όταν άνοιξαν οι πόρτες της Ευρώπης και η Αλβανία έγινε μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης, οι πολίτες της άρχισαν να ζουν με την ψευδαίσθηση ότι μπορούν να πλουτίσουν χωρίς να εργαστούν. Οι ξένοι που έφταναν στα Τίρανα ανακάλυπταν ότι οι Αλβανοί ζούσαν από τα μικρομάγαζά τους, με την οικονομική βοήθεια των διεθνών οργανισμών και με τα λεφτά των εκατοντάδων χιλιάδων Αλβανών που δούλευαν στην Ελλάδα, στην Ιταλία και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Αλλά κυρίως πίστευαν ότι θα πλουτίσουν με τις «πυραμιδωτές επιχειρήσεις» (τοκογλυφικές εταιρίες που υπόσχονταν απίθανα επιτόκια) και που πολλαπλασιάστηκαν σαν τα μανιτάρια με νόμιμες κρατικές άδειες. Σήμερα, η πτώχευση αυτών των εταιριών προκαλεί το ξέσπασμα του κόσμου, ένα ξέσπασμα που διογκώνεται σε μια από τις πιο φτωχές χώρες της Ευρώπης, όπου η ανεργία έχει φτάσει σε πολύ υψηλά επίπεδα και το νερό και το ηλεκτρικό υπάρχει μόνο για λίγες ώρες καθημερινά.

Μια χώρα που δεν διαθέτει οικονομία που έχει ξεχάσει ότι για να ζήσει πρέπει να

παράγει. Μήπως, όμως, η καλλιέργεια αυτής της ψευδαίσθησης είναι το λάθος της θλιβερής περιόδου της δικτατορίας; Ασφαλώς, διότι τότε και μετά από τη δικτατορία η μόνη ελπίδα των Αλβανών ήταν η ψευδαίσθηση μιας καλύτερης ζωής, παρόμοιας με των γειτόνων της, στην Ελλάδα ή την Ιταλία. Περνώντας τα σύνορα, οι Αλβανοί πίστεψαν ότι θα έχουν στη διάθεσή τους Μερκεντές και ό,τι καλύτερο υπήρχε στον κόσμο. Και σε μια περίοδο που περισσότερο από κάθε άλλη φορά έπρεπε να σηκώσουν τα μανιτάρια τους για να κτίσουν μια δημοκρατική και ευημερούσα κοινωνία. Από τη μεριά του, το κράτος αρκέστηκε στη θριαμβολογία «των βημάτων προς την ισχυρή δημοκρατία» και μετέδιδε τηλεοπτικές εικόνες ενός πλούσιου κράτους με τρομερούς δείκτες ανάπτυξης. Αλλά ενώ το καθεστώς των Τιράνων παρουσίαζε τη «δυτικοποίηση» του κράτους, τα χωριά στο βορρά και το νότο βυθίζονταν σε όλο και μεγαλύτερη δυστυχία. Το σημερινό καθεστώς, όπως και παλιότερα η δικτατορία, ήθελε ακόμα να δημιουργεί ψευδαισθήσεις στους Αλβανούς, την ψευδαίσθηση ότι η χώρα προχωρούσε με

ατα γίγαντα. Ενώ η πραγματικότητα τελειώς αντίθετη.

ΒΕΡΝΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΠΕΙ ΝΑ ΠΑΡΑΙΤΗΘΕΙ

τους Αλβανούς, η ελπίδα να κερδίσουν τις «πυραμιδωτές επιχειρήσεις» έγινε γρήγορη ιδέα. Οι χωρικοί παράτησαν τη γη για να επενδύσουν τα λεφτά τους σε τις εταιρίες. Πολλοί πολίτες πούλησαν ακίνητα για να επωφεληθούν από τα όφελος που κυμαίνονταν από 50 έως και 60% από δύο έως τρεις μήνες. Με το γκρέιτ των αυτών των εταιριών άρχισαν να διαβάζονται και οι ψευδαισθήσεις. Η αυλαία άνοιξε πάλι. Για τον σημερινό πρόεδρο του Δημοκρατικό Κόμμα (PDS) που βρίσκεται στην εξουσία ένα είναι σαφές, είτε έλθουν ή όχι: ο κόσμος διαψεύστηκε από την κυβέρνηση και τη δημαγωγία της. Οι πολίτες άνοιξαν επένδυσαν πολύ διότι δεν θέλουν να είναι ο πιο καταπιεσμένος και φτωχός της Ευρώπης. Αλλά αυτοί που συμμετέχουν στην κυβέρνηση το μόνο που σκέφτηκαν ήταν να πλουτίσουν, να επωφεληθούν, να δοξάσουν τον κυβερνήτη και να υπηρετούν τυφλά. Μείναμε έκπληκτοι με τις δηλώσεις του αλβανού προέδρου με την ευκαιρία της καινούριας χρονιάς, δηλώσεων που ήταν πολύ διαφορετικές από αυτές του βούλγαρου και του τσέχου ομολόγου. Τα σλόγκαν του Μπερίσα, «μεγάλες ευκαιρίες σε όλους τους τομείς», «θριαμβευτικά βήματα», «ο ενθουσιασμός της μάζας», «ζωή στη δημαγωγία του προηγούμενου εστώτος. Την ίδια μέρα ο Ζέλιου Ζέλεφ, ο πρώτος πρόεδρος της Βουλγαρίας, απευθύνθηκε στον λαό του: «Πολίτες της Βουλγαρίας, ζήτω συγγνώμη...». Όπως ο Ζέλεφ, έτσι και ο Μπερίσα έπρεπε να πει: «Αντικείμενο λαέ, ντρέπομαι για τους πολιτισμούς μας, ντρέπομαι για την αδιαφορία τους για τη μοίρα αυτού του τόπου... Ντρέπομαι για το αλβανικό κράτος μας... Η μετάβαση της Αλβανίας προς την ελεύθερη οικονομία είναι τυχερή». Μεταξύ των ημερών η χώρα είναι σε κώμα. Η στιγμή για να παραιτηθούν τα μέλη της διεφθαρμένης κυβέρνησης έχει φτάσει. Πρέπει να αφήσουν τον λαό να οργανώσει βουλευτικές εκλογές να ψηφίσει ελεύθερα μια καινούργια κυβέρνηση που τίμια θα ασχοληθεί με τα προβλήματα και το μέλλον του έθνους. Διότι ο λαός μας έχει ανάγκη από την πολιτική αλλαγή, τον δημοκρατικό διάλογο και τον πλουραλισμό, το κοινοβούλιο και την αντιπολίτευση όχι το αστυνομικό κράτος.

Ο LEX SPECIALIS ΤΟΥ ΜΙΛΟΣΕΒΙΤΣ

Σχεδόν 3 μήνες μετά τις τοπικές εκλογές, το σερβικό κοινοβούλιο υπερψήφισε χθές έναν ειδικό νόμο (lex specialis), ο οποίος επιβεβαιώνει τα αρχικά εκλογικά αποτελέσματα όπως ορίζονταν στην αναφορά του απεσταλμένου του ΟΑΣΕ Φ. Γκονζάλες. Τη λύση αυτή πρότεινε ο πρόεδρος Μιλόσεβιτς πριν από μία εβδομάδα στην επιστολή του προς τον πρωθυπουργό.

Όπως αναμενόταν η Βουλή υπερψήφισε το νόμο χωρίς τις τροπολογίες που κατέθεσε ο συνασπισμός της αντιπολίτευσης Zajedno, οι οποίες αφορούσαν τα αποτελέσματα σε κάποιους δήμους που δεν περιλαμβάνονταν στην αναφορά Γκονζάλες. Στις περιοχές αυτές η αντιπολίτευση δεν πήρε την απόλυτη πλειοψηφία, υπήρξε όμως αλλοίωση των αποτελεσμάτων σε σχέση με την αρχική καταμέτρηση. Στις περιπτώσεις αυτές η αριστερή συμμαχία υπό τον πρόεδρο Μιλόσεβιτς κατάφερε, με την αλλαγή των αποτελεσμάτων να σχηματίσει πλειοψηφία με κάποια μικρότερα κόμματα.

Η αντιπολίτευση, δεν συμμετείχε στην συνεδρίαση του κοινοβουλίου, ισχυριζόμενη ότι ήταν πρόβλημα του Μιλόσεβιτς να επιλύσει την κατάσταση που ο ίδιος δημιούργησε. Την παραμονή της δημοσίευσης της επιστολής του Μιλόσεβιτς, η αστυνομία παρενέβη εναντίον των διαδηλωτών με τον πιο βίαιο και βάνουσο τρόπο από την αρχή των διαμαρτυριών. Η αστυνομική βία συνεχίστηκε για περισσότερες από δύο ημέρες, με πολλές συλλήψεις και άγριες κακοποιήσεις, καταπάτηση του πανεπιστημιακού ασύλου, το οποίο προστατεύεται με νόμο, και αρκετά επικίνδυνα περιστατικά στο περιθώριο μαζικών συγκρούσεων που είχαν ως στόχο να δημιουργήσουν χάος στην πρωτεύουσα.

Εντέλει ο Μιλόσεβιτς αποφάσισε να αποδεχθεί την ήττα, με τέτοιον όμως τρόπο που μάλλον δεν οδηγεί σε επίλυση της κρίσης. Αντί να ακολουθήσει τη δικαστική οδό, αποφάσισε να ανακηρύξει τα προσωρινά αποτελέσματα ως τελικά με μία παράδοξη διαδικασία, αυτήν του «lex specialis» ελπίζοντας να θέσει έτσι τέλος στην κρίση των 84 ημερών με μία δραματική χειρονομία. Τα κίνητρα πίσω από την επιστολή είναι διπλά: να επιλύσει την κρίση «εντός των θεσμών» και να επιδείξει καλή θέληση προς τη διεθνή κοινότητα και τον ΟΑΣΕ, λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία της διεθνούς αποδοχής της Σερβίας μετά το εμπάργκο του ΟΗΕ. Όμως σύμφωνα με πολλούς πολιτικούς αναλυτές έστειλε ένα πολύ διαφορετικό μήνυμα και η λύση του δεν είναι η αρμόζουσα για διάφορους λόγους:

Πρώτον, εισάγει τη θέληση ενός προσώπου (καθώς ο ίδιος είναι πρόεδρος της δημοκρατίας) ως κυρίαρχη επί όλων των άλλων θεσμών. Αυτό καταδεικνύει πόσο ασθενείς και καθοδηγούμενοι είναι οι «θεσμοί του συστήματος», ειδικά μάλιστα η δικαιοσύνη. Το σύνολο του δικαστικού συστήματος περνάει μια σοβαρή κρίση καθώς πολλά δικαστήρια, συμπεριλαμβανομένου και του Ανώτατου Δικαστηρίου, έχουν μονοκονδυλιάς νομιμοποιήσει τα πλαστογραφημένα αποτελέσματα.

Δευτερευόντως, είναι μια ύψιστη υπεροψία από την πλευρά του προέδρου που αποδέχεται τα τελικά αποτελέσματα όχι επειδή σέβεται την εκλογική θέληση των πολιτών ούτε εξαιτίας των διαδηλώσεων του πληθυσμού αλλά εξαιτίας των διεθνών πιέσεων. Τρεις μήνες διαμαρτυριών, απεργιών και δημόσιας αποδοκιμασίας δεν τον αφορούν.

Τρίτον, lex specialis (κατά τη γνώμη των περισσότερων νομομαθών είναι κενή περιεχομένου) είναι ένα είδος αμνηστίας για τους υπεύθυνους της νοθείας. Από τη στιγμή που τα εκλογικά αποτελέσματα έγιναν αποδεκτά χωρίς δικαστική διερεύνηση για τα αίτια της νοθείας κανείς δεν θεωρείται υπεύθυνος και δεν θα υποστεί συνέπειες. Αν η απόφαση είχε παρθεί από πρωτοβουλία εισαγγελέα, μέσω νομίμων δικαστικών οδών, θα περιελάμβανε κυρώσεις για τους υπεύθυνους της εκλογικής νοθείας.

Αυτή τη στιγμή το μέλλον των διαμαρτυριών είναι αβέβαιο. Οι ηγέτες του Zajedno τονίζουν ότι θα συνεχίσουν – κάθε μέρα στο Βελιγράδι περίπου 50.000 άνθρωποι πραγματοποιούν διαδηλώσεις διαμαρτυρίας, ενώ 10 με 20 χιλιάδες φοιτητές πραγματοποιούν πορείες – το πανεπιστήμιο δεν είναι ο μόνος εκπαιδευτικός οργανισμός που απεργεί, καθώς όλες οι εκπαιδευτικοί δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έχουν πλαισιώσει τις διαδηλώσεις μαζί με δικηγόρους ηθοποιούς κ.ά. Στις πρώτες δηλώσεις τους, οι ηγέτες του Zajedno υπενθυμίζουν ότι είναι μόλις ο πρώτος γύρος των κινητοποιήσεων και ότι υπάρχουν τουλάχιστον δύο ακόμη αιτήματα προς ικανοποίηση από την κυβέρνηση: Απελευθέρωση των ΜΜΕ από τον κρατικό εναγκαλισμό και πολιτικός διάλογος με την αντιπολίτευση.

Φοιτητές στο Βελιγράδι διαμηνύουν ότι ακόμα και αν η αντιπολίτευση σταματήσει τις διαδηλώσεις, αυτοί θα συνεχίσουν γιατί έχουν εκφράσει τρία αιτήματα προς τις αρχές: αναγνώριση των εκλογικών αποτελεσμάτων καθώς και απόδοση υπευθύνων για τη εκλογική νοθεία, παραίτηση του πρύτανη του πανεπιστημίου του Βελιγραδίου και ενός φοιτητή αντιπρύτανη. Από τη στιγμή που κανένα από τα αιτήματα δεν έχει ικανοποιηθεί, δεν έχουν λόγο να σταματήσουν.

Τα μέσα ενημέρωσης και οι αξιωματούχοι επαινούν ως σοφή και λογική την κίνηση του Προέδρου Μιλόσεβιτς, το πρόβλημα όμως δείχνει να απέχει πολύ από τη λύση του...

Σ. ΖΑΡΚΟ

Χαμένες ευκαιρίες

του Αστέρη Χουλιάρα

Τυπικά η Ζιμπάμπουε είναι μια πολυκομματική δημοκρατία. Στην πράξη όμως η χώρα βρίσκεται υπό τον ολοκληρωτικό έλεγχο του κόμματος ZANU-PF του Robert Mugabe. Το ZANU-PF ήταν μια από τις εθνικιστικές ομάδες που πολέμησαν για την ανεξαρτησία από τη λευκή κυβέρνηση μειοψηφίας (της τότε Ροδεσίας) του Ian Smith¹. Στο διάστημα που μεσολάβησε από την ανεξαρτησία της χώρας το 1980 μέχρι την εκλογή του Nelson Mandela στη Νότια Αφρική το 1994 η Ζιμπάμπουε είχε μια μοναδική ευκαιρία να καταστεί το κέντρο της περιφερειακής ανάπτυξης και των δυτικών επενδύσεων στο νοτιότερο τμήμα της Αφρικής. Ευκαιρία που σήμερα φαίνεται περισσότερο απόμακρη παρά ποτέ.

Οι πολιτικές φυλετικής ανοχής και συμφιλίωσης του αρχικά πρωθυπουργού και κατόπιν προέδρου **Robert Mugabe** κέρδισαν στη δεκαετία του '80 τη διεθνή υποστήριξη. Παρά μάλιστα τον μαρξιστικό προσανατολισμό του ZANU-PF, πολλές δυτικές κυβερνήσεις και διακυβερνητικοί δωρητές έσπευσαν να βοηθήσουν τη νέα κυβέρνηση με εκατοντάδες εκατομμύρια δολάρια. Μόνο το 1980 σε μια σύνοδο δωρητών στο Harare, η κυβέρνηση Mugabe κατάφερε να εξασφαλίσει 1,2 δισεκατομμύρια δολάρια σε χαμηλότοκα δάνεια². Η Ζιμπάμπουε ευνοήθηκε ιδιαίτερα από τη διεθνή απομόνωση της Νότιας Αφρικής την εποχή του apartheid. Με την καλή υποδομή και το εύκρατο κλίμα της, η χώρα έγινε η έδρα πολλών περιφερειακών αντιπροσωπειών διαφόρων διεθνών οργανισμών. Ο ηγετικός της ρόλος στο Κίνημα των Αδεσμεύτων και η γειννιάσή της με δύο χώρες που αντιμετώπιζαν αιματηρούς εμφυλίους πολέμους (Αγκόλα και Μοζαμβίκη) συνέβαλαν στη θετική διεθνή εικόνα της χώρας. Στα χρόνια που ακολούθησαν την ανεξαρτησία, οι ευκαιρίες εκπαίδευσης για τους μαύρους κατοίκους της Ζιμπάμπουε αυξήθηκαν ση-

μαντικά και η υγειονομική περίθαλψη στις αγροτικές περιοχές βελτιώθηκε. Η χώρα θεωρήθηκε μια όαση (έστω ατελούς) δημοκρατίας, πολιτικής σταθερότητας και οικονομικής ανάπτυξης στο νοτιότερο τμήμα της ηπείρου.

Το 1996 ο Mugabe συμπλήρωσε δεκαέξι χρόνια συνεχούς παραμονής στην εξουσία. Εντούτοις η λαϊκή υποστήριξη προς το ZANU-PF βρίσκεται σήμερα σε κάμψη: η Ζιμπάμπουε αντιμετωπίζει τα τελευταία χρόνια μια εξαιρετικά σοβαρή οικονομική κρίση. Αυξανόμενη ανεργία, υψηλός πληθωρισμός, παρακμάζουσες κοινωνικές υπηρεσίες έχουν διαβρώσει τις σημαντικές κοινωνικές κατακτήσεις της δεκαετίας του '80. Με πληθωρισμό 25% και ανεργία που ξεπερνά το 1/3 της εργατικής δύναμης, η πολιτική ελίτ στο Harare αδυνατεί να διατηρήσει τα πελατειακά της δίκτυα. Ακόμη περισσότερο, η Ζιμπάμπουε έχει χάσει το

διεθνές status του παρελθόντος. Με εκλογική νίκη του **Mandela**, οι διπλωματικές αποστολές, οι διακυβερνητικές προσωπείες και οι μη κυβερνητικές ενώσεις μετεγκαταστάθηκαν στη Νότια Αφρική και η Ζιμπάμπουε γίνεται πια ληπτή ως de facto μονοκομματικό καθεστώς υπό την εξουσία ενός αυταρχικού ηγέτη του οποίου οι πολιτικές πρακτικές ελπίζεται να πλουτίσει μια νέα, αυτή τη φορά μειοψηφία.

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΕΚΛΟΓΗ

Επανεκλεγμένος τον Μάρτιο του 1998 αλλά έξι χρόνια και καθοδηγώντας το κόμμα που ελέγχει 147 από τις 150 θέσεις στο Κοινοβούλιο της χώρας, ο 72χρονος Robert Mugabe φαίνεται όμως να διατηρεί τον πλήρη έλεγχο των εξελίξεων. Οι συνυποψήφιοι του προέδρου αποχώρησαν από την τελευταία εκλογική αναμέτρηση διαμαρτυρούμενοι για αντιδημοκρατικές πρακτικές. Ο ένας μάλιστα από τους υποψήφιους, ο **Mdabaningi Sithole** περιέλασε τη δίκη του για ένα υποτιθέμενο σχέδιο λοφονίας του προέδρου της χώρας. Η συντριπτική νίκη του Mugabe δεν έπληξε για κανένα. Εντούτοις ολοένα και περισσότεροι κάτοικοι της χώρας δρουν στις πολιτικές του ZANU-PF. Δεν είναι μόνο η οικονομική κρίση που υπονομιμαίνει το κύρος της κυβέρνησης. Το γεγονός ότι το υπουργικό συμβούλιο αποφασίζει πρόσφατα να αυξήσει τους μισθούς

ΖΙΜΠΑΜΠΟΥΕ ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Έκταση: 390.759 τετρ. χλμ.
Πληθυσμός: 11.200.000
Ανεξαρτησία: 1980
ΑΕΠ (1993): 5.766 εκατ. δολάρια
ΑΕΠ κατά κεφαλήν (1993): 540 δολάρια
Εξωτερικό χρέος (ως ποσοστό του ΑΕΠ - 1992): 63.8%
Προσδοκία ζωής (1992): 60 χρόνια

*Ο Αστέρης Χουλιάρας είναι επιστημονικός συνεργάτης του Ινστιτούτου Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων.

ου και των βουλευτών κατά 133% ισθοί των δημοσίων υπαλλήλων αυ-
ν κατά μόλις 20% ενίσχυσε τη λαϊκή
σκαια. Η διαφθορά έχει ξεπεράσει
σηγούμενο και με την οικονομία να
ρει μόλις 15.000 θέσεις απασχόλη-
υς 190.000 ανθρώπους που προστί-
στην αγορά εργασίας κάθε χρόνο,
νισμοί νομιμοποίησης του ZANU-
ν εξασθενήσει σημαντικά. Στις τε-
ς εκλογές μόνο το 1/3 των ψηφοφό-
μαφέρθηκε να επισκεφθεί τα εκλο-
ήματα⁴.

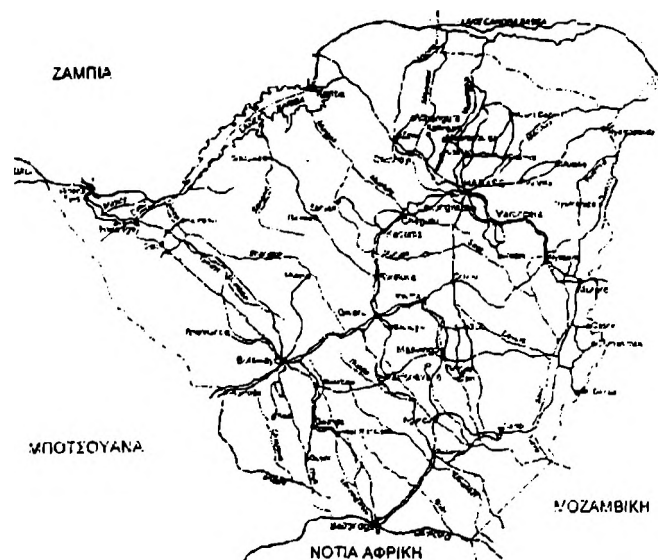
φείλεται η οικονομική παρακμή της
πουε; Ο σημαντικότερος λόγος εί-
ακή διαχείριση. Η κυβέρνηση του
PF κληρονόμησε μια ελεγχόμενη
κράτος οικονομία υπό τον έλεγχο
κής μειοψηφίας που αποτελούσε
1% των κατοίκων της χώρας. Προ-
υ να βελτιωθεί η θέση της μαύρης
φίας, τα πρώτα οκτώ χρόνια μετά
ξαρησία, οι δημόσιες δαπάνες αυ-
ν σημαντικά. Παράλληλα, η κυβέρ-
α να αντιμετωπίσει τη στρατιωτική
από τη λευκή Νότιο Αφρική, αύξη-
μυτικές δαπάνες: το 1992 ο στρα-
προϋπολογισμός της χώρας ήταν ο
εγαλύτερος στην Αφρική (μετά τη
αφρική και τη Λιβύη). Οι μαρξιστι-
λήψεις και (περισσότερο) τα πελα-
δίκτυα του ZANU-PF οδήγησαν σε
ποιήσεις πολλών επιχειρήσεων και
χο των τιμών των αγροτικών προϊό-
λι δημόσιοι υπάλληλοι αυξήθηκαν
000 το 1980 σε πάνω από 180.000 το
ο μερίδιο του δημόσιου τομέα του
ξήθηκε από 24% το 1980 σε 36% το
χι απρόσμενα, το εξωτερικό χρέος
ας έφθασε στα ύψη (από \$100 εκα-
α το 1980 σε \$4 δισεκατομμύρια το
α η χώρα αναγκάστηκε να καταφύ-
990 στο Διεθνές Νομισματικό Τα-
ο σταθεροποιητικό πρόγραμμα του
ίου συμπεριλάμβανε μείωση των
ον δαπανών και εκτεταμένες ιδιωτι-
σεις. Η κυβέρνηση Mugabe εφάρ-
ρόθυμα το πρόγραμμα, περικόπτο-
ν ορισμένα από τα κρατικά έξοδα
άνες για την υγεία μειώθηκαν κατά
λά δεν προχώρησε σε εκτεταμένες
τικοποιήσεις μια και κάτι τέτοιο θα
σε τους πελατειακούς μηχανισμούς
NU-PF⁷. Εντούτοις, παρά το πρό-
του ΔΝΤ, η οικονομία συνέχισε να
σεται με χαμηλούς ρυθμούς: 1,8%

ετησίως, ένας από τους χαμηλότερους ρυθ-
μούς αύξησης στον κόσμο)⁸. Έτσι, οι κάτοι-
κοι της Ζιμπάμπουε κάθε χρόνο γίνονται
φτωχότεροι.

Η ΑΠΟΤΥΧΙΑ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ

Ο πιο σημαντικός τομέας της οικονομίας
της Ζιμπάμπουε είναι ο αγροτικός. Αν και
είναι υπεύθυνος για μόλις το 15% του ΑΕΠ,
είναι ζωτικής σημασίας για την οικονομία
της χώρας. Όταν το 1992 μια ξηρασία έπληξε
τη Ζιμπάμπουε, το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 6%⁹.
Μεταξύ 1910 και 1970 οι λευκοί είχαν θέσει
υπό την κατοχή τους σχεδόν το 50% της καλ-
λιεργήσιμης γης της χώρας¹⁰. Η επιθυμία
ανάκτησης αυτών των εδαφών βοήθησε τους
αντάρτες που δρούσαν εναντίον της κυβέρ-
νησης λευκής μειοψηφίας να κερδίσουν την
υποστήριξη των μαύρων αγροτών. Όταν το
ZANU-PF ανέλαβε τα ηνία της χώρας, ένας
από τους βασικούς πολιτικούς του στόχους
ήταν η αναδιανομή της γης. Εντούτοις, αλλε-
πάλληλες προσπάθειες αγροτικής μεταρ-
ρύθμισης απέτυχαν. Από τις 172.000 μαύρες
οικογένειες που η κυβέρνηση είχε υποσχε-
θεί το 1980 να επανεγκαταστήσει, μέχρι σή-
μερα έχουν μετακινηθεί μόνο οι 67.000¹¹. Σε
γενικές γραμμές η κυβέρνηση της Ζιμπά-
μπουε αντιμετώπισε δύο σοβαρούς περιορι-
σμούς στην αγροτική της πολιτική. Πρώτον, η
σε μεγάλη έκταση απαλλοτρίωση γης που εί-
ναι λευκής ιδιοκτησίας θα φόβιζε πιθανούς
επενδυτές. Και δεύτερον, μ' ένα έλλειμμα
του προϋπολογισμού που ξεπερνά το 10%
του ΑΕΠ, το κράτος δεν διαθέτει τους πό-
ρους για ν' αγοράσει γη στην ανοικτή αγορά.
Το 1992 ο Mugabe ανακοίνωσε την πρόθεση
της κυβέρνησης να αγοράσει 70 μεγάλα
αγροκτήματα. Εντούτοις, μ' ένα διευρυνόμε-
νο κύμα διαφθοράς, πολλά από τα κτήματα
δεν πέρασαν στα χέρια φτωχών αγροτών,
αλλά στην ιδιοκτησία πολιτικών¹².

Αν και ο πληθυσμός των λευκών της Ζιμπά-
μπουε έχει σημαντικά μειωθεί (από 250.000
τη δεκαετία του '70 σε περίπου 80.000 σήμε-
ρα) σχεδόν το σύνολο των 4.000 μεγάλων
αγροκτημάτων της χώρας και το μεγαλύτερο
μέρος του εμπορίου και της βιομηχανίας συ-
νεχίζει να βρίσκεται υπό τον έλεγχο της λευ-
κής μειοψηφίας. Όμως, τόσο με υποσχέσεις
αναδιανομής της γης όσο και με μια ρητο-
ρεία περί «ενδογενοποίησης» (indigenisa-
tion) της οικονομίας, το ZANU-PF συνεχίζει,
όπως και στο παρελθόν, να διατηρεί την
εξουσία. Εντούτοις, η οικονομική κρίση και

ο πολιτικός ανταρτισμός υποσκάπτουν αργά
αλλά σταθερά τα λαϊκά του ερείσματα. Η
μαύρη ελίτ, που επικρατεί στην πολιτική σκη-
νή επικαλούμενη τον νικηφόρο απελευθε-
ρωτικό αγώνα της δεκαετίας του '70, χαρα-
κτηρίζεται από εκτεταμένη διαφθορά και
αδυναμία να βγάλει τη χώρα από τη κρίση.
Βαθμιαία το καθεστώς χάνει και τη περιορι-
σμένη λαϊκή απήχηση που ακόμη διατηρεί.
Πάντως βραχυχρόνια δεν φαίνεται να υπάρ-
χει εκείνος ο πολιτικός σχηματισμός που θα
μπορούσε να προσφέρει μια εναλλακτική
λύση.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Christopher Gregory, "Zimbabwe's Second Decade: Little Room for Manoeuvre?" In Larry Benjamin and Christopher Gregory, *Southern Africa at the Crossroads? Prospects for Stability and Development in the 1990s*, Johannesburg: Justified Press, 1992, σσ. 197-226.
2. Virginia Curtin Knight, "Zimbabwe's Reluctant Transformation", *Current History*, Vol. 95 (601), May 1996, p. 223.
3. "Zimbabwe: Walk-over", *The Economist*, March 16, 1996, σ. 50.
4. Michael Holman, "Remarkable gains of the early years are being eroded", *Financial Times*, Survey: Zimbabwe, October 24, 1996, σ. 2.
5. Heribert Adan and Kogila Moodley, *The Negotiated Revolution*, Johannesburg: Jonathan Ball Publishers, σ. 203.
6. Virginia Curtin Knight, *op. cit.*, σ. 224.
7. "Zimbabwe: Privatisation, who needs it?", *The Economist*, May 4, 1996, σ. 38.
8. Tony Hawkins, "Progress on reform is falling short of targets", *Financial Times*, *op. cit.*, σ. 3.
9. Roger Matthews, "Clouds of plenty, clouds of doubt", *Ibid.*, σ. 4.
10. "Zimbabwe: Two wrongs", *The Economist*, May 22, 1993, σ. 48.
11. Michael Holman, *op. cit.*
12. Virginia Kurtin Knight, *op. cit.*, σ. 224.

ΚΟΣΜΟΔΡΟΜΙΟ

ΒΡΙΣΚΕΙ ΕΔΑΦΟΣ Ο ΛΕΠΕΝ

Έναν ακόμη δήμο, τον τέταρτο κατά σειρά, στη Νότια Γαλλία, έβαλαν στο χέρι οι ακροδεξιοί του Εθνικού Μετώπου του Ζαν-Μαρί Λεπέν. Η υποψήφια των ακροδεξιών αναδείχθηκε νικήτριας των πρόσφατων δημοτικών εκλογών στην πόλη Βιτρούλ, κερδίζοντας 52,5% έναντι 47,5% του σοσιαλιστή υποψηφίου. Η μικρή αυτή πόλη του νότου με τις 39.000 κατοίκους ήταν εύκολος στόχος για την προπαγάνδα των ακροδεξιών. Αρκεί να σκεφτεί κανείς ότι το 12,7% της ανεργίας που μασιτίζει τη Βιτρούλ αποτελεί μεταπολεμικό ρεκόρ ανεργίας και ότι το πολύ μεγάλο ποσοστό μαύρων μεταναστών από την Αφρική κάνει τους ντόπιους να αναζητούν αλλού τα αίτια της δυσπραγίας τους. Το θέμα είναι ότι η αυστηρή πολιτική λιτότητας της κυβέρνησης Ζιπέ, που έχει στόχο τα κοινωνικά κεκτημένα και προορισμό τη νομισματική ενοποίηση, αφήνει πολύ μεγάλο περιθώριο στον Ζαν-Μαρί Λεπέν να υποσχεθεί μείωση της ανεργίας και κράτος πρόνοιας. Έτσι, το Εθνικό Μέτωπο βρίσκει πρόσφορο έδαφος που υπό άλλες συνθήκες θα έπρεπε να καταλαμβάνει το σοσιαλιστικό κόμμα.

ΔΙΑΦΗΜΙΖΟΥΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΑ ΠΤΥΧΙΑ

Την επιχείρηση σχεδίασαν και έκαναν πράξη κάποιοι επιτήδριοι στην Ιταλία. Ιδιωτικοί εκπαιδευτικοί οργανισμοί, που φτυρώνουν σαν μανιτάρια τα τελευταία χρόνια

στη γειτονική μας χώρα, βομβαρδίζουν με δελεαστικά διαφημιστικά μηνύματα τους ενδιαφερομένους, υποσχόμενοι επιτυχία στις εξετάσεις των πανεπιστημίων, αλλά και παροχή ακαδημαϊκών τίτλων. Όλα αυτά, βέβαια, έναντι αδρής αμοιβής. Η ιταλική κυβέρνηση μένει προς το παρόν με σταυρωμένα χέρια μπροστά σ' αυτό το φαινόμενο παράνομης ιδιωτικοποίησης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, δεδομένου ότι δεν έχει να αντιπροτείνει λύσεις που θα κάλυπταν τις ελλείψεις και τις αδυναμίες του εκπαιδευτικού συστήματος.

ΤΑ ΤΑΝΚΣ ΒΓΗΚΑΝ ΣΤΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ

Επίδειξη ισχύος έκανε πριν από λίγες μέρες ο τουρκικός στρατός σε αυτούς που προπαγανδίζουν την κατάλυση του κοσμικού κράτους στην Τουρκία. Σαράντα τεθωρακισμένα οχήματα βγή-

καν στους δρόμους του προαστίου Σιντζάν στην Άγκυρα, μια εβδομάδα μετά την αντισραηλινή διαδήλωση και τις κορώνες του δημάρχου του Σιντζάν για εφαρμογή του ισλαμικού νόμου στην Τουρκία. Με επίσημη ανακοίνωση, βέβαια, διευκρινίστηκε ότι τα στρατιωτικά οχήματα μετακινήθηκαν σε άλλη βάση για τις ανάγκες κάποιας στρατιωτικής άσκησης. Μάλλον, όμως, επρόκειτο για αυστηρή προειδοποίηση προς τους φανατικούς ισλαμιστές όπως ο δήμαρχος του Σιντζάν, που καθαιρέθηκε τελικά από τον υπουργό Εσωτερικών της χώρας και εναντίον του οποίου εκδόθηκε ένταλμα σύλληψης. Το τουρκικό υπουργείο Εξωτερικών επανέφερε στην τάξη και τον πρεσβευτή του Ιράν, που στην ίδια εκδήλωση-διαμαρτυρία εναντίον του Ισραήλ, προπαγάνδισε την επικράτηση του ισλα-

μικού νόμου κάτω από τα πορτρέτα των ηγετών των οργανώσεων Χεζμπολάχ και Χαμάς.

ΣΤΟΥ ΚΟΥΦΟΥ ΤΗΝ ΠΟΡΤΑ...

Εκεί χτύπησαν οι οργανώσεις προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που έστειλαν στον πρόεδρο Κλίντον κοινή επιστολή καλώντας τον να μην υποβαθμίζει την κατάφωρη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε χώρες όπως η Κίνα και η Τουρκία. Το αντί του αμερικανού προέδρου όμως δεν ιδρώνει, γι' αυτό και στο διάγγελμά του προς το Κογκρέσο έκανε ιδιαίτερη μνεία στην Κίνα, τονίζοντας ότι οι ΗΠΑ δεν μπορούν και δεν πρέπει να περιθωριοποιήσουν τη χώρα αυτή. Η αλήθεια είναι ότι τα οικονομικά συμφέροντα των ΗΠΑ στην Κίνα είναι τόσο μεγάλα που δεν αφήνουν κανένα περιθώριο για σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Εάν η ακύρωση από τον Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς των αποτελεσμάτων των σερβικών εκλογών συνένωσε τα κόμματα αντιπολίτευσης ενδοχώρα κλιμάκωση των ταραχών στο Κοσσυφοπέδιο δεν μπορεί παρά να έχει τα αντίθετα αποτελέσματα. Και τα πλήθη που εδώ και τρεις περίπου μήνες κατεβαίνουν στους δρόμους, θα βρεθούν ενώπιον του διλήμματος προστασίας της σερβικής μειονότητας ή υποστήριξης της Δύσης.

ΒΙΚΤΩΡ ΙΒΑΝΟΒΙΤΣ

ΥΠΕΡΡΕΑΛΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ «ΥΠΕΡΡΕΑΛΙΣΜΟΙ»
ΕΛΛΑΔΑ - ΡΟΥΜΑΝΙΑ -
ΙΣΠΑΝΟΦΩΝΕΣ ΧΩΡΕΣ

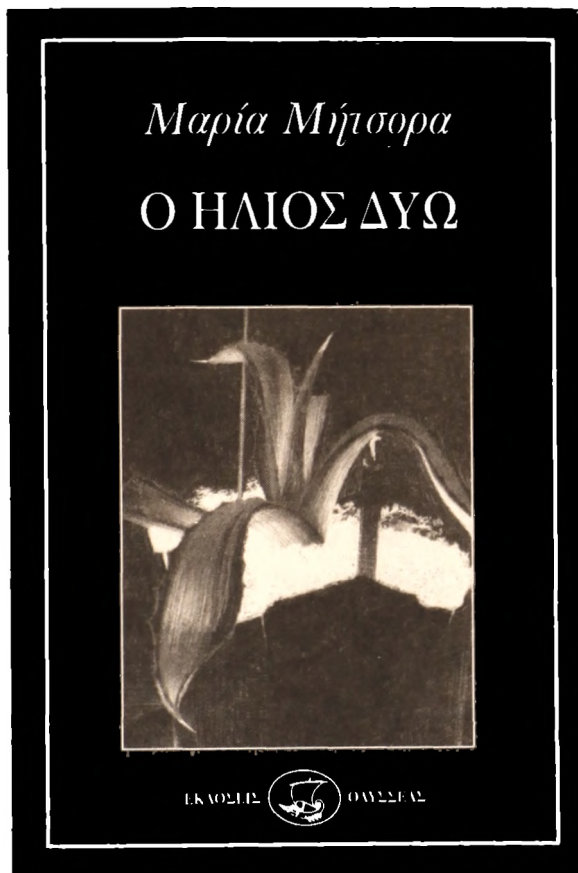

ην Ελλάδα, στην Ρουμανία και στις
τανόφωνες χώρες ο υπερρεαλισμός
ρανίστηκε και εξελίχθηκε σε απόσταση
ι απόκλιση από το (παρισινό) «Κέντρο»
ι από τα «κεντρικά» πρότυπα. Γι' αυτό
ι παρουσιάζει ορισμένα κοινά
ρακτηριστικά, που στοιχειοθετούν την
α των παραλλήλων βίων του στους
ραπάνω τρεις χώρους. Το βιβλίο του
ιτωρα Ιβάνοβιτς ερευνά τις σχετικές
ιλογίες, αλλά και λειτουργικές
ιολογίες, με στόχο την επεξεργασία ενός
εριφερειακού» υπερρεαλιστικού
ντέλου. Συμπερασματικά:
ιπό τυπολογικής σκοπιάς, ο μεν
ληνικός και ισπανόφωνος
ερρεαλισμός αναπτύσσουν την
ήμερωμένη» εκδοχή του ρεύματος, ενώ
ουμανικός οδηγεί τα δεδομένα του σε
ινα κοινό παροξισμό.
ιαι στις δύο περιπτώσεις, το
στέλεσμα είναι, από ιστορικής πλευράς,
ιπέμβαση του νεωτερικού
αραδείγματος» (στο οποίο ανήκει ο
ερρεαλισμός), στην κατεύθυνση του
αμιοντέρονου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Μια γυναίκα
που ό,τι επιθυμεί
το καταστρέφει.
Ένας φόνος.
Δυο διαλυμένοι άντρες.
Η ζωή φιλτραρισμένη
μέσα
απ' την άσπρη σκόνη
και τον υψηλό πυρετό.

Ταξίδια
στη λογοτεχνία

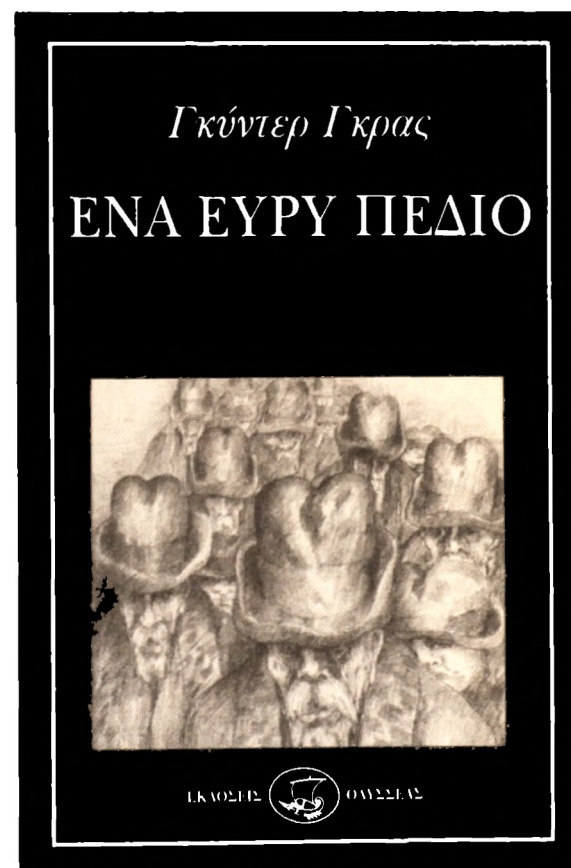
ΟΔΥΣΣΕΑΣ

ΑΝΔΡΕΑ ΜΩΡΑΪΤΟΥ 3 - 114 71 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 36.24.326, 36.25.575 - FAX 36.48.030

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 5 - ΤΗΛ. 32.12.111

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Μετά το
ερωτικό μυθιστόρημα
Ο ΜΠΟΥΤ, ΤΟ ΨΑΡΙ
και την πολιτική σάτιρα
ΔΥΣΟΙΩΝΑ ΚΟΑΣΜΑΤΑ
ο ΟΔΥΣΣΕΑΣ παρουσιάζει
στους αναγνώστες του
το νέο βιβλίο
του Γκύντερ Γκρας
που ενόχλησε
όσο κανένα άλλο
τους Γερμανούς

Ταξίδια
στη λογοτεχνία

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

ΑΝΔΡΕΑ ΜΩΡΑΪΤΟΥ 3 - 114 71 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 36.24.326, 36.25.575 - FAX 36.48.030

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 5 - ΤΗΛ. 32.12.111

INTERNET

ΟΙ ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΜΕΣΩ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΗ

του Δημήτρη Σκούφη
dimanhsk@compulink.gr

ΤΟ *COMPUTER Mediated Communication Magazine*¹ που ίδρυσε, το Μάιο του 1994, ο John December, κυκλοφόρησε στο Internet το 33ο τεύχος του, αφιερωμένο στον ορισμό της επικοινωνίας μέσω υπολογιστών. Νομίζω ότι έχει ιδιαίτερη σημασία το γεγονός πως, ύστερα από χρόνια, τίθεται ξανά το ερώτημα του ορισμού ενός ήδη πολυχρησιμοποιημένου όρου από κάποιον που τον επισημοποίησε και προσπάθησε να του δώσει έναν σχετικά αυστηρό ορισμό.

Το γεγονός αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία σε μια περίοδο που, όλο και πιο πολύ –ακόμα και στην πατρίδα μας– γίνεται ευρύτερη χρήση αυτού του τύπου επικοινωνίας και γίνονται προσπάθειες από πολλές πλευρές να τεθούν τα όρια και οι όροι για τη χρήση αυτού του νέου μέσου μαζικής επικοινωνίας. Είναι γνωστό πως στο ελληνικό παιχνίδι μπήκε και ο ΟΤΕ με το ΟΤΕnet, στοχεύοντας να απορροφήσει ένα σημαντικό μέρος της υπάρχουσας αγοράς και να τη διευρύνει ακόμη περισσότερο. Όπως είναι προφανές, οι εμπλεκόμενοι στο ελληνικό παιχνίδι είναι πολλοί, το ίδιο και τα συμφέροντα, μεγάλοι και οι κίνδυνοι (εντός και εκτός εισαγωγικών) που όλοι επικαλούνται.

Εκ των πραγμάτων, αυτοί οι όροι και τα όρια έχουν δύο εντελώς διαφορετικές

όψεις-συνιστώσες που έχουν συχνά επισημανθεί: η μια είναι η όψη της υποδομής, της τεχνολογίας και των τεχνικών μέσων (οι λεγόμενες "Οικουμενικές Λεωφόροι των Πληροφοριών", όρος που επινοήθηκε από τον αμερικανό αντιπρόεδρο Al Gore) και η άλλη είναι η όψη της χρήσης που θα γίνει στα τεχνικά αυτά μέσα και οι κανόνες που θα την διέπουν. Η πρώτη όψη αφορά ένα ευρύ φάσμα επιχειρήσεων που προσπαθούν να καρπωθούν κάποια από τα τεράστια κέρδη που θα αποφέρει η διαδικασία προς την "οικουμενικοποίηση" αυτής της υποδομής. Η δεύτερη αφορά εκείνους που, εκόντες ή άκοντες, θα κληθούν να χρησιμοποιήσουν ή να ενσωματώσουν στην καθημερινή τους ζωή την υφιστάμενη αλλά και τη νέα υποδομή είτε ως τεχνολογικό "μαραφέτι" (gadget), είτε ως εργαλείο στη μόρφωση ή στη δουλειά τους, είτε –οι περισσότεροι– ως ένα νέο μέσο επικοινωνίας και έκφρασης. Συνεπώς, και οι δύο αυτές όψεις μάς αφορούν, είτε επειδή θα πληρώσουμε το μάρμαρο είτε επειδή θα κληθούμε να λειτουργήσουμε ως άτομα, προσωπικότητες ή/και πολίτες σε ένα περιβάλλον στο οποίο κάποιος άλλος έχουν θέσει τους κανόνες (εν ονόματί μας ή όχι).

Επιστρέφοντας στα κείμενα αυτού του τεύχους του *Computer Mediated Commu-*

nication Magazine, θα εστιάσουμε την προσοχή μας σε δύο από αυτά.

Το ένα, ανήκει στον Peter J. Murray² και έχει τον τίτλο "Ένα ρόδο με οποιοδήποτε άλλο όνομα", κάνοντας λογοπαίγνιο με απόσπασμα από το *Όνομα του Ρόδου* του Umberto Eco³. Στο κείμενο αυτό, ο Peter J. Murray, παρατηρεί πως οι ακαδημαϊκοί ορισμοί για την Επικοινωνία μέσω Υπολογιστή έχουν το μειονέκτημα πως προσπαθούν να στεγάσουν πολλές και συχνά ανόμοιες μορφές επικοινωνίας κάτω από έναν κοινό, μάλλον προκρούστειο, ορισμό.

Παρατηρώντας πως στον τομέα αυτό:

- Υπάρχει ένα όλο και αυξανόμενο πλήθος μορφών επικοινωνίας
- Οι τεχνολογίες που χρησιμοποιούνται μεταβάλλονται ταχύτατα
- Υπάρχει αυξανόμενη ποικιλία χρηστών και χρήσεων
- Πολλές μορφές επικοινωνίας, ειδικότερα όσες αφορούν διαπροσωπική αλληλεπίδραση, φαίνονται να εξυπηρετούν πολλαπλούς σκοπούς,

προτείνει την προσέγγιση στον ορισμό της Επικοινωνίας μέσω Υπολογιστή μέσα από το μοντέλο που πηγάζει από τις ιδέες του Wittgenstein για τις συγγενικές ομοιότητες: «Αντί να παραγάγουμε κάποιο κοινό για όλο αυτό που ονομάζουμε

γλώσσα, υποστηρίζω πως αυτά τα φαινόμενα δεν έχουν τίποτε κοινό μεταξύ τους που να μας κάνει να χρησιμοποιούμε την ίδια λέξη για όλα, εκτός από το γεγονός πως σχετίζονται μεταξύ τους με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους. Και ακριβώς αυτή η σχέση ή οι σχέσεις είναι η αιτία που μας επιτρέπει να ονομάζουμε όλα αυτά γλώσσα»⁴. Επικαλείται το παράδειγμα του Wittgenstein για τα παιχνίδια, που ενώ συχνά δεν έχουν κανένα κοινό χαρακτηριστικό, μπορούμε όλοι να αναγνωρίσουμε πως πρόκειται για παιχνίδια. Οι επιπτώσεις μιας τέτοιας προσέγγισης συνοψίζονται από τον Μπιτγαι σε τρία βασικά σημεία:

- Όπως συμβαίνει με κάθε μορφή επικοινωνίας, έτσι και η Επικοινωνία μέσω Υπολογιστή είναι δομημένη σε κοινωνική βάση.
- Η κάθε μορφή της θα πρέπει να προσεγγίζεται με διαφορετική ερευνητική μέθοδο
- Η όποια αναζήτηση με γενικευμένες προσεγγίσεις δεν έχει κανένα απολύτως νόημα.

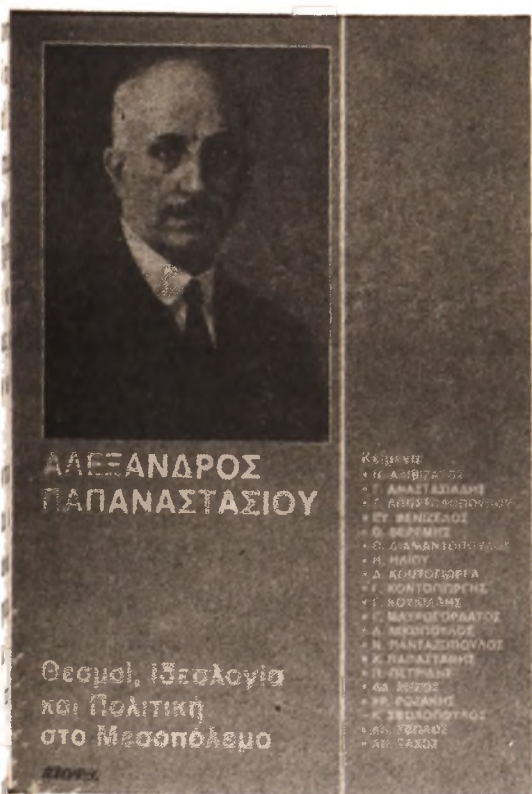
Το δεύτερο κείμενο που θα μας απασχολήσει είναι του ίδιου του John December. Μετά από όλα αυτά τα χρόνια, αισθάνεται την ανάγκη να τροποποιήσει τον ορισμό που είχε δώσει και να τον επαναδιατυπώσει ως εξής: «Η επικοινωνία μέσω υπολογιστών είναι μια διαδικασία ανθρώπινης επικοινωνίας μέσω υπολογιστών, στην οποία συμμετέχουν άνθρωποι που βρίσκονται σε διάφορα περιβάλλοντα και καταστάσεις (contexts) και που εμπλέκονται σε διαδικασίες διαμόρφωσης των μέσων για μια μεγάλη ποικιλία σκοπών».

Είναι προφανής η αλλαγή του κέντρου βάρους στον ορισμό αυτό (αλλά και σε ολόκληρο αυτό το τεύχος του περιοδικού) από το τεχνοκεντρικό στο κοινωνικό και ανθρωποκεντρικό. Όπως επισημαίνει ο ίδιος ο John December, «όπως κάποιο όργανο σε ένα σώμα, δεν πιστεύω πως οποιαδήποτε επικοινωνιακή πράξη μέσω υπολογιστών μπορεί να κατανοηθεί χωρίς να ληφθεί υπ' όψιν το κοινωνικό σύστημα μέσα στο οποίο συμβαίνει».

Ίσως να αναρωτηθεί κανείς αν οι αναπροσδιορισμοί αυτοί σε ορισμούς και έννοιες έχουν κάποιο πρακτικό αντίκρυσμα στον αγώνα (ή στους διαγκωνισμούς) που μέλλει να καθορίσει τους όρους και τα όρια της επικοινωνίας μέσω υπολογιστών. Η απάντηση είναι κατά τη γνώμη μου καταφατική. Οι απόψεις και οι ιδέες αυτές, προερχόμενες από μια νέα γενιά διανοουμένων με ταυτόχρονη ζωντανή παρουσία στην καθημερινή ζωή του δικτύου, είναι ίσως από τα πιο παρήγορα και ελπιδοφόρα φαινόμενα για το ζοφερό μέλλον που μας ετοιμάζουν οι αυτόκλητοι ή μη θεσμοθέτες της Κοινωνίας και των Λεωφόρων των Πληροφοριών.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Το *Computer Mediated Communication Magazine* υπάρχει στη διεύθυνση <http://www.december.com/cmc/mag>.
2. Έχει δικές του ιστοσελίδες στη διεύθυνση <http://www.lemmus.demon.co.uk/diff01.htm>.
3. «Ένα τριαντάφυλλο, όπως και να το ονομάσεις, θα έχει το ίδιο γλυκό άρωμα»
4. Από το βιβλίο του Wittgenstein,

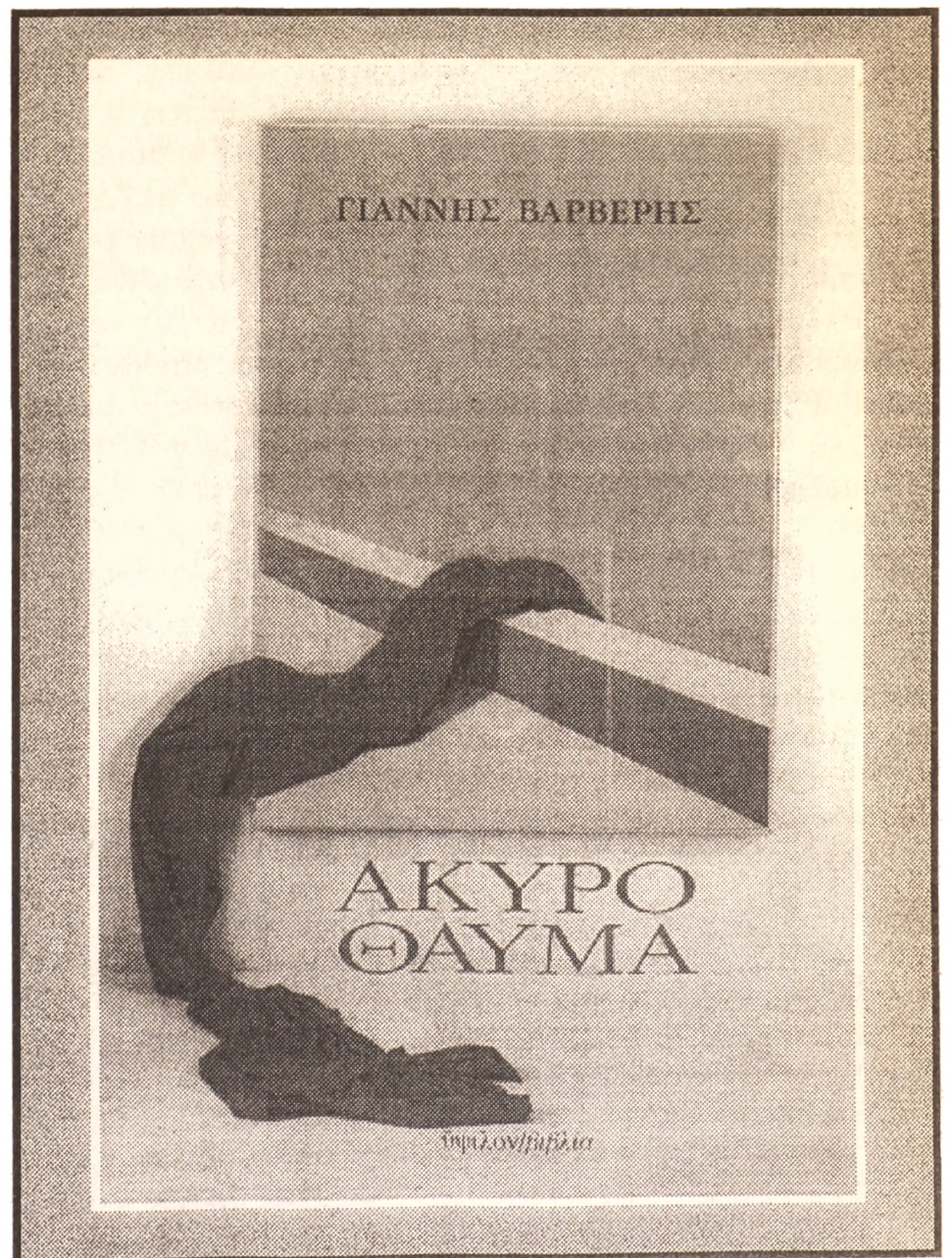

ΚΕΙΜΕΝΑ:

- Ν. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ
- Γ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ
- Τ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ
- ΕΥ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ
- Θ. ΒΕΡΕΜΗΣ
- Θ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
- Η. ΗΛΙΟΥ
- Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΑ
- Γ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ
- Γ. ΚΟΥΚΙΑΔΗΣ
- Γ. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ
- Δ. ΝΙΚΟΠΟΥΛΟΣ
- Ν. ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΣ
- Χ. ΠΑΠΑΣΤΑΘΗΣ
- Π. ΠΕΤΡΙΔΗΣ
- ΑΛ. ΡΗΓΟΣ
- ΧΡ. ΡΟΖΑΚΗΣ
- Κ. ΣΒΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
- ΑΛ. ΣΒΩΛΟΣ
- ΑΝ. ΤΑΧΟΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ:
Θεσμοί, ιδεολογία και πολιτική στο Μεσοπόλεμο

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΡΩΤΟΣ

Δ

Ι

ά

Λ

Ο

Υ

Ο

Σ

ΚΕΝΟ Ή ΛΑΘΟΣ ΣΠΙΤΙ;

Για το «Κενό σπίτι» της οδού Πειραιώς που η Ομάδα στον Τρόμο του Κενού χρησιμοποιεί ως πολιτιστικό στέκι έγραφε ο συνεργάτης μας Τζίμης Ευθυμίου στο προηγούμενο τεύχος (από λάθος, κάθηκε η υπογραφή του και η κατακλείδα του σημειώματός του). Μια άλλη άποψη κατατίθεται στην επιστολή που ακολουθεί.

Αγαπητοί φίλοι του Αντί,

Audiator et altera pars. Αναφέρομαι στο κείμενο με τίτλο «Το κενό σπίτι» και παρεμβαίνω με την ιδιότητα του μάλλον άμεσα ενδιαφερόμενου, αφού εργάζομαι ακριβώς δίπλα στο «Κενό Σπίτι».

Κύριε Διευθυντά και αγαπητέ φίλε, πώς θα αντιδρούσε οιοσδήποτε, πλην των αθεραπεύτως ελεημόνων, εάν είχε ένα παλιό νεοκλασικό, που για οικονομικούς λόγους (μιλάμε για περίπου 800 εκατομμύρια) δεν μπορεί να ανακαινίσει, και ξαφνικά διαπιστώνει ότι κάποιοι έχουν σπάσει την κλειδαριά και έχουν εγκατασταθεί μέσα; Δυστυχώς, και στην πλέον αιθεροβάμονα κοινωνία, υπάρχουν οι όροι «διάρρηξη», «καταπάτηση», «φθορά ξένης περιουσίας».

Οι εκδηλώσεις τα Σαββατόβραδα θα ήταν «εναλλακτικές». Σύμφωνοι. Ας δεχτώ και ότι δεν υπήρχαν drugs, που άλλωστε θα με αφορούσε μόνο αν εμφανίζονταν οι αντίστοιχοι dealers, godfathers,

etc. Δεν πιστεύω, όμως, ότι τα παιδιά είναι και της αντικαπινοστικής και της αντιαλκοολικής εκστρατείας. Πείτε μου αν μπορείτε να ελέγξετε 500-600 άτομα σε ένα χώρο 1.600 τετραγωνικών με άφθονη ξυλοκατασκευή και χωρίς την παραμικρή πυρασφάλεια. Ειλικρινά, δεν χρωστούσα τίποτα να κατεβαίνω τις τελευταίες Κυριακές πρωί πρωί για να σιγουρέψω ότι δεν έχουν λαμπαδιάσει τα δύο κτίρια, το «Κενό» και το διπλανό «μη κενό» (12 φορές μικρότερο σε τετραγωνικά), που το έχουμε οργανώσει με πολύ κόπο επί 13 χρόνια και που έχει μια σημαντική συμβολή στη συντήρηση των μνημείων της χώρας (που προσωπικά τη θεωρώ πολύ πιο σημαντική συμβολή στον πολιτισμό από τις εκδηλώσεις μιας ομάδας νέων καλλιτεχνών). Γενικά, κάθε στιγμή φαινόταν η διαφορά νοοτροπίας, οι μεν να θέλουν να δουλέψουν, οι δε να κάνουν το κέφι τους (η λέξη «κέφι» δύναται να αντικατασταθεί καταλλήλως).

Για να μη σας κουράζω, νομίζω ότι αφού τα παιδιά είχαν τόσο καλό δικηγόρο, ώστε να μας επιχειρηματολογεί γιατί η διάρρηξη δεν είναι αδίκημα, θα έπρεπε να τους είχε συμβουλέψει και στο εξής: Ακίνητο απαλλοτριωμένο για αρχαιολογικούς σκοπούς δεν αλλάζει με τίποτα χρήση. Το κτίριο προορίζεται για τη Διεύθυνση Συντήρησης Αρχαιοτήτων. Είχε απαλλοτριωθεί το 1971 για να κατεδαφιστεί και να προχωρήσει η ανασκαφή του

Κεραμεικού. Σώθηκε με τη μεταπολίτευση, όταν άλλαξε η νοοτροπία περί τα νεοκλασικά. Το 1984, η Μελίνα το προόριζε για σχολή κινηματογράφου αλλά η παραχώρηση σκόνταψε στην υποχρεωτική αρχαιολογική χρήση. Απ' ό,τι καταλαβαίνετε, τα παιδιά δεν διάλεξαν «Κενό Σπίτι». Διάλεξαν «Λάθος Σπίτι».

Ευχαριστώ για την προσοχή
Νίκος Μπελογιάννης

Χημικός μηχανικός, μικρόμυαλος,
μίζερος, ακίνητος γραφειοκράτης (όλα
αυτά μόνος μου, ε; πώς τα κατάφερα;)

Αθήνα

«ΕΛΕΟΣ, ΓΕΙΤΟΝΑ»

Ο Τζίμης Ευθυμίου επιμένει στη θέση που είχε διατυπώσει.

Συνήθως, σε αυτόν τον έρημο τόπο, ο μόνος που δείχνει να ενδιαφέρεται πραγματικά και ουσιαστικά για σένα είναι ο εισαγγελέας και ο αστυνόμος.

Πρέπει, λοιπόν, να χαίρομαι για την απάντηση του κ. Μπελογιάννη στο θέμα του «Κενού Σπιτιού» που θίξαμε. Πόσο μάλλον που αυτός ο διάλογος γίνεται από τις στήλες του αγαπητού μας Αντί και όχι ακόμα σε κάποιο δικαστήριο που κόβει και ράβει προθέσεις και ιδέες σε κοστούμια ποινών. Και αυτή είναι η μόνιμη απειλή για ομάδες νέων που θέλουν να αυτενεργήσουν, που νιώθουν ασφυξία στην έλλειψη προσφερόμενων χώρων για πολιτισμό και έκφραση σε αυτή την πόλη και σίγουρα δεν

Σοφία Γιαννάτου

— Θεραπεύοντας την ... Άλισον Γκρέη (ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

Subject: Ερώση
Date: Sat, 8 Feb 1997 10:21:38 -0600
From: Kays <106360.3167@compuserve.com>
To: Χρύση Παπουτσάκη <cases@compuserve.gr>

Καλημέρα, Κυρία Παπουτσάκη,

Γαλήνικα από Αμερική.
Είμαι από Πακιστάν, πήραμε και Αντί Καρνα κάρτα.
Εμάθα πολλά από εσένα. Εμάθα ανθρώπια, κακά και καλώς.
Εμάθα να μιλάω με ελευθερία και με αγάπη.
Εμάθα να μιλάω με ελευθερία και με αγάπη.
Εμάθα να μιλάω με ελευθερία και με αγάπη.
Εμάθα να μιλάω με ελευθερία και με αγάπη.

Από τον
Alex Malik

ΕΝΑΣ ΑΠΡΟΣΔΟΚΗΤΟΣ ΦΙΛΟΣ

• Με e-mail, και σε greeklish ήρθε το γράμμα που ακολουθεί – ευχάριστο ξάφνιασμα:

Αγαπητέ κ. Παπουτσάκη,

Καλημέρα από Αμβούργο. Είμαι από Πακιστάν, διαβάζω το Αντί κάμποσα χρόνια. Έμαθα πάρα πολλά από σένα. Έμαθα ανθρωπιά, έμαθα να μοιράζομαι. Προπάντων έμαθα να ελέγχω τη σκέψη μου. (...) Παρακαλώ να δεχτείς την ειλικρινή μου εκτίμηση και αγάπη.

Με τιμή
Alex Malik

αλέγουν για τον εαυτό τους τον ρόλο
ρωκτικών των επιχορηγήσεων ή μαιμού-
ων των media. Αυτό ή μας απασχολεί ή
εωρούμε την καλλιτεχνική δημιουργία
αι την ακροβασία της εναλλακτικότητας
ε αυτή την γκριζα πόλη δευτερεύον ζητή-
α. Όποτε μπορούμε να μιλάμε για (ή μάλ-
ον να κρυβόμαστε πίσω από) επίπλαστα
έματα όπως η πυρασφάλεια π.χ. ή κάτι
ντίστοιχο, κινδυνολογώντας κατά βάση,
ια και το κτίριο μένει κλειδωμένο κατά τα
ύο τρίτα, ακριβώς γι' αυτούς τους λόγους,
ε νεαρούς που δουλεύουν καθημερινά
οβαντίζοντας και επισκευάζοντας, φρο-
τίζοντας δηλαδή το χώρο.

Σίγουρα αυτός δεν είναι ο καλύτερος τρό-
ος για να κάνει κανείς το κέφι του, περι-
έροντας συγχρόνως τον εισαγγελέα. Και
ίλιστα με τέτοιες λιακάδες...

Όσο για την «καταπάτηση» και την αρχαι-
λογική χρήση του κτιρίου, ας μην ανησυ-
εί. Ποτέ οι καταληψίες δεν ήταν καταπα-
ρές ούτε οικοπεδοφάγοι, και αυτό επιβε-
ιώνεται από την ιστορικότητα αυτής της
ινωνικής πρακτικής, εδώ και αλλαχού.
πιτέλους, υπάρχει και πρέπει να υπάρχει
ύρος και χρόνος για όλους, και αυτός ο
κρός χρόνος που μεσολαβεί μέχρι την τε-
κή λειτουργία του κτιρίου είναι αρκετός
α μια ομάδα που θέλει να συντονίσει την
ρέμβασή της στη ζωή – και άλλωστε αυτό
αμένει να κάνει 7 χρόνια τώρα με τον μα-
χισμό που συνεπάγεται η ελευθερία και
έρωτάς της. Και αν όντως τα 500-600 άτο-
α που γράφετε υπάρχουν για αναγνώσεις
ρημάτων και εκθέσεις ζωγραφικής, τότε
μίζω πως το πράγμα αποκτά σημασία.
υτή τη σημασία τα δισεκατομμύρια για
ον πολιτισμό δύσκολα μπορούν να την
τοκλέψουν.

Κλείνοντας, λέω ότι οι λέξεις, μόνο αυτές,
ονάνε και βαραίνουν και μας χρεώνουν
ε στόχους.

Τζίμης Ευθυμίου

Γ. Μικρόμναλος, μίξερς και

γραφειοκράτης και Μπελογιάννης:

Δεν το πιστεύω.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Ένσταση στο κριτικό σημείωμα για την
ελληνική μετάφραση του *Trainspotting*.

Αγαπητό Αντί,

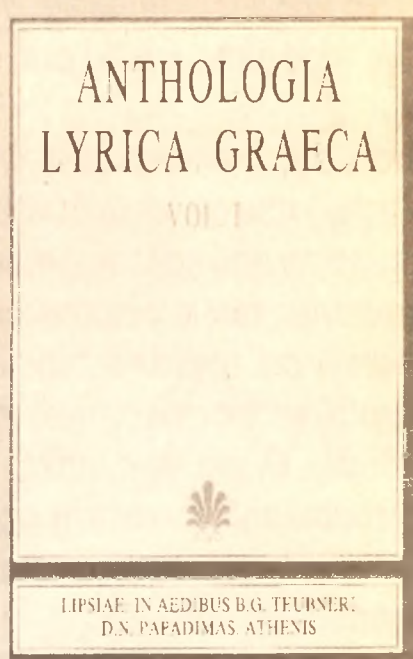
Στο τεύχος 627, η μετάφραση του *Train-
spotting* χαρακτηρίζεται ως το «μεγαλύτε-
ρο ίσως μεταφραστικό ατόπημα στα ελλη-
νικά εκδοτικά χρονικά», αλλά τα μόνα
δείγματα που παρατίθενται για του λόγου
το αληθές είναι πως το «*fucking irritating
bastard*» έχει αποδοθεί «παλιοσπαστικός»
αντί «γαμ... ενοχλητικός μπάσταρδος» και
άλλα δύο παρόμοια. Δεν έχω διαβάσει το
βιβλίο, μα αν τα μόνα του «προβλήματα»
είναι τέτοιου τύπου, τότε είναι εντελώς
άδικο τόσο το μένος και οι βαρείς χαρα-
κτηρισμοί, όσο και η σελίδα που σπαταλή-
θηκε. Είμαι βέβαιος πως ο κ. Καλοκύρης
γνωρίζει πόσο αφύσικα ή και αστεία απο-
τελέσματα προκύπτουν συχνά από την
προσκολληση στην κατά λέξη μετάφραση
και πως χρειάζεται να χρησιμοποιεί κα-
νείς αντίστοιχες εκφράσεις και όχι απα-
ραίτητα αντίστοιχες λέξεις. Απορώ, λοι-
πόν, που πιστεύει πως θα έπρεπε να έχουν
μεταφραστεί κατά λέξη οι βρισιές! Έχει
ακούσει ποτέ στα ελληνικά «γαμ... ενο-
χλητικός μπάσταρδος»; Θεωρεί, δηλαδή,
πως η ενδεδειγμένη απόδοση μιας εκφρά-
σεως όπως «bloody fool» θα ήταν «αιματη-
ρός ηλίθιος»; Μου φαίνεται πως το *Αντί*
δεν τα πάει και πολύ καλά με τα αγγλικά,
αν κρίνω και από τα σχόλια για κάποιο δί-
σκο σε παλιότερο τεύχος, όπου η αρθρο-
γράφος, αγνοώντας τον ρόλο του «-ship»
ως δεύτερο συνθετικό, μετέφραζε το
«township» ως «πόλη-πλοίο» (πιστεύο-
ντας φαίνεται και πως «friendship», π.χ.
σημαίνει φίλος βαπόρι...).

Φιλικά
Παναγιώτης Αδάμ
Αθήνα

ΚΛΑΣΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Σειρά: Αρχαίοι Έλληνες
Κλασικοί Συγγραφείς
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΛΕΙΨΙΑΣ

ERNESTVS DIEHL ANTHOLOGIA LYRICA GRAECA

Με 532 σελίδες

Στη σειρά κυκλοφορούν
οι τόμοι:

Ρήτορες 13 - Ιστορικοί 19 -
Ποίηση 8 - Τραγωδία 11 -
Φιλοσοφία 24

(Κάθε τόμος περιέχει
το Αρχαίο κείμενο και
πλούσιο κριτικό υπόμνημα)

Ε Κ Δ Ο Σ Ε Ι Σ
Π Α Π Α Δ Η Μ Α

Προσφορά στον Πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 36.27.318

ΕΠΙΣΗΜΑΪΝΟΥΜΕ

ΖΗΤΩ ΤΑ ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ;

Με μετέωρη την υπόσχεση ότι, του χρόνου, τα κρατικά βραβεία κινηματογράφου θα αποφασίζονται από επιτροπές εκ προσωπικοτήτων κύρους (που θα αντικαταστήσουν τις τωρινές επιτροπές εκ συνδικαλιστών – κυρίως), ανακοινώθηκαν οι βραβευμένες ταινίες της φετινής χρονιάς, όχι χωρίς δικαιολογημένες αντιδράσεις. Στα πιο πολλά από τα επικριτικά σχόλια εκτιμήθηκε πως παίχθηκε ένα περίεργο παιχνίδι με την ελληνικότητα των ταινιών – αφού υποβλήθηκε ως φετινή παραγωγή και επιβραβεύθηκε ταινία που είχε γυριστεί πριν από τρία χρόνια! Εκτιμήθηκε επίσης πως, φέτος ιδιαίτερα, οι συνδικαλιστές πήραν το αίμα τους πίσω, έπειτα από συνεχείς και αλλεπάλληλες τα τελευταία χρόνια ήττες.

Ωστόσο, στη σχολιογραφία των ημερών όλο και πιο emphaticά επανέρχεται ένα ζήτημα που δεν είναι δυνατόν να μας αφήνει αδιάφορους. Είναι η κριτική που ασκείται από καλλιτεχνικούς συντάκτες και «κριτικούς» περί της δυσαρμονίας των κυρίαρχων επιλογών του Κέντρου Κινηματογράφου και των Επιτροπών απ' τη μια και των επιλογών του κοινού – όπως τουλάχιστον μεταφράζονται στα εισιτήρια που κόβουν κάποιες ταινίες (π.χ. Ο οργανισμός της αγελάδας). Οι απόψεις αυτές προσπαθούν να πείσουν πως ένας εσμός «κουλτουριάρηδων» αντιστρατεύεται τον πραγματικά ενδιαφέροντα κινηματογράφο, μια που –υποστηρίζουν– σημασία έχουν τα εισιτήρια που κόβονται.

Οι απόψεις αυτές σκοπίμως παραπληροφορούν. Ανάγοντας την αγορά σε βασικό διαμορφωτή του αισθητικού αποτελέσματος, επιθυμούν να δουν και τον κινηματογράφο να παραδίδεται στις επιταγές του αγοραίου γούστου και των αξιών του. Επιθυμούν να μετατρέψουν τη μεγάλη οθόνη σε αντίστοιχο του τηλεοπτικού μέτρ(ι)ου. Και τέλος, επιθυμούν να αναγορευτούν σε παράγοντες ενός νέου κινηματογραφικού θεάματος, το μέτρο του οποίου θα είναι οι ρηχές μυθολογίες, τα φτηνά σκανδαλάκια, η πλειοδοσία στις δημόσιες σχέσεις...

Αντιστοίχως, στην οθόνη, η έκπτωση της καλλιτεχνικής αναζήτησης και πράξης, χάριν μιας ευανάγνωστης πλοκής, που να χαϊδεύει τις ορέξεις του μέσου όρου των τηλεθεατών. Αν νομίζετε ότι κάτι τέτοιο είναι δύσκολο, σας απαντούμε πως είναι πολύ πιο εύκολο από όσο φαντάζεστε. Άλλωστε, επιχειρείται ήδη. Δεν είναι τυχαίο πως πολλοί τηλεοπτικοί κατά βάσιν αστέρες ετοιμάζονται να μεταφέρουν στη μεγάλη οθόνη τα σαπουνοπεροειδή προϊόντα τους.

Όσο δεν μπορεί να είναι κανείς με τους συνδικαλιστές και τις μεθοδεύσεις τους, άλλο τόσο δεν γίνεται να επιβραβεύσει τις σκοταδιστικές εν τέλει θεωρίες που ζητούν να αφεθεί η αγορά να ξεκαθαρίσει το κινηματογραφικό μας τοπίο – ή, ακόμα χειρότερα, να αναλάβει υπό την προστατευτική της σκέπη η πολιτεία κάποια κινηματογραφικά προϊόντα με μοναδικό κριτήριο το ότι πριν τα έχει επιβραβεύσει η αγορά. Τα πράγματα, ευτυχώς, είναι πολύ πιο πολύπλοκα – κι η πνευματικότητα θα είναι πάντα ένα από τα ζητούμενα του καλλιτεχνικού έργου. Και ο κινηματογράφος, αν δεν γελοιομάστε, είναι μία εκ των καλών τεχνών.

ΗΛΙΑΣ ΚΑΝΕΛΗΣ

Π Ρ Ο Τ Ε Ι Ν Ο Υ Μ Ε

• **Δείτε:** Την έκθεση φωτογραφίας με τίτλο Εικόνα και Είδωλο: Η νέα ελ-

ληνική φωτογραφία 1975-1995, στο Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης στη Θεσσαλονίκη. «Ένα πανόραμα των μεταμορφώσεων της φωτογραφικής εικόνας στην Ελλάδα τα τελευταία 20 χρόνια», 230 φωτογραφίες από 45 φωτογράφους (ανάμεσά τους και ο Κωστής Αντωνιάδης, υπεύθυνος για την εικόνα στο πλαίσι). Ποιος ισχυρίζεται ακόμα ότι η φωτογραφία δεν είναι τέχνη;

• **Ακούστε:** Τον δεύτερο δεκάκιντο δίσκο των Make Believe, με τίτλο Blue One (High-Hyke Records). Από τις πιο δυναμικές ροκ μπάντες της τελευταίας πενταετίας, η μοναδική που πέρασε τα σύνορα με το τραγούδι «Last Impression», που παίζεται τις τελευταίες εβδομάδες από το MTV. Δεν χρειαζόταν να ακούσουμε τη φωνή της Φλώρας από την τηλεόραση για να την αγαπήσουμε... Ροκ με αποψη.

Διαβάστε: Το πιο σκληρό βιβλίο του Τσέζαρε Παβέζε («Ο θάνατος έχει ένα βλέμμα για όλους. / Ο θάνατος θα 'ρθει / και θα 'χει τα μάτια σου»), τους *Αγροίκους*, με πρόλογο και μετάφραση του Γιώργου Κεντρωτή (εκδ. Αλεξάνδρεια). Η βία και η διαφθορά στην ιταλική ύπαιθρο, τα τελευταία χρόνια του ναζισμού.

• **Ακούστε:** Το CD με τις 14 ζωντανές ηχογραφήσεις του περίφημου βολιώτη πρωτοψάλτη Μανώλη Χατζημάρκου, με τίτλο *Απόστολοι και κρατήματα* (έκδοση του Δήμου Βόλου). Από τους πλέον αξιόπαινους τρόπους να διασωθεί ο πλούτος του πολιτισμού μας, όπως συγκεντρώθηκε από τον Βασίλη Πολύζο (γνωστός από τις τηλεοπτικές εκπομπές πολιτισμού με τίτλο «Ελλάδα δεν είναι μόνο η Αθήνα»). Η έκδοση συνοδεύεται με πληρέστατο και κατατοπιστικό βιβλιαράκι. Τα κατά Χατζημάρκου είναι μια απροσδόκητη βυζαντινή μυσταγωγία...

ΒΟΜΒΙΔΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΦΑΣΙΑΣ

Με την έναρξη της Θεσσαλονίκης-Λιτιστικής πρωτεύουσας, το κρούσιμο πρόγραμμα της τελετής τεφέρθη σούμπιτο στο ZOOM της πλάκας. Πολιτισμός της πλάκας.

Η κ. Πλάκα είναι υποψήφια γυναίκα της ρώπης. Μόνο;

Το Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού σε συνεργασία με τη Neue Stiftung Kultur παρουσίασε στο Βερολίνο μια μονομερή έκθεση της σύγχρονης ελληνικής τέχνης, με τίτλο «Greek Realities». Αρχιτέκτονες και χειρωνακός, η γερμανίδα σύζυγος της Χρ. Ιωακειμίδη, ο Γ. Τζιτζιλάκης και ο Ν. Κεσσανλής. Το αποτέλεσμα της έκθεσης θυμίζει πάντως Greek specialities σε τουριστικό νησί.

Ο ποιητής είπε ότι δεν υπάρχουν χρήματα στον πολιτισμό και την παιδεία; Αρκεί, βέβαια, να μετέχεις στο σύστημα».

Η Ελλάδα απέσπασε παγκόσμια

πρωτιά και πατέντα: Πολιτιστική μαφία!

Η «Θεσσαλονίκη-Πολιτιστική... κ.λπ.» κοστίζει 125 δισ., ενώ 850 δισ. από κοινοτικά κονδύλια δεν κατορθώθηκε να απορροφηθούν από το υπουργείο Παιδείας.

Ίσως να ανανεώθηκε η θητεία της υθύντριας της Πινακοθήκης χωρίς προβολή άλλων υποψηφιοτήτων, αλλά δεν εισέτι διορισθεί η νέα καλλιτεχνική τροπή του ιδρύματος. Η θητεία της Πλάκας, πάντως, έχει λήξει από το λοκαίρι.

Ο πρόεδρος της Βλάσης Κανιάρης αλλασσόμενος των 3 καθηκόντων του, πήγγειε πολλά. Εισώτα μη ουδόντων.

Λέγεται ότι η αναμενόμενη μεγάλη κερδοφόρα έκθεση του Θ. Στάμου στην Πινακοθήκη θα συγκροτείται στο καλύτερο μέρος της από την τεράστια έκθεση «Στάμων» του Ζ. Πορταλάκη.

Προμέρεια: Ο Ζ. Πορταλάκης είναι ο γιος του Δ.Σ. της Εθνικής Πινακοθήκης και χρηματιστής. Δεν δημιουργείται, όμως, έτσι μέγα θέμα ηθικής –και όχι νομικής– τάξεως;

Δεν αναβαθμίζεται χρηματιστηριακά η ιδιωτική συλλογή

«νομιμοποιούμενη» μέσω ενός κρατικού ιδρύματος;

• Διαμαρτύρονται διάφοροι θιασαρχεύοντες επειδή, λέει, αδικήθηκαν κατά την απονομή των κρατικών βραβείων. Πολλοί απ' αυτούς, αφού ξεσπάσουν σε αντιεξουσιαστικές κορώνες, υπενθυμίζουν ότι είναι στη διάθεση των αρχών για να βοηθήσουν στην πολιτιστική ανανέωση του τόπου. Όπως ανιδιοτελώς, βεβαίως βεβαίως...

• Πολλές οι διαμαρτυρίες και για το ελληνικό θεατρικό έργο που, λέει, δεν προάγεται στην Πολιτιστική κ.λπ. Ο Κώστας Γεωργουσόπουλος, αυτόκλητος προστάτης του σχετικού δραματολογίου, κατ' επανάληψιν διαρρηγνύει τα ιμάτιά του. Αλλά, αν υπάρχουν τα αριστουργήματα που αγνοούνται, πού είναι επιτέλους; Σε ποιο συρτάρι βρίσκονται κρυμμένα;

• Άλλος ένας «Γκρέκο» ανακαλύφθηκε για τις ανάγκες της τουριστικής περιόδου. Οι ειδήμενες τηρούν αιδήμονα –και κυρίως σώφρονα– σιγήν και το ρόλο τους παίζουν πλέον οι ενθουσιώδεις δημοσιογράφοι! Ο Χαρδαβέλας στην Ακαδημία!

• Πάντως, οι τεκμηριωμένες όσο και σαρκαστικές αντιρρήσεις του Γιάννη Ρηγόπουλου στο Αντί, ακόμη να απαντηθούν.

• Ο κ. Ν. Χατζηνικολάου τι λέει; Όχι του MEGA, του Ρεθύμνου.

• Τέτοια αμεροληψία και βρετανική απάθεια;

• Ανακαλύπτονται κάθε μέρα πρώιμοι «Γκρέκο»;

• Ουφ, πάλι τα αρχαία μας ξελάσπωσαν. Και ο Αριστοτέλης απήλλαξε πολιτεία και ιδιώτες από την οχληρή υποχρέωση τού να εξασφαλίσουν στη σύγχρονη δημιουργία ένα Μουσείο.

• Πάντως, βαθιά μου πιστεύω πως το μουσείο δεν γίνεται επειδή, κατά βάθος, δεν το θέλουμε.

• Στον πολιτιστικό χυλό που ζούμε τέλος, ας διατηρούμε το δικαίωμά μας να διαμαρτυρόμαστε.

• Ως έσχατο καταφύγιο αξιοπρέπειας.

Μανωλάκης ο Βομβιστής

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Εικαστικά

• Η ελληνική Επανάσταση. Ο Ντελακρουά και οι γάλλοι ζωγράφοι, 1815-1848.

60 πίνακες ζωγραφικής, από γαλλικά και ξένα μουσεία, με θέμα το φιλελληνικό ρεύμα στη γαλλική ζωγραφική την περίοδο 1815-1848. Στο Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών, Σίνα 31, με συνδιοργανωτές την Ένωση Εθνικών Μουσείων Γαλλίας και την Εθνική Πινακοθήκη. Ώς τις 25 Απριλίου.

• Δημήτρης Ντόκατζης

Το μικρό οδοιπορικό του κυρίου

Σαρανταποδαρουσόπουλου-κολάζ.

Θέμα, Πατρ. Ιωακείμ 53. Ώς τις 8 Μαρτίου.

• Τάσος Συντέλης

Θάλασσα: 22 πίνακες μεικτής τεχνικής

Εποχές-Κηφισιά, Κηφισίας 263. Ώς τις 22

Φεβρουαρίου

• Βίκυ Τσαλαμάτα

Πολιτισμικά κοιτάσματα: 30 χαρακτηριστικά

Αδάμ, Νεοφύτου Βάμβα 5, Κολωνάκι.

Ώς τις 12 Φεβρουαρίου.

• Δόμνα Παναγοπούλου

Ένας τρελός χορός εντυπώσεων -

ζωγραφική. Χώρος τέχνης 24, Κλεομένους

24. Ώς τις 22 Φεβρουαρίου.

• Φρανσουάζ Ριό

Ζωγραφική. Στο Γαλλικό Ινστιτούτο Πειραιά,

Δευτέρας Μεραρχίας 36, Πασαλιμάνι.

Ώς τις 22 Φεβρουαρίου

• Χρύσα Βεργή

Ζωγραφική, στην γκαλερί Ζουμπουλάκη,

πλ. Κολωνακίου 20. Ώς τις 8 Μαρτίου.

ΘΕΣΕΙΣ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ ΚΑΙ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΣ

• Στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών προκηρύσσονται 2 θέσεις ΔΕΠ ως εξής:

— Μία θέση επίκουρου καθηγητή με γνωστικό αντικείμενο τη Φωτογραφία.

— Μία θέση λέκτορα με γνωστικό αντικείμενο τη Γλυπτική

Προθεσμία υποβολής αιτήσεων: ως τις 17 Μαρτίου. Πληροφορίες: ΑΣΚΤ,

Πατησίων 42, τηλ. 3826704.

• Εξάλλου, το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών ανακοίνωσε την προκήρυξη των μεταπτυχιακών προγραμμάτων υποτροφιών. Μεταξύ των θέσεων προκηρύσσονται και θέσεις εσωτερικού και εξωτερικού με σκοπό την εκτέλεση καλλιτεχνικού έργου. Προθεσμία ως τις 28 Φεβρουαρίου. Πληροφορίες: ΙΚΥ,

Λυσικράτους 14, Αθήνα, τηλ. 3254385-9.

ΠΕΡΙ ΛΥΚΕΙΟΥ

του Δημήτρη Φιλιππίδη

Το CNN το ανέφερε (όπως έκανε και για τις καταστροφικές πλημμύρες του Γενάρη), οι εφημερίδες εκστασιάστηκαν, τα κανάλια έλαμψαν, το ΚΑΣ «κλήθηκε να γνωμοδοτήσει», ο υπουργός Πολιτισμού εκφράστηκε, ανέθεσε και τέλος αποφάσισε ερήμην των πάντων. Αλλά ούτε εκεί έληξε το θέμα: μάθαμε πως το Ίδρυμα Γουλανδρή είχε πρόθυμα αναλάβει το κόστος των ανασκαφών, είχε δεχτεί την προσαρμογή της μελέτης του Ρει για το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης και θα ειδοποιούσε σχετικά τον διάσημο αρχιτέκτονα. Ήρθαν και άλλα: αρχές Φεβρουαρίου ακόμα, η έφορος κ. Παρλαμά παραχωρούσε συνέντευξη στο Γ' Πρόγραμμα για το Λύκειο, διανθισμένη με επιβλητική μουσική και αποσπάσματα του Αριστοτέλη. Λίγο μετά, ο καθηγητής Α.-Ι.Δ. Μεταξάς διέπλεκε Αριστοτέλη με Καβάφη για να εξυμνήσει όσους «μπορούν να "περπατήσουν", να "συμβαδίσουν" με τα παράπλευρα νεορά νερά», δηλαδή ακούγοντας τη φωνή των ερειπίων. *Μα γιατί όλος αυτός ο θόρυβος;*

Πρώτη διαπίστωση: η Ελλάδα στο εξωτερικό πουλάει για 3 λόγους (σχέσεις με Τουρκία, βιβλικές καταστροφές, αρχαίο κάλλος). Ξέροντας ότι αυτός ο δείκτης επηρεάζει άμεσα την εδώ θερμοκρασία, βλέπουμε πως τουλάχιστον στον πολιτισμικό τομέα, η αρχαιότητα έχει την αποκλειστικότητα. Εδώ και 160 χρόνια, επάγγελμά μας είναι η εκμετάλλευση της ένδοξης κληρονομιάς μας, τελεία και παύλα. Βλέπε τη γοητεία της Επιτροπής των Ελγινείων Μαρμάρων, βλέπε το θάμβος της Ενοποίησης των Αρχαιολογικών Χώρων. Και τώρα μας προέκυψε το Λύκειο. Ποιος άραγε θα τολμούσε να αμφισβητήσει την ιδεολογική μας υποδούλωση;

Δεύτερη διαπίστωση: Δεν έχει καμία απολύτως σημασία το πώς είχαμε ως τώρα συμπεριφερθεί στην κληρονομιά των προγόνων, ούτε το πώς συμπεριφερόμαστε ακόμα και σήμερα απέναντί της. Η εύρεση του Λυκείου έχει τη δύναμη να μας εξαγνίσει από κάθε παλιά αμαρτία. Τα όσα έκαναν στην περιοχή οι Έρουλοι, τα όσα μετά έκαναν οι πιο σύγχρονες στρατιωτικές εγκαταστάσεις ή τα όσα έκαναν χτίζοντας το περικαλλές Ωδείο – όλα αυτά είναι επουσιώδεις λεπτομέρειες. Ο τόπος που περπάτησε ο Σωκράτης και ο Αριστοτέλης είναι ιερός. Λες και μόνο αυτοί περπάτησαν εκεί, λες και μόνο εκεί περπάτησαν! Τα ίδια παρανοϊκά δεν είχαν παλιότερα διαδραματιστεί με τον Ιλισό, που ακόμα και όταν κατάντησε βόθρος και θάφτηκε δεν έπαψε να είναι ο Ιλισός με τα πλατάνια του Φαίδρου;

Τρίτη διαπίστωση: Η αρχική «συμβιβαστική» λύση, της συνύπαρξης των ευρημάτων του Λυκείου με το Μουσείο, απροειδο-

Πάτησε άραγε εδώ το σαντάλι του Σωκράτη;

αρχαιολογικό χώρο, οσοδήποτε φορτισμένος και αν ήταν αυτός. Θυμίζω διάφορα ευρωπαϊκά μουσεία, όπου συχνά αναδεικνύεται η τέτοια συνύπαρξη ευρημάτων με εκθέματα. Ακόμα και κάτω από την πυραμίδα του Λούβρου (έργο και αυτό του Ρει), οι ρωμαϊκές και μεσαιωνικές αρχαιότητες συμπλέκονται με τις σύγχρονες εγκαταστάσεις εξυπηρέτησης των επισκεπτών!

Τέταρτη διαπίστωση: Ύστερα από όλα τα παραπάνω, ποιος μπορεί ακόμα να βάλει το χέρι στη φωτιά ότι πράγματι πρόκειται για τη συγκεκριμένη παλαιίστρα όπου σύχναζε ο Σωκράτης, ότι αυτό (και όχι άλλο) είναι το εύρημα, ότι ανάμεσα σε αυτά τα ταπεινά θεμέλια (που είναι αμφίβολο αν σήκωναν λίθινη υπερδομή), έστω μισό μέτρο ψηλότερά τους, πάτησε το σαντάλι του Σωκράτη και λίγο μετά, το σαντάλι του Αριστοτέλη; Κανένας δεν μπορεί «επιστημονικά» (δηλαδή αδιάσειστα) να υποστηρίξει σήμερα ότι «βρέθηκε» επιτέλους το Λύκειο, όταν ξέρουμε πως αυτό κάλυπτε μια μεγάλη, αρκετά ασαφή ως προς τα όριά της, έκταση στην αρχαιότητα, από το Σύνταγμα ως το Χίλτον; Δίχως να έχει βρεθεί έστω μια επιγραφή ή κάποιο ανάλογο τεκμήριο, οι αρχαιολόγοι δείχνουν να παρασύρονται (και αυτοί) στο να παίξουν έναν αντιφατικό ρόλο, χορεύοντας στο νταούλι άλλων.

Ω άνδρες Αθηναίοι, ρίξτε παρακαλώ μια μόνο ματιά λίγο πιο έξω από την ανασκαφή της οδού Ρηγίλλης, δείτε αυτή την πόλη που ποτέ δεν σεβάστηκε τα όσα τόσο υποκριτικά προσκυνάτε τώρα στο Λύκειο. Και συνέλθετε λιγάκι από τη νάρκωση του εθνικού σωβινισμού. Ίσως τότε τα θεμέλια αυτής της παλαιίστρας μπορέσουν να πάρουν τις πραγματικές τους διαστάσεις και όχι τις παραφουσκωμένες από ιδεολογικές σαπουνόφουσες.

Θα πρέπει τώρα οι «οικολόγοι» περίοικοι της οδού Ρηγίλλης, που τρίβουν τα χέρια τους, να στήσουν άγαλμα του Αριστοτέλη-Σωτήρα, γιατί σε αυτόν χρωστούν την απαλλαγή τους από το Μουσείο. Όσο για μας, ας συνηθίσουμε στην ιδέα άλλου ενός μουσείου-φάντασμα που περιφέρεται σαν επιτάφιος από οικόπεδο σε οικόπεδο της πόλης.

Θεσσαλονίκης εγκαίνιον, Θεσσαλονικέων άνευ

...ρός ο Βαρδάρης αλλά πιο παγωμένα τα
...τωπα των Θεσσαλονικέων, που αυτές τις
...ς επιβεβαιώθηκαν οι βαθύτεροι φόβοι τους
...ολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης δεν
... αφορά, αφορά μόνο όσους απέβλεψαν σε
...ια οφέλη: οικονομικά (οι εργολάβοι και οι
...όροι), το «ίματζ» σε κάποια αγορά (του
...ισμού οι λογής παράγοντές του, της
...ικής οι λογής τοπάρχες).
...εσσαλονίκης εγκαίνιον» ανέδειξε τα
...ματικά προβλήματα. Προτείνεται το
...ντιο αντί της πολυπολιτισμικότητας: η
...ειρότητα αντί της συστηματικής
...θυνας: το χάπενινγκ και η αβανγκάρντ
...αση (που συμβολίζεται απaráμιλλα στο
...δήγητο «ποιητικό» χασαπόχαρτο) αντί της
...ανής συμμετοχής των πολιτών της πόλης: η
...εια και το σύμπλεγμα της ανωτερότητας
...ίτερα απέναντι σε Βαλκάνιους) αντί του
...ήματος της ευγενικής φιλοξενίας
...εικτικό παράδειγμα, η συμπεριφορά του
...υ Μπακόλα απέναντι στον επίσημο
...κεκλημένο συγγραφέα εξ Αλβανίας, Ισμαήλ
...αρέ].
...νικός της αποτυχίας –που θα κοστίζει
...ς έλληνες φορολογούμενους,
...ιοελλαδίτες και «χαμουτζήδες», περί τα
...διο. δρχ., ήδη, έδωσε το έναυσμα για τη
...η των πολιτικών υπευθύνων. Όσοι μπορούν
...παθούν να αποστασιοποιηθούν: ο σώζων
...όν σωθήτω – με πρώτον τον κ. Ευ. Βενιζέλο.
...ίως, την ίδια στιγμή που
...πασιοποιούνται οι πολιτικοί, ιδίως όσοι
...ν την εκλογική τους βάση στη Θεσσαλονίκη,
...ειρούν να ρυθμίσουν έτσι κάποιες
...θέσεις ώστε να διευρύνουν την εκλογική
...πειά τους. Μην εκπλαγείτε, λοιπόν, αν
...ντιο και Μεγαλέξανδρος υποκινήσουν
...ογές πρώτα απ' όλα πολιτικές: το ζήτημα
...ρήσης της Ροτόντας παραμένει ανοικτό, η
...ιλη έκθεση του Αγίου Όρους γίνεται την
...ξη κι οι Εβραίοι συνεχίζουν να
...αρτύρονται ότι τους αγνοούν... Όσο για τους
...σαλονικείς, κινούνται στους ρυθμούς μιας
...ανής πόλης, αδιαφορώντας για ό,τι δεν
...υπολογίζει. Τους ενοχλεί, ωστόσο, που η
...η τους θυμίζει γιατί – και θα συνεχίσει να
...ί έτσι για πολύ καιρό ακόμα... Κι είναι
...υβημένοι από την κατασπατάληση
...λότατων ποσών. Ξέρουν, όμως, ότι το χρήμα
...φέρει την ευτυχία.

Τα υπέρθελα τα όρκατα...
...τα υπέρθελα τα όρκατα...
...τα υπέρθελα τα όρκατα...
...τα υπέρθελα τα όρκατα...
...τα υπέρθελα τα όρκατα...

Τέσσαρις περτοκάλια, τα δυο σαπίσινα,
...έρβα για να σε πάρω, μα δε μ' αφήσανα.
...ΤΑ ΒΙΩΜΑΤΑ της Μηνό...
...γαβιάρι Βιδυαίο, της...
...ΤΗΣ ΑΙΝΟΥ και του Μισο...
...ξίριμι Αζακίου και παρ' αυ...

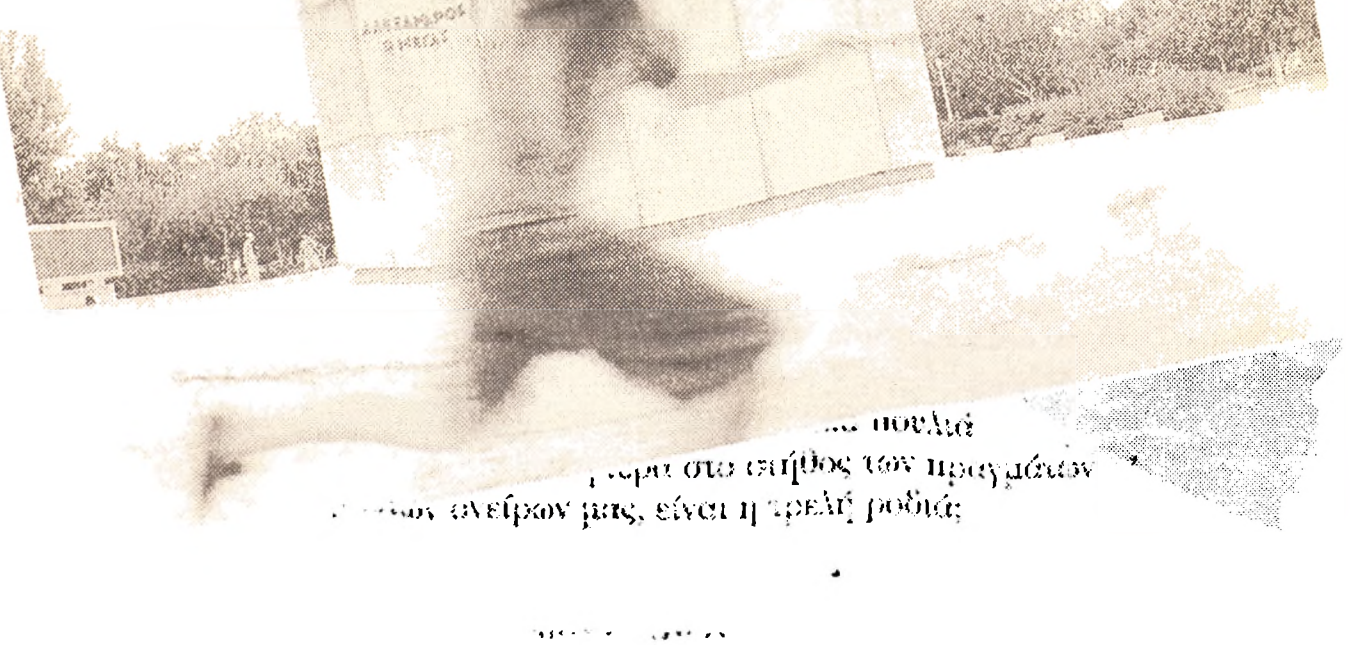
Η ΤΡΕΛΗ ΡΟΔΙΑ

Σ' ΑΥΤΗΣ τις κίαισιμες αλές όπου φουά ο νοιάς,
...Σφριζόντας σε θαλασές κάμπρες, πέρασε μου είναι η τρελή ροδιά
...Που σκφιτάει στο φως σκορπιζόντας το κερμοφόρο γέλιο της
...Με ανέρισε πέτοματα και φρεθιόματα, πέρασε μου είναι η τρελή ροδιά
...Που σφιριπράει με φιλλοσίδες νιογίννητες στον όρβρο
...Ανοίγοντας όλα τα χρώματα ψηλά με ρίγος θρυάμβου;

Όταν στους κάμπους που ζεινούν τα ολόγεμνα κορίτσια
...Θερζόντα με τα ζωντά τους χέρια τα τριφύλλια
...Γερζόντας τα πέρατα των θινών τους, πέρασε μου είναι η τρελή ροδιά
...Που βάζει ανέποιτη ρες στα γλωρά πανέρια τους τα φέτα
...Που ξεχειλίζει από κελιζοιμοφός τα ονόματά τους, πέρασε μου
...Είναι η τρελή ροδιά που μάχεται τη σεννεφιά του κόσμου;

Στη μέρα που απ' τη ζήλεια της στολίζεσαι μ' αυτά λογιά φημιά
...Ζώνοντας τον αιώνιον ήλιο με χιλιάδες πρόματα
...Εκτοφλασικά, πέρασε μου είναι η τρελή ροδιά
...Που αρκιάει μια χαίτη μ' εκείτο βροσιές στα τρέξιμο της
...Ποτέ θλιμμένη και ποτέ γκρινιάρη, πέρασε μου είναι η τρελή ροδιά
...Που ξεφρονίζει την καινοθρία ελιπίθα που αναλλάει;

Πέρασε μου, είναι η τρελή ροδιά που χαιρετάει στη μέκρη
...Τινάζοντας ένα μοντάι φέλλον από έρσορη φωτιά
...Μια θάλασσα ετοιμόγεννη με χίλια δυο καράβια
...Με κύματα που χέλιες δυο φορές κινούν
...Σ' αιέριστες ακρογιαλές
...Που τρέ...

Θεσσαλονίκη εγκαίνιον, Θεσσαλονικέων άνευ

του Νίκου Φωτίου
Φωτ.: Ντ. Κουμπούλη

Οι τριήμερες εκδηλώσεις των εγκαίνιων της Θεσσαλονίκης ως Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης 1997 (31.1-2.2.97) πέρασαν πλέον στην ελάχιστο ιστορία ως μια εκτεταμένη οργανωτική αποτυχία και ένα φτωχό καλλιτεχνικό αποτέλεσμα.

Το τριήμερο με τον γενικό τίτλο *Επίσημον εγκαίνιον* αποτέλεσε, όμως, μια καλή ευκαιρία για να βγουν κάποια γενικότερα συμπεράσματα και να διαμορφωθούν κάποιες εκτιμήσεις για τις οργανωτικές και διοικητικές ικανότητες αλλά και για τις ιδεολογικές και αισθητικές επιλογές του κατά νόμον αρμόδιου Οργανισμού Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης (ΟΠΠΕ). Και τούτο, γιατί αυτό το τριήμερο με την πυκνότητα και την ένταση των γεγονότων ήταν η «βιτρίνα» και ο «πλότος» για τη χρονιά που ακολουθεί (επτά μεγάλες εκδηλώσεις,

παρουσία προέδρου δημοκρατίας, πρωθυπουργού και της μισής κυβέρνησης, μεγάλου αριθμού ξένων υπουργών Πολιτισμού και επίσημων καλεσμένων).

ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ ΦΡΟΝΤΙΣ

Ο πολυπρόσωπος και πολυέξοδος Οργανισμός αποδείχτηκε τελείως ανεπαρκής και λίγος για μια τέτοια διοργάνωση σχετικά αυξημένων απαιτήσεων (εξαιρούμε εξαρχής όσους εργαζόμενους και καλλιτέχνες δούλεψαν σκληρά για να βγει ασπροπρόσωπη η πόλη).

Η ανυπαξία κατάλληλων και επαρκών χώρων, αποτέλεσμα πολύχρονης καθυστέρησης και ανικανότητας, οδήγησε σε λύσεις πρόχειρες, ακριβές και απρόσφορες καλλιτεχνικά καθώς και στον αποκλεισμό των πολιτών της Θεσσαλονίκης που ενδιαφέρθηκαν να παρακολουθήσουν τις εκδη-

λώσεις της πόλης τους (Μπάλτσα και Συμφωνική Βιέννης στην αίθουσα τελετών του ΑΠΘ, εγκαίνια και «πολυθέαμα» στο κτίριο της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών (ΕΜΣ).

• Η κύρια αίθουσα (και μόνον αυτή) του κτιρίου της ΕΜΣ (όπου και η επίσημη τελετή) αποπερατώθηκε τη μέρα των εγκαίνιων! Καμαρίνια για τους καλλιτέχνες δεν υπήρχαν, κι έτσι ήρθαν ντυμένοι... από το σπίτι τους. Τα μπάζα και τα μηχανήματα καλύφθηκαν με σκηνικά τύπου χωριών Πετέμκιν και η μεγάλη φωτεινή επιγραφή της πρόσοψης άναψε πανηγυρικά, αλλά έσβησε σε μερικές ώρες.

• Η απαράδεκτη επιπέδου οργάνωση οδήγησε στην ταλαιπωρία όσους (κοινό, καλεσμένους, δημοσιογράφους) προσπαθούσαν να βρουν εισιτήρια, προσκλήσεις ή πληροφορίες σε σχέση με τις εκδηλώσεις.

• Τα εισιτήρια για την Α. Μπάλτσα (15.000 δρχ.) πουλήθηκαν στη μαύρη ως και 50.000 και οι περισσότερες προσκλήσεις βρέθηκαν και πάλι στα χέρια αδιάφορων περί τα καλλιτεχνικά αλλά ευεπήςφορων εις τα κοσμικά προσώπων του «πρωτοκόλλου» όθεν και οι προκύψασες χασματίδες. Στα δίκαια και οργισμένα παράπονα των αποσυναγώνιστων πολιτών, ο αντιπρόεδρος του ΟΠΠΕ κ. Δ. Σαλπιστής (που εί-

Ο αντιδήμαρχος Δημήτρης Σαλιγκτής, ο τέταρτος κατά σειρά διευθυντής της Πολιτιστικής Πάνος Θεοδωρίδης, ο συγγραφέας Ηλίας Κουτσούκος (διαπρύσιος υποστηρικτής του χασαπόχαρτου) και ο ζωγράφος Κώστας Λαχάς. Τουλάχιστον, τα στελέχη της Πολιτιστικής εισπράττουν τις διαμαρτυρίες.

ίσο τις προσκλήσεις) απάντησε με τη
ινητική χειρονομία-υπόσχεση της διά-
ς των δικών του προσκλήσεων στο
Τέτοια θυσία και γενναιοδωρία!

ΙΤΕΧΝΗΜΑΤΩΝ ΒΑΣΑΝΟΣ

θεολογία / ιστορία:

θεολογικός άξονας και το χρώμα που
ίρχησε στον κορμό των εκδηλώσεων
ίστηκαν στην αρχαία Ελλάδα και στο
ντιο, σημαντικές αλλά όχι και μοναδι-
ιαραμέτρους στην ιστορία της χώρας
και της Θεσσαλονίκης. Ο πολυπολιτι-
ός χαρακτήρας της πόλης εκφωνήθηκε
απουσίασε δε από το τρίήμερο. Ούτε
ζάνια ούτε Μεσόγειος. Η περιοδολό-
στην ιστορία της πόλης, κολοβή, πα-
μπη τα ζόρικα. Και άντε να μην πούμε
Μεταξάδες, εμφύλιους και άλλα διχα-
ί, αλλά ούτε εργατικό κίνημα υπήρξε
, ούτε Φεντερασιόν, ούτε Γιεντί Κου-
ύτε Χούντα και Πολυτεχνείο; Φαίνε-
ως κάτι τέτοια χορογραφούνται δύ-
α. Ενώ η αρχαία Ελλάς και το Βυζά-
, όλο δόξα και τιμή και τηλαυγής φά-
για τους νεότερους. (Ο γράφων δεν
πρόβλημα με την Ελλάδα του παρελ-
ος, ως κλασικός φιλόλογος που *επέλεξε*
ίναι. Με την αρχαιοελλαδοβυζαντινο-
ία δεν τα πάει καλά).

ργάνωση / αισθητική:

ιαιτές από τις εκδηλώσεις αυξημένων
ηλικιών απαιτήσεων κινήθηκαν σε χα-
επίπεδα - και δεν μιλάμε μόνο για θέ-
γούστου και υποκειμενικής κρίσης.

μφάνιση της Μπάλτσα και της Συμφω-
της Ραδιοφωνίας της Βιέννης έγινε
ρο ακατάλληλο και ημιτελή (αίθουσα
ών ΑΠΘ).

πολυθέαμα στο κτίριο της ΕΜΣ προε-
στηκε μέσα σε μια βδομάδα με τη χο-
ι και τους χορευτές (χωρίς μουσι-
να κάνουν πρόβες μέσα στην υπό κα-
εψήν αίθουσα και υπό τους ήχους
κ εντ ντέκερ, πριονιών και σφυριών
; θέρμανση και με τις παρτιτούρες να
παι μία μία από την Αθήνα. Το τελικό
έλεσμα, ανάλογο της προχειρότητας,
ό φινάλε με Αριστοφάνη (ουδείς ψό-
αλλά και με το φοβισμένο κοριτσάκι
χαμόγελο παγωμένο στα χείλη του
στον από μηχανής καγκελόφρακτο
ό αρκετά μέτρα πάνω από το έδαφος.
γγελίες που έχουν σχέση με την ποιό-
εξέδωσαν οι επαγγελματίες ηθοποιοί
εσσαλονίκης.

αφιέρωμα στον Ν. Γ. Πεντζίκη (θέα-
υλαία, ο μόνος ίσως αποπερατωμένος
ς), αξιοπρεπές αλλά ρουτίνας, χωρίς

Οι εργάτες σταμάτησαν για λίγο τις εργασίες τους στο ΚΘΒΕ, για να γίνει όπως όπως το της Θεσσαλονίκης εγκαινίον...

έμπνευση και πρωτοτυπία. Δυο κυρίως
ηθοποιοί (Πεντζίκης - Καρέλλη) που δρα-
ματοποίησαν κείμενα του Πεντζίκη και η
Ελληνική Βυζαντινή Χορωδία εξ Αθηνών.
Γιατί, άραγε, αυτό ήταν πολυθέαμα; Η αί-
θουσα και στις δύο παραστάσεις ούτε μισο-
γεμάτη.

• Ίσως ο σύντομος χρόνος και το οργανω-
τικό χάος να ξεπέρασαν την πείρα και τις
ικανότητές του κ. Θ. Μικρούτσικου, που εί-
χε τη συνολική καλλιτεχνική επιμέλεια των
εκδηλώσεων των εγκαινίων.

Η μικρή παρουσία καλλιτεχνών της πόλης
και η πληθώρα αντίστοιχων του κέντρου
-ιδίως σε καίρια πόστα- υπήρξε αδικαιο-
λόγητη, και μάλιστα σε τομείς που η Θεσ-
σαλονίκη και μεγάλη παράδοση και υψηλή
ποιότητα διαθέτει (καλλιτεχνική επιμέλεια
του τριημέρου, βυζαντινή χορωδία στην εκ-
δήλωση για τον Ν.Γ. Πεντζίκη κ.ά.). Δεν εί-
ναι όμως μόνο η όρεξη πολλών (και όχι μό-
νο ούτε κυρίως) καλλιτεχνών, που άνοιξε
για τον πολιτισμό, είναι και η ανασφάλεια
και ο επαρχιωτισμός -αν μη τι άλλο- πολ-
λών «ντόπιων» παραγόντων. Ακόμα και
την ηχητική κάλυψη ήθελαν να αναθέσουν
σε επιχειρήσεις των Αθηνών. Αλλά αυτό εί-
ναι ένα άλλο κεφάλαιο στην ιστορία της
Πολιτιστικής (*Αθηναίων Ανάβασις*), που
δεν αφορά μόνο το τρίήμερο. Πλήθος κα-
ταγγελιών προσώπων και φορέων επιση-
μαίνουν τον παραμερισμό του καλλιτεχνι-
κού δυναμικού της Θεσ/νίκης. Οι λιγότερο
σοβαρές από αυτές τις επισημάνσεις μι-
λούν για «Μικρουτσίκεια '97» και άδουν
«Θεσσαλονίκη μου, μεγάλη μητροπάννα».

Τα «λαϊκές γιορτές» (συναυλία Μικρού-
τσικου-Μητροπάνου στο Παλαί και τοπι-
κές μπάντες σε ανοιχτούς χώρους στη Διε-
θνή Έκθεση υπό τον γενικό τίτλο *Εσπέρας*

Χαρά και τον ειδικότερο *Πόλεως Συμπό-
σιον* (ιδίου ετύμου με το και παραστατικό-
τερο «τσιμπούσι»), είναι οι μόνες ίσως εκ-
δηλώσεις που σημείωσαν πλήρη επιτυχία
λόγω της αυθόρμητης προσέλευσης του κό-
σμου και των μειωμένων οργανωτικών
απαιτήσεων, βοηθησάντων και των τοπι-
κών δεσμάτων και οίνων. Και πάλιν ου-
δείς ψόγος! Δεν μπορούν όμως να ξελα-
σπώσουν τον Οργανισμό για μια ολόκληρη
χρονιά ούτε υποκαθιστούν την πραγματική
απουσία συμμετοχής των Θεσσαλονικέων.
Από δηλώσεις αρμοδίων του ΟΠΠΕ φαίνε-
ται ότι η φάμπρικα των λαϊκών γλεντιών
κρίθηκε πολλαπλώς αποδοτική και θα ανα-
παραχθεί στο πολλαπλάσιο με την ιδεολο-
γική συσκευασία «εκδηλώσεις για τον πολύ
κόσμο».

- Καλά, τίποτε δε σου άρεσε; μίξερε και
κακόβουλε!, θα πείτε και εκ πρώτης όψεως
θα έχετε δίκιο. Φαίνεται όμως πως δεν εί-
μαι ο μόνος. Οι δεκατρείς από τις δεκατέσ-
σερις εφημερίδες που ασχολήθηκαν με το
θέμα (στοιχεία από εκπομπή του ραδιοφω-
νικού σταθμού 95.8 της ΕΡΤ3 στις 8.2),
έγραψαν αρνητικά και εν πολλοίς και χει-
ρότερα. Ο ίδιος ο διευθύνων σύμβουλος
του ΟΠΠΕ κ. Λοΐζος (ο τρίτος στη σειρά
αλλά όχι και ο χειρότερος) σε ερώτηση δη-
μοσιογράφου (Α. Λυκεσά, πάλι στην ίδια
εκπομπή) για τη γνώμη του περί της επιτυ-
χίας των εκδηλώσεων, είπε ειλικρινώς πλην
αποκαλυπτικώς πως επιτυχία για τις εκδη-
λώσεις θεωρείται το γεγονός ότι... έγιναν.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ ΔΙΚΗΝ

Εκδηλώσεις γίνονται και θα γίνουν πολ-
λές, περισσότερο ή λιγότερο σημαντικές.
Χωρίς ραχοκοκαλιά, όμως, χωρίς ολοκλη-
ρωμένη πρόταση για τον πολιτισμό, χωρίς

Το κτίριο του Ερυθρού Σταυρού που χρησιμοποιεί ως γραφεία ο Οργανισμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας. Απ' έξω είναι πολύχρωμο και λαμπερό. Μέσα, όμως, κρύβει προχειρότητες, ανακολουθίες, κερδοσκόπους, καριερίστες και, ίσως, σκάνδαλα.

σχέδιο και έγνοια για τον κοινωνικό ιστό και τις λειτουργίες της πόλης, μοιάζουν ασπόνδυλες και ανοημάτιστες. Μερικές, μάλιστα, λαμπερές πλην κίβδηλες. Κάτι σαν χάντρες για ιθαγενείς. Και μας στοιχίζουν τόσο ακριβά!...

Η ΝΗΜΑΤΩΝ ΚΙΝΗΣΙΣ Ή Ο ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΕΩΣ ΖΩΜΟΣ

Αν ασχοληθήκαμε κάπως εκτενώς με το τριήμερο, αυτό έγινε, όπως εξ αρχής δηλώθηκε, για δυο κυρίως λόγους. Επειδή ήταν η βιτρίνα κι ο πιλότος κι επειδή χρησιμεύει στην εξαγωγή γενικότερων συμπερασμάτων. Ερχόμαστε αμέσως σ' αυτά που έχουν τη μείζονα και μονιμότερη επίδραση στη ζωή της πόλης:

1. Εκτιμούμε ότι το τριήμερο συμπύκνωσε

και αποτύπωσε την παθολογία του ΟΠΠΕ από την ίδρυσή του ως τα σήμερα (και αυτήν του ευρύτερου δημόσιου βίου της χώρας) και δεν περιορίζουμε, φυσικά, την κριτική μας στην ολιγόμηνη θητεία των τελευταίων μιας σειράς διευθυνόντων συμβούλων (3) και καλλιτεχνικών διευθυντών (4). Εξάλλου, το δηλώσαμε: Δεν είναι οι χειρότεροι, ενώ είναι οι πιο εκτεθειμένοι.

2. Η κομματοκρατία, ο συγκεντρωτισμός, η αδιαφάνεια, η ομερτά στη (συν)διαχείριση του πακέτου των ± 100 δισ. καθώς και η έλλειψη αντιστάσεων από την ηγεσία της πόλης είναι αυτά που βρίσκονται πίσω από την κεντρική σκηνή. Η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, η Νέα Δημοκρατία, η πλειοψηφία του Δήμου Θεσ/νίκης και η μείζων αντιπολίτευση, μαζί με τα μεγαλοσυμφέρο-

να των εργολάβων του πολιτισμού, είναι αυτοί που κινούν τα νήματα, που παίρνουν τις μεγάλες αποφάσεις, που ασκούν πραγματική εξουσία, που κατευθύνουν το χρήμα και άρα που υπέχουν τις όποιες ευθύνες. Οι άλλοι, έχουν κι αυτοί τις δικές τους βαρύτερες ή ελαφρότερες ευθύνες, και το τίμημα γι' αυτές είναι η προσωπική τους φθορά.

• Ποιος στέλνει τους προϋπολογισμούς των έργων στα ύψη και ποιος κερδίζει από αυτό; (Το Βασιλικό Θέατρο, π.χ., από 1.200.000 δρχ. ξεπέρασε τα 7 ή τα 10 δισ.).

• Ποιος προσέλαβε το προσωπικό και τα στελέχη του ΟΠΠΕ και με τι κριτήρια;

• Ποιος θα διαχειριστεί την περιουσία του ΟΠΠΕ μετά το '97;

• Ποιος θα αναλάβει τη γιγαντιαία επιχείρηση της έκθεσης των θησαυρών του Αγίου Όρους, την ασφάλισή τους, τα δικαιώματα εκδόσεων και συναφών εκμεταλλεύσεων; Ποιοι "προσέγγισαν" τους καλόγεφους στοχεύοντας και στο μέλλον;

Γιατί δε δημοσιεύονται οι δαπάνες για αμοιβές, εκδόσεις, εκδηλώσεις κ.λπ.; Πόσο στοίχισε, πχ., το τριήμερο "εγκαίνιον της πόλεως;"

Εδώ είναι το ψητό και η μαρμίτα με περιτύλιγμα υποδομών και πολιτισμού για το λαό της Θεσσαλονίκης (που η ανάγκη τους, βέβαια, είναι υπαρκτή και επείγουσα). Πόσο όμως πιο πολιτισμένοι θα είμαστε εμείς το '97 από αυτή την Πολιτιστική Πρωτεύουσα; Ποιος θα χρηματοδοτήσει, τη διατήρηση των διάφορων δαπανηρών θεσμών μετά το '97, που οι στρόφιγγες και τα φώτα θα κλείσουν;

3. Είναι παραπάνω από βέβαιο ότι κοντά στις οικονομικές γίνονται και πολιτικές επενδύσεις. Από το πακέτο των 100 δισ. θα μας προκύψουν οικονομικά και πολιτικά ισχυροί (ή ισχυρότεροι) άνδρες που θα επιχειρήσουν να κυβερνήσουν και να εκπολιτίσουν τη Θεσσαλονίκη και στο μέλλον. Εδώ, όμως, πια το θέμα ξεφεύγει από την εμβέλεια ενός τέτοιου άρθρου. Είναι θέμα της κοινωνίας της πόλης συνολικά και των δυνάμεων που εκκινούν από άλλες λογικές και προβληματισμούς. Ο χρόνος θα δείξει.

ΥΓ. Τελειώνοντας, λιγότερο εύθυμα απ' ό,τι άρχισα, σκέφτομαι μήπως κι εγώ μαζί με όσους ασκούν κοινής αφετηρίας κριτική, κάνουμε τελικά κακό στην πόλη μας. Δεν ξέρω. Αυτό που ξέρω είναι ότι η ανοχή και η σιωπή είναι συνηνοχή. Μήπως, πάλι, είμαστε μεμψίμοιροι, δηλαδή μεμφόμαστε τη μοίρα μας; Ασφαλώς ΝΑΙ, αν μοίρα μας θεωρούν εαυτούς, όσοι σήμερα μας κουμαντάρουν...

Οι Εκούχρονιστάι

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΠΡΟΤΕΥΟΥΣΑ
ΤΗΣ
ΕΥΡΩΠΗΣ

ΑΥΤΟΣ
Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ...

...ΣΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΔΕΝ
ΗΤΑΝ ΠΡΙΝ;

ΚΟΙΝΟΥΡΙΑ
Ο ΚΑΡΝΤΑΣΗΣ

ΓΙΑΟΚ

KD972

Ο μύθος της πολιτιστικής υποδομής

του Σωτήρη Δαματόπουλου

Εάν αφήσουμε κατά μέρος τις παράτες και τις διακηρύξεις του Οργανισμού Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, εάν αποφασίσουμε να μη δώσουμε τη δέουσα σημασία στις περιφορές των ελληνοβυζαντινών συμπλεγμάτων εν είδει λαβάρων, μπορούμε ίσως να επικεντρωθούμε στο ουσιαστικότερο και σημαντικότερο μέρος της ιστορίας αυτής. Στην υποτιθέμενη υποδομή που δημιουργείται από τα επονομαζόμενα «Μεγάλα Έργα» και που, θεωρητικά, θα ανυψώσει το βιοτικό επίπεδο των Θεσσαλονικέων σε δυσθεώρητα ύψη.

Είναι βέβαια μεγάλος ο πειρασμός να στηλιτεύσουμε τις κινήσεις του Οργανισμού, από τις ιστορίες με τις λαδόκολλες και την ποίηση, μέχρι εκείνο το αμίμητο σύνθημα που έγινε γιγαντοαφίσα: «Θεσσαλονίκη: ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΠΟΛΗ για πάντα». Ακόμη και αν ορισμένοι Θεσσαλονικείς είχαν ένα σχετικό σύμπλεγμα με τις πρωτεύουσες, ποτέ κανείς δεν τόλμησε πάλι να το ανεμίσει σαν σημαία μέσα στη μούρη της Ευρώπης. Σημαία νεοεπαρχιωτισμού και σημαία αναβίωσης του Μεγάλου Αλεξάνδρου και της Μεγάλης Ελλάδας. Επί λέξει (η Θεσσαλονίκη αντιπροσωπεύει): «την ευκαιρία να συνειδητοποιήσουν οι λαοί της Ευρώπης την ελληνική αλήθεια. Την αλήθεια της προέλευσης του ευρωπαϊκού πολιτισμού».

Όμως, αυτά όλα είναι σχετικά ασήμαντα. Όπως σχετικά –πάντα σχετικά– ασήμαντο είναι και το ζήτημα της διασπάθισης χρημάτων. Όχι πως δεν αναγνωρίζουμε τη σημασία μερικών χαμένων δισεκατομμυρίων, αλλά, εάν τελικά είχαν κάποιο ουσιαστικό αποτέλεσμα, θα λέγαμε χαλάλι.

Το πραγματικό πρόβλημα βρίσκεται στις προσπάθειες του Οργανισμού και όλων των άλλων εμπλεκόμενων, να μας πείσουν ότι δημιουργούν πολιτιστική υποδομή. Φυσικά, έργα πολλών δισεκατομμυρίων δεν μπορεί παρά να θεωρηθούν υποδομή, από μια κοινωνία που δεν έχει συνηθίσει σε τέτοιες απλόχερες προσφορές χρημάτων στον τομέα του πολιτισμού. Όμως, υπάρχουν «υποδομές» και υποδομές. Και το βασικό πρόβλημα στην Ελλάδα, εάν δεν κάνουμε λάθος, είναι η καλλιτεχνική παραγωγή. Όχι η κατανάλωση του παραγόμενου έργου.

Παρ' όλα αυτά, όλα σχεδόν τα έργα που εντάσσονται μέσα στο πλαίσιο της πολυθρύλητης υποδομής και που απαρτίζουν αυτά τα 75 δισεκατομμύρια δραχμές (310 εκατ. δολάρια, με πιο δυτικότερους όρους), είναι έργα κατανάλωσης καλλιτεχνημάτων. Αρχίστε να μετράτε: Ολύμπιον, κινηματοθέατρο, μελλοντική έδρα του Φεστιβάλ Κινηματογράφου. Βασιλικό Θέατρο, 825 θέσεις. Νταμάρι Σείχ Σου, Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Μουσείο Κινηματογράφου, Μουσείο Φωτογραφίας, Μουσείο Ύδρευσης, Όπερα Δωματίου, Μουσείο Design, Τεχνικό Μουσείο και άλλα ακόμη.

Το πρόβλημα με τα μουσεία, εκτός από τις όποιες φιλοσοφικές και αισθητικές διαφωνίες με το θεσμό, είναι ότι δεν παράγουν τέχνη, ούτε παρέχουν και τις ιδιαίτερες ευκολίες στους καλλιτέχνες. Είναι μάλλον αποταμιευτήρια της καλλιτεχνικής παραγωγής ενός τόπου, χωρίς όμως να αποδίδουν και τον δέοντα τόκο προς την καλλιτεχνική κοινότητα. Ένα Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης αναμφισβήτητο είναι απαραίτητο σε κάθε τόπο που θεωρεί ότι έχει σύγχρονη τέχνη, αλλά λίγο θα βοηθήσει στη συνέχεια της καλλιτεχνικής δημιουργίας αυτού του τόπου. Είναι γνωστές οι απόψεις για την καλλιέργεια καλλιτεχνικού αισθητηρίου, για την επαφή του κοινού με τους δημιουργούς, και όλα αυτά μέσω μουσείων, ή παρόμοιων στατικών σχημάτων. Όμως, αν και δημιουργεί ίσως πιο ευνοϊκή περιφέρουσα ατμόσφαιρα, που μπορεί αναμφισβήτητο να επηρεάσει και την ίδια την καλλιτεχνική παραγωγή, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι απευθείας και δυναμικά ενισχύει τα πολιτιστικά δρώμενα.

Το ίδιο, φυσικά, ισχύει και για το Μουσείο Κινηματογράφου, το

τοίο όμως έχει μια ιδιαίτερη ιστορία. Μιλάμε για μια συλλογή που θα μπορούσε κάλλιστα, από τη φύση του υλικού, να αποτελέσει εργαστήριο μελέτης και έμπνευσης και τόπο παραγωγής τέχνης. Μετατρέπεται όμως σε τόπο θαυμασμού, δέους και περιέργειας, καθώς και σχολικών περιπάτων. Και, αν αυτά είναι τα πρωτογενή συστατικά για την καλλιτεχνική ανησυχία, δεν επαρκούν όμως πάντα και δεν μπορούν να προσφέρουν όσα θα προέφερε ένας ζωντανός χώρος ζύμωσης πάνω στα κινηματογραφικά πεπραγμένα. Φυσικά, όλα αυτά ισχύουν μόνο σε περίπτωση που ολοκληρωθεί το Μουσείο Κινηματογράφου, γιατί ούτε αυτό δεν είναι βέβαιο.

Ιδιαίτερη θέση μέσα σε όλα αυτά κατέχει το Βασιλικό Θέατρο. Είναι θέατρο που βρισκόταν εν λειτουργία, με πολλά μειονεκτήματα είναι η αλήθεια, και που σταμάτησε να λειτουργεί για να ανακατασκευαστεί. Να γίνει 825 θέσεων δηλαδή, και με υπερσύγχρονες τεχνικές ευκολίες. Γεννώνται, όμως, ορισμένα ερωτηματικά: Κατ' αρχήν, πώς θα γεμίσουν 825 θέσεις, με ποιο φιλοθέαμον κοινό και πόσο. Κατά δεύτερον, με ποια καλλιτεχνική παραγωγή. Όταν μιλάμε για παραστάσεις ανάξιες λόγου, είναι προτιμότερο αυτές να ανεβαίνουν σε ένα θέατρο δωματίου, ώστε να μη γίνεται ιδιαίτερα αντιληπτή η παταγώδης αποτυχία... Όταν μιλάμε για δημοσιοπαλληλικό θέατρο, δεν μας χρειάζονται οι 825 θέσεις. Αλλιώς, είναι το άλλοθι για την ανικανότητά μας και στείρος εντυπωσιασμός. «Ένα από τα πιο σύγχρονα θέατρα της Ευρώπης» μας λένε. Όμως, στην υπόλοιπη Ευρώπη έχουν και καλλιτέχνες αναλόγου μεγέθους που δημιουργούν την αναγκαιότητα μεγάλων θεάτρων. Αλλά κυρίως, έχουν καλλιτεχνική παραγωγή.

Και ακριβώς εδώ είναι το ακανθώδες ζήτημα. Πολύ περισσότερο θα ωφελούσαν αυτά τα δισεκατομμύρια εάν δίνονταν για αναβαθμίσεις των σπουδών περί την τέχνη, εάν δίνονταν για να βρει στέγη το Εθνικό Εικαστικών Σπουδών της σχολής Καλών Τεχνών, ή να επικουραστεί επιτέλους το θέατρο του τμήματος Θεάτρου της ίδιας σχολής, παρά για εκθέσεις, μουσεία και τόπους κατανάλωσης του καλλιτεχνικού έργου. Η Ελλάδα δεν πάσχει από έλλειψη καταναλωτών της τέχνης ή, και αν πάσχει, αυτό συμβαίνει επειδή η προσφορά είναι ελάχιστη. Η Ελλάδα πάσχει σοβαρά από την έλλειψη παραγωγής τέχνης, που με τη σειρά της θα δημιουργούσε εν καιρώ και τους καταναλωτές, και τους όρους ύπαρξης μαζικών τόπων κατανάλωσης.

Το παράπονο των νέων ανθρώπων που «τη ζωή τους όρισαν» στις μάχες της καλλιτεχνικής δημιουργίας, και λέμε των νέων γιατί αυτοί είναι που μετράνε, και εις το όνομα αυτών γίνονται όσα γίνονται, δεν είναι τόσο η έλλειψη θεατρικών χώρων, όσο η ποιότητα των θεατρικών παραστάσεων. Και ακόμη, ότι οι περί την τέχνη σχολές είναι παραμελημένες, ότι όταν θελήσουν να πειραματιστούν και να παρουσιάσουν τους πειραματισμούς τους δεν θα βρουν έναν αρμόζοντα χώρο. Και ένα θέατρο 825 θέσεων δεν πρόκειται να τους βοηθήσει σε τίποτα πάνω σε αυτό.

Το πρόβλημα της πενίας των τεχνών δεν λύνεται με «ταραταξούμ» και μεγαλεπήβολα έργα, πολλών και πολυτελών θέσεων, για κρατούντες και για κοσμικούς. Μια όπερα δεν πρόκειται να φέρει την άνοιξη, όσο δεν υπάρχουν μέρη όπου θα σπουδάσει κάποιος την όπερα. Και μια άνοιξη δεν πρόκειται να φέρει το θέατρο στις μάχες, όσο καλές προθέσεις και αν έχει. Όπως πάντα, είναι πρόβλημα παιδείας και ως μη γελιόμαστε: η καλλιτεχνική υποδομή είναι παραπάνω από απαραίτητη, είναι ζωτικής σημασίας, αλλά όχι με τη μορφή της κατανάλωσης. Η υποδομή πρέπει να έχει ρόλο συμβολής και ανάπτυξης στην παραγωγή του καλλιτεχνικού έργου. Είναι ζήτημα κοινής λογικής: Για να υπάρξει κατανάλωση τέχνης πρέπει πρώτα να υπάρξει η παραγωγή της.

ΤΖΟΡΤΖΙΟ ΒΑΖΑΡΙ
ΤΡΕΙΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ
ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗΣ
Λονδίνο στα Βίντσι
1451-1519
Παρατή από το Ουφφίτσιο
1481-1498
Μιχαήλ Αγγελός Μπουοναρότσι
1475-1564
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΤΩ

ΜΠΑΛΤΑΖΑΡ ΚΑΣΤΙΛΙΟΝΕ
ΤΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ
ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ ΑΓΑΛΙΚΟΥ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΤΩ

ΕΔΟΥΦΑΡΟΣ ΓΙΒΒΩΝ
ΣΚΕΥΕΙΣ ΠΑΝΩ ΣΤΗΝ
ΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΤΩ

ΧΕΝΡΥ ΝΤΑΙΗΒΙΝΤ ΘΟΡΟΥ
ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ
ΣΤΗΝ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΕΞΟΥΣΙΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΤΩ

Ε.Τ.Α. ΧΟΦΜΑΝ
ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ
ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ
ΤΟΥ ΣΚΥΛΟΥ
ΜΠΕΡΓΚΑΝΤΣΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΤΩ

ΜΑΡΣΕΛ ΕΒΟΜΠ
Η ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ
ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΤΩ

ΟΝΟΠΡΕ ΝΤΕ ΜΠΑΛΖΑΚ
ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΗΣ
ΠΡΙΓΚΙΠΙΣΣΑΣ
ΤΟΥ ΚΑΝΤΙΝΙΑΝ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΤΩ

ΟΝΟΠΡΕ ΝΤΕ ΜΠΑΛΖΑΚ
ΠΟΙΤΙΚΗ ΒΟΗΘΙΑ
ΣΤΟ ΠΙΝΑΚΛΙ
ΤΗΣ ΑΒΥΘΙΟΥ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΤΩ

Δήθεν πιάνο με πούρο

του Μάνου Στεφανίδη

Με συναυλία του Θάνου Μικρούτσικου εγκαινιάστηκε πανηγυρικά η ανάληψις από τη Θεσσαλονίκη του ρόλου της, ως Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης για το 1997. Δύο συνεργάτες μας, ο Μάνος Στεφανίδης και ο Γιώργος Ανανδρανιστάκης, χαιρετίζουν το κοσμοϊστορικό γεγονός.

Στις μέρες μας συγχέεται –καθόλου άδολα– η τέχνη με τις ποικίλες εκδοχές της πολιτιστικής βιομηχανίας, δηλαδή η λογοτεχνία με τα πολυδιαφημισμένα εύπεπτα αναγνώσματα, η γραφή με τη δημοσιογραφία, η μουσική με τα σουξέ της εποχής, και το λαϊκό με το αγοραίο του λαϊκισμού. Ο Τσιτσάνης το είπε καλά αναγορεύοντας το απλό του δίστιχο σε αισθητικό κανόνα που ενώνει το βακχικό με το απολλώνειο:

*Να χορέψω μες στη ζάλη
όμορφα και ταπεινά.*

Ιδού το τρίπτυχο: α) Μεσ στη ζάλη=δηλαδή με υπέρβαση, σε αναζήτηση της έκστασης, εκτός λογικής, β) όμορφα=άνευ ορι-

σμού και επεξηγήσεων, γ) ταπεινά=όπου η τέχνη και η έκφραση εξισούνται προς τη σεμνότητα και τη συνειδητοποίηση της προσωπικής ματαιότητας.

Αντίθετα, σήμερα, υπερτερούν ο κομποσμός, η ναρκισσευόμενη επίδειξη και το δήθεν. Μιλούσαμε και παλιότερα για το μαγαζάκι που έστησε ο κ. **Θάνος Μικρούτσικος** στην «Πολιτιστική» όπου ο κ. **Χρήστος** προσέφερε ως σοβαρόν πιάτο την κ. **Μπάλτσα** και ως απεριτίφ τον κ. **Θάνο**, προς επίρρωσιν των ανωτέρω θεωρίας σχετικά με την heavy και την light art. Κατά τη γνώμη μας, ο κ. **Μικρούτσικος** είναι ένας σουξεδιάρης λαϊκός συνθέτης όπως είναι και άλλοι ομοτέχνοί του, π.χ. οι **Τόκας, Βαρδής, Νικολό-**

πουλος, Πολυκανδριώτης κ.λπ. Μόνο που ο κ. **Μικρούτσικος** έχει υπέρτερες φιλοδοξίες, ώστε από light να μεταστεί σε heavy. Και τούτο, μέσω διαπλεκομένων μηχανισμών ασχέτων προς τη μουσική.

Από τη μια στέκει αρωγός του ο κ. **Χρήστος** και από την άλλη ο υπερεκχειλίζων λαϊκισμός του ΠΑΣΟΚ, βάσει του οποίου «όλα πάνε με όλα». Η μουσική, όμως, του προειρημένου δημιουργού, κι όταν ακόμα μας παραμύθιαζε με καντάτες, με **Μακρονήσια** και **Μαγιακόφσκι**, ήταν «δήθεν». Δήθεν ως μορφή, δήθεν ως περιεχόμενο, αφού πάντα είχε ως κριτήριό της τα μεταβαλλόμενα γούστα της αγοράς και τις εκάστοτε ανάγκες ενός κοινού που σχεδόν ανεπαι-

ήτως μετεξελέχθη από επαναστατημέ-
κουκουέ σε γιάπη οπαδό του τρίτου δρό-
υ. Η μουσική του κ. Μικρούτσικου προώ-
παι να αρέσει στους αναβαθμισμένους
ρομεσαίους, στους διαμαρτυρόμενους
τοροβιοτέχνες και στους «φροντιστές με
ύσι και τσαντάκι, βαθύτατα ενημερωμέ-
ς από τον Κακουνάκη». Εκλεκτικές
γγένειες γαρ. Ο ίδιος, δήθεν πουλάει «ό-
» και ακραίες καταστάσεις, αλλά κολυ-
ίει στο μέτριο, στην τυποποίηση και το
τονόητο. Το πιάνο με πούρο –εντελώς
φορο εκείνου με την ουρά– δεν σώζει.
λώς αποδεικνύει το επίπεδο γελοιότη-
που συνέχει μιαν υπαρκτή όσο και θλι-
ρή φέτα της ελλαδικής πραγματικότητας.
ντέλει, ο κ. Μικρούτσικος γίνεται απο-
λυπτικά όλοι εμείς και όλοι εμείς, οι «δή-
», οι βολεμένοι απεργοί, οι τσαμπουκά-
ς συνδικαλιστές, οι εραστές ενός σοσια-
πικού ατομισμού καθιστάμεθα η αι-
ητική του κ. Μικρούτσικου.
κούγοντας την «Παράγκα» ανατριχιάζω
τους παρακάτω στίχους:

Ελλάδα Βέμπο μου και Μαίριλιν Μονρόε
Ελλάδα Ελύτη μου και Έντγκαρ Άλαν Πόε
Ελλάδα μάγισσα, παρθένα και τροτέζα μου
Ελλάδα Τούμπα, Αλκαζάρ και Καλογρέζα μου.

Απράβο παιδιά! Όλα στο μίξερ.

Ευκολία, το σύνθημα, το γαργάλημα
μικροαστικού θυμικού, η δήθεν από-
ση, ο καρυωτακισμός από την ανάπο-
σε πρώτη –φονική– εκτέλεση. Και με
απαράδεκτη επίκληση του εθνικού
ς ονόματος σε κάθε ευκαιρία, ώστε να
ρυβαντιούν οι νταβραντισμένοι μεγα-
κλινικάρχες στα σκυλάδικα και να κα-
θέτουν δεκαχίλιαρα και το ντέρτι της
λής. Τι τα θέλετε. Ο λαϊκός καημός «τα
ρνει».

και σκέφτομαι ότι, ποτέ μα ποτέ, ο Μάνος
ν θα μελοποιούσε τέτοιους στίχους ούτε
λιβάνιζε με τόσο κιτς τρόπο το γούστο
ός κοινού που έχει πολλά ακόμη να μά-
ι. Εδώ έγκειται η ευθύνη του κάθε δημι-
ργού, εφόσον και για την light τέχνη
αιτείται και καλαισθησία και ήθος. Όλα
άλλα είναι δήθεν.

Σκέφτομαι επίσης γιατί να μην ήταν
α εγκαίρως της «πολιτιστικής» και η
ουύλα Γαρμπή με το εξαιρετο
μπέκικο του Κώστα Τουρνά «Χαμένα»;
υλάχιστον, θα την «έβρισκαν» όλοι οι
εσσαλονικείς, οι οποίοι κατά πως
ίνεται, απέχουν παγερά από αυτή την
ρατικοδίαιτη, δήθεν, φιέστα του
λιτισμού.

Ο κ. ΜΙΚΡΟΥΤΣΙΚΟΣ ΩΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ

Υπάρχουν τρεις, τουλάχιστον, λόγοι που αποδεικνύουν ότι ο κ. Μικρούτσικος συμβολίζει το παρελθόν, το παρόν και ίσως και το μέλλον του ελληνικού τραγουδιού και όχι, βέβαια, την άλωση του πολιτισμού από τον κ. Λαμπράκη, όπως ισχυρίζονται κάποιοι κακοήθεις.

Οι εναρκτήριοι τελετές των μεγάλων δημόσιων εκδηλώσεων, πολιτικών, θρησκευτικών, καλλιτεχνικών, αθλητικών κ.λπ., πέρα από τον καθαρά πρακτικό τους χαρακτήρα, έχουν, συνήθως, και κάποιες ευρύτερες συμβολικές διαστάσεις. Γι' αυτό και στα προγράμματά τους συμμετέχουν, κατά κανόνα, πρόσωπα και πράγματα τα οποία οι διοργανωτές επιθυμούν να αναδείξουν, δίνοντάς τους μια ιδιαίτερη τιμητική θέση.

Έτσι, λοιπόν, και στο πρόγραμμα των εναρκτήριων εκδηλώσεων για τη Θεσσαλονίκη Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης συμπεριελήφθη μια μεγάλη συναυλία ελληνικού τραγουδιού με έργα του μουσικοσυνθέτη **Θ. Μικρούτσικου** και με βασικό ερμηνευτή τον **Δ. Μητροπάνο**. (Το ότι πριν από λίγες μόλις εβδομάδες πριν είχε κυκλοφορήσει δισκογραφική δουλειά των δύο καλλιτεχνών είναι ένα, μάλλον άσχετο με την περίπτωση, τυχαίο γεγονός). Είναι προφανές ότι με τη συναυλία αυτή οι διοργανωτές των εκδηλώσεων θέλησαν να τιμήσουν το ελληνικό τραγούδι και να τονίσουν τη σημασία του τόσο για την πόλη της Θεσσαλονίκης όσο και για τον ελλαδικό χώρο στο σύνολό του.

«Γιατί, όμως», θα μπορούσε, ίσως, να ρωτήσει κάποιος αφελής, «μια εκδήλωση τέτοιων διαστάσεων και τόσης σημασίας για το ελληνικό τραγούδι ανετέθη στον κ. Μικρούτσικο και όχι σε κάποιον άλλον εκπρόσωπο του τραγουδιού;». Το ερώτημα αυτό, εκτός από αφελές, είναι και ρητορικό, αφού υπάρχουν τρεις, τουλάχιστον, σοβαρότατοι λόγοι που δικαιολογούν απολύτως την επιλογή των διοργανωτών:

1 Είναι πασίδηλον ότι ο κ. Μικρούτσικος είναι η συνισταμένη του ελληνικού τραγουδιού. Το σημείο όπου συναντώνται το δημοτικό, το ρεμπέτικο, το σμυρνέικο, το λαϊκό, το «έντεχνο», το «ροκ», το «ποπ», το «σκυλάδικο», το «τουρκογύφτικο» και γενικώς το παρελθόν, το παρόν και ίσως και το μέλλον του τραγουδιού μας. Ένα τραγούδι που ο κ. Μικρούτσικος υπηρέτησε όσο κανένας άλλος, έχοντας ως βοηθούς του τον Βαμβακάρη, τον Τσιτσάνη, τον Θεοδωράκη, τον Χατζιδάκι, τον Σαββόπουλο και άλλους πολλούς.

2 Ο κ. Μικρούτσικος, ο οποίος κατάγεται από το γνωστό θεσσαλονικιώτικο προάστιο των Πατρών και διαμένει στο ακόμα γνωστότερο θεσσαλονικιώτικο προάστιο των Αθηνών, είναι ο ιδανικός για να εκπροσωπήσει τη μουσική ιστορία της «τραγουδομάνας» Θεσσαλονίκης. Είναι ο ιδανικός εκπρόσωπος των θεσσαλονικέων ρεμπετών, αλλά και του Τσιτσάνη, του Καζαντζίδη, του Αγγελόπουλου, του Διονυσίου, του Σαββόπουλου, του Ζήκα, του Μάλαμα, του Γκανά, του Μπακιρτζή.

3 Ο κ. Μικρούτσικος είναι ο μοναδικός, ίσως, από τους ανθρώπους του τραγουδιού στον οποίο συνυπάρχουν ισοτίμως δύο συνήθως ασύμπτωτες ιδιότητες: του καλλιτέχνη και του διανοουμένου· του αγωνιστή, μάλιστα, διανοουμένου, ο οποίος σε μια σειρά από άρθρα του στις αρχές τις δεκαετίας του '80 είχε καταγγείλει σφοδρώς τον λαϊκισμό που διέβρωνε το ελληνικό τραγούδι – λαϊκισμός που σύμφωνα πάντοτε με τον κ. Μικρούτσικο, υπεθάλπετο από το τριτοκοσμικό ΠΑΣΟΚ (Ερώτηση: Το ότι μετά από δέκα χρόνια ο κ. Μικρούτσικος υπηρέτησε το ΠΑΣΟΚ ως υπουργός Πολιτισμού σημαίνει πως το ΠΑΣΟΚ έπαψε να είναι λαϊκίστικο ή ότι ο ίδιος έγινε λαϊκίστης;).

Είμαι πεπεισμένος ότι τα τρία αυτά σημεία είναι υπεραρκετά για να αποδείξουν ότι η επιλογή του κ. Μικρούτσικου ως συμβόλου (προσοχή: *συμβόλου*, όχι *συμβούλου*), ήταν όχι μόνο σοφή, αλλά και αναγκαία. Γι' αυτό και οι διάφορες ανοησίες που ακούγονται δεξιά και αριστερά ότι, τάχα μου, αυτό που κυρίως συμβολίζει ο κ. Μικρούτσικος είναι η άλωση του πολιτισμού από τον κ. Λαμπράκη, δεν είναι παρά συκοφαντίες των γνωστών εχθρών της κουλτούρας και, διατί να το κρύψωμεν, του Έθνους.

Γιώργος Ανανδρανιστάκης

«Θέλω να αποδείξω ότι μπο

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΗ ΝΙΚΟΛ ΡΟΥΣΣΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΤΟΥ

της Όλγας Σελλά

Ο Σίμος, η Ντόλυ, ο Ρίκυ, ο Ασταρώθ, και βέβαια η Μορφίνη. Αυτό το τελευταίο είναι το όνομα της γάτας που δάνεισε τ' όνομά της στον τίτλο του πρώτου βιβλίου της Νικόλ Ρούσσου Πες στη Μορφίνη, ακόμα την ψάχνω (εκδόσεις Αλεξάνδρεια). Ένα βιβλίο γήινο και προκλητικό, τρυφερό και βίαιο, αλλά κυρίως πρωτότυπο. Στο εξώφυλλο, ένα εγκαταλελειμμένο εργοστάσιο της ΔΕΗ (από φωτογράφιση του Στ. Κατακουζηνού) με κυριαρχία του κόκκινου. Στη θεματολογία, στη γλώσσα και στο εύρημα που χρησιμοποιεί στο τέλος. Πώς είναι άραγε ο άνθρωπος που έγραψε αυτό το ασυνήθιστο μυθιστόρημα; Η Νικόλ Ρούσσου είναι μια νέα γυναίκα, άμεση, ειλικρινής, τρυφερή και δυναμική, που υπερασπίζεται με πάθος ό,τι αγαπά και ό,τι πιστεύει. Η πρώτη ερώτηση στη Νικόλ αφορούσε το γλωσσικό ύφος της Μορφίνης.

— Αυτή η γλώσσα δεν είναι κάτι που εφηύρα. Είναι κάτι συνηθισμένο και καθημερινό. Δεν μιλιέται βέβαια απ' όλους σε τέτοιο ακραίο βαθμό. Υπάρχουν όμως άνθρωποι που μιλάνε μ' αυτόν τον τρόπο.

• *Είχες υπόψη σου ορισμένη κατηγορία ανθρώπων όταν το έγραφες;*

— Δεν απευθύνομαι σε κανέναν. Γράφω ένα βιβλίο γιατί έχω κάτι να πω. Αυτό το βιβλίο το έγραφα γιατί ένιωσα την ανάγκη να το κάνω. Στην αρχή δεν πίστευα καν ότι θα εκδοθεί κάποτε.

• *Ποια στιγμή συνειδητοποίησες ότι γράφεις ένα βιβλίο;*

— Όταν ξεκίνησα δεν μπορούσα να διανοηθώ ότι θα βγει ένα βιβλίο που κάποιος θα το αγοράσουν. Όταν το τελείωσα άρχισα να το σκέφτομαι. Είπα: «εμένα μ' αρέσει». Άρχισα να το δίνω σε φίλους και να ζητάω τη γνώμη τους. Με έπεισαν ότι πρέπει να το εκδώσω κι άρχισε να μ' αρέσει η ιδέα. Σκέφτηκα ότι έτσι θα είχα έναν τρόπο να βοηθήσω κάτι που αγαπώ, τα ζώα. Και γιατί όχι; Δοκίμασα τις δυνάμεις μου, αν έχω κάποιο ταλέντο ή όχι, αν μπορώ να συνεχίσω να το κάνω.

• *Κατά τη διαδικασία της γραφής πώς ένιωθες;*

— Πολύ δημιουργικά. Ενιωθα ότι μπορούσα να επεμβαίνω σ' όλα αυτά που έγραφα κι αισθανόμουν ότι τώρα επεμβαίνω και φτιάχνω κάτι έτσι όπως εγώ το θέλω και το έχω στο μυαλό μου. Ενιωθα λίγο σα Θεός. Δηλαδή μέσα σε λίγες κόλλες χαρτί παιζόταν μια ιστορία κι ήμουνα εγώ εκεί-

νη που τη διαμόρφωνε. Βέβαια δεν κράτησε πολύ αυτό. Σύντομα κύλαγε μόνη της η ιστορία κι ήταν σαν κάτι να οδηγεί το χέρι μου. Ολη αυτή η διαδικασία ήταν σαν ερωτική σχέση. Ενιωθα ότι το φροντίζω, το νοιάζομαι, το προσέχω, το ομορφαίνω όσο μπορώ. Επενέβαινα μ' έναν δημιουργικό τρόπο. Ξύπναγα στη μέση της νύχτας και καθόμουν να γράψω.

• *Θέλεις ιδιαίτερες συνθήκες για να γράψεις;*

— Δεν πάει να ήταν στο δωμάτιο 50 άνθρωποι. Αν εγώ ήθελα να γράψω έκλεινα διακόπτες και έγραφα.

• *Γράφεις σε χαρτί, στη γραφομηχανή ή στο κομπιούτερ;*

— Είμαι παλιομοδίτισσα. Γράφω στο χέρι. Με αποσυντονίζει ο ήχος της γραφομηχανής.

«ΤΟΥ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ INTERNET»

• *Έγραψες ένα βιβλίο με γλώσσα που μιλιέται από νέους – κι όμως λες ότι είσαι παλιομοδίτισσα.*

— Την τεχνολογία δεν τη σνομπάρω, δεν την υποτιμώ, αλλά δεν βολεύομαι. Είμαι ο άνθρωπος των κεριών, της λάμπας πετρελαίου. Μ' αρέσουν όμως αντίθετα πράγματα, ταυτοχρόνως. Είμαι άνθρωπος του πάθους και του ενστίκτου, μπορώ να λειτουργήσω λογικά και ψυχρά. Μ' αρέσει να γράφω στο χέρι αλλά μ' αρέσει να μπω και στο Internet και ψάχνω στις ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες. Μ' αρέσει η βόλτα στην εξοχή, αλλά και τον Εκτορα, τη μη-

χανή μου, δεν τον αλλάζω με τίποτα.

• *Έχεις χιούμορ;*

— Ελπίζω. Έχω διαβάσει πάρα πολύ κόμικς στη ζωή μου, έχω ζήσει με ζώα ζώα σε αναγκάζουν και τα βλέπεις από μια οπτική καρτούν. Ίσως από εκεί βγαίνει η τρυφερότητα που λες, γιατί καρτούν έχουν τρυφερότητα σατανική.

• *Τι συμβολίζει το κόκκινο στο εξώφυλλο;*

— Ίσως δηλώνει την ένταση, το πάθος, ίσως και το αίμα που μπορεί να υπάρχει στο βιβλίο. Το κόκκινο μπορεί να είναι ζωή, μπορεί και ένας βίαιος νατος· μπορεί να είναι πάθος, αλλά και κίνδυνος.

• *Τι γνώμη έχεις για τη βία στη ζωή;*

— Δεν είμαι βίαιος άνθρωπος μέχρι δείξεως του αντιθέτου. Πιστεύω ότι μπορούμε να ζούμε τη ζωή μας ήρεμα. Δεν υπάρχει ανάγκη, δεν υπάρχει καμιά ανάγκη ύπαρξης της βίας. Υπάρχουν στιγμές που, αν δεν είσαι βίαιος, κάποιος άλλος. Και εκεί πρέπει να είσαι αν θα πεθάνεις καλός χριστιανός αν θα επιβιώσεις. Στην περίπτωση του ντρικού προσώπου, στο βιβλίο, είναι μια επιβίωση. Υπάρχουν κάποια πράγματα που εγώ, σαν Νικόλ, δεν επιτρέπεται να μου κάνουν. Το τι είναι λόγος ύπαρξης βίας και τι δεν είναι, είναι καθαρά υπαρξιακό. Με ενοχλεί η παραβίαση της προσωπικότητας της ασφάλειας και της ελευθερίας μου και των αγαπημένων μου προσώπων και πραγμάτων.

• *Είσαι ακραία στη ζωή σου;*

— Ναι, σε πολλούς τομείς. Ξεκινάω από την αγάπη μου για τα ζώα και το πώς κάνουν έξω φρενών οι άνθρωποι που είτε τα βασανίζουν είτε τα χρησιμοποιούν ως πειραματόζωα. Όταν ζω έναν έρωτα θέλω εκείνος που είναι ερωτευμένος μαζί μου να το δηλώνει και να διεκδικεί απέναντί μου. Στη φιλία: θέλω να είναι δίπλα μου όταν τους χρειαστώ, να προσφέρω το ίδιο. Αν δεν υπάρχει το συναίσθημα στα άκρα, δεν βλέπω το λόγο ύπαρξής του. Χλιαρές καταστάσεις δεν

«Νό να γράψω κι αλλιώς»

ΝΙΚΟΛΑΟΥ «ΠΕΣ ΣΤΗ ΜΟΡΦΙΝΗ ΑΚΟΜΑ ΤΗΝ ΨΑΧΝΩ»

«Θα είμαι βέβαιη ότι μπορώ να γράψω μόνο αν πάει καλά και το δεύτερο βιβλίο μου», δηλώνει η Νικόλ Ρούσσου (φωτ.: Χάρης Δούκας).

ινε. Δεν τις επέλεξα ποτέ και δεν ήθελα να ν' αρχίσω τώρα.

«ΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Η ΠΤΩΣΗ»

«Είμαι θάραρος για να δώσεις;»
«Όχι, όχι. Γιατί ρισκάρεις το να επενδύσεις και να μείνεις εκτεθειμένος. Αν δεν μείνεις, όμως, δεν θα ζήσεις και τίποτα δεν θα σου φέρει η πτήση, υπάρχει και η πτώση. Οπότε, λέω εκ πείρας γιατί κάποτε δοκίμασα να πετάξω εκτεθειμένος. Εκείνη την στιγμή είχα μια λάθος κίνηση να κάνω. Πήγα να πετάξω επί τόπου, αλλά τώρα που ξέρω καλύτερα, πτάζει μπορώ και να πεθάνω. Τη στιγμή που έχω πετάξει στη ζωή μου, κυρίως με ταξίδια και μεταφορικά, δεν μπορώ να πετάξω σε κάτι χλιαρό.

«Πάντα τον φοβάσαι;

«Ναι, πολύ. Με φοβίζει η φθορά της

παρακμής· η φθορά της κραιπάλης δεν με φοβίζει.

• Στο βιβλίο έχεις ένα στίχο του Έλιοτ σε μετάφραση Σεφέρη. Η ποίηση τι σημαίνει για σένα;

— Αχ, είναι ένα από τα αδύνατα σημεία μου. Για την ποίηση ξέρω ελάχιστα πράγματα.

• Σε δύσκολες προσωπικές στιγμές πού καταφεύγεις για να γαληνέψεις;

— Στο διάβασμα και τη μουσική. Κι ο χορός. Και πολύ συχνά, όταν ακούω μουσική, φτιάχνω χορογραφίες στο μυαλό μου. Το άλλο που με γαληνεύει είναι η προσωπική των ταξιδιών που έρχονται. Μπορώ όλο το χειμώνα να ονειρεύομαι το ταξίδι του καλοκαιριού. Φέτος θα πάω πρώτη φορά στο εξωτερικό με τη μηχανή μου. Τον Έκτορα – ένα XT 600 του 1992.

• Τι σου λείπει και τι σ' ενοχλεί σήμερα στην πόλη που ζούμε;

— Εκνευρίζομαι πολύ όταν πρέπει ν' ακολουθώ κάποιους νόμους που δεν μου πάνε. Μ' ενοχλεί η ηλιθιότητα. Με θυμώνει να αισθάνομαι αδύναμη. Με εξοργίζει η αναλγησία και η αναισθησία. Μου λείπει η καλαισθησία. Δεν αντέχω τόση κακογουστιά. Μου λείπει η παντελής έλλειψη ευαισθησίας και εξυπνάδας όσον αφορά την ποιότητα της ζωής. Με εξοργίζει επίσης ο διαχωρισμός ανάμεσα στο «ανώδυνο» αλκοόλ και στο «βλαβερό» χασίς. Η στενομυαλιά επίσης μ' εξοργίζει. Μ' ενοχλεί η ασέβεια στην προσωπικότητα του άλλου. Μου πάνε πιο πολύ οι νόμοι της φύσης παρά οι νόμοι των ανθρώπων, που δεν τους εμπιστεύομαι.

• Φιλία, ζώα, έρωτας: ποια είναι η σειρά αξιολόγησης;

— Πω, πω! Δεν μπορώ να τα βάλω σε σειρά. Είναι ανάλογα με την κατάσταση. Κι ένα άλλο ακόμα: την περηφάνια του άγριου αλόγου. Δεν μπορώ να κόψω το ένα, θα μείνω ανάπηρη. Δεν μπορώ να βάλω κάποιο σε κατώτερη μοίρα.

ΔΕΙΚΤΗΣ, ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΒΙΒΛΙΟ

• Γράφεις τώρα το δεύτερο βιβλίο σου. Τι πραγματεύεται και πώς αισθάνεσαι γράφοντάς το;

— Και λειτουργώ διαφορετικά και σίγουρα έχω την αυτοπεποίθηση τώρα ότι μπορώ. Δεν θα πω τι θα είναι, θα πω όμως τι δεν θα είναι. Δεν θα είναι σαν τη *Μορφίνη*. Δεν θα έχει αργκό, θα είναι διαφορετικές προσωπικότητες, διαφορετικές καταστάσεις, άλλες εμπειρίες, άλλοι κύκλοι. Δεν μου αρέσει να τυποποιούμαι. Θέλω να αποδείξω ότι μπορώ να γράψω κι αλλιώς. Αυτό δεν μου βγήκε έτσι επειδή η Νικόλ μιλάει έτσι, αν και ο τρόπος ομιλίας μου μοιάζει αρκετά με των ηρώων της *Μορφίνης*. Και σίγουρα σκέφτομαι έτσι. Μπορώ να γράψω κι αλλιώς. Αν πάει καλά και το δεύτερο βιβλίο θα σημαίνει ότι μπορώ να γράψω.

Ο «δυτικός» Παπαδιαμάντης

του Απόστολου Διαμαντή

Μια συνέντευξη του Λάκη Προγκίδη για το περ. *Εψιλον* (9-2-97), μια συνομιλία μαζί του και ένα βιβλίο του Γιώργου Αριστηνού, *Η ακάθιστη σκέψη*, που κυκλοφόρησε πριν λίγες μέρες από τις εκδόσεις Δελφίνι, στάθηκαν οι αφορμές για τη σύνταξη αυτού του κειμένου. Όσο κι αν είναι δύσκολο να διαλεχθούν ο προφορικός με τον γραπτό λόγο, εν τούτοις, τόσο η συνδυαστική γλώσσα του Προγκίδη, όσο και η emphaticή γραφή του Αριστηνού, έλυσαν το πρόβλημα.

Ο Λάκης Προγκίδης, συνεργάτης του Μίλαν Κούντερα, διευθυντής του περιοδικού *L'atelié du roman* και συντάκτης του έργου *Η κατάκτηση του μυθιστορήματος: Από τον Παπαδιαμάντη στον Βοκάκιο*, προκάλεσε τον περασμένο Δεκέμβριο, με την ομιλία του στο Γαλλικό Ινστιτούτο, την εγχώρια παπαδιαμαντολογία. Και ο Γιώργος Αριστηνός, με τα πρόσφατα δοκίμιά του, που δεν έχουν τίποτα από το ψυχρό και το επιστημονίζον στυλ της συγκριτικής γραμματολογίας, κάνει μια εντυπωσιακή παρέμβαση σε μία συζήτηση που δεν ήταν ίσως στις προθέσεις του. Βγαίνοντας από την αίθουσα του Γαλλικού Ινστιτούτου, μας πλησίασε ένας κύριος και, μάλλον θορυβημένος, μας είπε: «Μα είναι δυνατόν να συγκριθεί ο Ραμπιλέ με τον Παπαδιαμάντη»; Ήταν εύλογη η έκπληξή του και τη μετέφερα φυσικά στον Προγκίδη.

«Η μελέτη μου για τον Παπαδιαμάντη και για τη θέση που κατέχει στην ιστορία του ευρωπαϊκού μυθιστορήματος, κυκλοφόρησε στη Γαλλία, από τα "belles lettres" και του χρόνου θα κυκλοφορήσει και εδώ από την "Εστία". Εκεί υπάρχουν όλα τα στοιχεία που εξηγούν τη θέση μου αυτή. Το κοινό έχει εθιστεί στην εικόνα του αγίου ή του απλού ηθογράφου, ο οποίος δεν παρακολούθησε την εξέλιξη του μυθιστορήματος της εποχής του».

ΕΛΛΗΝΟΚΕΝΤΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Η εικόνα αυτή έχει όντως υπηρετηθεί τόσο από την «ελληνοκεντρική» προσέγγιση του Παπαδιαμάντη, η οποία τον χρησιμοποιεί ως λάβρο της «αντιδυτικής» εκστρατείας, όσο και από την κριτική στάση της σχολής Δημαρά, στο ερμηνευτικό σχήμα της οποίας δεν μπορούσε να χωρέσει ένας «επαρχιώτης» πεζογράφος και ένα έργο που σε τίποτα δεν θυμίζει τις μυθολογικές τεχνικές του ευρω-

παϊκού μυθιστορήματος. Ο Αριστηνός δίνει πολύ καλά τα χαρακτηριστικά αυτών των τεχνικών, το προφίλ του συγγραφέα του 19ου αιώνα: «Ο συγγραφέας, όπως λίγο-πολύ καθιερώθηκε να τον θεωρούμε, είναι ένα προϊόν της κοινωνίας μας, όταν με τη συνέργεια του αγγλικού εμπειρισμού, του γαλλικού ορθολογισμού και της Μεταρρύθμισης που υπογράμμισε την πίστη στην έννοια του προσώπου, ανακάλυψε το κύρος του ατόμου» (σ. 54). Ο Παπαδιαμάντης δεν υποκύπτει στην «τυραννικά συγκεντρωμένη γύρω από τον συγγραφέα» εικόνα της λογοτεχνίας του 19ου αιώνα – γι' αυτόν έχει σημασία ο κόσμος που τον περιβάλλει και τον κυριεύει. Και έτσι η κριτική τον αναγνωρίζει μόνο ως διηγηματογράφο. Και ο Προγκίδης επιχειρεί να ξεπεράσει αυτόν τον σκόπελο. «Η σχολή Δημαρά επηρεάζει τη λεγόμενη "προοδευτική" σκέψη και σε μεγάλο βαθμό τον σπουδαστικό χώρο, τους νέους ερευνητές. Υπάρχει μια "παπαδιαμαντολογία", με την έννοια ότι μιλάμε για να εκθέσουμε τις δικές μας θέσεις, την ιδεολογία μας και λιγότερο την αξία του ίδιου του έργου. Η διαφορετική αντιμετώπιση των διηγημάτων και των μυθιστορημάτων του Παπαδιαμάντη, είναι νομίζω καταστροφική. Δεν τίθεται το πρόβλημα της αξίας του έργου στο σύνολό του. Σαν έργο τέχνης υπάρχει είτε σαν Γυφτοπούλα είτε σαν Χριστόφορος που είναι 4 σελίδες. Προσπαθώ να αποδείξω πως ο όγκος των σελίδων είναι δευτερεύον, υπάρχουν μόνιμα χαρακτηριστικά που πρέπει να καταλάβουμε».

Το μυθιστόρημα συνηθίζουμε να το εκλαμβάνουμε ως κατάντηση της δυτικής γραμματολογίας. Ο Παπαδιαμάντης φέρει το φρόντισμα της ελληνορθόδοξης παράδοσης και αμφισβητείται: δεν έχει στερηρή σύνθεση, δεν γνωρίζει τις τεχνικές. Η διαμάχη είναι παλιά. Πριν 40 περίπου χρόνια ο Σπύρος Μελάς, με το λαμπερό του στυλ απαντούσε ως εξής σ' αυτές τις αιτιάσεις: «Είχανε λοιπόν και έχουν άγρια μεσάνυχτα περί Παπαδιαμάντη όσοι του ρίχνονται για τις τεχνικές του ελλείψεις. Τούκαναν, χωρίς να το καταλαβαίνουν, το μεγαλύτερο έπαινο. Τι δουλειά είχε αυτός, ένας μαέστρος, που, κατά το πλατωνικό, "μουσικήν εποίει και ειργάζετο", με τα τεχνικά καλούπια του διηγήματος; Ο Ντίκενς, ο Μωπασάν, ήτανε μεγάλοι δάσκαλοι στην τεχνική. Τους ήξαιρε. Μα ούτε γύρισε να τους κοιτάξει. Αυτός ήτανε γεννημένος αφηγητής. Μύθους, πλοκές, τερτίπια – και άδικα κι ανόητα του κολλάνε δάσκαλο τον Ντίκενς – τα θεωρούσε "φράγκικα" πράγματα. Τα κορόιδευε στις περιφρονημένες παρενθέσεις μερικών διηγημάτων του: "Ενταύθα... θα ηδύνατο ο Π... με μίαν παρατιμονιάν να αναποδογυρίση την λέμβον και να πνίξη νύφην και γαμβρόν. Οποία πλοκή; Οποία δραματικότητα και συγκινήσεις..."

Ο Παπαδιαμάντης σε χαρακτηριστικό του Τάσσου. Το έργο αυτό κόσμησε το εξώφυλλο του σχετικού αφιερώματος της Νέας Εστίας, το 1941.

γράφει όπως τούρχεται – ο σχεδιασμός είναι για τους με- και μονάχα γι' αυτούς– και ατεί μ' ένα τίποτα, γιατί πίσω υπό το τίποτα υπάρχει, στα-ιοητεία, η μουσική του...».

Προγκίδης ξαναπιάνει ίσως κέψη του Μελά, αλλά την ει σ' ένα πολύ ευρύτερο πε-Γα αφηγηματικά άλματα, η ρή σύνθεση, είναι χαρακτη-μόνον του Παπαδιαμάντη; υπό ξεκινώ από την αρχή-ον Βοκκάκιο, τον Ραμπελαί-ον Θεοβάντες. Όλοι αυτοί τα χαρακτηριστικά που έρατε, ωστόσο δεν είναι κα-ελληνορθόδοξοι. Αυτή η ερ-α του ευρωπαϊκού μυθιστο-τος μπορεί να μας βολεύει, δεν είναι η μοναδική. Αφορά περίοδο μετά τον Μπαλζάκ. ήκαμε μια τυποποίηση πως το τόρημα ξεκινά από τον γαλ-Θ' αιώνα, ενώ ξεκινά από τον το δεύτερο μισό του εικοστού-ι έχουμε στοιχεία επιστροφής-πρώτη περίοδο του μυθιστο-τος, στο "πρώτο ημίχρονο" λέει ο Κούντερας.

ο Παπαδιαμάντης μοιάζει ο-ρομος αυτής της στροφής. Ο πρώτος που ανοίγεται στη γοη-ης αμφισημίας και αγνοεί τις επιταγές του ρεαλισμού. Ο Αρι-ς παραθέτει μια χαρακτηριστική φράση του Παπαδιαμάντη: τάς είναι αυτός, δεν είναι τσορβάς, έρωτας είναι δεν είναι γέ-ς». Και συμπληρώνει πως αυτό έκανε και πολλούς αιώνες ο Ραμπελαί «... μέσα σ' εκείνο το πανδαιμόνιο της υπερβολής-ης απογείωσης που είναι ο Γκαργκαντούας και ο Παντα-ι, μέσα σ' εκείνη την παραληρηματική ανάφλεξη και την αυ-ελευθεριότητα, όπου τα είδη συγχωνεύονται, οι ιδέες αλληλο-υρούνται...» (σ. 29).

ΙΑ ΤΩΝ ΣΥΓΚΡΙΣΕΩΝ

ως η μανία του συγκριτισμού ενέχει έναν κίνδυνο: γίνονται-ογές και συγκρίσεις –πέρα ίσως από τις προθέσεις του λογο-που συχνά αφορούν τις ανάγκες αναπαραγωγής ενός επι-νικού κλάδου και δεν αφορούν καθόλου το ίδιο το έργο. Αυ-πιστημονίζουσα αντιμετώπιση οδηγεί μάλλον σε μια στεγνή, μη «ποιητική» αντιμετώπιση της λογοτεχνίας – σε μια άψυχη-ραφή δεδομένων. Ο Γιώργος Αριστηνός απαντά ακούσια,-τέοντας έναν υπέροχο λίβελο του Τόμας Μπέρχαρντ: ακούμε έναν ιστορικό της τέχνης, μας πιάνει αναγούλα, εί-όσον, όταν ακούμε έναν ιστορικό της τέχνης, βλέπουμε πως η-περί της οποίας φλυαρεί εκμηδενίζεται με τη φλυαρία του-κού της τέχνης, η τέχνη συρρικνώνεται και εκμηδενίζεται. Χι-; ναι, μυριάδες ιστορικοί της τέχνης συρρικνώνουν και εκμη-υν την τέχνη είπε. Οι ιστορικοί της τέχνης είναι οι πραγματι-νιάδες της τέχνης, όταν ακούμε έναν ιστορικό της τέχνης συμ-υμε στον εκμηδενισμό της τέχνης, όπου κάνει την εμφάνισή

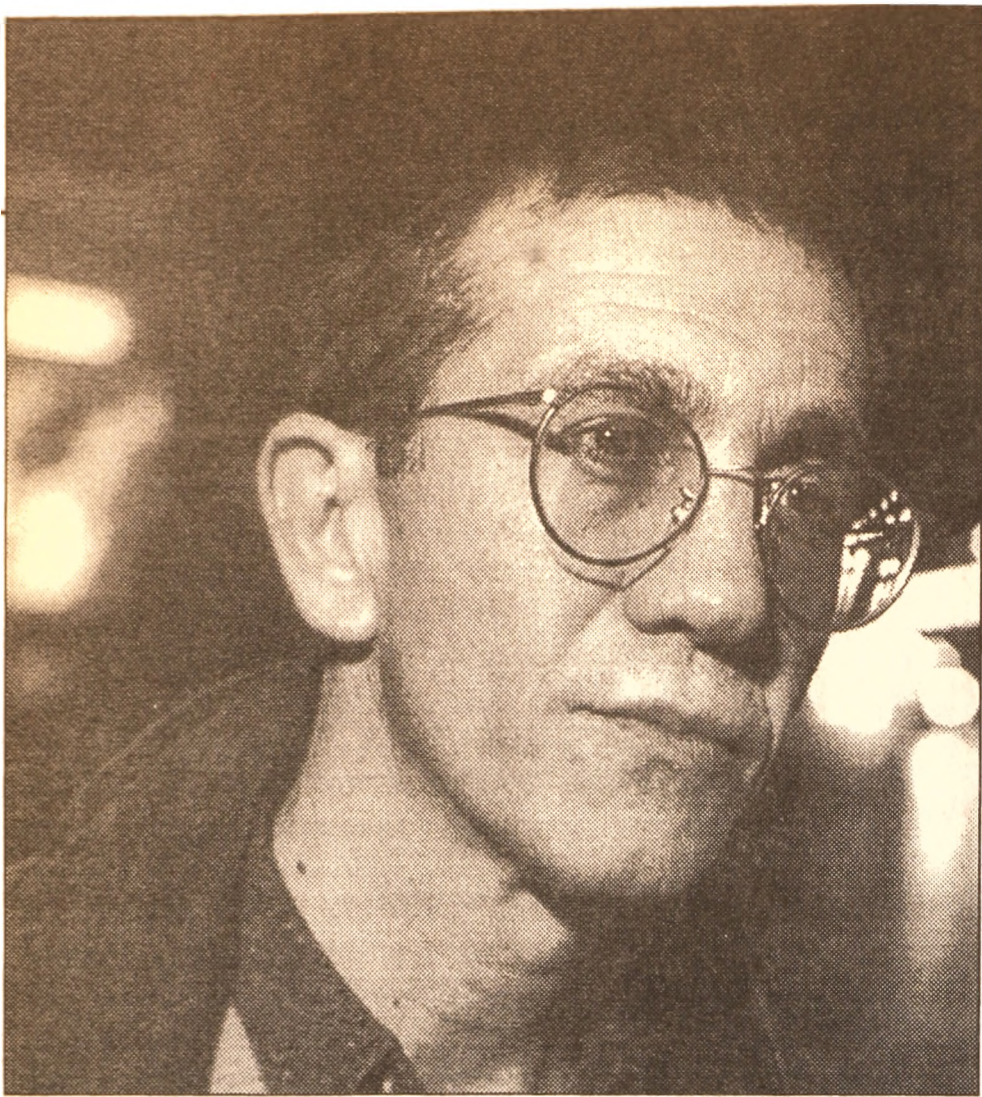
του ένας ιστορικός της τέχνης η τέχνη εκμηδενίζεται, αυτή είναι η αλήθεια». (σ. 31). Ο Προγκίδης φαίνεται να συμφωνεί: «Υπάρχει αυτός ο κίνδυνος που λέτε. Οι συ-γκρίσεις πρέπει να γίνονται για την καλύτερη κατανόηση του έρ-γου. Αν γίνονται για δική μας χρήση, για να πούμε ότι κάτι ανα-καλύψαμε, για να προσθέσουμε ένα στοιχείο έρευνας στην καριέ-ρα μας, τότε δεν πρέπει να είμα-στε απλώς επιφυλακτικοί, όπως εσείς, αλλά απόλυτα αρνητικοί. Όταν μιλάω για τον Ραμπελαί ή τον Θεοβάντες, μιλάω για δύο με-γάλες αισθητικές, για μία συγγέ-νεια εποχής, για μία ευαισθησία, δεν μιλάω για δευτερεύοντα στοι-χειά. Είναι ένα ολόκληρο ημίχρο-νο, μία οικογένεια. Αυτό μας βοη-θάει να καταλάβουμε πως μπο-ρεί σήμερα να ζήσει ο Παπαδια-μάντης. Έχει κάποιο στόχο η σύ-γκριση».

Ο Βαλέτας, στο πρόλογο των Απάντων του, κοροϊδεύει τους κριτικούς που προσπαθούν με «ψυχολογισμούς» να καταλά-βουν τον Παπαδιαμάντη – τα «κείται και ου κείται» των πανε-

πιστημιακών της εποχής. Μετά από τέσσερις δεκαετίες συζητάμε ακόμη το ίδιο πρόβλημα – η ψυχαναλυτική εκδοχή έχει ακόμη δυ-νατά στηρίγματα, με κορυφαίο και έγκυρο παράδειγμα τον Π. Μουλλά. Ο Αριστηνός, μιλώντας για τη γραφή του Γιώργου Χειμω-νά, βρίσκει αφορμή να εξηγηθεί: «Ο Π. δεν μπορεί να οραθεί μόνο ως ψυχαναλυτικό νευρόσπαστο, που μεταθέτει ή εξιδανικεύει την πατρική ενοχή, ούτε ως λιμπιντική στέρηση μεταμφιεσμένη σε συ-ντηρητισμό, πουριτανική ηθικολογία και αναχρονισμό» (σ. 189).

Πώς μπορεί να «οραθεί» λοιπόν ο μεγάλος Σκιαθίτης; Ο Προγκί-δης, παρ' ότι κρίνει σαν αρτιότερη δουλειά τα Άπαντα του Τρια-νταφυλλόπουλου, εν τούτοις δεν διαφωνεί με τον Βαλέτα: «Είχε απόλυτο δίκιο. Αν δεν είσαι στο γενικό κλίμα του μυθιστορήματος, μπορεί να κάνεις τεράστια λάθη. Ο Παπαδιαμάντης δεν έχει καμ-μία σχέση με τον "ψυχολογισμό". Ακόμη και σε έργα όπου, ας πού-με, η ψυχολογία θα μπορούσε να παίξει κάποιο ρόλο, όπως η "Φό-νισσα", τελικά δεν παίζει κανένα ρόλο. Η μισή "Φόνισσα" είναι ένα περιπετειώδες μυθιστόρημα όπου η μάνα προσπαθεί να σώσει το γνιό της, ο οποίος σκότωσε τον άντρα μιας γειτόνισσάς της. Αστυνό-μοι, έρευνες κ.λπ. Αν το πήγαινε σε έναν εκδότη ως ψυχολογικό μυ-θιστόρημα θα έκοβε το μισό, επειδή δεν θα εξυπηρετούσε την υπό-θεση. Το ίδιο και με τον Ραμπελαί. Πρόκειται συνολικά για μια άλ-λη λογοτεχνική πραγματικότητα».

Μπορεί σήμερα να ξαναζήσει η Αϊμά; Ο Παπαδιαμάντης, κλει-σμένος στην περήφανη ελληνικότητα, ταιριασμένος με τις πολύ μο-ντέρνες βεβαιότητές μας περί ελληνικής ιδιαιτερότητας, είναι άλ-λοτε το καλό της άλλοθι και άλλοτε ο «αποδιοπομπαίος τράγος» του κοσμοπολιτισμού. Ο Αριστηνός δείχνει να αποστρέφεται το δίλλημα: «...η πεζογραφία κυφορήθηκε και ανδρώθηκε –αν θεω-

Ο Λάκης Προγκίδης

ρείται άνδρωση η καχεκτική ανάπτυξή της – μέσα στην καταθλιπτική και αγχογόνα κύστη της ιδεολογίας του Ελληνοκεντρισμού. Ταυτότητα, ελληνικότητα, εθνική αυτογνωσία, συνέχεια και ενότητα της συνείδησης και της γλώσσας, είναι το πλέγμα – με την ψυχαναλυτική σημασία του όρου – μέσα στο οποίο χτίζεται το ηθογραφικό διήγημα» (σ. 108).

Γιατί λοιπόν να ξαναδιαβάσουμε τον Παπαδιαμάντη – είναι οριστικά τακτοποιημένος. Η μελέτη του Προγκίδη ταράζει λίγο αυτή την τακτοποίηση. «Γιατί σήμερα η θεώρηση του μυθιστορηματος δεν είναι το καθρέφτισμα της πραγματικότητας αλλά η έρευνα του τι υπάρχει πίσω απ' αυτήν – στοιχεία που υπήρχαν στο πρώτο ημίχρονο, τότε που φαινόταν να παίζει ο "Δον Κιχώτης", αλλά που στην ουσία ήταν μια παρωδία ενός ολόκληρου κόσμου. Έχουμε ανάγκη από αυτό το μυθιστόρημα – άρα και από τον Παπαδιαμάντη – γιατί νομίζω ζούμε σ' έναν κόσμο που κρύβει απ' τα μάτια μας μια ολόκληρη πραγματικότητα. Πρέπει να είμαστε ικανοί να αγαπήσουμε έργα που δεν καθρεφτίζουν τον κόσμο, που δεν θέλουν να μας δείξουν πώς είναι ο κόσμος, αλλά τι υπάρχει πέρα και κάτω απ' αυτόν τον κόσμο. Αυτοί οι συγγραφείς έχουν μεγαλύτερη δύναμη να εισχωρήσουν, με αυτά τα μέσα της μη αληθοφάνειας. Αν ο Παπαδιαμάντης γράφει χωρίς να μιμείται τα μοντέλα της εποχής του, εμείς οφείλουμε να δώσουμε μια εξήγηση. Η πρώτη εξήγηση είναι να πούμε πως ήταν τόσο βυθισμένος στην ελληνικότητα και αυτή ήταν τόσο ξένη με όλα αυτά τα μοντέλα, ώστε έδωσε σαν έργο αυτό που βλέπουμε. Είναι μία εξήγηση. Πρέπει όμως, με βάση τα διηγήματα, να δούμε αν αντέχει αυτή η ελληνικότητα. Αν δούμε όμως ότι στα διηγήματα αυτά υπάρχουν πράγματα που μπορούν να αγαπηθούν από έναν Λατινοαμερικάνο, από έναν Νορβηγό – ένα διήγημά του, που μετέφρασα στα γαλλικά, δημοσιεύτηκε σε ένα ισλανδικό περιοδικό και είχα ένα διάλογο στην Ισλανδία για τον Παπαδιαμάντη, τότε για ποια ελληνικότητα μιλάμε; Όταν σωστά διαβαστεί ο Παπαδιαμάντης, τότε όλοι τον καταλαβαίνουν σαν δικό τους συγγραφέα. Καταρρέει λοιπόν έτσι η ελληνικότητα σαν χάρτινος πύργος, μόλις τη δοκιμάσουμε. Αν μείνουμε μέσα στη δική μας γούρνα, μεταξύ μας, βεβαίως ισχύει». Να τελειώνουμε λοιπόν. Διότι – κλέβοντας τα λόγια του Αριστηνού – «...όταν στη Δύση οι παραδοσιακές αξίες και κανόνες του ρομαντικού μυθιστορηματος αποδεκατίζονταν από τον μεγάλο αιρετικό της Ιρλανδίας, εδώ σπαργανωμένοι στην πνευ-

ματική ακαμψία μας, μηνυκάσαμε ένα παρελθόν γεμάτο από τη σκουριά της ελληνικότητας» (σ. 111).

Η ΓΛΩΣΣΑ, Η ΜΕΘΟΔΟΣ, ΤΟ ΜΟΝΤΕΡΝΟ

Στον Παπαδιαμάντη, η γλώσσα έχει κεντρικό ρόλο – σχεδόν αυτονομείται. Θα μπορούσε να διαβαστεί πολύ καλά, από όσους ασχολούνται με το language. Έχει μια εσωτερικότητα. Αυτό το εσωτερικό φως που για τον Τσέστερτον «είναι το χειρότερο είδος φωτισμού». Η εμμονή άλλωστε σήμερα σε ζητήματα μεθόδου, στη γλώσσα κ.λπ., δεν αφορά μόνο την πεζογραφία, αλλά όλες τις τέχνες και την φιλοσοφία. Ο Αριστηνός μιλώντας για το ρεύμα του Μοντερνισμού, που συμβατικά μάθαμε να το τοποθετούμε κάπου γύρω στον Τζόυς, κάνει μια παρατήρηση που βρίσκεται εντυπωσιακά κοντά στη σκέψη του Προγκίδη – στον τρόπο με τον οποίο αυτός αντιμετώπισε τό δικό του παράδειγμα: «Θα έδινα ίσως την εντύπωση ότι αναφέρομαι σε μια νέα συνθήκη, κατάσταση ή τομή, μια καινούργια νεωτερικότητα που δε ριζώνει σε καμιά παράδοση. Αντίθετα έχει τους προγόνους της, όπως τον Θεοβάντες, όπου παρωδεύεται το ιπποτικό ρομάντσο, τον Ραμπελαί του Γκαργκαντούα, αυτή την απίθανη συναγωγή και διαπίδυση γνωστικής και γλωσσικής χλιδής...» (σ. 218).

Όμως εδώ σταματούν οι συσχετίσεις. Ο συνομιλητής μου δεν έχει αμφιβολίες. «Αν οι μελέτες πάνω στη γλώσσα, πάνω στην αφήγηση, κατευθύνονται προς την ανακάλυψη ενός ανθρώπινου προσώπου, τότε είμαι σύμφωνος. Φοβάμαι ότι δεν είναι η περίπτωση. Φοβάμαι ότι τελειώνουν ακριβώς στο κατώφλι της εμφάνισης του ανθρώπου. Υπάρχει μια τεράστια δόση, θα την έλεγα "αποανθρωπισμού", του λογοτεχνικού έργου. Δηλαδή η ανθρώπινη υπόσταση έχει φύγει απ' τη μέση. Όταν το language γίνεται αυτοσκοπός, ο άνθρωπος μπορεί να παραμεριστεί. Φθάνουμε σε ένα μυθιστόρημα όπου ρέει η φράση, θα έχουμε να κάνουμε μόνο με φράσεις, με όλες τις πιρουέτες που μπορούμε να επινοήσουμε φτιάχνοντας φράσεις – όπως η κοινότητα των post-modern και των destructionistes. Πρόκειται για μια υπέρμετρη χρήση του μέσου. Είναι συνολικό φαινόμενο. Στον σημερινό πολιτισμό το μέσο γίνεται αυτοσκοπός. Αυτό προέρχεται από την τεχνική, από τον ίδιο τον κόσμο μας. Το μέσον αυτονομείται».

Και ο μυθιστορηματικός τύπος; Δεν χάνεται μέσα σ' αυτή τη γενική αποδόμηση; «Ναι. Αλλά ο τύπος δεν υπάρχει πάντα. Ο Δον Κιχώτης δεν είναι τύπος, ο Pere Goriot είναι. Αυτό δεν σημαίνει πως το ένα είναι μυθιστόρημα και το άλλο δεν είναι. Και τα δύο όμως έχουν στο κέντρο του ενδιαφέροντος τον άνθρωπο. Πρόσωπα του ανθρώπου υπάρχουν μέσα στο έργο, όχι ασκήσεις πάνω στη γλώσσα. Δεν είναι ασκήσεις λεξικογραμματικές».

Ωστόσο, παραμένει η κατηγορία για υποκειμενισμό. Ο Παπαδιαμάντης μπορεί να εκληφθεί ως νοσταλγός μια ξεχασμένη ζωής – ένας συμπλεγματικός επαρχιώτης· και ο Προγκίδης, ένας εν υπερβολή ρομαντικός. «Δεν πρέπει να μένουμε σε γενικές ιδέες, αλλά να βλέπουμε το ίδιο το έργο. Ούτε να ξεκινούμε πάντα από κάποια προτίμηση. Εγώ δεν ξεκινώ από μια προτίμηση τύπου Θεοβάντες – αγαπώ εξίσου τον Μπαλζάκ. Απλώς ανοίγω πολύ περισσότερο το ευρωπαϊκό μυθιστόρημα μπροστά μου και έχω για τον Παπαδιαμάντη έναν ερμηνευτικό κώδικα ευρύτερο. Υπάρχει μια πραγματικότητα κρυμμένη πίσω από το φολκλόρ».

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΕΝΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Ο Λάκης Προγκίδης πιστεύει πως ο Παπαδιαμάντης, μόνος αυτός, απέναντι σε όλους τους Έλληνες πεζογράφους, ξεφεύγει από τη λογική του μυθιστορηματος του ΙΘ' αιώνα. «Το πρώτο του ημιτελές έργο είναι "Το λάβαρον". Εκεί λοιπόν υπάρχει ένας χριστιανικός ναϊσμός

ίπλα του υπάρχουν ερείπια αρχαίου ναού. Για πρώτη φορά ο συ-
 εας βρίσκει τον εαυτό του μέσα στη σύζευξη δύο πολιτισμών.
 που έχει καταρρεύσει και ενός που φέρει τα υπολείματά του.
 είναι επίσης ένα θεματικό στοιχείο που επαναλαμβάνεται σε όλα
 2 έργα. Νομίζω πως στην Ευρώπη σήμερα μόνον ο Παπαδιαμά-
 σε σχέση με όλους τους άλλους μυθιστοριογράφους, είναι κάποι-
 υ έχει την εμπειρία του θανάτου ενός πολιτισμού. Και επιπλέον,
 φία ενός άλλου πολιτισμού που τον αντικατέστησε. Μόνον ένας
 νας έχει την εμπειρία του θανάτου ενός πολιτισμού. Η Ευρώπη
 ν πρώτο της πολιτισμό τώρα, εμείς τον δεύτερο».

Παπαδιαμάντης όμως, στη Γυφτοπούλα, μοιάζει να προσκολ-
 ι στο Βυζάντιο, τοποθετώντας την πτώση του την ίδια μέρα με
 νατο της Αϊμά, στα ερείπια του αρχαίου ναού. Ο σεισμός γίνε-
 ταν πέφτει η Κωνσταντινούπολη. «Είναι χαρακτηριστικό. Ο
 ιδιαμάντης την ημέρα της πτώσης διηγείται δύο πανέμορφα
 μύθια. Η αίσθηση που αποκομίζουμε διαβάζοντας την "Γυ-
 ούλα", είναι η αίσθηση μιας λύτρωσης και όχι η αίσθηση ενός
 νος. Και όταν το Βυζάντιο φεύγει, η Αϊμά χαίρεται. Όπως και ο
 αδιαμάντης. Διότι είναι το βάρος του Πλήθωνα που φεύγει, το
 ς της απόλυτης υποταγής της τέχνης στην θρησκεία. Ο Παπα-
 άντης είναι φυσικά ορθόδοξος, να μου κοπεί το χέρι αν σε αρ-
 Ιερουσαλήμ, έλεγε. Αυτό όμως δεν έχει σχέση με το έργο τέ-
 Ο πολιτισμός έχει αυτά τα τρία κεφάλια, όμως ο Παπαδιαμά-
 υπηρετεί την τέχνη και δεν έχει σκοτούρα μήπως έρθει κάποιος
 ρος να τον βάλει στη θέση του. Δεν έχει τέτοιο πρόβλημα - δεν
 είχε γνωρίσει αυτούς. Δεν έδινε εξετάσεις. Ήταν χριστιανός,
 ς και ο Ραμπελαί ήταν. Το Βυζάντιο του ήταν άχθος».

ομιλία στο Γαλλικό Ινστιτούτο έκλεισε με ένα δίλημμα. Να
 ουμε στη γοητεία του σκοταδιού που υπάρχει στον "Βασιλιά
 ίσινης" του Σεφέρη ή να ακολουθήσουμε την Αϊμά του Παπα-
 άντη που ανακαλύπτει την ομορφιά των αρχαίων αγαλμάτων;
 ει να δούμε την απάντηση: «Σήμερα ένας πολιτισμός πεθαίνει.
 ρωπαϊκός πολιτισμός. Και ο Σεφέρης μπορεί να θέσει το ερώτη-
 θέλετε να συνεχίσουμε να αργοπεθαίνουμε ή να παρακαλέσου-
 ιαν κατακλυσμό, να βρεθούμε μέσα στη βαρβαρότητα για να
 ρχίσουμε κάτι από την αρχή. Είναι ένα αίτημα αναγέννησης. Ο
 αδιαμάντης σαν μυθιστοριογράφος δεν δημιουργεί απόλυτες
 στάσεις. Λέει: Μήπως υπάρχει μία μορφή τέχνης από την
 ι μπορούμε να πιαστούμε; Ο ίδιος πιάστηκε από το μυθιστόρη-
 Τιςτεύω ότι το μυθιστόρημα είναι ακόμη σήμερα ζωντανό και
 ύω ότι το παράδειγμα του Παπαδιαμάντη μπορεί να μας κά-
 ι δούμε πως μπορούμε να αρχίσουμε από εκεί. Μ' αρέσει ο Σε-
 ς, είναι ο αγαπημένος μου ποιητής, αλλά είμαι πιο κοντά στον
 ο του Παπαδιαμάντη».

ιοητεία της ανάγνωσης μήπως χάνεται μέσα από τη συγκριτική
 εργασία; Τι μπορεί να μείνει από τον συγγραφέα που δεν είχε
 μία απολύτως εκτίμηση τη συγγραφική τέχνη παρά «τοις λογί-
 - μετά τη λαίλαπα των αναλύσεων. Ο Προγγίδης είναι νομίζω
 εξαιρετικό παράδειγμα, μια μοναδική περίπτωση, όπου η κρι-
 σκέψη κρύβεται καλά πίσω από μια εμφανή προσωπική αγω-
 πίσω από μια μεγάλη αγάπη. Ο Αριστηνός το λέει με σαφή-
 «Ας σοβαρευτούμε. Κι ας εμπιστευτούμε κάποτε τα μάτια μας.
 ιφίβολα το λογοτεχνικό κείμενο είναι ένα παλίμψηστο. Μια
 βάδα με πολλούς χιτώνες και πρέπει να είναι κανείς καλός ανα-
 ρέας ή αρχαιολόγος για να ανακαλύψει το ορυκτό που βρίσκε-
 ιν βρίσκεται, στο βάθος» (σελ. 66)

ως, ας βγάλουμε τον Λάκη Προγκίδη απ' το χορό των κριτικών
 ίδιο όπως βγάζουμε απ' το χορό του λογοτεχνικού ρεαλισμού
 ον, παγκόσμιο μάλλον, γέροντα των γραμμάτων μας.

E. T. A. ΧΟΦΜΑΝ

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΟΥ ΓΑΤΟΥ ΜΟΥΡ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΤΩ

E. T. A. ΧΟΦΜΑΝ

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΟΥ ΓΑΤΟΥ ΜΟΥΡ

«Δισταχτικά και με τρεμάμενη καρδιά παραδί-
 δω στο αναγνωστικό κοινό αυτές τις λιγοστές
 σελίδες που ανάβλυσαν από τα κατάβαθα του
 Είναι μου τις γλυκές ώρες της σχόλης και της
 ποιητικής έμπνευσης: θα βρει μέσα τους ζωγρα-
 φισμένη τη ζωή, με τις ελπίδες και τα βάσανά
 της και τους πόθους της...»

ΜΟΥΡ (ή E. T. A. ΧΟΦΜΑΝ;)

Το κατ' εξοχήν αυτοβιογραφικό έργο του E. T. A.
 Χόφμαν, και ένα απο τα σπουδαιότερα έργα
 της Ευρωπαϊκής λογοτεχνίας που καταφέρνει να
 φυλακίσει τον αναγνώστη με φράσεις γρήγορες,
 βιαστικές, μ' ένα ύφος που τρέχει να προλάβει,
 να τα πει όλα.

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

του ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΡΙΤΟΥ

Μήπως κοντεύουμε να ξεχάσουμε κάποιες αξίες που εκ παραδόσεως υπηρετούσε ο κινηματογράφος; Ποιότητες ήθους, που κυρίως αφορούν το... επάνω μισό του ανδρώπινου κορμιού; Ταινίες χαμηλόφωνες, φθηνές στο κόστος τους αλλά

Ποιότητες ήθους...

πλουσιοπάροχες σε συγκίνηση. Θέμα μας, η βελγική παραγωγή *Η υπόσχεση* των Λυκ και Ζαν Πιέρ Νταρντέν, και η γαλλική *Μικρή Πονέτ* του Ζακ Ντουαγιόν.

Οι δύο προαναφερθείσες ταινίες έκαναν έντονη αίσθηση στο φετινό κοινό των «Νέων Οριζόντων» του Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης. Βέβαια δεν αναφερόμαστε σ' αυτές μόνο και μόνο επειδή χειρίζονται εξευγενισμένα θέματα –εντούτοις κατά προτεραιότητα επιζητούμενο στην τέχνη– αλλά, επιπλέον, γιατί ο τρόπος χειρισμού και οι κινηματογραφικές τους αρετές τις καταξιώνουν ως ολικά συντελεσμένες καλλιτεχνικές πράξεις.

Η υπόθεση της *Υπόσχεσης* εκτυλίσσεται στην περιοχή της Λιέγης και αφορά την εκμετάλλευση των παρανόμων, έγχρωμων και λευκών, «οικονομικών» μεταναστών. Ψυχρός και υπολογιστικός, ο χοντρο-Ροζέ «εισάγει» ανθρώπινη δυστυχία από τα πέντε σημεία του ορίζοντα, τη στεγάζει, υποτίθεται κρυφά, σε τρισάθλιες συνθήκες, της απομυζά τα γλίσχρα της οικονομικά

ενώ δεν διστάζει να την εκμεταλλεύεται και ως φτηνά εργατικά χέρια. «Συνεργάτης» του, ο δεκαπεντάχρονος γιός του, Ιγκόρ, ο οποίος συμπαραστέκεται στα έργα του πατέρα του, πρόθυμα μεν αλλά και παθητικά από ψυχολογική πλευρά. Άλλωστε, η σχέση πατέρα-γιου είναι αμάλγαμα αγάπης και αυταρχισμού. Όλα αυτά ώσπου ένα θανατηφόρο ατύχημα ενός μαύρου ενοίκου και η υπόσχεση που δίνει ο μικρός Ιγκόρ να συμπαρασταθεί στη γυναίκα του και το μωρό της θα απογειώσουν την ταινία. Το σημαντικό αυτό γεγονός θα αφυπνίσουν αθροίσματα αισθημάτων προς τη μαύρη γυναίκα, όλα σε λανθάνουσα έκφραση αλλά έμπρακτη συμπεριφοράς ενός απόλυτου αλτρουισμού, που φτάνει σε στάση απάρνησης και εγκατάλειψης του πατέρα του.

Όλα αυτά δίνονται με οξύ βλέμμα καταγραφής χώρων, συμπεριφορών, αυστηρής κοινωνικής συνείδησης, επιλογής του ουσιαστικού, όλα στοιχεία που τα κυριαρχεί ο ρεαλιστικός χαρακτήρας. Αντίθετα, στο δεύτερο μέρος, χωρίς να υποβαθμιστούν τα πιο πάνω, θα προστεθούν πηγαίος συναισθηματισμός, πλούσια συγκίνηση και –multi in parvo– ανθρώπινο μεγαλείο. θαυμαστές οι ερμηνείες των **Ολιβιέ Γκουρμέ** και **Ζερεμί Ρενιέ**.

Όμως, όταν κανείς αναφέρεται στην ερμηνεία του ηθοποιού βρίσκεται σε αμηχανία προκειμένου για την τετράχρονη (ναί, τετράχρονη!) «ηθοποιό» **Βικτουάρ Τιβισόλ**, την πρωταγωνίστρια της ταινίας του γνωστού μας **Ζακ Ντουαγιόν** *Η μικρή Πονέτ*. Ο γάλλος σκηνοθέτης, σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα, ασχολείται με θέματα νέων ανθρώπων, κυρίως κοριτσιών και με προβλήματα σύγχρονων οικογενειών του αστικού χώρου. Εδώ όμως «ξεπερνάει» όχι μόνο εαυτόν αλλά και κάθε προηγούμενο στην ιστορία του κινηματογράφου, βάζοντας αυτό το νήπιο να σηκώσει το απίστευτο βάρος να υποκριθεί τα αισθήματα ενός παιδιού, της Πονέτ, που χάνει τη μητέρα της σε αυτοκινητικό ατύχημα. Ο πατέρας της την εμπιστεύεται σε μια θεία της, για να καταλήξει οικότροφος σ' ένα νηπιαγωγείο. Ο φακός

Η τετράχρονη Βικτουάρ Τιβισόλ, Μικρή Πονέτ στην ομώνυμη ταινία του Ντουαγιόν.

παρακολουθεί τις συμπεριφορές και τις αντιδράσεις αυτού του πανέμορφου και με εκπληκτική εκφραστικότητα νήπιου. Και ταυτόχρονα, το βλέμμα της ίδιας της Πονέτ γίνεται ένας άλλος (υποκειμενικός) φακός που «ψάχνει» το κενό. Με επιταχυνόμενη απόγνωση, βάζει ερωτήματα στην ίδια και στους άλλους, τους ομήλικους και τους μεγάλους, ακόμα και στο θεό· τι είναι ο θάνατος, πού είναι «κρυμμένη» η μάνα της, τι θα πει: «πήγε στους ουρανούς;» Ο θεατής «παγιδεύεται» σ' αυτή την αίσθηση του αβάσταχτου και, κυριολεκτικά, βιώνει στο βλέμμα και τη συμπεριφορά της μικρής Πονέτ την ουσία της δικής της οδύνης: το είναι και η απουσία του. Όπως και κείνη, έτσι και εμείς· το αρνιόμαστε.

Κατά κανόνα (και) στον κινηματογράφο ο θάνατος τροφοδοτεί το μελό. Εδώ, όμως, το ίδιοφύες εύρημα του Ντουαγιόν να αντιμετωπιστεί από τα μάτια ενός νήπιου (και των συνομηλίκων του) και ο βαθμός απίστευτης τελειότητας που αυτό επιτεύχθηκε χαρίζουν στην έβδομη τέχνη ένα μικρό αριστούργημα. Για το ρόλο της ως Πονέτ, η Βικτουάρ Τιβισόλ κέρδισε το βραβείο Βόλπι γυναικείας ερμηνείας στο τελευταίο Φεστιβάλ Βενετίας.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

του ΘΑΝΑΣΗ ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

νας από τους σημαντικότερους ζωγράφους της γενιάς του εκτίθεται διπλά αυτές τις μέρες στην Αθήνα. Με αφορμή δύο ομαδικές εκθέσεις στις οποίες

Πό την κόμικς πολεοδομία στα τοτέμ επί χάρτου

συμμετέχει ο Διαμαντής Αϊδίνης μια προσέγγιση στο έργο του. Ώτως ή άλλως οι ατομικές του εμφανίσεις είναι ανεξήγητα αραιές.

το Κέντρο Τεχνών Πάρκου Ελευθερίας έχει στηθεί αυτές τις μέρες μια ομαδική έκθεση με θέμα *Το κελύφος* υπό την επιμέλεια της Μίας Παπαδοπούλου. Η έννοια «κελύφους», βέβαια, δεν γίνεται πά- ει εξίσου κατανοητή στο έργο μιας σειράς καλλιτεχνών ιδιαίτερα διαφορετι- ν και αντιφατικών (Α. Βούσουρας, Β. ώκας, Κ. Ιωαννίδης, Ελ. Καροτσέρη, Κατσετσίδης, Ζ. Κεραμέα, Ν. Τα- σιόγλου, Ν. Τρανός, Κ. Τριανταφύλ- υ, Ε. Χαλυβοπούλου και Ε. Χατζηαρ- ρού).

λιθανότατα, όμως, ως σημείο αναφο- ς της έκθεσης προβάλλουν (παρά την ίχιστα κολακευτική γωνία τοποθέτησ- υς) τα τρία έργα του Διαμαντή Αϊδίνη (1954). Κι αυτό γιατί η σπανιότατη (σε έση με την ποσότητα του έργου του)

εκθεσιακή παρουσία του καλλιτέ- χνη κάνει ακόμη και τις ομαδικές του εμφανίσεις γεγονότα πρώτου ενδιαφέροντος.

Αλλά είναι στην άλλη του παρου- σία που ο Αϊδίνης μοιάζει να βρί- σκεται στο «σωστό» περιβάλλον. Μέχρι στιγμής έχουν γίνει δύο με- γάλης κλίμακας εκθέσεις κόμικς ή ίσως εικαστικού κόμικς στην Αθήνα. Πριν από μερικά χρόνια στον Εύμαρο και το

1996 στο Γκάζι. Και τις δύο φο- ρές η μεγάλη κλίμακα και η δημοκρατικότη- τα στις συμμετο- χές (κυρίως στον Εύμαρο), τελι-

κά, δεν βοήθησαν να ε-στιάσει κανείς στις κορυφώσεις. Στον νέο εκθεσιακό χώρο της «Βαβέλ» (Ζωοδόχου Πηγής και Σόλωνος) μια μικρή αλλά «σφιχτή» επιλογή μερικών από τους καλύτερους εικαστικούς του ση- μερινού ελληνικού κόμικς πετυχαίνει τα μέγιστα.

Ο Λεάνδρος Κόκκορης, ο Λάζαρος Ζήκος, ο Γιώργος Μπότσος και ο Χρήστος Δημη- τρίου είναι σίγουρα οι λογικές επιλογές.

Σε συνδυασμό με τη ζεστασιά του χώρου ίσως πετύχουν ακόμη περισσότερα στην επικοινωνία του κοινού με τα κόμικς. Ο Δια- μαντής Αϊδίνης (και εδώ) λογικά προβάλλει ως ο προεξάρχων της «εικαστικής» τάσης που αναπτύχθηκε στο ελληνικό κόμικς από τα μέσα της περασμένης δεκαετίας.

Όμως, η παρουσία του ξεκινάει από τα χρόνια του '70 μέσω ιταλικών περιοδικών όπως το ριζοσπαστικό *Frigidaire* και το κί- νημα της Transavanguardia του Achille Bo- nito Oliva. Η παρουσία του στα ιταλικά ει- καστικά πράγματα κάνει αίσθηση. Μια γαιώδης ζωγραφική που απεικονίζει μη- τροπόλεις του κόσμου ιδωμένες από ψηλά. Μερικές από τις πιο χαρακτηριστικές περ- σόνες της ποπ παραφιλολογίας όπως ο Bebe- dum –ο λαστιχάνθρωπος της Miche- lin– ή ο Donald Duck (ή κάτι τέτοιο) σαρώ- νουν τα πλάνα σε διάφορες κλίμακες και

Μαυρίστε τους χώρους με τις τελείες – του Δ. Αϊδίνη.

διαθέσεις. Τα κτιριακά συγκροτήματα στα όρια μεταξύ της καρτουνίστικης αίγλης και της νοσηρής σήψης. Η κίνηση στους δρό- μους στα όρια του αμόκ.

Κάφκα ή pulp fiction; Ο Αϊδίνης ήταν ήδη από τότε (δεκαετία του '70) μεταξύ των πιο αυθεντικών ζωγράφων/σχεδιαστών του νέου στυλ. Δύσκολα θα ανακαλύψει κα- νείς απευθείας εικαστικές αναφορές στο έργο του. Η επεξεργασία του, απλά αϊδι- νική.

Στη δεκαετία του '90, κύριο εκφραστικό μέσο στα χέρια του γίνεται το μαλακό μέ- ταλλο (τενεκές; τσίγκος; μολύβι;). Με αυτό πλάθει μικρές τοτεμικές φιγούρες, τις εντάσσει στο γνωστό ζωγραφικό πλαίσιο και έτσι τα τελάρα του κερδίζουν τις τρεις διαστάσεις. Όταν, βέβαια, τα ανθρωπάκια του δεν έχουν αρχίσει να κόβουν βόλτες στο δωμάτιο. Μια ελληνική «Γιορτή των Νεκρών» εξαπλώνεται, στημένη με μακά- βρια ή καρτουνίστικα αγαλματίδια. Ένας μη-γλύπτης παρουσιάζει μερικές από τις πιο καινοτόμες, αλλά ταυτόχρονα βαθιά επικοινωνιακές εγκαταστάσεις τρισδιά- στατων έργων. Η (ιστορική) δεύτερη έκθε- ση του Λάππα στη Ζουμπουλάκη έρχεται στο μυαλό. Τα μεταλλικά cut out του ήταν ίσως η πιο συγγενής ελληνική παρουσία στο δαιμονιακό μεταλλιζέ κουκλοθέατρο του Αϊδίνη.

Παζλ, αινίγματα, λαϊκοί μύθοι, σαπουνό- περες, Trash T.V., μπαρόκ, μινιατούρες, ο Μικρός Ήρωας. Μια θεματολογία περιέρ- γα οικεία μέσα στη σχιζοφρένειά της.

Άραγε έχει συνειδητοποιήσει ο κατ' εξο- χήν μητροπολιτικός Διαμαντής πως κατά- φερε να καταγράψει ένα μεγάλο μέρος των μαζικών ψυχώσεων του Έλληνα των τελευταίων τριάντα χρόνων;

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

του ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΡΙΤΟΥ

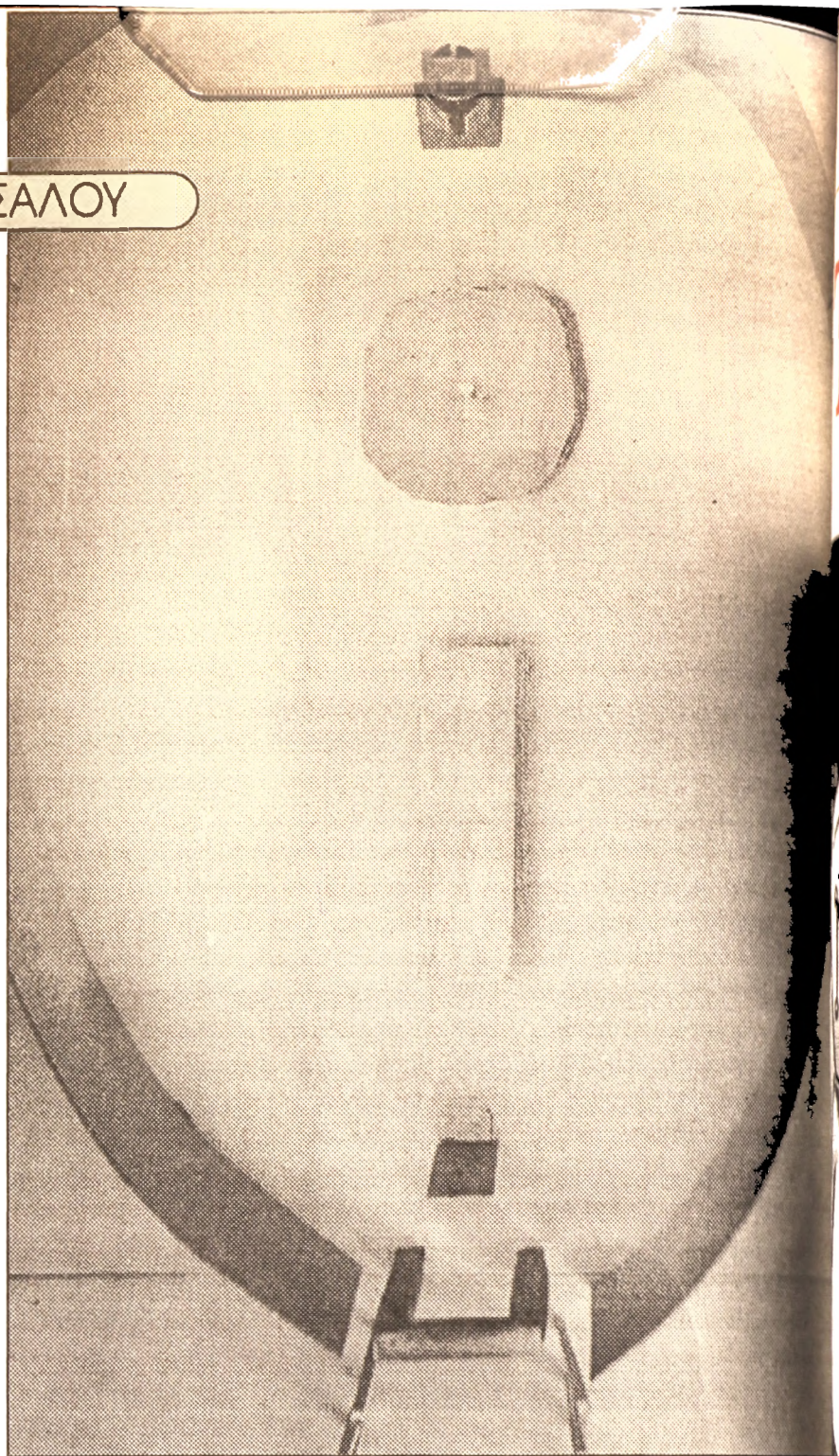
Πριν τρεις μήνες, η γκαλερί Ζουμπουλάκη υλοποίησε την πρώτη της καλλιτεχνική -εκτός τειχών- «αποικία», σ' ένα παλιό εργοστάσιο στην Πειραιώς. Εκεί εκθέτει η Λιάνα Βασσάλου.

μοναχικό, καταπράσινο πλαστικό δεντράκι. Η Βασσάλου αποκαλεί τον κορμό κρεβάτι. Τη συνέχεια του χώρου την καταλαμβάνει ένα τεράστιο, πάντα μακρόστενο, τραπέζι. Στην όλη σύνθεση την κυριαρχεί -εκτός από το τραπέζι- ως υλικό ο

μπρούντζος. Της ίδιας μεγάλης

σύνθεσης υπάρχει και μια άλλη σε μικρογραφία. Βασική, προφανώς, ιδέα της μνημειακής αυτής δουλειάς είναι το μοτίβο που η ίδια η δημιουργός θέτει: «έλλειψη». Έλλειψη ως αποτέλεσμα καθολικής πνευματικής, ηθικής και δημιουργικής έκπτωσης αλλά και ανικανότητας. Έλλειψη όλων εκείνων των θετικών σημείων που παράγουν ελπίδα (η ίδια κατονομάζει στον κατάλογο μεγάλο αριθμό από αυτά). Εντούτοις, ο συνειδητός καλλιτέχνης, σύμβολο αλλά και πραγματικότητα ιερομάντη, καταγράφει - ή και δημιουργεί - τα σύμβολα της έρημης χώρας του, ίσως και σαρκάζοντάς την με το λυμφατικό δείγμα ελπίδας που αντιπροσωπεύει το πλαστικό δεντράκι, δυσδιάκριτο μέσα στην επιβλητική (και υποβλητική) οικοσυσσκευή μιας αναμενόμενης ιεροτελεστίας, περίκλειστης στο αυγό που την κυοφορεί.

Στην ίδια αντίληψη λειτουργούν και τα ανθρώπινα κορμιά της σειράς: *Διαστάσεις μεταβλητές*. Άνθρωποι τεμαχισμένοι και ραμμένοι, στην αντίληψη της μακεδονίτικης πάνινης «κουτσούνας», σε παγερό λευκό. Φιγούρες ενός καλβινικού πουριτανισμού, κεκαρμένοι και με γερτή την κεφαλή, αποδέκτες μιάς πειθαρχίας νικημένων νευρόσπαστων του σύγχρονου μεσαίωνα. Άνθρωποι δείγματα, μεταβλητών μεγεθών ήθους, αισθημάτων, χρήσεων, ιδεολογιών. Μετεωρί-

Σύνθεση της Λιάνας Βασσάλου: *Αναμνήστως Μπρούντζος, σίδηρο, πανί, πλαστικό*

Ιερατεία σε αναμονή...

Στο χώρο αυτόν, λοιπόν, αλλά και στο Γκάζι, η **Λιάνα Βασσάλου** παρουσιάζει σημαντικό αριθμό καινούργιων έργων της με τον τίτλο *Αναμνήστως* καθώς και έργα από την προηγούμενη σειρά που είχε παρουσιάσει στη Νέα Υόρκη με τον τίτλο: *Διαστάσεις μεταβλητές*.

Στη σειρά *Αναμνήστως* ανήκει μια σειρά μακρόστενα, μεγάλων διαστάσεων μπρούντζινα τραπέζια, αδρού και εντυπωσιακού σχεδιασμού, με σπρίγμα στο ένα τρίτο του μήκους. Εικαστική ασφαλώς παρουσία αλλά και χρηστικής δυνατότητας. Ύστερα, είναι ένα ανάπτυγμα από 30 κομμάτια εγκάρσια τεμαχισμένου κορμού δέντρου, όλα από μπρούντζο, ενώ στην επιφάνειά τους είναι τοποθετημένο από ένα ολοπράσινο πλαστικό δεντράκι. Μπροστά τους βρίσκεται αναρτημένο ένα μεγάλων διαστάσεων ταμπλώ με πυκνές, σε κάτοψη, τούφρες δέντρων από ακρυλικό με εντυπωσιακό αποτέλεσμα. Όμως, το κύριο έργο αυτής της σειράς είναι μια μεγάλη εγκατάσταση που καταλαμβάνει επιφάνεια διακοσίων περίπου μέτρων. Περίκλειστη, στο σχήμα αυγού -πηγή ζωής- αφήνει στο κάτω μέρος άνοιγμα-πύλη, ενώ στην κορυφή μια σαρκοφάγος, ή ντουλάπι, ή αναθηματική στήλη, με μιαν ανθρώπινη μάσκα στην κορυφή. Μπροστά από τη στήλη, ένα τεράστιο κομμάτι κορμού δέντρου και το ίδιο

ζονται σε χρονική απροσδιοριστία και σε απροσδιοριστία χώρου. «*Είμαστε οι κοίφοι άνθρωποι / είμαστε οι παραγεμισμένοι άνθρωποι/που σκύβουνε μαζί. / Καύκαλα με άχερα γεμάτα, αλίμονο!*», λέει ο Έλιος.

Αν όλα σήμερα στη σύγχρονη εικαστική διαδικασία αποδεικνύουν μια καθολική σύγχυση, η χρηστικότητα (αν μπορεί να νοηθεί τέτοια εκδοχή) της σημερινής τέχνης συνίσταται ακριβώς στην απόδοση αυτής της σύγχυσης, κατά κανόνα αναπαράγοντάς την. Έτσι, μέσα σ' αυτή τη -σε συνθήκες καταχρηστικής ελευθερίας επιλογών- αναπαγωγής συνονθυλευμάτων και επινοημάτων στο τοπίο των αντικειμένων και των ιδεών στα όρια μιας ανήκεστης κρίσης. Και μόνο οι γενναίοι και οι θείες δωρεές, σαν τους παλιούς χρυσοθήρες, «επιζούν» και δικαιώνονται.

Η Λιάνα Βασσάλου είναι φανερό, ότι ανήκει σ' αυτή την τελευταία κατηγορία των γενναίων. Στο έργο της ενσωματώνεται η γνώμη του τεχνίτη. Ενσωματώνεται το αποτέλεσμα σκληρού μόχθου. Και το όραμά της προτείνει ευρηματικές κατασκευές με στέρεες φόρμες και λειτουργικά αποδεκτούς άξονες ισορροπίας στο βλέμμα του θεατή.

Τέχνη και Ιστορία

Τον 19ο αιώνα, ο Μπαλζάκ έγραψε το περίφημο: «Ζωγράφε, να φιλοσοφείς μόνο με το πινέλο στο χέρι». Στον αιώνα μας, ο δαιμόνιος Ντυσάν είπε πως ο ζωγράφος πρέπει να είναι κουτός, πως δηλαδή δεν έχει το δικαίωμα να σκέπτεται άλλες από τις εσωτερικές αξίες της τέχνης του. Ωστόσο, το 1933, ο Μπρεχτ, απαντώντας σε ένα ερωτηματολόγιο που έθετε στους ζωγράφους την ερώτηση: «Τι σκέπτεστε για την επίδραση που έχουν τα δέντρα στη δουλειά σας;», έλεγε: «Ζούμε σε καιρούς που μια απλή κουβεντούλα για δέντρα είναι έγκλημα, γιατί σημαίνει πως σωπαίνουμε για τόσα κακώς κείμενα...».

Πρέπει να ομολογήσουμε, λοιπόν, πως υπάρχουν ιστορικές στιγμές που η βαρβαρότητα καταργεί τους νόμους της αισθητικής, και επιβάλλει άλλες συμπεριφορές – και ο καλλιτέχνης, ευαίσθητος και

Αυτό τον καιρό, στο Παρίσι, το Κέντρο Ζωρζ Πομπιντού παρουσιάζει μια σημαντική έκθεση: «Μπροστά στην Ιστορία» – τίτλος που υπονοεί τη στάση του καλλιτέχνη απέναντι στην Ιστορία. Πρόκειται για θέμα ριψοκίνδυνο και πολυσυζητημένο που το έχει ίσως φέρει στην επικαιρότητα η έντονα βιωμένη μέσα από τα μίντια σύγχρονή μας πραγματικότητα. Είναι, επίσης, το τελευταίο από τα τρία «καυτά» θέματα που, σύμφωνα με τα λεγόμενα του διευθυντού του Μπωμπούρ, είχαν σκοπό να κάνουν μια γενική ανασκόπηση της καλλιτεχνικής δημιουργίας του αιώνα: «Η πόλη», «Αρσενικοθήλυκο», «Μπροστά στην Ιστορία».

ευάλωτος, οφείλει να γίνεται μάρτυρας και κατήγορος της εποχής του. Γι' αυτό, λοιπόν, σήμερα, μια τεράστια έκθεση (400 εκθέματα) με πίνακες, φωτογραφίες, αφίσες, βίντεο, βιβλία και περιοδικά προβάλει εύγλωττα τη στάση πολλών καλλιτεχνών (και όχι απαραίτητως των χειρότερων) απέναντι στα γεγονότα που έζησαν από το '33 μέχρι σήμερα.

Παρατηρώντας την έκθεση αυτή συνειδητοποιούμε πως ο καλλιτέχνης του αιώνα μας δεν έμεινε κλεισμένος στον γυάλινο πύργο του, απτόητος μέσα στις καταιγίδες που τράνταξαν τον κόσμο. Ανάλογα με την ιδιοσυγκρασία του εξέφρασε τα αισθήματά του, άλλοτε βίαια, άλλοτε σε χαμηλότερους τόνους. Κάποτε το μήνυμά υπήρξε πράγματι καταστροφικό για την αισθητική, στην ώρα του ωστόσο έπαιξε τον ρόλο του ως μαρτυρία, αλλά και ως διαμαρτυρία. Μερικές, σχετικά σπάνιες, φορές, ένα επαναστατικό μήνυμά συνέπεσε με ευρηματική φόρμα και έτσι το αποτέλεσμα υπήρξε πειστικότερο. Βέβαια, λίγα έργα είχαν τη δύναμη και την πρωτοτυπία της Γκέρνικα του Πικασό, αλλά εδώ πρόκειται για μια επιτυχία του ζωγράφου.

Και στην παρούσα έκθεση τα έργα του Πικασό ξεχωρίζουν, ιδίως το *Charnier* (κοινός τάφος) και *Η γυναίκα που κλαίει*.

Η έκθεση ξετυλίγεται με ιστορική σειρά. Όλες οι καταστροφές του αιώνα – φασισμός, σταλινισμός, εθνικοί και εμφύλιοι πόλεμοι, γενοκτονίες, επώδυνα κοινωνικά φαινόμενα – πέφτουν σαν καταπέλτες και βρίσκουν απόηχο σε αντίστοιχα έργα. Θα 'λεγε κανείς πως τίποτε το ευχάριστο δεν κατασκεύασε η Ιστορία. Όσο οι καλλιτέχνες εκφράζονται με ζωγραφικά μέσα, οι πίνακες αναπαριστούν καταφύγια, στρατόπεδα συγκεντρώσεως, σφαγιασμούς, διαδηλώσεις, σκηνές κάθε είδους βίας, μια ανθρωπότητα καννιβαλιστική και αποτρόπαια. Μετά το '60, οι καλλιτέχνες, σαγηνευμένοι από την ωμή και άμεση πραγματικότητα των εικόνων των μίντια, χρησιμοποιούν παράλληλες στρατηγικές με βάση το φωτογραφικό ντοκουμέντο, δημιουργώντας φωτομοντάζ-περιβάλλοντα. Υπάρχουν, βέβαια, και πολλοί αφηρημένοι πίνακες που μας βρίσκουν κάπως δύσπιστους. Είναι σίγουρο πως η αφαίρεση εξέφρασε μερικές φορές την ελευθερία σε σύγκριση με μια επιβε-

XENRY MOYR: «Η ΓΡΑΜΜΗ ΤΩΝ ΚΟΙΜΩΜΕΝΩΝ» (1941)

βλημένη ρεαλιστική εικόνα. Αλλά τις περισσότερες φορές είναι μια πρόταση αισθητική και μεταφυσική και ο ερμητισμός της την καθιστά δυσκολοδιάβαστη.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν τα έργα των γερμανών καλλιτεχνών, από τον Όττο Ντιξ και τον Μπέκμαν μέχρι τον Κίφερ και τον Μπούς, που με βίαια εξπρεσιονιστικά μέσα αντιπροσώπευσαν το μεγαλύτερο μέρος του αιώνα τη μισητή αγανακτισμένη Γερμανία εναντίον της άλλης μισής... Εξάλλου, οι Ισπανοί με κάποιες μνημειώδεις εικόνες του Μιρό και του Νταλί και με τα γλυπτά του Γκονζάλες, οι πάντα εκπληκτικοί Όμηροι του Γάλλου Φωτριέ, τα δραματικά σχέδια του Χένρυ Μουρ και του Μουζίτς και τέλος η γενιά του '60 –νεορεαλιστές και ποπ-αρτ– είναι πάντα στην επικαιρότητα. Δυστυχώς, όσο πλησιάζουμε τις μέρες μας και τις σύγχρονες δημιουργίες, τα εκθέματα γίνονται ανιαρά. Κυριαρχούν τα βίντεο και τα φωτομοντάζ, με επεξηγηματικά σημειώματα και σλόγκαν. Αναγνωρίζουμε πάλι τους κώδικες της πληροφόρησης και του σχολιασμού. Πρόκειται για μια τέχνη παρα-δημοσιογραφική, χωρίς ευρηματικότητα και υπαινικτικότητα, γενικά χωρίς έμπνευση. Αυτή η φτώχεια σημαίνει άραγε πως ο καλλιτέχνης συγκινείται και παρασύρεται λιγότερο από το πραγματικό γεγονός και περισσότερο από τις εικόνες του μας δείχνουν τα μέσα κοινής πληροφόρησης;

ΒΛΑΣΗΣ ΚΑΝΙΑΡΗΣ

Η τέχνη είναι μια περιπέτεια προσωπική

Για πρώτη φορά σε μια τέτοια σημαντική έκθεση διεθνούς χαρακτήρα εκπροσωπείται και η Ελλάδα. Ένας από τους λίγους Έλληνες καλλιτέχνες που αναφέρθηκε, εύστοχα και με πρωτοτυπία, σε ιστορικά γεγονότα της πατρίδας του είναι ο Βλάσης Κανιάρης, που συμμετέχει με δυο έργα: *Τοίχος της Αθήνας* και *Μετανάστες*.

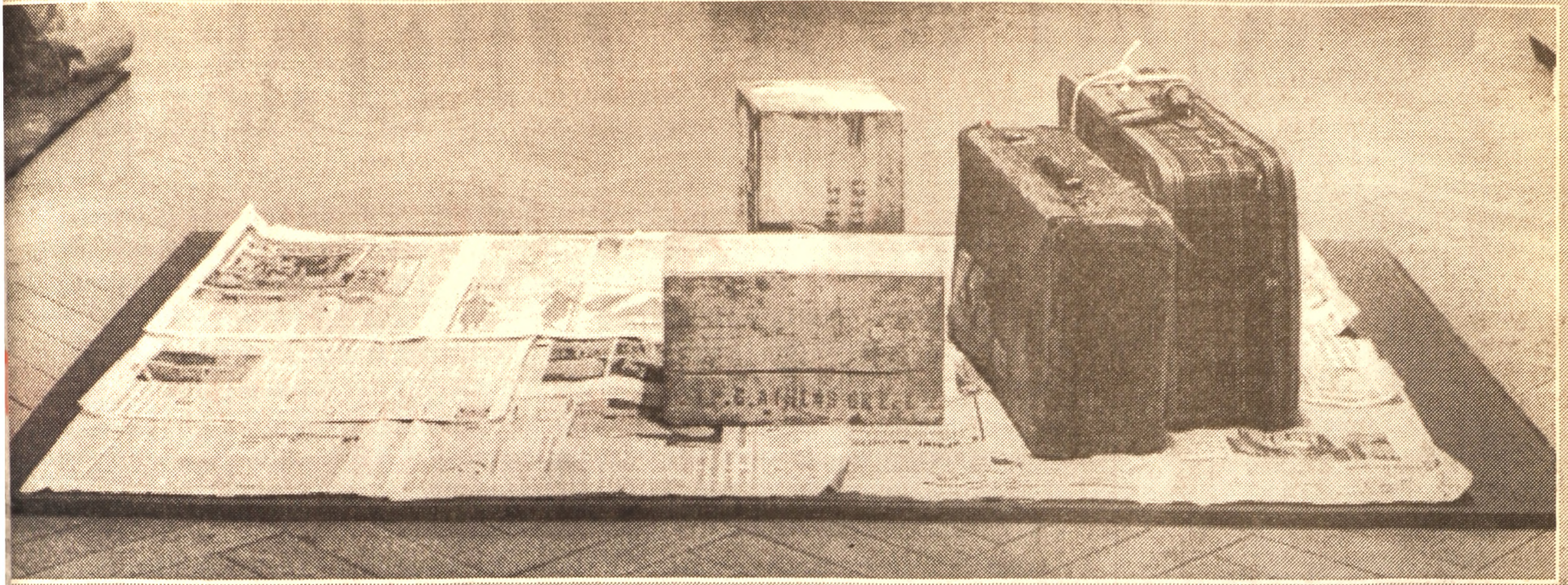
Θα μπορούσαμε να πούμε πως ο Βλάσης Κανιάρης δεν έκανε ποτέ άλλου είδους τέχνη. Ποτέ δεν μπόρεσε να κάνει ευχάριστα καταναλωτικά εργάκια για να ικανοποιήσει τα γούστα του οποιουδήποτε κοινού. Αν έκανε τέχνη ήταν πάντα για να πει κάτι, να λάβει τη θέση απέναντι στα γεγονότα της ζωής. Όταν μια τέτοια στάση είναι τόσο καιρία και τόσο αυθεντική προκαλεί έκπληξη και ιδιαίτερο σεβασμό. Γι' αυτό και επιδιώξαμε να τον συναντήσουμε και να μιλήσουμε μαζί του για το θέμα της στράτευσης του καλλιτέχνη – ή ίσως για το «μήνυμα» στην τέχνη. Ο Κανιάρης μας είπε τα εξής:

«Η έκθεση του Μπωμπούρ είναι μια αναφορά στην περιπέτεια των καλλιτεχνών που ενδιαφέρθηκαν για τα κοινά, που λίγο-πολύ στρατεύθηκαν σε σχέση με ορισμένα γεγονότα της Ιστορίας. Εγώ δεν συμφωνούσα με την άποψη της στράτευσης. Υπάρχει μια γραμμή του κόμματος που μερικοί ακολούθησαν. Η δική μου στάση ήταν μακριά από αυτά. Στην Ελλάδα, οι επαναστάσεις, ο πόλεμος, ο εμφύλιος, τα μεταπολεμικά χρόνια, η χούντα ενέπλεξαν πολλούς καλλιτέχνες και τους ανάγκασαν να πάρουν μια στάση και να δουλέψουμε πάνω σε αυτό. Το πρόβλημα δεν ήταν το ίδιο στα ανατολικά κράτη. Εκεί το κράτος δέσμευε τον καλλιτέχνη. Στη Δύση ήταν λιγότερος ο κίνδυνος, το σύστημα άφηνε περιθώρια για πολλές εκφάνσεις. Η ευαισθητοποίηση στα κοινά δεν υπαγορευόταν από μια πολιτική γραμμή. Οι καλλιτέχνες μπορούσαν να μιλήσουν χωρίς να προδώσουν τη μορφολογία του έργου και την ποιότητά του.

»Είχα πάντοτε ένα έντονο ενδιαφέρον για τα ιστορικά βιώματα, έζησα τον πόλεμο χύστερα τον Εμφύλιο, που με άγγιξαν. Από 13 ετών ανακατεύτηκα στην Αντίσταση. Δεν ήταν θέμα οικογένειας. Οι γονείς μου, αντίθετα, δεν ανακατεύτηκαν ποτέ. Διαλέγει κανείς τις παρέες του. Στην κατοχή μεγαλώναμε γρήγορα. Δεν έχει σημασία σε ποιο στρατόπεδο ανήκει κανείς, μπορεί και να αλλάξεις στρατόπεδα, το κύριο είναι πως έχεις ενδιαφέρον αυξημένο για τα πολιτικά δρώμενα. Άλλωστε, στην Ελλάδα τα γεγονότα δεν μας άφησαν σχεδόν ποτέ να απεμπλακούμε. Συνεχώς συνέβαιναν πράγματα που τροφοδοτούσαν αυτή την ευαισθησία. Τούτο δεν σημαίνει πως καταδικάζω όσους έχουν ένα μπλοκάρισμα ως προς αυτά τα ζητήματα, αλλά έτσι είναι.

»Στην ουσία δεν πιστεύω πως ο καλλιτέχνης μπορεί να μεταβάλλει πράγματα, να παίξει έναν ρόλο καθοριστικό. Η τέχνη είναι μια περιπέτεια προσωπική, κάτι σαν τον έρωτα. Αυτά τα πράγματα δεν καταλήγουν σε προσωπικά οφέλη. Πιστεύω πως η τέχνη είναι μια περιπέτεια ελευθερίας.

»Εξάλλου, είναι τόσο δύσκολο να "αναγνώσει" κανείς την τέχνη όσο και να την παραγάγει. Γι' αυτό, το μόνο που μπορεί η τέχνη είναι να συμπαρασύρει μερικούς και να ευαισθητοποιήσει άλλους τόσους, αλλά κι αυτό πολύ περιορισμένα. Όσο και να ζωγραφίσεις τις σφαγές του Βιετνάμ, π.χ., πώς μπορεί αυτό να επιδράσει στις αποφάσεις που λαμβάνονται; Γι' αυτό νομίζω πως το προϊόν της τέχνης δεν πρέπει να θυσιάζεται στις ιδεολογίες και τα θεωρητικά μπλοκάρισμα. Εντούτοις, μπορεί να συμβεί και αυτό. Η μόνη φορά της ζωής μου που είπα να κάνω κάτι συγκεκριμένο ήταν το '69, όταν έκανα τους γυψωμένους ανθρώπους με τα γαρούφαλλα. Δεν υπήρχε κατάλογος. Μοίραζα ένα πλακάκι γύψο με γαρούφαλλο. Αλλά και τότε μιλούσα για περίοδο "επιστράτευσης" – και όχι στράτευσης. Υπάρ-

ΑΣΗΣ ΚΑΝΙΑΡΗΣ, 1971

στιγμές που ο καλλιτέχνης επιστραφεί για να κάνει κάτι ειδικό, για να ητοποιήσει τον κόσμο. Τότε ήταν τέτοιες οι συνθήκες που επέβαλλαν συγκεκριμένη στάση, σε συγκεκριμένο χώρο, συγκεκριμένο στόχο. Γι' αυτό και τον έφυγα, το '69, από την Αθήνα (ο λόγος δεν ήταν η έκθεση, όπως ελέχθη αργότερα), και πήγα στο Παρίσι, δεν είχα σκοπό να συνεχίσω. Αφού δούλεψα λίγο στους απόηχους αυτής της δουλειάς, άφηκα σε πράγματα που συνέβαιναν γύρω μου, σοβαρά και άμεσα – το πρόγραμμα των μεταναστών π.χ. το οποίο και έζησα στο Βερολίνο.

Το πρόβλημα αυτό τότε ήταν αλλιώς, απ' ό,τι είναι τώρα. Υπήρχε ένας μέσος αριθμός μεταναστών. Μιλάμε για κατηγορία 10 εκατομ. στην Ευρώπη. Η στάση μου δεν είχε σχέση με μια πολιτιστική αγωγή, η οποία θα καθόριζε και μορφή του έργου. Κρατούσα πάντα το δικαίωμα να δώσω στο έργο μια μορφή αντιστοιχούσε στο πώς το έβλεπα προσωπικά. Είναι μια στάση συμβατική απέναντι στα ιστορικά και πολιτισμικά – και απ' αυτή την άποψη, το έργο μου έγινε πολύ αργότερα παρατηρήσιμο. Το ουμανιστικό στοιχείο πάει πίσω από μια ιδεολογία που, τελικά, μπλοκάρει τη φόρμα.

Λόγω της στάσης μου αυτής είχα δυσκολίες, γιατί ακριβώς το έργο μου εξέλεξε κινήματα της δυτικής πρωτοπορίας που δεν ήταν αποδεκτά από την ελληνική αριστερά. Όλη η αριστερά έγραφε αντίστοιχον μου για τις αφηρημένες συνθέσεις μου που εξέθεσα το '58, οι οποίες είχαν θεωρηθεί υπερβολικά προσωπικές. Τα ιστορικά προβλήματα είχαν και οι

αριστεροί στην Ιταλία. Η αφηρημένη τέχνη ήταν καταδικαστέα.

»Αλλά ήθελα πάντα να διατηρήσω αυτό το δικαίωμα. Τους χρόνους, όμως, του '60 ήταν δύσκολο να το καταλάβει κανείς. Γιατί για τους μεν αριστερούς μορφολογικά ανήκα στα δυτικά κινήματα, για τους άλλους τα θέματά μου διεκδικούνταν από αριστερές ιδέες.

»Η ισορροπία είναι δύσκολη, αλλά αυτή ήταν η δική μου άποψη.

»Μορφολογικά, θα έκανα αυτό που

*«Τα έργα μου
κατάγγειλαν τη
ζωή, τις ανάγκες,
τις συνθήκες της
επιβίωσης»*

ήθελα – αλλά η αφετηρία, το ερέθισμα και οι στόχοι είχαν σχέση με τις ιδεολογικές μου πεποιθήσεις.

»Διαφώνησα με τους νεορεαλιστές. Ο θεωρητικός τους, Ρεσανύ, ήταν αντίθετος με κάθε κοινωνιολογική διάσταση στην τέχνη. Η γνώμη μου ήταν πως ακριβώς η κοινωνιολογική κατάσταση ήταν αυτή που θα μπορούσε να σώσει το κίνημά τους.

»Στη Γερμανία είχαν ανάλογα προβλήματα. Οι γερμανοί καλλιτέχνες ήταν πολύ αναρχικοί, εξτρεμιστές αριστεροί. Δεν συμφωνήσαμε. Η έκθεσή μου επιδο-

τήθηκε αλλά διαφώνησαν με τη στάση μου. Στους μετανάστες με ενδιέφερε η ουμανιστική αντιμετώπιση του προβλήματός τους και όχι ό,τι αφορούσε σχέσεις ανάμεσα σε εργάτες και εργοδότες. Υπάρχουν ένα σωρό παράμετροι – το όνειρο, τα παιδιά... Τα έργα μου κατάγγειλαν την ίδια τη ζωή, τις ανάγκες, τις συνθήκες επιβίωσης.

»Στην έκθεση του Μπωμπούρ υπάρχουν δύο έργα μου. Το πρώτο είναι ένας τοίχος με σβησμένα συνθήματα που πραγματοποίησα το '59, τιμής ένεκεν στους τοίχους της Αθήνας. Το δεύτερο είναι του '71 και ανήκει στην εποχή που άρχιζα στο Παρίσι μια σειρά έργα σχετικά με τη μετανάστευση. Αποτελείται από βαλίτσες και κιβώτια ακουμπισμένα σε εφημερίδες. Είναι ένα εννοιολογικό έργο που ένας από τους συνοργανωτές της έκθεσης το είδε στο Σαιντ Ετιέν πέρυσι, στην παρουσίαση της συλλογής Ρομπιλέν.

Οπωσδήποτε, η έκθεση του Μπωμπούρ έχει πολύ ενδιαφέρον. Έπρεπε να γίνει μια αρχή, για να ειπωθούν ορισμένοι καλλιτέχνες και έργα και να αποδειχτεί πως τα θέματα της Ιστορίας απασχολούν την τέχνη. Μέσα σε αυτό το αρκετά ετερόκλητο σύνολο καλλιτεχνών που ασχολούνται με τέτοιες ιστορίες υπάρχουν κάποια πολύ ωραία έργα. Νομίζω, ωστόσο, πως έχει πολλές πλευρές αυτό το θέμα. Περιχαράκωθηκε σε αυτή την έκθεση, έγιναν σκληρές επιλογές, αλλά έμειναν περιθώρια για πολλές άλλες αντιμετώπισεις. Δεν κλείνει αυτό το κεφάλαιο και δεν ολοκληρώνεται με μία και μόνη έκθεση. Μπορούμε, πάντως, να πούμε πως εδώ μπήκε ένα γερό θεμέλιο».

Τα Άγρια & τα Ήμερα

του Παναγιώτη Ιωαννίδη

Φωτ.: Ζαρζώνης

ΤΗΣ ΜΕΡΑΣ

Τα παλιά, ή απλώς ήδη χρησιμοποιημένα, βιβλία αποκτούν παραπανίσια χάρη από τις σημειώσεις ή και μόνο τις υπογραφές των προηγούμενων κατόχων τους. Η σκέψη αυτή μου ξανάθεσε στο νου όταν, μέσα στο συννεφιασμένο Βορρά της Ευρώπης, σε μια στοά που μύριζε υγρασία και χαρτί, έπεσα πάνω στον ηλιόλουστο (και φεγγαρόλουστο) *Κήπο των Ρόδων* του Σουηδικού ποιητή, Σααντί. Νέον άντρα, στις αρχές του 12ου αιώνα, τον έθελγε εξίσου η ηδονή, όσο και η βαθιά θρησκευτικότητα. Τίποτα το αντιφατικό σε αυτό το επιφανειακά παράδοξο ζευγάριμα: γι' αυτό και οι ιστορίες του "*Γκουλιστάν*" μιλούν τόσο για την πίστη, όσο και για τον έρωτα. Εκεί ακριβώς, ανάμεσα σε δυο σελίδες του κεφαλαίου «Περί αγάπης και νεότητας», ήταν διπλωμένο ένα χαρτί, σαν δείκτης. Και το χωρίο του Σααντί υπογραμμισμένο:

«Μια μέρα, τον καιρό της νεότητάς μου, ενώ περπατούσα σε κάποιον δρόμο, είδα ένα πρόσωπο μεγάλης γλυκύτητας που μου έκανε ακόμα πιο ανυπόφορη τη μεγάλη ζέστη της ημέρας. Η θέα του προσώπου αυτού μου άναψε φωτιά μέσα στο μεδούλι. Ανήμπορος να υποφέρω τη θερμότητα του ήλιου, κατέφυγα στη σκιά ενός τοίχου, γυρεύοντας με τα μάτια κάποιον νερούλι που θα μπορούσε να κατευνάσει τη δίψα μου.

Τότε θυμήθηκα κάποτε, που με την αγάπη μου ήμασταν αχώριστοι σαν δυο αμύγδαλα μέσα στο ίδιο τσόφλι· ξαφνικά χωρίσαμε, και μετά από κάποιο διάστημα, όταν επέστρεψε, βάλθηκε να με επιπλήττει: "Σ' όλη τη διάρκεια της απουσίας μου, δεν μου έγραψες ούτε ένα γράμμα". Απάντησα: "Δεν ήθελα να μπορεί ο μαντατοφόρος να σε δει, ενώ σε μένα αυτή η χαρά ήταν απαγορευμένη".

Πες στην παλιά μου αγάπη να μην με συμβουλεύει να μετανοήσω. / Γιατί, ακόμα και με τις απειλές, δεν θα το κάνω. / Ζήλευα όποιον μπορούσε να σε θωρεί όσο ήθελε, / Αλλ' όμως, ποιος θα μπορούσε ποτέ να σε χορτάσει;»

Αυτά έγραφε ο Σααντί. Ξεδίπλωσα και το κιτρινωμένο χαρτί: με ταραγμένη καλλιγραφία και το αχνό μωβ χρώμα των παλιών μολυβιών, κάποιοι στίχοι, με ημερομηνία «Ιούνιος '39» μεταφρασμένοι, θα 'λεγαν περίπου τα εξής:

«Μέσ' στην απλή ζωή όπου όλα εξηγούνται / Μας χάρισε ο Θεός και ένα μυστήριο / Που άλλοι επιμένουν να το αρνούνται / Και άλλοι το υπομένουν σαν μαρτύριο.

Δεν αναλύεται, μόνο λιώνει τις καρδιές / Κι έτσι ζεστές σε νέο καλούπι τις αδειάζει / Πρώτα ισιώνει και ομορφαίνει και τις πιο στραβές / Και ύστερα πάλι στη φωτιά τις ξαναβάζει.

Μα δεν είναι μαρτύριο, ούτε μυστήριο / Κι ας έρχεται όταν δεν το περιμένεις / Άμα δεν το γυρεύεις κι άμα δεν το δένεις / Θα 'ναι γλυκό στη γλώσσα πάντα, και ποτέ / Δεν θα σου γίνει δηλητήριο.

Κι όταν σου πουν λιγάκι πως ριμάρει, / Εσύ μην το σκεφτείς πως είναι, και το πεις, "απάτη" / Μην το πεις τίποτα, δέξον να σε πάρει / Κι άφησε εκείνους που λεν ότι το ξέρουν / Να το λεν—».

εκεί, στην ακρίτσα, το χαρτί ήταν σκισμένο· αλλά νομίζω πως μια λέξη έλειπε μόνο.

Τα Άγια Εφήμερα

© Η μοναδική σκηνική φινέτσα του Σταμάτη Φασουλή· φέτος, στους –καθ' όλα επιτυχείς, πλην μιας κάπως χαλαρότερης β' πράξεως· αλλά συμβαίνει και εις τας καλύτερας των οικογενειών!– Μπαμπάδες με ρούμι, χωρίς να τον πάρεις χαμπάρι, αρπάζει στον αέρα το μπισκότο και της πιο τρελής κωμωδίας, και το βουτάει απαλά –ανεπαίσθητα– στη θλίψη, πριν μας το προσφέρει.

📻 Ευτυχή ραδιοφωνικά: «Η Μπαλλάντα του Αϊμάν», της Ομαδικής Απόδρασης: χατζιδακικοί απόηχοι στην ενορχήστρωση, χωρίς να μειώνουν την ιδιαιτερότητά της· *Στέρεο Νόβα* + Πόπη Αστεριάδη: Νεοκυματική νοσταλγία; Όχι τόσο απλά. Και –επιτέλους!– μια πραγματικά αισθαντική φωνή, όχι σαν τις ξεψυχισμένες που έχουν κατακλύσει τη μουσική μας (μέχρι και τα λαϊκά!).

Πορεία σώματος ποιητικού

Πρόδρομος Χ. Μάρκογλου
Έσχατη Υπόσχεση, Ποιήματα 1958-1992
δ. Νεφέλη, Αθήνα 1996

Εξήντα πέντε χρόνια ενεργού ποιητικής ζωής (1958-1992) στοιχειοθετούν θεμελιώδη λόγο συνανθρωπικής έκδοσης ποιημάτων. Η Έσχατη Υπόσχεση περιλαμβάνει τις δημοσιευμένες ποιητικές καταθέσεις του Πρόδρομου Μάρκογλου. Η εισφορά του εκκινεί με τη συλλογή Έγκλειστοι (1962). Ακολουθούν η Χωροστάθμιση (1965), Τα κύματα και οι φωνές (1971), Το δόντι πέτρας (1975), η Συνοπτική διαδικασία (1980), η Πάροδος Μοναστηρίου (1989). Ο πλέον ίσφατος σταθμός της ποιητικής πορείας συσχετίζεται από τις Σημειώσεις για ποιήματα που γράφτηκαν (1993).

Ίδη, τα ποιήματα της πρώτης συλλογής του πρόδρομου Μάρκογλου συγκλίνουν στο να θεωρεί αυτός πολιτικός ποιητής, ο οποίος φυσικά απεμπολεί ούτε τα προσωπικά βιώματα ούτε εξάρσεις της ατομικής υπόστασης:

Έπάρχουν κάτι πρωινά
βρύσες μάς ποτίζουν αίμα
κι η δίψα δε σβήνει, ανάβει
η φρίκη μας ζώνει»
(Έγκλειστοι, σελ. 15).

Ο ποιητής δεν υπερυψώνει αποκλειστικά το προσωπικό βίωμα. Εκκινεί από την ατομική ευαισθησία, για να αποδώσει ποιητικά συλλογικές αστάσεις:

Εμιζούν οι καπνοδόχοι μαύρη αιθάλη,
μάτια θολώνουν κι η ψυχή τήκεται.
Ανθρωποι ωριμάζουν
σιωπή και στέρηση.»
(Χωροστάθμιση, ΙΘ' [τοπίο], σελ. 70).

Οι ποιητικές συλλογές μετά τη Χωροστάθμιση,

στη, στα ποιήματα της οποίας τα κοινωνικά-πολιτικά στοιχεία και το αγωνιστικό πνεύμα (βλ. ενδεικτικά, Κ' [η πόλη], σελ. 71) είναι ευδιάκριτα και επιτελούν πρωταγωνιστικό ρόλο, μπορεί να εντοπιστεί μία αύξουσα παρουσία της πικρίας και της απογοήτευσης, που λειτουργούν σε κλίμα ποιητικής συγκίνησης, η οποία είναι ποιοτικά αξιοσημείωτη και τεχνοτροπικά νεότερη:

«Επιστρέφουμε
στους κήπους που τώρα είναι αμμουδιές
κι η θάλασσα
αφήνει μαλακά κορμούς μιας άνοιξης,
λησμονημένα οστά,
όπου αναγνωρίζουμε
ή μέσα στις ανάγκες μας πρέπει ν'
αναγνωρίσουμε,
το λευκό χέρι και την κρυπτή κοιλότητα
της Ναυσικάς.»

(Τα κύματα και οι φωνές,
Η Ναυσικά των κήπων, σελ. 81).

Το άχθος της στρατιωτικής δικτατορίας θα ήταν αφύσικο να αφήσει αλώβητη την ποιητική ευαισθησία του Πρόδρομου Μάρκογλου:

«Πόσο δύσκολο είναι να μιλήσεις
καθώς τα μάτια σε ερευνάνε
περιμένουμε ν' αδράξουν τις λέξεις σαν πουλιά
στα δίχτυα,
μια ζεστή χειρονομία ζητάνε να σκοτώσουν»
(Τα κύματα και οι φωνές,
Θα ζήσουμε όπως εμείς ξέρουμε, σελ. 86).

Η ποιητική γλώσσα κατευθύνεται, επίσης, σε θέματα διαχρονικά («ο έρωτας δεν είναι σχήμα στον τοίχο / αίμα είναι που απλώνει πάνω στις γάξες / όχημα μοναδικό σώζει την ψυχή μας από τη φθορά / αρδεύει βαθιά τα ατίθασα δέντρα / του ύπνου μας» – Τα κύματα και οι φωνές, Τα κύματα, σελ. 99), αλλά και σε κατ' εξοχήν «σημερινά», όπως η μοναξιά, η έλλειψη συντροφικότητας:

«Σε νιώθω όμως και μ' αρέσει πολύ που συνεχίζεις να λες ιστορίες ακόμα και αν μοιάζει πως δε σ' ακούει κανείς... Κι εγώ σου ομολογήσω κάτι: τις καλύτερές μου ιστορίες, αυτές που αγαπούσα πιο πολύ τις μουρμούριζα, όταν δεν ήτανε κανείς κοντά μου – όπως γίνεται με το τραγούδι που δουλεύεις και σιγοτραγουδάς...». **Νατάσσα Κεσμέτη, Η Βίγκω της ερημιάς και τα κρυφά κελαϊδόνια** (εκδ. Νεφέλη, 1996).

Τσολιαδάκια της Βέρας Πάλμα (εκδ. Άγρα, 1996). Ένα φωτογραφικό λεύκωμα φτιαγμένο με παλιές φωτογραφίες και καρτ ποστάλ γράφει τη δική του ιστορία: μια ιστορία που προηγείται αλλά και έπεται της φωτογράφισης. Η προετοιμασία πολλές φορές όλης της οικογένειας, το ραντεβού με το φωτογράφο, η περιπέτεια της μεταμφίεσης, το στήσιμο, η τύχη της φωτογραφίας μέχρις ότου βρεθεί στις σελίδες ενός βιβλίου αποκτά μια αυτόνομη δύναμη. Αλλά και τα σημειώματα στα επιστολικά δελτάρια φανερώνουν την ατμόσφαιρα μιας εποχής.

Συγκεντρωμένα στο
γοητευτικό αυτό
λεύκωμα μας
προσφέρουν κάτι
παραπάνω από τη
γραφικότητά τους...

Υψηλοί Στοχασμοί
και **Θέσεις** του
Γιώργου Θεοτοκά
(εκδ. Βιβλιοπωλείον
της Εστίας, 1996).
Πολιτικά κείμενά
του, δημοσιευμένα
αλλά και
αδημοσίευτα,
συγκεντρώνονται
σε δύο μνημειώδεις
τόμους που
επιμελήθηκαν ο
Νίκος Κ. Αλιβιζάτος
και ο **Μιχάλης**
Τσαπόγας.
Η δημοσίευση
ακολουθεί την
απόλυτη
χρονολογική τάξη:
από το 1925
έως το 1966. Έτσι,
ο προσεκτικός
αναγνώστης μπορεί
να διαπιστώσει
τις μεταβολές στις
θέσεις του και τις
στοχαστικές
προσαρμογές του.
Στον πρόλογο του
βιβλίου

«*Ιδρώνω κάτ' απ' το πεσί μου*
Στον τετράγωνο κύκλο πέσαμε μυστικών
σχεδίων
Λέξεις καταπίνοντας δαγκώνω, το μυαλό μου
Ένοχος ενοχής πικρά διψασμένος
Στους δρόμους
Χωρίς συντρόφους»

(*Το δόντι της πέτρας,*
Ο ήλιος έφευγε, σελ. 123).

Η *Πάροδος Μοναστηρίου* βλασταίνει ποιητικά
στο θεαματικό έδαφος της «μίσθιας δουλειάς»,
της καθημερινής αλλοτριώσης, της ταπεινωμένης
ζωής:

«*Σφυρίγματα το μεσημέρι*
Πάνω από μαδημένες λεύκες
Φουντώνει ο καπνός των τρένων
Ραντίζει φως στα μάτια αιθάλη
Εδώ με τα καθάρματα
Κάθε μέρα στο αλώνι των δρόμων
Χωρίς λεβεντιά μ' αηδία
Μέσα στον κίτρινο καθρέφτη
Πρόσωπο χλωμό κι άσπρο»

(*Με τα καθάρματα, σελ. 163).*

Οι *Σημειώσεις για τα ποιήματα που δε γράφτηκαν*
συμπυκνώνουν όλη την προγενέστερη ποιητική συ-
νεισφορά του Πρόδρομου Μάρκογλου: Το ατομι-
κό υπαρξιακό στοιχείο
επεκτείνεται στο κοι-
νωνικό βίωμα στα
όρια μιας νεοτερικής
ποιητικά διαδικασίας.
Το καθημερινό και οικείο
λεξιλόγιο των
ποιημάτων, ο ελεύθε-
ρος στίχος, ο οποίος
εσωτερικά ρυθμοποι-
είται από έναν επαρκή
βαθμό ποιητικής –ως
προς το έλλογο στοι-
χείο– τόλμης, η διαδο-
χή ποιητικών καταστά-
σεων, που αισθητά
αποστασιοποιείται
από το στατικό λυρι-
σμό της παραδοσιακής
ποίησης (βλ. και **Βαγε-
νάς Νάσος, Η ειρωνική**
γλώσσα, Αθήνα, Στιγ-
μή 1996, σσ. 21-53),
οπλίζουν το ποιητικό
σώμα του Πρόδρομου
Μάρκογλου με νεοτε-
ρική δυναμική.

Διαφαίνεται μία δημιουργική αφομοίωση της
ποιητικής παράδοσης, η οποία μολιάζεται με
προσωπικό ύφος και έντεχνη ιδιοτυπία, οδηγώ-
ντας στην άρθρωση μιας ποιητικής φωνής, καλλι-

τεχνικά δικαιωμένης. Ομολογημένες οι οφειλές
στον Πίνδαρο, στον Αισχύλο, στον Κάλβο, στον
Σολωμό, στο δημοτικό τραγούδι, στον Καβάφο,
στον Σεφέρη, στον Αναγνωστάκη, στον Παστε-
νακ και σε ποικίλες ακόμη πηγές (βλ. και Σημειώ-
σεις, σσ. 189-194). Από τις «ανομολόγητες»
οφειλές θα έπρεπε ως ουσιαστικότερη, κατά την
ιδέα μου, να επισημανθεί αυτή προς την ποίηση
του Τάκη Σινόπουλου: Ο τρόπος, με τον οποίο
Πρόδρομος Μάρκογλου ποιητικά απευθύνεται
στον «Φώτη» της τελευταίας του συλλογής (σ. 179-181),
ή και η «Ιωάννα» του πιο ποιητικού ζογραφημά-
τός του (*Ο χώρος της Ιωάννας και ο χρόνος του Ιωάννη*,
Αθήνα, Στιγμή 1985) αποτε-
λούν το εμφανέστερο στήριγμα αυτής της υπέρβα-
σης.

Ο επίλογος του σημειώματος συγκροτείται από
τέσσερις ακόμη επιγραμματικές θέσεις, που
αφορούν στην ποίηση του Πρόδρομου Μάρκο-
γλου:

α) Η αίσθηση των πόλεων του βόρειου ελληνι-
κού χώρου ενυπάρχει σε πολλούς στίχους, χωρίς
όμως κραυγαλέα να καταδεικνύεται. Αρχικά
ποιήματα διασπούν τον στενό κλοιό ενός συγκε-
κριμένου αστικού τοπίου, σχεδόν όλα όμως αφο-
ραμένουν ποιήματα του άστεος.

β) Συγκεκριμένα ιστορικά γεγονότα μετουσιώ-
νονται ποιητικά και αποδίδονται με ιδιότυπο
προσωπικής ευαισθησίας: «Εσθήη ή ο δίσκος

λος τοκετός» (σ. 36),
«*Ημέρες*» (σ. 36),
«*1965*» (σελ. 90),
«*Βάλα*, 13 του Δεκεμβρι-
ου 1967» (σ. 140),
«*Ωδή για έναν τύραννο*»
(σ. 150), «*Χρονικό*»
(σ. 151-153).

γ) Αναλογικώς, η
κετά είναι τα ποιη-
μα ποιητικής, δηλαδή
τα ποιήματα με θέμα
το ρόλο του ποιητή
και την ποίηση ως
δικασία (βλ. σσ. 41,
101-104, 110-111).
ενδεχομένως τις σσ.
112-113 και ακόμη τις
σσ. 159, 164, 179-180,
182-183).

δ) Ο Πρόδρομος
Μάρκογλου δεν εντα-
σσόταν σε ομάδες
αποκλειστικά «απο-
λωνικών» ποιητών,
αλλά το σφύζον

θαλερό ποιητικό του σώμα είναι αισθητά απο-
στασιοποιημένο από ποιητικές καταθέσεις μη-
νήρεις και συλλογικά ατελέσφορες.

Δημήτρης Κόκορας

Ένα παλιό μυθιστόρημα

του
βασίλειου του Απολλώνιου
της Τύρου
Στέλιου Παναγιωτάκη
Αθήνα 1996

Εξαιρετικά φροντισμέ-
ρα «Ναυτίλος-Αναγνώ-
των εκδόσεων Πατά-
- οποίας διευθυντής εί-
Τάκης Καγιαλής, κυ-
ρησε η μυθιστορηματι-
ήγηση άγνωστου συγ-
α *Η ιστορία του Απολ-
- βασιλιά της Τύρου*. Το
του ήταν δημοφιλέστα-
ά το Μεσαίωνα και την
ννηση -έχει γίνει αντι-
ο φιλολογικής έρευνας
καθοριστεί ο συγγρα-
ου, η εποχή στην οποία
ηκε και όλες οι πηγές
οέλευσής του- μετα-
ται για πρώτη φορά στα
κά. Σύμφωνα με τους
μονες, η παλαιότερη
λαγή του είναι γραμμέ-
λατινική γλώσσα και
ογείται από τα τέλη
ή τις αρχές του 6ου αι-
Χ.

κριβώς όμως είναι η
του Απολλώνιου;
ρική αφήγηση που
αταγραφεί; Παραδο-
παραμύθι ή μήπως
τραγωδία, κωμωδία,
όρημα; Είναι λίγο απ'
πά, ταυτόχρονα όμως
ει στοιχεία από αγιο-
ς, ρητορικές ασκήσεις
ιστορική πραγματικό-
νώ έχουν ενσωματωθεί
ήν αποσπάσματα από
αϊκή επική ποίηση και
α από τη συλλογή του
Συμφόσιου (4ος-5ος
μ.Χ.). Η ιστορία του
ώνιου αρχίζει σαν πα-
: «Στην πολιτεία της

Αντιόχειας ζούσε κάποιος βα-
σιλιάς που τον έλεγαν Αντίο-
χο· από εκείνον η πολιτεία
ονομάστηκε Αντιόχεια. Αυτός
είχε μια κόρη, πανέμορφη
παρθένα...». Τελειώνει, επί-
σης, σαν παραμύθι: «Με το
πέραςμα του χρόνου που
αναφέραμε παραπάνω, πέθα-
ναν κι οι δυο τους μέσα σε ει-
ρήνη και καλά γεράματα».

Η υπόθεση, παρά την πολυ-
πλοκότητα της αφήγησης, εί-
ναι ουσιαστικά απλή. Ο
Απολλώνιος ταξιδεύει από
την Τύρο στην Αντιόχεια για
να λύσει το αίνιγμα του αιμο-
μίχτη βασιλιά Αντίοχου και
να παντρευτεί την ωραία κό-
ρη του. Ο Αντίοχος για να τον
τιμωρήσει, επειδή βρήκε τη
λύση του αινίγματος, σκοπεύ-
ει να τον δολοφονήσει, αλλά
εκείνος φεύγει στην Ταρσό,
μπλέκει σε επικίνδυνες περι-
πέτειες, ναυαγεί, γνωρίζει το
βασιλιά Αρχιστράτη, παν-
τρεύεται την κόρη του, κι
όταν αυτή πέφτει σε νεκρο-
φάνεια, ενώ έχει γεννήσει το
παιδί τους, τη ρίχνει στη θά-
λασσα, κλεισμένη σ' ένα κι-
βώτιο. Ύστερα από χρόνια,
κι ενώ ο Απολλώνιος συνεχί-
ζει να ταξιδεύει μόνος, ανα-
καλύπτει την κόρη του σ' ένα
πορνείο -παρθένα, όμως!-
και τη γυναίκα του ιέρεια στο
ναό της Αρτέμιδος στην
Έφεσσο. Η οικογένεια ξανα-
σμίγει και ζήσανε αυτοί καλά
κι εμείς καλύτερα.

Το γοητευτικό αυτό κείμενο
δύσκολα μπορεί να καταταγεί
σ' ένα συγκεκριμένο λογοτε-
χνικό είδος. Ο μεταφραστής
Στέλιος Παναγιωτάκης, στην
ενδιαφέρουσα από κάθε άπο-
ψη εισαγωγή του, θεωρεί ότι
υπάρχουν βάσιμοι λόγοι να
πιστέψουμε ότι πρόκειται για

διασκευή ενός μυθιστορήμα-
τος, το οποίο τοποθετείται
στον 3ο αιώνα μ.Χ. Από παλιά
οι επιστήμονες -ερευνητές
διαφωνούν για το αν το πρω-
τότυπο ήταν πληρέστερο από
το διασωθέν κείμενο, κι αν
ήταν γραμμένο στην ελληνική
ή τη λατινική γλώσσα. Το βέ-
βαιο είναι πως η αφήγηση
έχει δεχθεί σταδιακά επεμ-
βάσεις από διάφορους αντι-
γραφείς, αφού υπάρχουν σ'
αυτήν άφθονες προσθήκες
από χριστιανικά στοιχεία τα
οποία έχουν ενσωματωθεί
λειτουργικά στο περιεχόμενό
της. Παρά τον πλούτο του
αφηγηματικού υλικού και τα
στοιχεία που έχουν αντληθεί
από το αρχαίο ελληνικό μυθι-
στόρημα (έρωτας, ναυάγια,
πειρατές, νεκροφάνεια, προ-
δοσία, θείες επεμβάσεις, τι-
μωρία των κακών), το κείμε-
νο δίνει προτεραιότητα στην
περιγραφή της πατρικής και
συζυγικής αγάπης, στα προ-
βλήματα της πολιτικής εξου-
σίας και στη μόρφωση των κε-
ντρικών ηρώων του, κάτι που
εκφράζεται με τη λύση των αι-
νιγμάτων.

Ίσως αυτό το αρχαίο μυθι-
στόρημα πρέπει να διαβαστεί
από τους σύγχρονους συγ-
γραφείς για να πάρουν ιδέες
και να διδαχθούν το πώς γρά-
φονται τα μυθιστορήματα, με
ποιο τρόπο συγκινούνται οι
αναγνώστες, πώς κτίζεται η
πλοκή, πώς κορυφώνεται η
δράση, πώς μια αφήγηση με-
τουσιώνεται σε λογοτεχνία.
Φυσικά, όχι με ενδοσκοπή-
σεις, ψυχαναλυτικές διαγνώ-
σεις, εξομολογήσεις ή έκθεση
των εσώψυχων προβλημάτων
του συγγραφέα, αρσενικού
και θηλυκού γένους.

Φίλιππος Φιλίππου

ο Νίκος Κ.
Αλιβιζάτος
κατορθώνει να
συμπυκνώσει τη
βιογραφία με τις
πνευματικές ροπές
του Θεοτοκά και να
μας προσφέρει μια
καλώς εννοούμενη
γραμμή ανάγνωσης.
Οι χρονολογικοί
πίνακες, που
συνδυάζουν τη ζωή
και το έργο του
Γιώργου Θεοτοκά με
την πνευματική ζωή
στην Ελλάδα, στη
Δύση αλλά και την
ελληνική και
ευρωπαϊκή ιστορία
λειτουργούν, ως ένα
χρήσιμο πλαίσιο
ανάγνωσης. Η
έκδοση
συμπληρώνεται με
ευρετήριο θεμάτων
και ονομάτων.
Χρήσιμη,
πραγματικά πολύ
χρήσιμη έκδοση.

Φόβος ή πόνος; Ο
Κυριάκος διάλεξε
τον πόνο. Η Κλείτα
μαγνητίστηκε από το
φόβο της - για τα
ναρκωτικά και για
τους εξαρτημένους
άντρες. Η ζωή
στέλνει τον Κυριάκο
στην Κλείτα, σαν
άλλος «κακός
δαίμων». Τι μένει απ'
όλα αυτά; Ίσως η
ανάμνηση της
Μαρίας Μήτσορα
και των παλαιότερων
βιβλίων της, που
είχαν εντυπωσιάσει
κάποτε. Εν τω μεταξύ
όλα έχουν γίνει πια
συνηθισμένα: *Ο
Ήλιος Δύω* (εκδ.
Οδυσσέας, 1996).
ο χαρτοκόπτης

Αναμορφωτές για τα σκουπίδια;

ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ είναι η τεκμηριωμένη γνώση. Τεκμηριωμένη γνώση είναι το σύνολο των πληροφοριών που δίδει κανείς για να απαντήσει σε ένα ερώτημα. Γράφοντας μαζί με την κυρία Σοφία Παλαμιώτη –βιβλιοθηκάρια και συγγραφέα, γνωστή για το έργο της σε όλους εκείνους που μπορούν και θέλουν να γνωρίζουν το βαρυσήμαντο ζήτημα των βιβλιοθηκών στον τόπο μας– το άρθρο “Garbage in, garbage out...” (Αντί, τχ. 615, 15 Αυγούστου 1996), θελήσαμε να προκαλέσουμε έναν διάλογο για το βιβλίο και τις «βάσεις εκτόξευσής του», τις βιβλιοθήκες (κατά τον ποιητή και βιβλιοθηκάρια Γ.Θ. Βαφόπουλο). Στόχος μας: να επισημάνουμε την **κακοπάθεια** των αγαθών αυτών του πνεύματος –που είναι βασικά για την υλική και πνευματική ανόρθωση του λαού μας– όταν πέσουν σε ιδιοτελή και αναρμόδια χέρια (τα αγαθά του πνεύματος είναι από τα πιο ανιδιοτελή πράγματα στη ζωή· προϋποθέτουν **θυσία** και βαθύτατη ανάγκη **προσφοράς** και **αφοσιώσεως**).

Ίσαμε σήμερα, περισσότερα από είκοσι χρόνια, ακούσαμε πολλές εξαγγελίες για “αφετηριακά ξεκινήματα”, που αν είχαν πραγματοποιηθεί θα είχαμε γίνει μάρτυρες μιας επανάστασης στον μορφωτικό τομέα. Κάτι τέτοιο δεν έχει συμβεί. Γράφουμε, εδώ και χρόνια, γύρω από το θέμα αυτό επιζητώντας διάλογο με τους αδιάκοπα εξαγγέλλοντες “αναμορφωτές” («Ευτύχημα θα ήταν αν ποτέ / δεν τους χρειάζονταν κανείς», θα έλεγε ο Καβάφης), που ήσαν πρωθυπουργοί, υπουργοί, γενικοί γραμματείς και φαρισαίοι, διευθυντές ιδρυμάτων, πλήθος τέτοιοι “αρμόδιοι”. Ουδέποτε μας απάντησαν, ακόμη και όταν τα ερωτήματά μας εκφράζονταν με κάπως προκλητικό τρόπο.

ΑΙΦΝΗΣ, ΤΟ 1995, εξεφύτρωσε το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου – δημιουργήμα και όργανο ενός αριθμού εκδοτών. Οι ελπίδες μας αναπτερώθηκαν, μάλιστα ο γράφων είχε την αφέλεια να επιζητήσει συνεργασία μαζί του, με την ιδιοτέλεια της προσφοράς. Προσπαθήσαμε μετά να φέρουμε το θέμα στην αγορά, δηλαδή έξω από τη “Στοά” και την “Πολιτεία”, όπου έχει ήδη περιπέσει σε αγκύλωση έχοντας αναχθεί σε σειρά εκδηλώσεων προς τιμήν κομματικά επιλεγμένων συγγραφέων (κάποιοι άλλοι κατέλαβαν και διοικητικές θέσεις) και, ως συνήθως, δεξιώσεων και πολιτιστικών γυμναστικών επιδείξεων (για το παιδί, για ποικίλες επτερείους και τα παρόμοια). Από όσα ακούμε πομπωδώς και αφελώς να διακηρύσσονται και να γράφονται –προβαλλόμενα και από τα Μ.Μ.Ε.– και από όσα βλέπουμε να “γίνονται”, νομίζουμε ότι είναι μάλλον αδύνατο να πραγματοποιήσει το Κέντρο Βιβλίου έστω και ένα μικρό κλάσμα όσων έχει εξαγγείλει. Καλούνται γι’ αυτό να απαντήσουν (έχουν υποχρέωση προς τον λαό που πληρώνει):

1. Πώς ακριβώς μεθοδεύουν την εξάπλωση του βιβλίου και της ανάγνωσης; Διότι μιλούν αφελώς ή από άγνοια για κινητές βιβλιοθήκες, που όμως είναι αδύνατον να λειτουργήσουν αν δεν στηρίζονται σε **οργανωμένες λαϊκές βιβλιοθήκες** (οι οποίες δεν υπάρχουν).
2. Πώς ακριβώς θα δημιουργήσουν Δίκτυο Ιστορικών Βιβλιοθηκών δίχως ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό, που αυτό και μόνο θα συνθέσει τη βάση συνενώσεως των υπαρχουσών, αφού προηγουμένως τις οργανώσει με βάση προσαρμοσμένα διεθνή βιβλιοθηκονομικά πρότυπα.
3. Πώς θα κάμουν Βιβλιογραφική Βιβλιοθήκη (για ποιους, για ποιο σκοπό;) δίχως ελληνικά συγγράμματα και εγχειρίδια για την **Επιστήμη της Βιβλιοθηκονομίας**, που θα έχουν γράψει Έλληνες ή ξένοι με βάση τα ελληνικά δεδομένα (γλωσσική και εκδοτική πραγματικότητα), ή δίχως έστω μεταφράσεις ξένων βασικών βοηθημάτων;

ΤΕΛΕΙΩΝΟΝΤΑΣ, θέτω το ερώτημα: **έχετε στρατηγικό σχεδιασμό για όλα τούτα που προαγγέλλετε; Αν υπάρχει, σε ποιους άξονες στηρίζεται; Αν δεν απαντήσετε, αυτό σημαίνει ότι δεν έχετε να δώσετε πληροφορίες, διότι δεν υπάρχει στα σχέδιά σας συγκεκριμένος στρατηγικός στόχος, αλλά μήτε και προγράμματα με κάποια λογική συνοχή όπου να στηρίζονται τα μεγαλεπήβολα έργα που έχετε εξαγγείλει.**

Είναι βέβαιο ότι και πάλι θα σιωπήσετε. Τίποτε, όμως, δεν μπορεί να κρυφτεί στον χρόνο. Οι πράξεις καταγράφονται. Γι’ αυτό τον λόγο ακριβώς, **εν καιρώ**, θα επανέλθουμε. Θα απαντήσουμε εμείς, **τεκμηριωμένα**, για λογαριασμό σας.

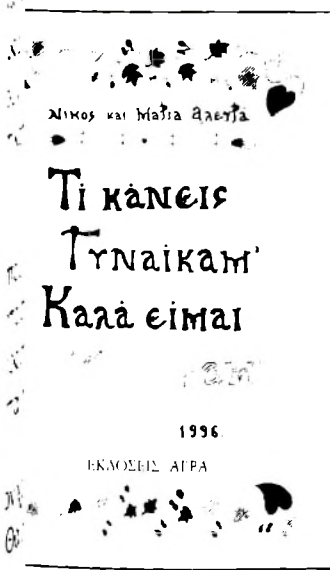
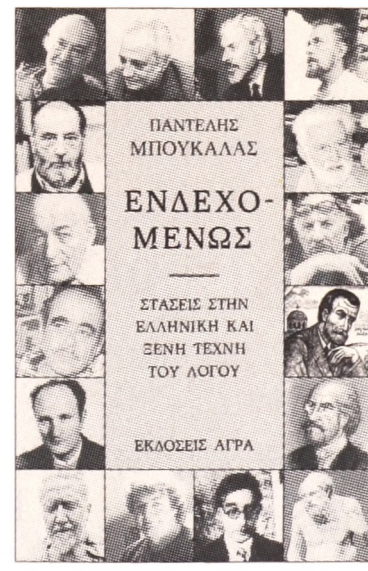
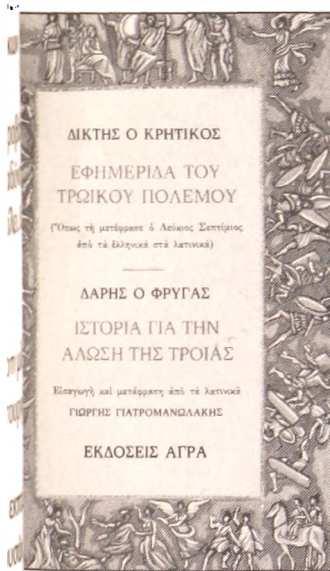
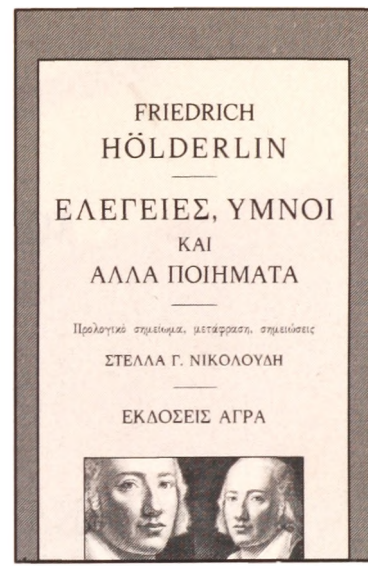
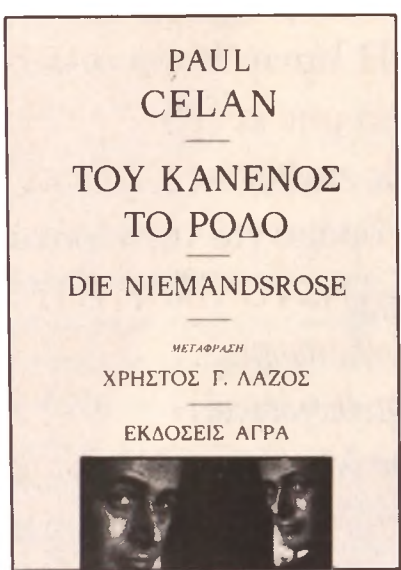
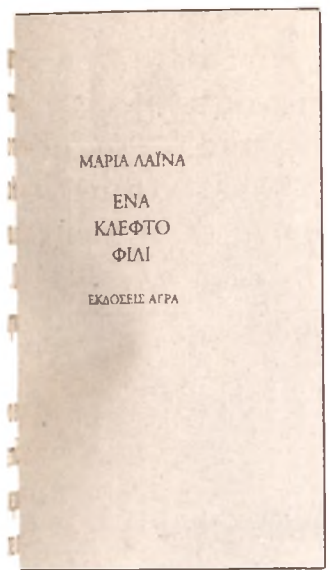
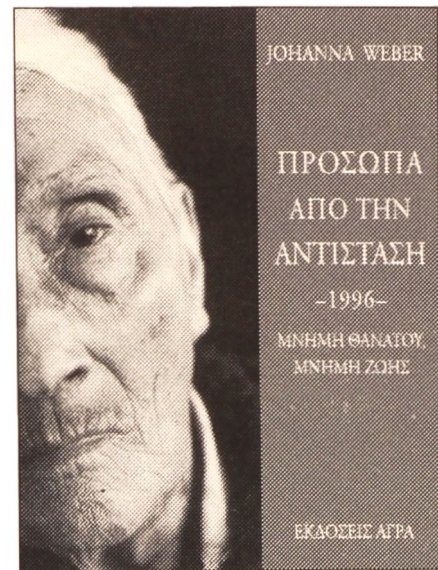
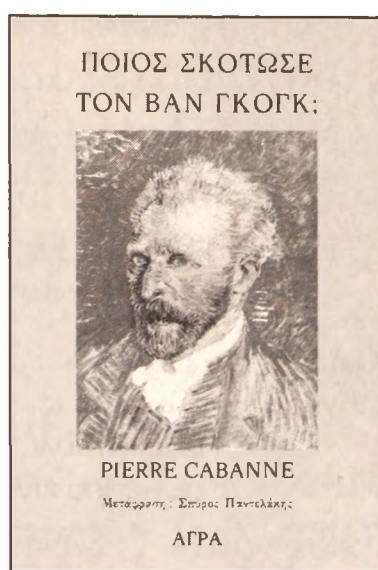
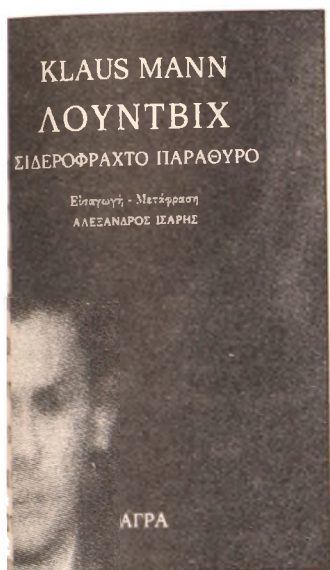

ΑΠΟ ΤΟΝ
**ΣΤΕΦΑΝΟ
ΜΠΕΚΑΤΩΡΟ**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΑΓΡΑ

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ ΣΤΗ ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ν Ε Α Β Ι Β Λ Ι Α 1 9 9 6

Ε Ε Ν Η Λ Ο Γ Ο Τ Ε Χ Ν Ι Α

- ΑΪΝΤΟΥΣ ΤΖΑΝΙΣ** Ο Βίτο αγαπά την Τζέραλτιν (Ιστορίες)
ΑΛΚΟΤ ΛΟΥΙΖΑ ΜΕΪ Μοιραία ερωτική καταδίωξη (Μυθιστόρημα)
ΑΝΤΕΡΣΕΝ ΝΕΞΙΟΥ ΜΑΡΤΙΝ Πέλε ο κατακτητής (Τα παιδικά χρόνια) (Μυθιστόρημα)
ΑΝΩΝΥΜΟΣ Προεδρικά χρώματα (Ένα πολιτικό μυθιστόρημα)
ΒΟΛΜΑΝ ΟΥΙΛΙΑΜ Ιστορίες ενός πεταλούδα (Μυθιστόρημα)
ΒΟΛΜΑΝ ΟΥΙΛΙΑΜ Πόρνες για την Γκλόρια (Μυθιστόρημα)
ΓΙΟΣΙΜΟΤΟ ΜΠΑΝΑΝΑ Σαύρα (Μυθιστόρημα)
ΓΚΟΛΑΝΤΙΝΓΚ ΓΟΥΙΛΙΑΜ Η διπλή γλώσσα (Μυθιστόρημα)
ΔΙΑΣ ΧΕΣΟΥΣ Τα αρχικά της γης (Μυθιστόρημα)
ΔΟΝΟΣΟ ΧΟΣΕ Στέψη (Μυθιστόρημα)
ΕΣΣΕ ΕΡΜΑΝ Οι μεταμορφώσεις του Πίκτορ (Ένα ερωτικό παραμύθι)
ΖΙΟΝΟ ΖΑΝ Ο Μύλος της Πολωνίας (Μυθιστόρημα)
ΙΜΠΑΡΓΚΟΥΕΝΓΚΟΪΤΙΑ ΧΟΡΧΕ Δυο εγκλήματα (Μυθιστόρημα)
ΚΑΒΑΜΠΑΤΑ ΓΙΑΣΟΥΝΑΡΙ Η λίμνη (Μυθιστόρημα)
ΚΡΕΒΕΛ ΡΕΝΕ Το σώμα μου κι εγώ
ΛΕΣΙΝΓΚ ΝΤΟΡΙΣ Αναμνήσεις ενός επιζώντος (Μυθιστόρημα)
ΜΕΡΙΚΕ ΕΝΤΟΥΑΡΝΤ Ο Μότσαρτ στον δρόμο για την Πράγα (Νουβέλα)
ΜΙΣΙΜΑ ΓΙΟΥΚΙΟ Η ΘΑΛΑΣΣΑ ΤΗΣ ΓΟΝΙΜΟΤΗΤΑΣ
Γ' Ο ναός της αυγής (Μυθιστόρημα)
Δ' Ο εκπεσών άγγελος (Μυθιστόρημα)
ΜΟΝΤΙΑΝΟ ΠΑΤΡΙΚ Κυριακές του Αυγούστου (Μυθιστόρημα)
ΜΟΥΡΑΚΑΜΙ ΧΑΡΟΥΚΙ Σκληρή χώρα των θαυμάτων και το τέλος του κόσμου (Μυθιστόρημα)
ΜΠΑΛΖΑΚ ΟΝΟΡΕ Το πουγκί - Γκομπσέκ (Νουβέλες)
ΜΠΕΝΕΔΕΤΙ ΜΑΡΙΟ Ευχαριστώ για τη φωτιά (Μυθιστόρημα)
ΜΠΕΝΙ ΣΤΕΦΑΝΟ Η Συμμορία των Ουρανίων (Μυθιστόρημα)
ΜΠΕΣΑ-ΛΟΥΙΣ ΑΓΚΟΥΣΤΙΝΑ Η κοιλάδα του Αβραάμ (Μυθιστόρημα)
ΝΤΕΣΝΟΣ ΡΟΜΠΕΡ Ελευθερία ή έρωτας! Και πένθος αντί πένθους
ΟΕ ΚΕΝΖΑΜΠΟΥΡΟ Τσάκισέ τα από μικρά, σκότωσέ τα από παιδιά (Μυθιστόρημα)
ΟΝΤΑΑΤΖΕ ΜΑΪΚΛ Ο Άγγλος ασθενής (Μυθιστόρημα)
ΠΕΝΑΚ ΝΤΑΝΙΕΛ Σαν ένα μυθιστόρημα
ΠΙΡΑΝΤΕΛΛΟ ΛΟΥΙΤΖΙ Χάος (Διηγήματα)
ΠΟΥΙΓΚ ΜΑΝΟΥΕΛ Στους τροπικούς νυχτώνει νωρίς (Μυθιστόρημα)
ΡΟΥΟ ΖΑΝ Τα πεδία της τιμής (Μυθιστόρημα)
ΣΑΛΤΙΚΟΦ-ΣΤΣΕΝΤΡΙΝ ΜΙΧΑΗΛ Η ιστορία μιας πόλης (Μυθιστόρημα)
ΣΑΝΤΟΣ ΧΕΣΟΥΣ ΦΕΡΝΑΝΤΕΘ Οι καβαλάρηδες της αυγής (Μυθιστόρημα)
ΣΟΝΕΤ ΣΕΡΙ Πέρα από το όριο (Μυθιστόρημα)
ΣΤΑΡΝΟΝΕ ΝΤΟΜΕΝΙΚΟ Το άλμα με τα μπαστούνια (Μυθιστόρημα)
ΤΖΙΑΝ ΦΙΛΙΠ Η ραχοκοκαλιά (Μυθιστόρημα)
ΦΕΡΕΪΡΑ ΒΕΡΖΙΛΙΟ Για πάντα (Μυθιστόρημα)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα